

અફલાતુન.

રચનાર—

ફીરોઝશાહ બા. મરઢબાદ.

એમ. એ.

શાયદ મેલુના. 'નામેના-કમલ', 'અફેર-
કુશ-મેરુ-ક' નસીવની લખા 'આઈ-
કુશ-મેરુ-ક' મેલુના-કમલ નસીવની લખા
મરઢબાદ, 'ફીરુઝશાહ', 'ફીરુઝશાહ' લખા
લખા 'ફીરુઝશાહ' લખા

લખાઈના કર્તા

હોય ખીસામા ખાલખા—
ને શાય હમનની કુશ—
તો જરુર જોડ લી લેને—
ચિત્ર "અફલાતુન!"

ચંદ્ર ચંદ્રી
પારશ્ય સંસારી
નાટક

કિંમત ૧૨ અંક

COMMISSION TABLES

BY

H. A. ENGINEER

OF

96, Petit Poll—Tardeo, Bombay.

For Calculating

BROKERAGE
COMMISSION
DISCOUNT
&C.

INTEREST
PREMIUM
DUTY
&C.

OPINIONS.

"ADVOCATE OF INDIA"—7-7-1917

The object of the book is to enable one to arrive at a *l'ance* the result of those tiresome little calculations which all business men have to make many times a day. Mr. Engineer has been at great pains in his calculations, carrying out the question of accuracy to two places of decimal of a pie. The book is well arranged, well got up, the figures neatly arranged in clear types. The get-up of the book reflects much credit to Mr. Engineer's anxiety to supply the public with an excellent handy book of reference. It is a book that will be found useful on the table of every business man and we wish the author every success.

"TIMES OF INDIA"—15-8-1917.

Mr. H. A. Engineer of Bombay has just compiled a book of "Commission Tables." The tables affords a ready reckoner for calculating commissions on sums ranging from three pies up to Rs. 50,000 and at rates from $\frac{1}{16}$ per cent. to 30 per cent. For people whose work requires calculation of this kind, the book should be a useful office companion. Mr. Engineer is his own publisher.

"નર્મદી સમીક્ષક" તા. 31-8-1918.

મુલ્યવાન એક ગ્રંથાવલોકન એ. હીરજીવાઈ જે એનજીપર "કમીશન ટેબલ્સ" નામનું એક મહત્વ ઇષ્ટિથી પુસ્તક બાહર પાસે છે. આ ગ્રંથ-ક્રમાં કમીશન, બ્રોકર વતી, હવાઈ, સેલેક્ટેડ, અને નમુનાના કમીશન આપ્યા છે તથા પાસથી તે પચાસ હજાર રૂપિયા સુધીની રકમ ઉપર ૦-૫ કમીશન તે ૩૦ રકમ સુધીના બ્રોકર, હવાઈ, સેલેક્ટેડ અને ટુરલ ટુરલ ચોથી કમીશનના કોડ તેમાં આપેલા છે. એના દરેક હવાઈને વેચાર થા કમીશન સારો કરતા હોય અને એકીને ત્યાં લાગતી પાંચને કમીશન હોય તેવીને મારે તેમજ તેઓના હવાઈ મારે અને સામાન્ય વેચારી વચ્ચે મારે આ પુસ્તક બહુ જરૂરી છે.

"અમરી હીર" તા. ૧૨ સપ્ટેમ્બર ૧૯૧૮.

એ. હીરજીવાઈ મારે એ એનજીપર નામના પાસથી એકીશન હવાઈ "કમીશન ટેબલ્સ" નામનું એ પુસ્તક બાહર પાસે છે તે પાસથી આગળ મારે એમના સીટ મહત્વ ઇષ્ટિથી છે, પણ કમીશન હવાઈ, એન તથા સામાન્ય મારે તે તે બધી રાખ્યા સામાન્ય હોય.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૭૧૬૬

વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ રૂપાલુપ

વિષય ૬-૨

“ગોળવાલા શોર્ટ ટ્યુશન ક્લાસ”

અને

શોર્ટ મોડલ સ્કુલ.

(કોટનાં બુદ્ધિબાનાંની સાથે.)

આ ઉધરતાં કેળવણી ખાતાં માટે કોમહિતકારી

“જમે-જમશેદ” નું એક સત્તાધારી મત:—

“લગભગ પાંચ વરસની પોતાની કારકીરદી દરમ્યાન આ ક્લાસે કેળવણીને લગતી છેલ્લામાં છેલ્લી રીતોમાં દાખલ કરી છે અને તે ઉપરાંત ભાષણો મારફતે કેળવણી આપવાની અને તેની રૂબરૂ કુમળા મગજના બચ્ચાંઓને કે પુખ્ત ઉમરના બાળુઓ અને ગૃહસ્થોને જ્ઞાન સાથે ગમત પુરી પાડી છે. ભાષણોની એક હારમાળા ગોઠવવામાં આવી છે કે જેને માટે જાણીતા એજ્યુકેશનીસ્ટોએ પોતાનો ભારે સંતોષ જાહેર કર્યો છે. ઇંગ્રેજ ભાષાથી બેનશીબ રહેલાં બાળુઓ તથા ગૃહસ્થો માટે હુંક વખતમાં ધરમતુ ઇંગ્રેજ શીખવાના ક્લાસો છે, જ્યાં મલાહુજી અંદાજ સાથે અનુભવી સ્ત્રી તેમજ એજ્યુકેટો અને અંડર એજ્યુકેટો મારફતે ધણુંજ સંમીન શીક્ષણ આપવામાં આવે છે. પ્રીન્સીપાલ મીં એરચ ગોળવાલાની જાતી દેખરેખથી વહેવાર ઇંગ્રેજનું, મ્યુઝીકનું, સીવવા, ભરવા, ગુંથવાનું, ખીમારની માવજતને લગતું શીક્ષણ અપાય છે, અને ધારમીક અને નાટીક કેળવણી ઉપર બાળુઓ ઉપર અનુપમ ધ્યાન આપવામાં આવે છે. સ્કુલે જતાં વીદ્યાર્થીઓ માટેના ક. ખ. થી મેટ્રીક સુધીના ખાસ ખાનગી શીક્ષણના વરગો તેમજ આખા દીવસ માટેની નીશાળ ધરાવી આજે આવી હાલતે લાવવા માટે જવાન મીં ગોળવાલાએ જરૂર અને જોરની કશી કચાસ રાખી નથી.” “જમે-જમશેદ” તા. ૮-૧-૨૭.

સોના, ચાંદી તથા ઝવેરાતના
દાગીનાના વેચારીઓ.

જગમોહનદાસ ડગનાથદાસની
કુંઠ.

૨૪૯-૫૩. શેખ મેમન સ્ત્રી,
મુંબઈ.

તારનું સરનામું: "સોના ચાંદી"—
મુંબઈ.

ઉંચી તગંહના
ગીરીયોગ તમારે માટે
ખોટી થાય છે.

કોરડે ઉંચા ચાંદના સીલક

અહુસ્થો ફક્ત ત્રણજ મીનીટ
તસ્તી લેશો.

ખાનુઓને ખરની
તમામ કાપડની
બાણીતી-
મા તી

તાજે તગડનો નવો
માલ હમણાજ
ખાવ્યો છે.

અરશેદ મનચેર લેસાનીયા કંઈ

લેસાનીયા
બીલડીંગ
ફારનથી રોડ
કોટ મુખ્ય

ખીલકુલ
નવો સ્ટોર ખાવ્યો છે.

ખપાનીઝ ભસ્તની
ઉંચી કોરો

ખાનુઓ માત્ર પાંચજ મીનીટ
આ નોવેટીઝ જોઈ
જશો?

જો
જુગણી
પંકાયલી
કુમાર.

જશજોઈ તોજો!
ચીનાઈ લેન તેમજ
ફલાવર ધરખમ ઓ-
જગ્યાં.

માજની ફાંકડી સા-
ડીઓ.

ઝીક કસખના સા-
ડીઓ માટે આરટી-
સ્ટીક નમુનાઓ અને
ડીઝાઈનો.

પેલેસ કેપ (જુદી
જુદી ડીઝાઈનના.)

દ રેક બાબ દ ના
સ્પેશીયાલીસ્ટો
હોય છે.

અમે લેડીઝ-ખાસ
કરી પારસી લેડીઝ-
ના પોશાકની ફેશ
નોના સ્પેશી ટાલીસ્ટો
છીયે. અમારું નામ
ફેશનેબલ સોસાય-
ટીમાં આજે "ચીંગુ
છાપ" મીમાલ છે!

માત્ર જોવામાં
ગયું શું?

સ્વીસ ગાગને ટકર
મારે તેવાં જપાનીઝ
ઉંચી કાં ગીરીના
ઓજગ્યા પરના સ્ટે
ફેશનના બુટીકુલ
ગાગ.

ખીજે ફેકલિટી કાંઈ
વહોરી લાવો ને પહે-
લાં પાંચ મીનીટ અ-
મારી કુકાને ડોકયું
કરતા જશો?

એક નાનું નામ—
કે જને માટે લંબાણ
વ્યાખ્યાની જરૂર
નથી !

આજ
કાલ શું ટીપ-
ટોપ એરીસ્ટો-
ક્રેટીક સોસાયટીમાં
કે, શું મધ્યમ વર્ગના
લોકોમાં કે શું નીચલા
કલાસના આસામીઓમાં
મીં જાણીર એસ.
તારાપોર બી.એ. નો આ પ્રખ્યાત
ફોટોગ્રાફીક સ્ટુડીયો એક સરખો
માનીતો છે.

જાણીતા આર્ટીસ્ટ મીં જાણીર
તારાપોરને હાથે લેવાયલી એક એક
સખી હુનરમંદીનો એક ઉમદા નમુનો
હાય છે. એમના સ્ટુડીયોમાંથી બાહર
પડતી દરેક ફોટો કાપી એક આર્ટીસ્ટીક સબજેક્ટ પીકચર હાય છે.

આવો અતીશય ડીક્રાયત છે.

ધોખીતલાવ પરનો
બાદશાહી-કીસ્ટલ

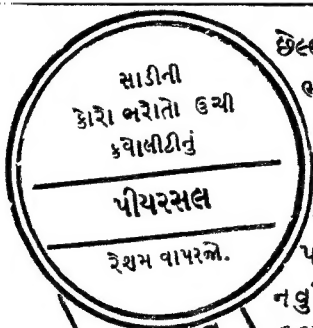
ફોટોગ્રાફીક
આર્ટ-સ્ટુડીયો.

THE
PREMIER
STUDIO
OF
WESTERN
INDIA.

The Crystal
PALACE
OF

ART.

KALBADEVI,
BOMBAY.

છેલ્લામાં છેલ્લી ડીઝાઇન
ભરેલા નમુનાનું ગંજવર
સંગ્રહસ્થાન જોવું હોય,
તો બાનુઓ જરૂર
એકવાર અમારી દુકાને
પધારો-જ્યાં તમે કાંઈ
નવું જ જોશો.

બાહાર-
ગામનાં
ઓરડરો
ઉપર તાકીદે
ધ્યાન આપવામાં
આવશે.

કાંગરેલ કેનવાસનો
નવો સ્ટોક અમારે ત્યાં
હંમેશાં મોટા સ્ટોકમાં
રાખવામાં આવે છે.
ભરતકામની દરેક
ચીજો કીફાયતે
મલશે.

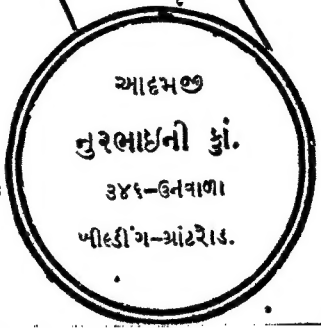
બાનુઓ મારે ભરતકામને લગતો
દરેક સામનનું ગંજવર ખાતું.

ગુલેનુર

હાઇ ક્લાસ
રેશમ-ખરીદો તો
જરૂર યાદ રાખી-

જોવાની તસ્દી લેશો.

જાપાનીઝ ડુન્નર મંદી એવી

હોય તો ક્યાં જશો ?

તહેલુવાર રેશમી તથા સુતરાડિ કાપડ, ગીમિના સકારવસ, મોન્ગ, રૂમલિ,

જાપાનીઝ નો વેટ્રીસ, બાઇનરી વેર, ડી સદસ ઈન્ડાસ્ટ્રી ક્યાંથી ખરીદશો ?

ખંશોની રુંડ

હોરનબી રોડ.

ભેટ આપવા વાયક ચીજોની ખરીદી કરવાનું
એક હપી હાઉસ છે તેની નાંધ રાખશો.

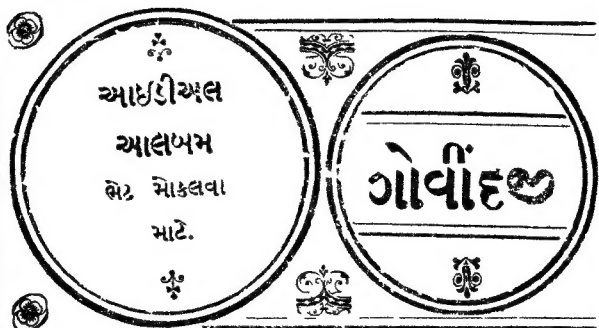
શેકરપીયર પુછે છે કે એક નામમાં શું છે ?

ઉંચો ટેસ્ટ સફાઈ સુધડાઈ આર્ટીસ્ટીક ભેટ મોકલવા
લાયક મીઠાઈઓ માટે ક્યાં જશો ?

અરે-એક નામ તેજ એક માટા
ધંધાદારીની સહીયા કીમતી
અકસ્યામત છે.

૩-દુકાનો
ચીરાબજાર, થાકોર-
ડુવાર, ઓટ રોડ.

ગોવીંદજી વસનજી
'ગોવીંદજી'નું પ્રખ્યાત નામ આજે કનકેશનરોની.
હરોળમાં સહીયા પ્રથમ દરજ્જાને ધરાવે છે.
એક વખત દુકાનની મુલાકાત
લઈ આજારી કરશો ?

'ગોવીંદજી'નું નામ હવે જગ જાહેર થયું છે સીકારસની
કાંઈ જરૂર નથી. ગોવીંદજીની દુકાને વાસી મીઠાઈઓ સોધેલી
મલશે નહીં. તેની ખાતરી રાખજો.

મીઠાઈમાં ચોખ્ખું ધી વાપડવામાં આવે છે.

માત્ર તમારા ચોરડરનો ખોટી.

Tel. Add. "Sweetmeat."

Telephone No. 1656.

ડયુકના એરેટેડ વોટર્સ સફાઈ સુધારામાં
પહેલે નંબરે આવે છે.

“ડયુક” બોલ હવે એક ઘરગતું બોલ થઈ પડ્યો છે—જ્યાં
જેશો ત્યાં ડયુકનોજ એરેટેડ વોટર્સ વપરાય છે.

આજકાલ
થર્સ્ટો
પીણાં એ
રેક
જણાએ
ને અજાયબ
માલિની
લગાડી છે.

લગન-
સરામાં—
મેળાવ-
ડામાં—
પાર્ટીમાં
સઘળે
ઠંકાણે—
ડયુકનોજ
માલ વપ-
ડાય છે—
એજ
એના
માલની
જમીન-
ગીરી છે.

ડયુક એન્ડ સન્સ., નાં. ૩૧-૩૩, પ્રીટીશ હોટલ
સેન, એપોષા સ્ટ્રીટ, કોટ-મુંબઈ.

ગમે એવાં મારા એરડરોને અમે યાદમસર માલ પુરો પાડીયે છીયે.

ડયુકનો સોડા—એ ડ્રીંક ફોર જેન્ટલમેન!
ડયુકનો લેમન—એ ડ્રીંક ફોર લેડીઝ!
ડયુકનો જીન્કર—એ ડ્રીંક ફોર જીનીઅસીઝ!
ડયુકનો પીક-મી-અપ—એ ડ્રીંક ફોર સોલજરઝ!
ડયુકનો રાસબેરી—એ ડ્રીંક ફોર ડયુક્સ!
ડયુકનો લેમનકવાશ—એ ડ્રીંક ફોર પ્રીનસીઝ!
ડયુકનો થરસ્ટો—એ ડ્રીંક ફોર કીંગઝ!

ડયુકના એરેટેડ વોટર્સ—હવે એક એવી પંક્તિએ પુખ્ત છે કે
તેમાં જરાપી હવે સુધારાની જગ્યા નથી. તમને તે ક્યાં માલમ નથી?

છે આને મુંબઈમાં એવો કોઈ શખ્સ, જેને મારફેટની અમારી
પુગણી દુકાનનું નામ હજી ખબર નહીં હોય? એવો ઉજમારો બે
કોઈ હોય તો તેને માટે રહેવાની સાચી લાયક જગ્યા
મુંબઈ નહીં પણ ટીમળકદ્દ છે!

આપ્રા ભાવે માલ વેચતા સાલેસાઈ ભર્યા
પારસી ખીરાદરોની આ દુકાન છે.

ઉંચું નામ
ઉંચું કામ
તેથીજ
સોસાયટીનું
માનીતું
ધામ.

અપુ મીનીસ ની કંપની.

ટેલીફોન ૨૭,૨

કાપડ મારફેટ.

શું તમોને ધણુંજ વીશ્વાસદાયક ખાતું જોઈએ છે, કે જ્યાંથી
જરાબી છેતરાયા વગર ધણુંજ સરસ ગરમ યા સુતરાઉ સાડું
યા ફેન્સી કાપડ મલી શકે? લેવજી તે આપ સામેનું ખાતું છે.

તમોને શું શું જોઈએ છીએ! ફેન્સી કાપડ—સાડું કાપડ—
સુતરાઉ કાપડ—ગરમ કાપડ—વગેરે હમારે ત્યાં સંખ્યાબંધ ચીજો
મળશે. નવો ખાતરી પુરવક માલ, બજારનાજ ઉતરતા ભાવ,
આખરદાર ચોખ્ખો વહીવટ એ બધું તમા હમારી દુકાનમાં જોશો.

દુકાનમાં આવ્યા કે ખાસ કાંઈ ખરીદવાનીજ જરૂર નથી—ફક્ત
જરા અમારો માલ તો જોઈ જજો—ધરાકો સાથે નમનતાઈ તથા
સાલેસાઈથી વરતવું એ તો અમારો કાયમનો મુકાલેખ છે.

ફક્ત એકજ ફેરો! અમારી દુકાન મારી જજો—જેવું-જેવું
સુધી દોડી બીજાનું નામ લેવાની જરૂરજ રહેશે નહીં.

કોહીનુર રેશમ

જે નહી વાપડયું હોય
તો જરૂર બા જરૂર એક
વખત વાપડી જીવો-
કું એની ઝમક કેવી
લાગે છે.

આનુઓ-તમે જાણતા
તો હશે કે કોહીનુર રેશમ
ભરવામાં સેહેલું-સગવડ
વાળું-દેખાવમાં સુંદર-
અને ટકવામાં મજબુત
છે. એની ખરોખરી-
માં કોઈ રેશમ
નથી.

પુરબાઈ હકીમજી
એન્ડ પ્રપર્સ.
નાં ઠર, આંદ રોડ, મુંબઈ.

આંદ રોડપર
ભરત કામના

શો રૂમની
એકવાર જરૂર મુલાકાત
હશે.

ભરવાને
લગતો દરેક
સામણ ઉન,
કેનવાસ, રેશમ,
પટા-સ્પેગલ, દાણા
સુરતી ગજી ભરેલી
કોરો, ટોપીઓ, સલી-
પરો, તક્યાઓ વીગેરે
ચીજો કીકાયતે અમો
વેચયે છીએ.

તમા જાણતા તો હશે કે
અમોએ ભરત કામ માટે
એક્ષીપીશનમાં આંદો તથા
સરટીશીકેટો મેળવ્યા છે.

જગ્ય જાહેર
જાણીવું આવું

પીયરસલ

રેશમ ઉપરાંત દરેક જાતનાં
રેશમો મલશે.

બહાર મામનાં
ઝોરડરો ઉપર તાકીદ ધ્યાન
આપી પુરત મોકલવામાં
આવે છે.

કરકસર—એ સદગુણ એખલા ખરીદદારેજ અમલમાં મેલવા-
ના નથી: તે વેચનારે બી અમલમાં મેલવાનો છે. અમારે
ત્યાં બનાવેલા દાગીનામાં હાઈ કલાસ ફીનીશ—
આર્ટિસ્ટીક ડીઝાઈન ખરૂં ટકાઉપાણું—એ ત્રણ

ચીજની સાથે સાથેજ અમે

કરકસરનું તત્વ આમેજ

કર્યે છીએ. તેથીજ

અમે કાળ્યા

છીએ.

આ ખડખડ પાં-
ચમ ડાબરખો
અને બનાર હલ-
કો માલ ધરાકોને
અશદમ પશદમ
સમજવીને “પ-
હેરાવી” દેવાનો
વખત વહી ગયો
છે.

ફરામરોજ

હમારો

છેલ્લાં વીસ

વર્ષનો લાંબો

પાકટ અનુભવ

તમારી સેવામાં

અરપણુ છે.

અમારા પં-

ધામાં ચોખ્ખું

કામ, પ્રમાણીક

નામ, બનાર દામ,

અને વેપારી

સલામ આટલી

ચીજ સદા અમારી

નજર સમે ખડી

રહે છે.

તમામ જાતનું

ફરનીચર વાયદાસર,

તમારા ટ્રસ્ટનું ટકોરા-

ખંધ એવું બનાવી આ-

પીશું કે તમારો જીવ ખુશી થઈ જશે.

સઘળું કામ ખાસ આયાત કરેલી હુઆરો

ફીયાની મશીનરીથીજ કુશળ કારીગરોને

હાથે માલિકની અંગત દેખરેખ તળે થાય છે.

એ હજાર

ચો ર સ વાર

જગ્યા રોકતું

અમારું જંગી

કારખાનું બીલ-

કુલ અપ-

ડુ-ડેટ

છે.

સનસ.

માલિક—

મી.

ફરામરોજ

એમ. દેસાઈ.

દીવાળી—નાટાલ—પપેટી—લગન—નવજોત વગેરે
ખુશખબતીના પ્રસંગોએ જો જીવ રંજીદા નહીં
કરવો હોય, અને મીઠાઈ એવી લેવી હોય કે
ખાઈને લાંબો વખત મહોડામાં રવાદ રહી જાય,

તો લેવાજી-તમારી સેવામાં

આય જાણીતી દુકાન

સદા હાજર

છે.

હરીદાસ વાલજી

દુકાનું તો તમને બરાબર અબર છે!
ચીરા બજાર—મુંબઈ.

મુંબઈની
સૌથી
આગેવાન
મીઠાઈની
દુકાન.

ખીજે કેડે
જવા અગાઉ
પરેલો ફેરો
આદા જાણીતી
અને માનીતી
દુકાને ખાશો કે
પછી ખીજે કેડે
રખડપતી
કરવાની તમાને
કાંઈખી જરૂર
રહેશે નહીં.

સારો સ્વચ્છ

ઉંચો માલ—

અને મધ્યમ

દામ—એજ

અમારી આજ

વરસોની એક

મગફરી છે !

અમારું નામ કોઈપણ
સારા સગન વખતે પહેલાં
યાદ આવી જાય છે.

તમે બીજે ત્રીજે રસ્તે
આડા ફોટોન જાહીં તો પછી
“ હેનર ” નાં પાટીયાંથી
તમે ચમકોમ શું કામ ? —
સઉથી સેહલો—સીધો—
સલામત રસ્તો ખસ

કાત્રક કું
નોજ છે.

કાત્રકના એરેટેડ વોટર્સ આજે
મુંબઈમાં એકે અવાજે સ્વીકારાયલાં
સ્વચ્છ સ્વાદીષ્ટ

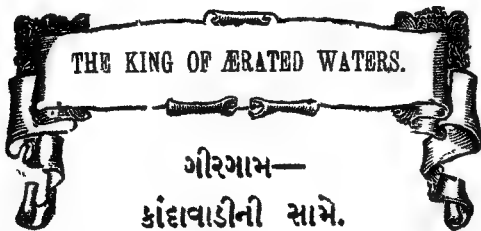
અફલાતુન પીણું છે.

તે ત્રીમ લાખની કેટી દાવરને
ખરનાં—૧૧ તેર રૂપિયાના પગારવાલી
તેણીની આપાને એકસરખાં લાયકના
એરેટેડ વોટર્સ છે.

કોઈ રેસ્ટોરાંમાં,
હોટલમાં, ક્લબમાં યા
ધરાનીને ત્યાં જાઓ તો

કાત્રકનોજ

સોડા, લેમન કે બીજે
સ્વીટ ડ્રીંકમાંથી તમારો
ગુડટેસ્ટ બતાવજો.

આ “અફસાનું” નાટકમાં આપણો દોસ્ત
જલ ઉમરીગર જે શ્યાલનો ફેટો પેહડી
આવે છે તે તમને ગમે છે કે ?

એ ફેટો ચીનાઈ નો છે જો !

કેવો માથે શાભો રહે છે-હું ?

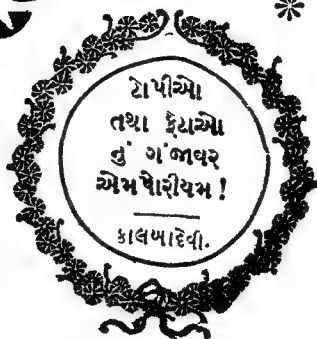
શેપદાર, ટકાઉ,

પુલ જેવો હલકો,

અને

તદન

સસ્તો !

ટોપીઆ
તથા ફ્રેચીઆ
નું ગાંજાવર
એમ પોરીયમ !
કાલ્યાદેવી.

કામીનીયા ઓઇલ
સર્વેમાં સરેશ્ટ છે.
એવી ખાત્રી થઈ
ચુકી છે.

ખાટલીના

રૂ. ૧).

૩ ખાટલીનાં

રૂ. ૨-૧૦

કામીનીયા

ઓઇલ.

હામર

રૂ. ૨-૨૫

વી. પી.

ખર્ચ બુદ્ધા.

કામીનીયા ઓઇલ.

માથાનાં ખરી પડતા ખાસાને અટકાવે છે.
ઈશ્વાર્યાંઓનાં અભ્યાસથી થાકેલા મગજને
હંડક આપે છે—માથાનાં બાળનો વધારો કરે
દે—એ તેલથી માથામાં ખોરા થતો નથી.

અમા ખાત્રીથી કહીએ છીએ કે:—

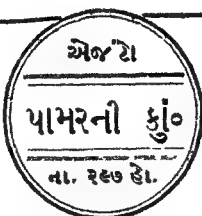
ખાનુઓ જો તમારા માથાપર ઢુંકા ખાલો
હોય તો જરૂર એ તેલ વાપડી ખાતરી કરો.

ધી ઑંગ્લો ઈન્ડીયન ડ્રગ ઑંડ

કેમીકલ કું., ૧૫૫, બુમા મસીદ.
મારકીટ-મુંબઈ.

ઉંચી ચાલું એક
મધમધતું ખ્યાલું
તો જીંદગીની એક
અનુપમ મોજ છે!

તે તનનીજ નહીં—
પણ મનનીબી એક
મોતેબર મોજ છે.

ચાને નામે ગમે તેવોબી શકમંદ રગરો પીને દેહ
બગાડો તેનાં કરતાં તો હજી સાદું નીરમળ પાણી પીને
મન મનાવો તે બેહતર!

આડના દાખલાં કે કોલસાની ભુકીનો ઉકાળો પીને
તમે હાઆશ-હુશ કરતા હોવ તો હવે—આ ફાંકડી
પ્રીમરોઝ આ ત્રાઈ કરો.

—૦—
સ્તલ
ના
૧૪
આના
—૦—

પ્રીમરોઝ આ

—૦—
પાંચ
સ્તલ
ના
૩.૪
—૦—

દરેક જણીતા સ્ટોરકીપરો પાસથી
મળી શકશે.

નીલગીરી હીલઅથીજ બ્લેન્ડ થઇને આ
નામાંકીત આ પાધરી અમારે
ત્યાં આવે છે.

અફસાતુન.

એક પારસી સંસારી નાટક.
(ત્રણ અંકમાં.)

રચનાર—મીંડ્રીરોઝશાહ જહાંગીર મરઝયાન, એમ.એ.

તે “કાચીનો સાહુકાર,”—“વારસી-ના-કચ્છલ,”—“જીવપર જોરાવરી,”
“નસીબની લીલી,”—“અંગ્રેમેન્યુસ સાથે અંગ્રીમેન્ટ,”—“આઈતાં-
પર કોઈનું,”—“જોહાબત કે મુસીબત,”—“માસીનો માકો,”
—“હિન્ડસન બ્લેગાર્ડ,”—વગેરે વગેરેના કર્તા.

પારસી નાટક મંડળીને માટે છપાવી પ્રસીદ્ધ કરનાર
મેસર્સ ફરામજી ડી. અપ્પુ, રતનજી ડી. અપ્પુ, મેહરવાનજી મીનીસ.

અનુબંધ :

જે. પી. મરઝયાનની કુંઠાં જામે જામશેદ પ્રીટીંગ વર્ક્સ,
બેલાઈ હાઉસ કોટ.

૧૯૧૭.

સુખઃ

આ “અફલાતુન” નાટક મી૦ શીરોઝશાહ જહાંગીર મરજયાને રચ્યો છે.
 અને તે ‘જમે જમશેદ’ પ્રીન્સીંગ વર્કસ, બેલાઈ હાઉસ,
 (મેંગલાર સ્ટ્રીટ, કોટ, મુંબાઈ) મધે માણિકજી નવરોજી પ્રીંટરે
 છાપ્યો છે, તથા આ નાટક સ્ટેજ કરનાર પારસી
 નાટક મંડળીના માલિકોએ આ પુસ્તક ગ્રાંટરોડ
 વીક્ટોરીયા ટીએટરમાં પ્રગટ કર્યું છે.

આ પુસ્તક સન ૧૮૬૭ ના ૨૫ માં એપ્રિલ પ્રમાણે રેજીસ્ટર કરેલું છે,
 અને તે ફરીથી છાપવાની યા નાટક ભજી બતાવવાની રચનાર
 તથા પ્રસિદ્ધ કરનારની રજા વગર કોઈને સત્તા નથી.

મારી વહાલી બેહન જરખાઈ,—

તથા

મારી વહાલી બેહન ગુલખાઈ,—

કેટી દાવરની કાંઠણી—“જીવપર ભેરાવરી”—
નો મારો નોવેલ રૂપી અવતાર મેં આપણી બેહરતન
ખ્યારી પુટલીની પવીત્ર યાદને અર્પણ કર્યો છે—

તેજ કથાનું આ નાટકરૂપી સ્વરૂપ—“અક્ષાતુન”—
તમો મારી હેતવંતી, ગુણવંતી બે બેહનો ને તમારી
પરવાનગી વગર ખ્યાર સાથે અર્પણ કરું છું.

જન્મથી આજની ઘડી સુધી મારાં સુખ દુઃખ માં
સાચ્યાં દીલે શરીર થઈ તમો બંને બેહનો એ
મારી ગમ જે માયા અને વાહલ સદા દેખાડ્યું છે—
મારી કલમકશીની અદના કોશેશો માં તમો બેહએ
હંમેશાં જે ઉલટ અને ઉત્તસાહ દેખાડવી ચાલુ રાખી છે—
આ ‘અક્ષાતુન’ બેહ ના ‘ગેટ-અપ’ માં બી તમે જે
કીમતી મદદ મને આપી છે—તેના હેશાનની આટલી
મારી તર્ફની એક નજીવી પણ ખરાં વાહલ સાથની
નીશાની તમો સ્વીકારશો તો હું ખુશી થઈશ.

લાં તમારો વાહલો ભાઈ

પીળમ.

ન્યુ ચરનીરોડ, તાં ૨૪ મી સપ્ટેમ્બર ૧૯૧૭.

દી બા ચો.

“મામાને ઘર લગન અને માએ પીરસનાર!” ભાઈ પીરોજી શાહ મરઝયાન સાથે આ ઈમના નવા નાટકે મને “મામા—માસીના”નું નાવું કરાવેલું છે, અને તેવા સંલોગમાં એ નાટક માટે માહરોજ એક દીબાચો લખવાનું—મને લય છે કે—ગુફતેચીનીની આંખે ભેધએ એટલું યથાયોગ થનાર નથી. વળી મને પોતાને એ ધારણ કોઈ રીતે ધણી જરૂરના લાગતો નથી, અને માહરાં પોતાનાં લખેલાં અને પરવરતાવેલાં પુસ્તકોમાં મેં એ લાલ કદી જાણ્યો નથી. એક દીબાચો તે કાંઈ ગુફતેચીની નથી, અને એક દીબાચા (એટલે એક પુસ્તકને લગતા ખુલાસા) માં લેખક પોતે જ કાંઈ પોતાની તરફનું કેહવાનું હોએ તે જોડલું યથાર્થ કહી શકે તેટલું એક ત્રાહીત આસામી કહી શકવાનો નથી; મગર ભાઈ પીળમ મને એ દીબાચો લખવાની અરજ કરતાં ખાત્રી આપે છે કે ઈમનાં આ આગમચ બાહેર પડેલાં અનેક પુસ્તકોમાં ઈમણે એજ ધારણ પર કામ લીધું છે, અને, તેથી, આ નાટકનાં પુસ્તકને તેમજ એક અપવાદરૂપ બાહેર પડેલું ભેવા માહતા નથી. એટલા—માટે, એ સંલોગ વચ્ચે, કોઈ ખીલે ગ્રહસ્થ એ સંબંધમાં લખે તે કરતાં મનેજ એકાદ બે ખેલ લખવાનું વધારે વાસ્તવિક જણાએ છે, કેમકે આ ખેલમાં ગાયનો માહરી નાકેશ શક્તિનાં કરેલાં હોવાને ક્ષીપે એ ખેલનો હું પોતે થણ એક અંગ—ભાગ થવા પામ્યો હું, અને એ માહરોજ નાટક હોએ તેમ હું એના ધણા નીકર સંબંધમાં આંચો છું.

ભાઈ પીળમનો આ ખેલ ઈમની આ આગમચ બાહેર પડેલી એક નૌવેલ નામે “જીવપર ભેરાવરી” ઉપરથીજ એ ભાઈએ ઉપજાવ્યો છે, એટલે એના “ખોલ”માં કદાપી સસારી નાટકની પ્રેક્ષક આલમને એ ધણી નવો પુરવાર થવાનો નથી;

પણ તોખી નાટક તેની રચણામાં કાંઈ ઐટલી બધી કાબેલ્યતથી ઉપજવામાં આભ્યો છે કે મને માનવાને લાલચ થાય છે કે એ બાઈની એ વારતાએ જે રસ અને ઉમંગ જમાવ્યો હશે તે કરતાં સેંહેંકડો દરજ્જા વધારે આ નાટક રંગ જમાવશે, અને એ માહરાં પ્રમાણીક મતની જો કોઈ પુરવારી જોઈતી હોય તો એ નાટકમાં માહરી પોતાની જે ઉપર કેહવા સુજ્ઞની મીસ્કીન હિસ્સેદાસી ને શામીલગીરી મેં આપી છે તે છે. ભાઈ પીળમનાં કેહવા સુજ્ઞ “જીવપર જોરાવરી”ની એમની વારતા કોઈ એકજ નોંવેલતું એડેપટેશન નથી, પણ જુદી જુદી ત્રણ નોંવેલની મેલાવત કરીને એવણે એ અમલો ઉભા કરેલા છે; અને શેઝીન સમજદાર આલમ માહરાં મતને આ એલ જોરા કેડે મલતીજ થશે કે એ કાંઈ થોડી જોહમત અને થોડી કાબેલ્યતનું કામ નથી, કેમકે અકકલપસંદ રવેસે જુદી જુદી વારતાઓનાં વલાંની એ જાતની વણત કાંઈ બધાજ કરી શકે નહીં.

મને પોતાને આ નાટક ખરેખર ધણી ગમ્યો છે, અને નાટકોના સમાગમમાં હું ધરડો ધ્યો હું ઐટલે એ માહરં અનુમાન, અનુલવ સિદ્ધ મેં નક્કી કરેલું, આપંદા જીલભરેલું પુરવાર થનાર નથી એમ માનવા ને જાહેર કરવાની મને હીંમત થાએ છે. નાટક બધાથીજ લખી શકાતા નથી, અને એકાદ નાટક એક કે ખીજાં કારણથી ફોતોહમંદ થયો હોએ તથા તે નાટકકારની કારકીર્દીને એક નાટક લખનાર તરીકે તેજસ્વિ સ્વિકારવા મેં હંમેશ ઠરાવથી ના પાડ્યું છે; પણ આ “અફલાગુન” નાટકમાં મેં સેખકની શક્તિનો તે કસ જોયો છે કે જે એ નાટકને ફોતોહમંદ નહીં કરે, અને ખીજા એવાજ થોડાક નમુનેદાર નાટકો લખવાને એમને સમર્થ નહીં કરે તો હું ધણી અજબ લવશ.

આ નાટક એક સાદું, અકકલમાં બેસતું આવતું, પારસી સંસારને લાયક પડતું, ઘેલખીર ચિત્ર છે, અને કદમાદમ તેની નસીહતમાં તે ખાલી નથી તે મને અગત્યની ગમ્યું છે. એક મજબુત મગજની છોકરી શું અને કેટલું કરી શકે તે આ નાટકમાં

જોવાએ છે, અને પારસી આલમમાં કેટલી દાવરની કીસમની મજ-
બુત મનથી કામ લઈ જાણતી ઠરાવતી છોકરીઓ નથી થતી
એમ કોઈ કદી કહી શકનાર નથી. વળી ડાક્ટર અરદેશરની
“કરકટર” તકોમરીના તોરથી ઉંચકાઈ જતા અને પૈસાના લોભમાં
મરીચરી રહેલા રીતની બીખતા બીખારીઓનો એક મનન
કરવાભોગ દ્રષ્ટાંટ રજુ કરે છે, અને કેટલી અને એ ડાક્ટર વચ્ચેની
ચાલુ પુરકાપુરકી ને હોજતોજીમાં ભાઈ પીજમે ધણે ઠેકાણે ધણીક
કમાલ કરેલી છે. ખાસ કરીને શીરીન ગાંધીને ત્યાં કેટલી સંગીત
શીખવવા આવે છે ત્યાં, એ એ એકલાં પડતાં, જે સંવાદ એમના
વચ્ચે થતો બતાવ્યો છે તે તાકીના ગગડાતોપરજ ઉંચકાશે,
અને એવું એવું તો આ નાટકમાં જાળજા ધણું છે. બધી આગેવાને
કરકટરો એકથી એક ભેરાવર છે, અને તે પુરાણી અને પ્રસિદ્ધ
“પારસી નાટક મંડળી” ના એવા કસાએલા અને કરવૈયા ખેલાડી
ઘડસ્થાને સપુર્ણ થયેલી છે કે તેમની તારીફલાયક હુન્નરમંદી હસ્તક
એ ખેલ ધણી. ઇનસાફ પામશે, ને એકાદ એ આંગલીના કાપાએ
પરજ ગણી લઈ શકાએ એવા પુરાણા ને પંકાએલા પારસી
સંસારી નાટકોમાં જીયુકનીજ નામના સાથ શામીલ થવા પામશે
એવી માહરી ગણતરી છે.

ભાઈ પીજમે આ ખેલપર પોતાનો બધો જીન પટકી નાખ્યો
છે એમ જો હું કહું તો વાંચનારાં સાહેબોએ સહરાગત માનવાની
નથી, કેમજે તે મં અંગત અનુભવથી જાણું છે. એ ઉધરતા
અને ઉલટમંદ નાટક—સેખકનો પેહલો પ્રયાસ—“માસીનો
માકો”—પણ કાંઈ નાખી દેવાનો નાટક સેખાયો નથી, પણ તે
જે જોધએ એટલી ફતેહમંદી હાંસલ ન કરી શક્યો હોએ તો
તેને માટે કેટલાક તેવા પ્રકારો ને સંભોગો હતા, કે જે તે ખેલ બાહર
પડતાં સાથે તે માટેની “જમે જમશેદ” માં પ્રગટ કરેલી માહરી
નુકતેચીનીમાં મં વધતા ઓછા સમજાવ્યા છે; અને તે થોડી
ધણી નાસીપાસીથી હોય કે કેમ, પણ આ નવા નાટકને ભેર
સાહેરથી ફતેહમંદ કરવા એ માહરા જવાંન મિત્ર આ વેળાએ
મં જોવું કે ધરવા ધરાવા નથી, અને અજળ અને ખુશી થવાનું તો

એ છે કે “પારસી નાટક મંડળી” ના સાહસીક માણેકોએ બી
 દુસ્ત્રાં દીક્ષી આ નાટકને એક નામાંકીત ફોટો બનાવા જરૂર ને
 જોડતની કોઈજ કમાસ થવા દીધી નથી. એ ગ્રહસ્થોએ એ
 ખેલપર પામરીની પેરે પૈસા વરચો છે, અને સીન સીનરીની
 મનોહરતા અને ટ્રેસીસ અને અસખાખ વિગેરેની સંપૂર્ણતામાં,
 ભાઈ પીળમના કેળવાયલા ટેસ્ટને માન આપી, એ માહરા પુરાણ
 દાસ્તોએ હજારોના ખર્ચે આ ખેલમાં એટલું બધું કર્યું છે કે
 એ સમગ્રી એકતતા આ ખેલ એક જોક્ષલોગ ફોટો પુરવાર
 થવાની જાણે ગેરંદીજ થઈ પડે છે.

વળી “મરી અઢેલી મત બુલયો!!” મં જ્યારે અફલાતુન
 ભાઈ પીળમના આ અફલાતુન પારસી સંસારી નાટક “અફલા-
 તુન” બાબે માહરા પ્રમાણીક મત સુજળનું આવું બધું અફલાતુન
 ચીતરી માર્યું છે, ત્યારે એ ખેલમાં રજુ થતાં માહરા ગાયનો
 માટે પણ માહરે થોડુંક બોલવું એવડું સજવાર થશે. આ ખેલમાં
 —જેમ માહરા પોતાના હરેક નાટકમાં જોવામાં આવ્યું છે તેમ—
 સધળાં ગાયનો માહરી ગરીબ કોશિશનું પરીણામ છે, અને તે
 સંસારી નાટકની શેકીન આલમની પ્રસંશા પાત્ર પુરવાર થશે
 એમ માહરે ઉમીદ રાખવાની છે. એ માંહેલી ધણીખરી રાગ-
 છીએ નવીજ છે, અને મને ભય છે કે ગાનારનાં ગળાં, કાય-
 નાત, સ્થળ અને પ્રસંગ એ બધાંપર નિઘાહ રાખી અનકુળ રાગ-
 રાગછીએજ પસંદ કરતાં મં મને રાહો આપનાર માહરા કુશળ
 મિત્રોનું સોહીનું પાણી કર્યું છે: પણ પરીણામ, તેથી, મને
 માનવાને ઉમંગ રહે છે કે ધણું સારું થયું છે. અલખત, એ
 માહરા કામમાં મને જો જશ મલે તો તે ધણે દરજ્જે “પારસી
 નાટક મંડળી” ના સમજદાર સાજુંદા ગ્રહસ્થો ભાઈએ નાગરદાસ,
 ફસ્તમ વિગેરેને અને ખેલાડી ગ્રહસ્થો મસસ માહન, ભગવાનદાસ,
 પીરોજશાહ મિસ્ત્રી વિગેરેને આભારી છે. મં અનુભવસિદ્ધ
 જોયું છે કે દેશી સંગીતમાં એ ધણીખરા ગ્રહસ્થો ધણું સમજે છે,
 અને માત્રા અને તાલમાં વઠીક તલ માત્ર પણ ફરક ન આવે,

ઐત્થુ'જ નહીં પણ ધબ્દોના આકારમાં પણ સંપૂર્ણતાજ સમવાતી હોય તે ક્રીસમનાં ગાયનો ઐ માહરા મિત્રોની મરજી અનુસાર બાંધી આપતાં માહરે જોકે પરીશ્રમ કરવા પડયો છે, પણ ઐમની ઐ સમજદારી હેતથી વખાણીને મેં ઘણી ખુશીની સાથે તેમ કર્યું છે, અને સામઠી રીતે, તેથી, આ નાકેશ ગાયનો સમજદાર વર્ગને પણ પુરતો સંતોષ આપતાં થવાનુંજ સંભવે છે.

વળી ધ'શ્રેણ ગાયનોની રાહો વિગેરે માટે હું માહરા જવાંન મિત્ર પીળમ પોતે અને ભાઈઓ ખુરશેદ અને રસ્તમ ધોંડીને આભારી છું. ઐ ભાઈઓ ધ'શ્રેણ સંગીત સાહં સમજે છે, અને તેમજ મને ઐ ડીપાર્ટમેન્ટમાં ઘણી સવળતા અને મદદ કરી છે.

છેલ્લે, આ આખો નાટક ઐ રીતે ઘણી મોટી મેહનતે અને ઘણા મોટા ખર્ચે, પારસી સંસારી નાટકની શોકીન આલમની મોજ અને ખીદમત સાહ, તૈયાર કરવામાં આવ્યો છે, જ્યારે ભાઈ પીળમે, વળી, દેશી નાટકની રંગભૂમીમાં એક કદમ આગળ વધી પાતાના ખેલમાં સીનેમાના પ્રસંગોવાર દેખાવો પણ આમિજ કરાવાની પેહેલ કરી છે, અને ઐ બધી ધધુખર અને ધામ-ધુમની રાણક સાથ, નજદીક એક આખાં વરસની મેહનત પછી, જાહેરમાં રજુ થવા પામેલો આ “અફલાતુન” નાટક સંસારી નાટકની શોકીન આલમના મોટા આશરોને ખાત્ર પુરવાર થશે એમ માનવાની મને ઘણી ઉમેદ રહે છે.

ખ. ન. કાખરાજી.

આકટોબર, ૧૯૧૭.

અહી—(ફફડીને) લે ચાલો માયજી, આવાં મામરમાં ગમાર
છડીયટો સાથે તકરાર કરવા કરશું તો આપણી
ભેળું પોચું પડશે.

હમાયજી—ચાલો, અરેઅર હવે જતે. સુનામાય, અરશેદખાં,
અમે જઈએ છ, હું—સાહેબજી!

ખારશેદ—સાહેબજી, હમાયજી. (હમાયજીને સેકહેન્ડ કરે છે.)

અહી—(માટેથી હસીને) વાહ આય તો નવું કૌતક!
ગામરેની અરશેદખાંને સેકહેન્ડ સહ કરતાં
આવરેછ. અવાસ બરી ગીયા ને કોયલા રહી
ગીયા! હે-હે-હે!

(હમાયજી અદી જાય છે.)

ખારશેદ—મીં જલલખ, તમારા દોસ્તદારને કેની તે અમારા
જેવાં બાચાજી બોચોને નામની બહોળ સુગ છે.
(હસે છે) તમને આજે મારે લીધે બહો તસ્દી
પડી, અં—માફ કરજો.

જલલ—અરે એમ! તસ્દી શાની? તમારી સાથ આજે એમ
નવધ જેવી રીતે આરખાણ પરીછ તેથી હું બહોળ
બહોળ ખુશી છેડું, મીસ મહેતા (સુનામાયને)
ચાલોજી, હું રજા બેઠું છ.

ખારશેદ—(તેને સેકહેન્ડ કરતાં) આવજો અં, બા. સાહેબજી.

સુનામાસી—હા લખ, આવજો, સાહેબજી.

જલલ—(જતાં જતાં બાજુએ) પોન માફ વર્ડ! She is an
absolutely charming girl! એની આંખમાંજ
બધી કરામત છે! હું ઇચ્છું છ કે એને કોઈ વખત
હું પાછો મળી શકું. (જાય છે.)

ખારશેદ—(હસીને) કેમ, માસી ડીયર, આજે રંગ જોયો?

સુનામાસી—જ-જ! દાહડાયરી! આજે સાંજથી હું બધું રોઅરું
જેવું છ. તાહારની મારા પેટમાં ફર પરીછ કે લખજી
કેવો મહવારો પારશે.

ખોરશેઠ—વરી ભઘજીને વચમાં લાપાં કે? તેવણુ થુ કરશે?
મને ઉંચકીને કુવામાં નાખી દેશે? બલા લેતી!

સુનામાસી—જો મરી જઈ, કેટી, હજીરખી સમજ, તારે લીધે
મને કેવું સાંભરવું પરશે. ઝો ખોદાય, મારાં તો
હારેહારે ધુજેછ.

(ખોરશેઠ સુનામાસીનાં ખલાંપર
હાથ મેલી કાનમાં કહે છે.)

ખોરશેઠ—મધ કાલ સાંજથીજ ડાઠ અરદેશર આપરાં
નેવાં ગરીબ ગામરીયાંઝો સાથ ને રીતે વરતેછ
તેથી તમારાં હારેહાર નહીં ધુજતાં કે?

સુનામાસી—અરે પણ ઝે જાણતો નથી તેથી—

ખોરશેઠ—હા-હા-જાણતો નથી તેથીજ! જલ હિમરીગરખી
જાણતો નથી તેથીજ તે આજે ઝેક સાચ્યા ગ્રહસ્થની
માફક મારી સાથ વરત્યો! ચાલો, હવે મુંગા મુંગા
ઘેર ચાલો. મને વધારે તમારી ટકટક નથી જોઈતી.

(ખોરશેઠ, સુનામાસી, અમીના ત્રણુડે જણાં જાય છે.)

=====

સીન ૨ જો.

→ૐ:૦:ૐ←

[દેખાવ—મેહરનોશજી વજીરદારના
મકાન ગુલાબવાડીના કમખાઉડનો
એક ભાગ—એક બાજુએ
લાકડાંનો રસટીક બાજુ છે.]

[મેહરનોશજી વજીરદાર સદરા
બદીયાન પર બગીચામાં ફરતા
ફરતા ગાય છે.]

મેહરનોશ—કરણીજ તેવી ભરણી અંતે તો પામેા !
અંતે તો પામેા, ચારો, કરો જેવાં કામો !—કરણીજ.
જુરી કરણી કરવાવાલાં—પાપી નીબટાનાં રીતલાં
અફલાએ હાલાં; અંતે મૂખ કાલાં; જુરા અંજમેા !
—કરણીજ.

જુ'ડું કરી ભલુંજ માંગે—હાથે કીધું હેથેજ વાગે ;
માગે તેવું પામે ! વાવે તેવું આવે !—ભલાં જુરાં કામેા !
—કરણીજ.

લોક મને ધસેલો કહેછ ! પણ લોકને થોડોજ ખ્યાલ છે કે
આય ગંધાર જેવી ગુલાબ વાડીમાં ગોંધઈ રહેતો ચૈસેપુર ડોકરો
મેહરનોશ વજીરદાર બંદો કચકંઈનાં માથાં ધસાવી મુકનારો ગાય-
કવાડી સોનેરી ટોલીનો અફલાતુન મુખી માકો મદારી પોતે છે !
મનેબી થું પછાડા લાગાછ કોણ જાણે ! એકલો અટુલો માંદો
મરધાંની માફક અહીં જુરીયા કરતાં હવે તો કંઈ પ્રાણુ આયોછ !
કંઈ હુંદકાંસ, મારફાડ, કીના કપટ, દગલખાજી સાથ દાવપેચો
અજમાવવા પાછો જીવ વખ વખ થાયછ. કંઈ નવો રંગ જમાવવો
જોઈએ. અહો ! એ કોણ આવેછ ? મને લાગેછ કે પેલો મારો
ભત્રીજો કોઈ હાંગકાંમથી આવી સુવોછ તે હોયે. અથર કાહડતાં
મેં જાણ્યુંછ કે એવણુ મુરખખી નાક પર લીંટુંખી ડંરવા દેતા નથી !.

આધો—જાહરે આવી તક મલીછ તો જરા ભત્રીજાજી નો'તો રંગ તપાસ્યે !

[મેહરનોશજી બાજુએ ભરઘં જાય છે. ૩૦ અરદેશર વજીરદાર ધંગલીશ ફેસમાં દાખલ થાય છે.]

અદી—(અહીંથી તહીં લટાર મારતાં, સ્વગત)—ઝેખી ઝેક કરમની કાહનીજ તો—કે હું મારા પોતાના સગાકાકાને ઝોરખતો નથી ! ને તેવણુને નજરે જોયાખી નથી ! (હસે છે.) મારા મેહરનોશજી કાકા અહીં રહેછ. આય ઝેવણુની યુલાખવારી ! જગા તો ફાંકરી છે. જોધયે હવે આંકલજી થતા ધાંખરાજીખી ઝેવાજ ફાંકરા છે કે નહી. લોક તો કહેછ કે ડોકરો આકલેટ મુવોછ. છેલ્લાં સત્તર વરસ થયાં હું—ઝેવણુના મેહસ્તી ભાઇનો ઝેકપુરો દીકરો—હાંગકાંગ પરસો ઉતો, તેટલાં આ હેતવંતા કાકાઝે મને કેટલાં કાગળે લખ્યાં ? મે ! અને તેખી ચાર ચાર લીટીના. (ફૂડે છે) પણ શું કરયે ? ગરજ મોરી આપડી ! મને પક્કી ખખર મલીછ કે ડોહાજી પાસે નાખી દેતાં પાંચ સાતેક લાકરીનો જીવ છે ને યેરી છોકરાં કોઇ નથી. વેલ ઝોલફારાઇટ, દેખા જાયગા ! (હસેછ). ખચ્ચા અદી, તુંખી નસીબ ખુંજીને આયોછ—આં ? ઝેક ગમથી આય ખખડીવખડી મચલા ધરડા કાકાનો આપતો દલ્લો ને ખીજી મેરથી સુરતનો કોઇ મારો ગખખર મામો મેજનજી દાવર કરીને મુવેલો છે તેનો જમખ થવાનો ! (હસે છે). પણ કાંઈ છે?—કોઇ કારં મહયુંખી અહીં કે તહીં દીચ્છું નથી. કનફાઉન્ડ ધીત્ર ઝોલડ ફાગીત્ર ! આંદર જમને ખખર કાહડ-વીજ પડશે.

[અદી પસારા સમેત આંદર જવા, માંડે છે તેટલાં મેહરનોશજી વજીરદાર, નેવણુ મેલા સદરા ધેંગા

તથા અલ્પચાની ટોળીમાં ઉઘાડે
પગે આવે છે, તેવણુ સાથ ધરરર
કરતો અફલાધ જાય છે. અદી
ભાંયપર પડી જાય છે. આખંડલાસ
હી જાય છે. ટોળી ખાખોચ્યામાં
ખરડાધ જાય છે.]

અદી—(ખુબ ખીજાધને ઉઠી ઉભા થતાં) યુ ગધ્ધા ?
આંધરા ભીતની કાની ચાલી મરેછ ? સામમે જોધને
ચાલતાં ડોરા કુટી ગીયાતા કે ?—તું કોણ છે ?

મહરનોશજી—(ડાચું ફસકાવીને) માણુહ છેઉં—હઉવે.

અદી—માણુસ કરતાં કોધ ચીમપાન વાંદરો વધારે લાગેછ.
(મહરનોશજી હસે છે.) અરે, ઐમ હસયા શાનો કરી
મરેછ ?

[અદી મહરનોશજીને ઐક કકડાવીને
ચુકી મારી જમીનપર તોડી પાડે
છે અને પછી ઉપરથી બે ચાર
લાત લગાવી પોતાની લાકડી વડે
ફટાફટ ફટકા લગાવે છે.]

અદી—(ઉરકેરાધને) હરામખોર ! બદમાશ ! તું ઐક કંઝાલ
કમીનો બખરચી મારી સામમે આટલી બજાજી કરવાની
શેખી કરેછ ? તારું માયું ભાંજી નાખ્યશ—તું મને
ઐરખતો નથી.

[મહરનોશજી વળી ડાંડે કલેને હસે
છે અને પછી આસ્તેથી ઉઠીને
ઉભા થાય છે.]

મહરનોશજી—હાઐય, હૃતમે કોણને પુછો ?

અદી—કારા ચોરને ! તું કોણ છે ?

મેહરનોશણ—ઈફાં રહેતો છું. વાડીનું મનીષ થાઉ, હામિય.

અહી—હેંગ ધીત્ર હાંડા માસ્તરત્રા કાકાનેથી ખીન્ન ધુવડે
મલતાંજ નથી કે તારા જેવા અગલી છુટાને
અહીં લાવી વસાવીયાછ? બાગમાં પક્ષીઓને
ખીધરાવી ઉરાડવા વાસ્તે 'સ્કેરકો' તરીકે તુંને ઉભા
રાખતા હોયે? આલ નીકલ મારી આગળથી, યુ
સ્કુપીડ એસ! જમને અંદર મીં મેહરનોશણને
કેહ કે હું આયોછ—હું તેવણનો ભત્રીજો થાઉં—
હું ડાકટર અરદેશર વણફદાર.

[મેહરનોશણ આસ્તેથી બાજુપર
ગોઠવાઈ એસે છે.]

મેહરનોશણ—(થુદ પારસી ઉચ્ચારે) બહુ સારું. શું હોકમ છે
ફરમાવો, ભત્રીજા સાહેબ!

અહી—(ફગલાઈને) હેં? તમે-તમે-કાણુ? (બાજુએ)
અરરરર મોહરનોશણ!

મેહરનોશણ—હું તમારો કાકો મેહરનોશણ વણફદાર ખુદ બ ખુદ
પોતે! બોલો ડાકટર, તમને મારું શું કામ પડ્યુંછ?

અહી—હું-મને-મકુજે-તમે મારા કાકા! મને મારું કરોછ.
મેં તમને ઓળખ્યા નહી. આવ કપરાંમાં—

મેહરનોશણ—કંઈ નહી બા, કંઈ નહી. એવા તો મેં મારી
છંદગીમાં કંઈ સેંકડો વખત મારે આપેલા. ધીસ
જમતાં જમતાં જનમ ગીયો ને દીલમાં બધે
ગોબાખી પરીયાછ.

અહી—મારી બુલ વધ, સાહેબ—

મેહરનોશણ—અરે બુલ શાની બા? એક ગરીબ માણસને તમે
લાત મુક્કી મારીને ગાળ દેઓછ ને પૈસાવાળા કાકાને
સાહેબ સાહેબ કરોછ તે આપરે જણી લીધુંછ. ખીન્નું
વધારે એમ જાણ્યુંછ કે બોંયપર પડેલા એક ગરીબ
બુધા માણસ ઉપર ફરાફર લાકડી ઉગામતાં તમને
સારી આવરેછ. ખીન્નું કંઈ કહોછ, ડાકટર સાહેબ!

અહીં—(બાળુએ) તોબાહ ! મેં શું આપ છપ્પરડો કીધો !
(માટેથી) સાહેબ, ગીયે અઠવાડ્યેજ હું ને માયજી
કરી હાંગકાંગથી આયાં. આટલા દાહરા તમારી
આગળ અવાયું નહીં તેથી દલગીર છેઉં.

મહરનાશજી—તમે મોટા ડાકટર પરીયા એટલે તેરાંની વાટ
ભેતાંતા ! ને તેરું નહીં આયું તાહરે જખ્ય મારીને
આયા—કેમને તમે જાણતાંતા કે કાકા પાસે
ચીચોરા છે.

અહીં—નહીજી હું તો આજે તમુનેજ મળવા આયોછ. ધણે
વરસે તમુને મળ્યો, સાહેબ—

મહરનાશજી—એ બધી લગભાસ જવા દેવો. તમે તમારા મજબૂર
કાકાની દોલતના સુંધારા થવા આયાછ તે હું
બરોબર સમજીછ.

અહીં—(ચીરડાધને) શેઠ, તમારા પૈસાની વાત લાવ્યા કરી
તમે મને અપમાન કરોછ. તમે પૈસા—પૈસા શું
બોલ્યા કરોછ ? તમારા પૈસા વગર હું કાંઈ બેસી
રહેવાનો નથી, સમજીઆ ?

મહરનાશજી—કેમ બા, પાછો બેજાંમાં પવન ભરાયો કે ? પાછી
મારી ઉપર હાથ આલાખી કરવાનો વીચાર હોય તો
જરા અમાઉથી હવે તો કહેજો, અં કે !

અહીં—મહરનાશજી કાકા, જરા મારું સાંભળો. તમે મને
મેરઘનસાફ કરોછ. તમે મને અઠરી પરીયા તારે હું
કાંઈ જાણતોતો કે તમે મારા કાકા છેઓ ?

મહરનાશજી—નહીરે, તમે તો ફક્ત એમજ જાણતાતા કે હું
એક હરામખોર બદમાશ ને-છે-તે-હાંડામાસ્તર-
બખરચી-ને-ચીમપાન વાંદરો-ને-ધરડું ધુવડ-ને-જુટ
છેઉં ! પણ હવે બધી પંચાત છોરો ને તમે કહેવા
શું માગોછ તે બોલી દેઓ, અરદેશર બા !

અદી—હું એમ કહેવા માગું છું કે મારે લાયકું કંઈ કામ હોય તો હું—

મહરનાશજી—તમારે લાયકનું કામ? હા છે. મારા બાગમાં પક્ષીઓને ખીધરાવી ઉરાડવા વાસ્તે એક “સ્કેરકો” જોઈએ. આપરે છે તે જો ઉમેદવાર તરીકે તમે—
[અદી જવા માટે ઉભા થાય છે.]
ઓ! કેમ, સીધારો છો કે?

અદી—(તરડાઈને) તમે ખરેખરા ભેજાંના કડક છેઓ! હું અહીં આયો તાહરે જુદા આવકારની મેં આશા રાખી હતી. પણ હું હવે જોઉં છું કે લોક તમને માંથાથી ગીચેલા કહેછ તેમાં જરાની નવાઈ નથી. તમારા પૈસા! તમારા એવા નજીસ પૈસાની મને (ટચાકડી ફાડીને) આટલીખી દરકાર નથી.

(આંત્રી જાય છે.)

મહરનાશજી—(હસીને સ્વગત) પોરીયો તો ઘોડે ચઢીનેજ આયો તો! પણ કમબખ્ત જાણુતો નથી કે બંદાનેખી બધા વા વાગી ચુકાછ. આપરે, એને જો પૈસા બહુસા મળે કેની તો મારો વાહાલો રોજ અરધા ડજન ખુનો કરયો જાય! છટ—મારો કરાવ હવે મજબુત થયોછ. એ ફુકતો હવે મારે મનથી જીવતોજ નથી. પેલી છોકરી શીશીનનોજ વીચાર હવે તો સરલ. ગેઈ પરમ દહારતું મેં પેલા અંડલ અસ્તાદને વલસાડ લખ્યુંછ તો અરે કે જરૂર મને આવીને મલી જાય જે વખત જાય તેમાં એ નખોડ ગીયો આવતોજ હોયે?—

(અસ્તાદ કાનફાટયો લહેરે લહેક તપખીર ઝૂંધતો હસ્તે માહડે આવે છે. પછવાડે એક ધાત્રી એક તંક અને એક બેડીંગ ઉંચકી લાવે છે.)

મહરનોશજી વજ્રદાર—(ઉંમર વર્ષ ૫૯)—૬૦ અંદી વજ્ર-
દારના કાકા. પોતે પુશકળ શ્રીમંત
હેવા છતાં જંગલ ભરી, એકમત
ભરી લટપટ જાંગીમાં મજલ
મળવતા વીચીત્ર ખવાસના કુમારા
ડાકરા! ગાયકવાડી સુનેરી ટોળીના
અફલાતુન મુખી, લકબે “માકો
મદારી.” પાછળથી “મુસાજી” ના
છુપા અવતારમાં યુસ્તાઃ કાનફાટયા
ખીડરનું માજનુ ભેતા જલમ
“ધાંખરાજી”

જાલ ઉમરીગર—(ઉંમર વર્ષ ૬૯)—એક હેન્ડસમ,
લલા ખવાસનો લાયકીવાસો, લાગ-
ણીવાસો જવાન બારીસ્ટર; એકલજી
ઉમરીગરનો ભેટો; કેટી દાવરને
દીલખર—પાછલથી તેણીનો ભરથાર.

યુસ્તાજી કાનફાટયા—(ઉંમર વર્ષ ૬૫)—યુજરાતના ગામ-
ડાંખીમાં ધંધો ચલાવતો એક બદ-
માશ હુરચો ડીસ્ટ્રીક્ટ ખીડર. રજે-
રજનો એક ખલેકગાર્ડ. મહરનોશજી
વજ્રદારનાં વસીયતનો એકઝીક્યુટર—
શીરીન ગાંધીનો તરફી. ચા-
નજી કાનફાટયાનો કાકો; પાછળથી
છુપાછુપ પીરોજખાઈ ગાંધી (શીરી-
નના માયજી) સાથે દાણા પાડી
જઈ શીરીનપર સીતમ યુજરનાર
એક લફંગો વફીલ. કેટી દાવરની
જાહેર ખખર પ્રમાણે તેણી સાથે
હજાર રૂપિયાને પગારે “પરણી
જનાર” એક “ભાડુતી ભરથાર”!!

ચાનજી કનકાદયા—(ઉંમર વર્ષ ૩૫) ગુસ્તાદજી કાનકાદ-
યાનો પોશાગીર હાંડામાસર લગ્નજોન
માકા મદારીની સોનેરી દોલોનો એક
સંભાસદ. શીરીન ગાંધીનો આશક !

શીરીન ગાંધી—(ઉંમર વર્ષ ૨૦) પ્રથમ પોતાની
વીધવા માતા પીરોજબાઈ સાથે
અતીશય કંઠાહ્યતમાં અહમદનગર
રહેતી એક લલી, રાંક, દોલસોજી
વાળી ખુટીકુલ છોકરી. પાછળથી
મેહરનોશજી વજીફદારની વારેસ ;
ડાઁ અદી વજીફદારની દોલદાર—
પાછળથી તેની ધણીયાણી.

પીરોજબાઈ ગાંધી—(ઉંમર વર્ષ ૪૨) શીરીનની માતા ;
પહેલાં રંડાપો ભોગવતી એક મુક-
લેસ બાઈ—પણ પાછળથી ગુસ્તા-
દજી પ્લીડરના તરકટમાં સામેલ થઈ,
તેનીજ સાથે તદન છુપાછુપ લગન
કરી બેસી, પોતાની દીકરી શીરીનને
ખોટી રીતે મેહરનોશજીની દોલતની
વારેસ બનાવનાર એક નબળાં
મનની લગાર આપમતલખી સ્ત્રી.

તેહમુરસ ૩. દોલેચા—(ઉંમર વર્ષ ૩૩)—એક તદન દહેરી,
ચોટ્ટે ખુશાલ, હસ્તુખો, રંગીલો,
રમતો પંચી. પોતે કુલુસ માશીસ
હોવા છતાં તદન સ્થાપલીશ ધંધેજી
કપડાં સજી પોતાને મોટા સુધારા-
વાળામાં ખપાવવાની કુંકરાજી મારતો
સ્માર્ટ-સેટ, અલબેલો જવાન્યો.
તેહમુલજીનો જોડયો ભાઈ—
આખેહુખ ચેહરામાં તેહમુલજીને
મળતો આવતો. ખીલકુલ આગળ
વધેલા વીચારો પરાવનારો એક
“ રીફોર્મર.” નાજનો આવીદ.

નાના દીવેચા—(ઉમર વર્ષ ૨૭)—તેહમુરસની ધણી-
ચાણી ; એક સમજી અને સારાં
સહકવાળી જવાન બાનુ. પોતાના
પતીને આંકોશમાં રાખી બહુતી
એક ઠાવકી દેખાવણી અબલા.

તેહમુલજી ૩. દીવેચા—(ઉમર વર્ષ ૩૩) તેહમુરસનો બેડથે.
ભાઈ—તદન તેહમુરસને દેખાવમાં
મળતો આવતો એક ઓછા ગપાટ
“અલાહીયાગ્યો” ! પોતે ચાર પાંચ
લાખનો ધણી હોવા છતાં સાદાં
માદાં કપડાં સજીને બહુવા ગણવા-
માંજ માજ માનનારો એક દીનચુસ્ત
ઝારથોડોક્ષ જરથોસ્તી ; ઠીઠોસોશીમાં
લીન બની ‘અક્ષરીઝમ’ ના વેહ-
જમાં પડેલો એક ભાલો, પણ ભણો,
નીરદાશ ભાચાજી ભોચ ! ફેનીનો પતી.
બેનકોકથી ધણી વર્ષે એકાએક કોઠને
જણાવ્યા વગર મુંબાઈ આવેલો !

ફેની દીવેચા—(ઉમર વર્ષ ૨૬) તેમુલજીની ધણી-
ચાણી ; એક ઘટમદાર ગોરી જવાન
બાનુ. લગાર ફેશનેબલ અને સુધ-
રલા વીચારો ધરાવતી એક સ્ત્રી.

આલીકુધ—(ઉમર વર્ષ ૬૬)—તેમુલજી તથા
તેહમુરસના બુથોર્ગ કુદજી. બહુ જીના
વીચારવાળાં ધર્મચુસ્ત ભાઈ. ચીચોડાં
વાળાં. રંડાયલાં—છોકરાં હૈયાં વગરનાં.

બાપુજી તચકરા—(ઉમર વર્ષ ૫૮)—નાના દીવેચાના
પીતા. તેહમુરસના સસરા.

મંચેરજી મજાલ—(ઉમર વર્ષ ૫૨)—એક ગરમ
મીઝાનના લગાર આકળા જરથોસ્તી.

કુંવરજી કોપરઆસ—(ઉમર વર્ષ ૪૮)—કેનીના કાકા.
 “ મડનેસ ” નાં દર્દને ઉંડાણથી
 અભ્યાસ કરવાનો ધ્યતર લાઘ મેહેલા
 એક વીચીત્ર પારસી.

રતનજી—(ઉમર વર્ષ ૫૬)—મેજનજી દાવર
 ના પુરાણા અને અતી વીશ્વાશ્ય વફાદાર
 અંગત પારસી કારભારી. પોતાના થેઠ
 ઉપર શ્રીદાગીરી બતાવતો મદદનીશ.

અબ્બુલ—(ઉમર વર્ષ ૨૩)—જલ ઉમરીગરની
 બચગીથી સાથે રહેલો અને પોતાના
 જવાન થેઠ ઉપર જન કુરબાન
 કરતો એક અતી નીમકહલાલ, અંચલ
 મુસલમાન નોકર.

તેહમીના—જલની બેઠન.

પેસી—નાજનો લાઘ.

હોમી દાવર—તેહમુરસનો મીત્ર.

અમીના—કેટીની મુસલમાની આયા.

ગંગા—નાજની દોલણ આયા.

બીંદા—ચુસ્તાદજીનો નોકર.

ડાઠ મેકોનકી—એક કનસલટીંગ શીઝીથીયન.

હીટકટીવ પટવરધન, પેલીસ ઇનસ્પેક્ટર, પેલીસ સીપાઇ
 દાદા મટકી અને લક્ષીયો—ચુસ્તાદજી તથા આનના મળલાઓ.
 રામો, માલી, બટલર, વગેરે.

6710 E 911/2
2
4/11/92

શ્રી પૌઠ દાદાર અહુરમઝદની મદદ હોજો.

અફસાતુન.

એક્ટ ૧ લો.

સીન ૧ લો.

[દેખાવ=વીક્ટોરીયા ગાર્ડન્સનો એક ભાગ. ઈંગ્રેજી
સ્ટ્રીંગ ખેંડ એક વૉલ્ફ વનડે છે.]

[ખરસેદખાઈ હસ્તી હસ્તી આવે છે
અને પોતાનો સારો માદો સખાશ
જોઈ ખુબ હસે છે.]

ખારશેદ—(સ્વગત) મારો આય અવતાર જોઈને મને
પોતાને મુંવું હસ્તુ આવેછ. (હસેછે) હું કેવી સોખઈ
ગોટો લાગુંછ-અં? (હસેછે). ગેઈ કાલ સાંજે
સુરતથી અમે યોક આવીને કોલાખાનાં સ્ટેશનપર
હિતરયાં કે આપરે તો વેટીંગ રૂમમાં ભરઈને કપરાં
બદલી નાખ્યાં ને કેટી મડમ પરથી ખરસેદખાઈ
ગોરાણી બની ગીયાં (હસેછે) ને પછી આય
સુનામાસીની સુશીયાની સારી અને ઈંદ્રિયનમાંજ પાંડેની

સેનીટોરયમમાં ગીયાં ! (હસેછે). આય / તારા આલ્યા
ગપાટ અવતારમાં મને જો પપા જેવ બોય તો—
ડીયર મી ! Wouldn't he get awfully wild !
હી હી હી ! (ખુબ હસેછે).

[સુનામાસી અમીના આવે છે અને
કમરે હાથ દેખ દુરથી ખોરશેદ ગમ
વસણાયલું ડાચું કરી જોયા કરેછે.]

સુનામાસી! વરી તમેજીવું બરીયું ધુખરાયલું ડાચું
કીધું ! (હસેછે)

સુનામાસી—(ફકપાલે હાથ લગાડીને ફરડેછે) મર-મર-રાન મટ !
તારી સુજે હુંખી મુઘ વરસ વેચુંછ. તું શું ઉંડાં
પાણીમાં ફરેછ તે મને કંઈ સમજ પરતું નથી,
ડુકતી (કેટી હસેછે) આલ ! વરી જીમ નફ્ટ થઇને
હસ ના.

ખોરશેદ—નહીં, નહીં, આલો હવે હસશ નહીં ! પણ શું કરે ?
બરીયો મારો હસવાનો સ્વભાવ છે તે મુવું રહેવા-
તુંજ નથી ! આય તમારું બદીયન મને કેવું 'શીટ'
આવેછ—અં ! ને આય છોરીયાં જેવી તમારી
સપાટ—! (ધ્રુમ હસેછે).

સુનામાસી—રોક જાણેર ! હું ધરડી ડાહીને તું જીમ અહી
ધેલાં કહરાવવા માગશેજીવું જો જાણતે તો હું તારી
સાથ મુંબઈ ધસરધ આવતેજ નહીં.

ખોરશેદ—(પટાવીને) યુ ડીયર આલડ સુનામાસી ! મારી મરજી
પ્રમાણે કરવા દેવાને તમે મને વચન આપ્યુંછ.
હવે છેલ્લી ધરીએ જીમ પાછાં ફરી જવા માગશે
તો-તો-આય જોઈ ! (ખોરશેદ સુનામાસીના દાખા
હાથપર જોરથી એક ઝીણી ચમટી તોડે છે).

સુનામાસી—ઝા તું હરવાઈ જાયરે ! બધું બોલુંબી કાઢીયું ! બધા જાણેરે મારી ! હું કાંઈ એ તારી આપદામાં ફસી ! અરે પણ કંઈ કામ બગરીયું તો, દુકતી,—બધજી આપરી ઉપર કેવો દહવારો પારથે તેનો તો વીચાર રાખ !

ખોરશેદ—કંઈ કામ બગરતું નથી ને કાંઈ દહવારો પારવાતું નથી. બસ હું તેની જોખમદાર છેઉં. માસી, પેલાં મારાં કુદ હમાયજી ને તેવજીનો દીકરો અદેશરખી હમણા થોડોજ વખત થયો આપરે ઉતરયાંછ તાંહ પાંડેની સેનીટરીયમમાંજ છે. માય દીકરા ધણે વરસે હાંગકાંગથી અડીં પાછાં ફરીયાંછ એટલે તે લોક આપુને કાંડથી ઝોરખવાનાં ઉતાં, કેહોની ?

સુનામાસી—અરે પણ પેલી, બધજીએ તો સુરતથી એ લોકને લખ્યું હોય કેની કે તું ને હું પાંડેલની સેનીટરીયમમાંજ—

ખોરશેદ—નહી નથી લખ્યું. બાવાજીને હું સમ સોગત આપી આવીછ કે એ લોકની ઉપર આપરે વાસ્તે કંઈજ લખે નહી.

સુનામાસી—મુવાં કોટક ! એવો બરીયો છાનપુતલાંનો નાચ નાચવાની જરૂરજ થું છે—પણ તે !

ખોરશેદ—(સુના માસીની ગરદન આસપાસ બે હાથો વીંટળાવી આંખીને કોટી કરે છે.) માસી, બાવાજી જરે બેચાર દાહરા રેહીને મુંબઈ આવશે તારે જરા કુહરીને રહેશે—પણ આય સુન્ના જેવી તક મળીછ તેટલાં મારે બધા રાહઘાટ જોઈ લેવાંછ. જો માસી બરાબર માદ રાખજો હું—ને જોરે અમીના માહું કેહુંછ—હુસ્બારી રાખજો. કંઈ લાંમરો વાટયોછ તો તું જાણે ? મારું નામ—છ—તે—ખરસેદબાઈ; હું પારડીના ખેતીદાર બમનજી મેહતાની દીકરી, તમે મારાં માસી સુનામાય—કેમ ધ્યાનમાં ઉતરીયું ?

સુનામાસી—અરે હારે હા-બેનું ખાધ ગેય! ફેર માક
ને તારે ગમે તેમ ડાહરાં ડાહવ્યા કા. મને શું?

ખોરશેઠ—માસી ડીયર, હમાયજી કુધ તો ખીચારા મળનાં છે—
પણ એવણુના પેલા જીભરં દીકરાજી અરદસર તો
નાકપર માખ નહીં બેસવા દેતા જો! મારા આપ
અરસેદબધ મેહતાના એબદસા જેવા ગામરયણ
સકાર જોધને રા ડાકટરજીનું ડીમકું આને સહવારે
કેવું ચહરી ગયહું—અં (ધ્રુમ હસે છે)—ઓ લેઓ
સામબેથી હમાયજીજી આવેછ.

[હમાયજી આવે છે]

આવો હમાયજી, તમેખી આને અહીં ફરવા આયાંછ કે?

હમાયજી—હા માય સાહેબજી—હું ને મારો અદી કરી જરા
ત્રામમાં નીકરી પરીયાં. કેમ સુનાબાધ કેમ છેઓ ?
ઠાક હતરી કે ?

ખોરશેઠ—નહીરે જી, ઠાક થાની એવણુને લાગતીતી ? અમે
ગામરેનાં ખેતરોમાં આપો દાહરો મેહનત કરીયે
એટલે અમારાં હાર તો અરતલ થઈ રહેલાં. મકું
હમાયજી, તમે હવે અહીં મુંબધમાંજ જાયુકનાં
રેહશે કે માય ?

હમાયજી—હાજી, મારો અદી હવે અહીં નહીં તો સુરતમાં
પ્રેકટીસ ચલાવવા માગેછ.

ખોરશેઠ—ખેમ કે ? તારે એવણુનાં ઐરી છોકરાં તો હાંગકાંગમાંજ
રહેલાં હોશે, તે લોકને—

હમાયજી—ઐરી છોકરાં ? મારો અદી તો હજી પહુવા અદરાવાનો
છે, અરસેદબધ એનું તો ધણું કરીને એના મામાની
છોકરી સાથે થયે.

ખોરશેઠ—મામાની છોકરી ? અં, તમારા ભાઈ તારે—છે તે
હાંગકાંગમાં હમણા—

હમાયણ—નહી માય-મારા ભઈ બેજનજી દાવર તો સુરતના
આજે વરસો થયાં રહેછ. તાંહના માટા લક્ષ્મીપતી
શક્યા છે ને માટા મેહેલ જેવા બંગલામાં રહેછ.
તેવણુને પટે એકપુરી દીકરી છે તેની સાથ મારા
અદીનું કરવાની એવણુ મરજી દેખારીછ.

ખેરશેદ—આલો સુગરાના! તમારા દીકરા નસીબવાલા છે. મકુ
તે છોકરી મજેની ખુશસુરત હોશે ?

હમાયણ—માય, અમે સત્તર વરસે હાંગકાંગથી અસ્તો ગીયે
અઠવાડયેજ આયાં. એટલાં વરસ મેં મારા ભઈ
બેજનજીનું ને મારી ભતરીજી કેટીનું માહનુંની કાંઈ
જોયુંછ ? અદીએખી તે લોકને જનમમાં નથી જોયાં.

ખેરશેદ—પણ કેટીનો કંઈ ફોટોગ્રાફ તો તમે મંગાવ્યો
હોશેની ?

હમાયણ—નહીં માય-ભઈએ લખ્યુંછ કે જે વખત જાયછ તેમાં
મેહ જણાં અહીજ આવવાનાં છે ને—ને પછી થું
વરી ? સીધીભઈ આન દેખો તો—

ખેરશેદ—આપસે નજર આવેગા ?—હી હી હી ! (હસેછ)

આલોની, જરા ફરયે. મરે વીકટોરીયા મારડન કેટલા
માટો છે—જરા મને બધાં જનાવરો દેખારજો,—અં.

[બધાં જાયછે.—ખીજી મરથી જલ
આવે છે.]

જલ—(સ્વગત) વેલાતથી બારીસ્ટર થઈ આયા ને વરસ
ઉપર થઈ ગીયું તોખી આજ ને કાલ તે બોખ્યા
બાવાજીને માથે પડેલા હોયે. ફુવા માગ, બચ્ચા
જલ, કે ડોસાજી પાસે દાહરીયાંછે નહીં તો
બેડમ પાઈલના આથ કોલરોને ડેકાણી
ચીપજોને તાંહના રૂપે દજનવાળા સેકંડ હેંડ
કોલરોનાખી વાંધા પરતે ? (પાછી લટાર મારે છે).

[ઝાડની પેલી ગમથી કોઈનો સાદ સાંભલી
જલ ચોકે છે.]

ખોરશેઠ—(અંદરથી) ઓ માયરે ! આંખે શુ ! મરેરે, હવે કમ
કરું સુનામાસી !—હમાબાઈ ! કાંઈ તો રહેયાં ?

બાલ—(કાન ઉંચા કરીને) કોઈ બાઈનો આવજ છે.

[ખોરશેઠ તથા અમીના દાખલ થાય
છે—ખોરશેઠની સારીની કક્ષીમાં એક
કાંટાવાળી ઝાડી વીટળાઈ ગઈ છે.]

ખોરશેઠ—હી હી હી રાગ બનેરે ? આય સા ફેસ્તા ? હરવધ
બધ વું અમીના, એમ મુઘ હેન નેવી કોહું શુ
જેયા કરેછ ? કાહરની, આંખે મુવા કાંટા બધા મારી
સારીમાં વીટરધ ચુટરધ ગીયાછની ? ઇહીહીહી
(હસેછે.)

[ખોરશેઠ વાંછી વળી ઝાડી કાઢવાની
તજવીજ કરે છે. બાલ ધારી ધારીને
તેણીને જોયા કરે છે.]

ખોરશેઠ—અમીના, તું તો રાત છેકજ ઘેલું ગધેરું છે જો ! ખીસ !
મુઘ વું કાહરવી ! મરે, કાંહની કાંહ હું પછવારે
રહી ગઈ ! કોઈ આગળ પાછળખી—ઓ !

[ખોરશેઠની નજર બાલ પર પડે છે—
તેણી હસી પડે છે.]

ખોરશેઠ—હી હી હી ! જી, તાહરના મારો રકાસ જોવા હલાછ કે ?
(હસે છે.) મરેરે, મેટની કાની હુંખી પક્ષીઓ જોવા
પરી તેથી મારી સાથવાળાંઓ આગળ ચાલી ગીયાં.

બાલ—(વાંકો વલી તે કાંટાની ડાંખલી જોયછે) શું એ
નહીંજ નીકળવું કેજી ?

ખોરશેઠ—નહીં, રસ્તાની વચ્ચે વચ્ચે એ પરેલું ઉવું તે મં
જેયું નહીં જોવની, કેવું બધું વીટરધ ગીયુંછ તે ?

[ખોરશેઠ સારીનો છેડો બાલ ગમ
ધરે છે—બાલ ચુકલુપર બેસી જઈ
તે ઝાડી છુટી પાડે છે—ખોરશેઠ
વાંછી વલી તેને તેમ કરવા દધ
તેના મ્હોં ગમ જોયા કરે છે.]

જાલ—(ઉઠી થતાં હસીને) લેવો, તમારાં બધીખાનામાંથી
 તમે છુટાં! પગમાં કાંટો ખાંટો તો ભોકાયો નથીની?
 ખારશેદ—અરે નહીરે, કાંટા કંઈ નથી ભોકાયા. પણ તમને
 ઘણી મહેનત પરી—માફ કરજે. (ડોકું ધુણાવી
 મીઠાસથી હસેછે.)

જાલ—તમારી સાથવાળાંઓ કાંઈ ગીયાં? તમને વીસરી
 જઈને પેર ચાલીબાલી ગીયાં કે શું?

ખારશેદ—નહીરે—હું ને મારાં માસી સુનામાય છેની તેવણ
 પાંડેની સેનીટેરીયમમાં ઉતરેલાં છેધયે. તાંહ
 ૫૦ અરદેશર વજીફદાર ને તેવણનાં માય હમાબધખી
 રહેલાં છે. તે લોક સાથ આજે જરા અહીં ફરતાંતાં—

જાલ—આહ અદી? એ તો મારો ક્રેન્ડ થાયને દુરનો સગોખી
 છે. હાંગકાંગથી આયા પછી અમે એલપ્રીનસ્ટન
 ફીફ્ટ કલબમાં ફરેજ મલ્યેછ. પણ એલકયુઝ
 મી—છે તે-તમે-તમારું નામ શું?

ખારશેદ—જી હું પારડીના બમનજી મહેતાની છોકરી. મારું
 નામ ખરશેદખાઇ છે. પણ જી, તમે કોણ?

જાલ—(બાજુએ) વાટ એ કેપીટલ ગલ્ડે!!

(ખારશેદને માટેથી)—મારું નામ જાલ—જાલભાઇ
 એદલજી ઉમરીગર.

ખારશેદ—(બાજુએ) કેવો મજનો લાયકીવાલો યંગ મેન
 છે-અં!

જાલ—(બાજુએ)—માઇ વર્ડ! આવી સ્વીટ છોકરી મેં
 કબ્બી અગઉ નથી જોઇ. (માટેથી) ઓ લેઆ!
 સામખેથી તે લોકોજ આવેછ. મીસ મેહતા, આય શું
 તમારાં ક્રેન્ડો આયાં!

[અદી, હમાયજી, સુનામાસી લાખલ
 થાય છે.]

જાલ—સાહેબજી, અદી, સાહેબજી હમાયજી.

[અદી ભયકામાં ડોકું નમાવી
સાહેબજી કરે છે.]

અદી—અલ્લો જાલ ! યુ હીઅર ? આય અમારાં ખીચારાં
પરશેદખાઇને કાંઈથી પકરીયાં ? આય એવણનાં
સોભઇતાં સુનામાસી જોયાં ? સુનામાસી, આય મારે
દોસ્તદાર જાલ ઉમરીગર. એવણ બેરીસ્ટર છે, પણ
હજીર હુખ્યા છે. કોઇ ખીચારાને કેસજ નથી
સોંપવું.

ખોરશેદ—(મોટે સાદે ખડખડ હસી પડી) તારે તમે વરી
ધણા બાકી મસાલેદાર છેઓ. તમુને કેટલા કેસ
મલીયાઇ જે !

અદી—(ખલરીને) ગામરેતા ઘેરાંઓને જો વાઉની કાની
મરાવા મુકયાં હોય કેની—તો ધાન ખાવા નહી
માગે ! જાલ, ખીચારાં પરશેદખાઇ છે તો ઓલ્યા
ગપાટ જો, પણ પોતાને ધણાં દુશીયાર સમજેછ.
પણ તુને કેમ એવણ મલી ગીયાં ?

ખોરશેદ—મુઝ આય કાંટાની ગ્રારી સારીમાં વીટરઇ ગેઝ તે
એવણ ખીચારાએ આવીને કાહરી.

અદી—(તીરસ્કારથી હસીને) એમ તે કેમ આંધરાં ભીતની
કાની તમે આલ્યાં, કે કાંટાની દાંખરીખી તમુને
નહી દેખ્રઇ ?

હમાયજી—ઓવાય, અદી ! તુંખી થું જો !

ખોરશેદ—(ખુશ મીઠસથી) બા, આજ ને કાલ તો આપરે
બધાંજ જણાં આંધરાં ભીત છઇયે કેની ? જોવની,
ડાકટર, તમારા આય આઇડલાસ છતાં તમે પોતેખી
હમણા કેવા આંધરા ભીત છેઓ તે તમુને કાંઈ
ખબરે છે ?

કેટી બેજનજી દાવર.

ફાટો લેનાર મીઠ જહાગીર તારાપોર, મી.એ.

જાલ ઉમરીગર.

ફાટો લેનાર મી૦ જહાગીર તારાપોર, ખી ઝે

અદી—(ફફડીને) લે ચાલો માયજી, આવાં ગામરયાં ગમાર
છડીયટો સાથે તકરાર કરયા કરશું તો આપરંબી
ભેળું પાચું પડશે.

હુમાયજી—ચાલો, ખરેખર હવે જતે. સુનામાય, ખરેશ્વરબાઈ,
અમે જઈએ છીએ, હું—સાહેબજી!

ખારશેદ—સાહેબજી, હુમાયજી. (હુમાયજીને સેકહેન્ડ કરે છે.)

અદી—(મોટેથી હસીને) વાહ આય તો નવું કૌતક!
ગામરેની ખરેશ્વરબાઈને સેકહેન્ડ સહ કરતાં
આવરેછ. અવાસ બરી ગીયા ને કોયલા રેહી
ગીયા! હે-હે-હે!

(હુમાયજી અદી જાય છે.)

ખારશેદ—મીઠા જલભઈ, તમારા દોસ્તદારને કેની તે અમારા
જેવાં ભાચાજી યોચોને નામની ઘણીજ સુગ છે.
(હસે છે) તમને આજે મારે લીધે ઘણી તસ્દી
પડી, અં— માફ કરજોજી.

જલ—અરે અમા તસ્દી શાની? તમારી સાથે આજે અમ
નવઈ જેવી રીતે ખારખાણુ પરીછ તેથી હું ઘણીજ
ઘણીજ ખુશી છેહું, મીસ મહેતા (સુનામાયને)
ચાલોજી, હું રજા લેઉં છ.

ખારશેદ—(તેને સેકહેન્ડ કરતાં) આવજો અં, બા. સાહેબજી.

સુનામાસી—હા ભઈ, આવજો, સાહેબજી.

જલ—(જતાં જતાં બાજુએ) પોત માઈ વડે! She is an
absolutely charming girl! એની આંખમાંજ
બધી કરામત છે! હું ઇચ્છું છ કે એને કોઈ વખત
હું પાછો મળી શકું. (જાય છે.)

ખારશેદ—(હસીને) કેમ, માસી ડીયર, આજે રંગ જોયો?

સુનામાસી—જા-જા! દાહડાખરી! આજે સાંજથી હું બધું રોપ્પડું
જોવું છ. તાહારની મારા પેટમાં ફાર પરીછ કે ભઈજી
કેવા ડહવારો પારશે.

ખોરશેદ—વરી ભધજીને વચમાં લાખાં કે? તેવણુ થુ કરશે?
મને હંચકીને કુવામાં નાખી દશે? બલા સેલી!

સુનામાસી—જો મરી જઈ, કેટી, હજુરખી સમજ, તારે લીધે
મને કેવું સાંભરવું પરશે. ઝો ખોદાય, મારાં તો
હારેહાર ધુજેછ.

(ખોરશેદ સુનામાસીનાં ખભાંપર
હાથ મેલી કાનમાં કહે છે.)

ખોરશેદ—ગદ કાલ સાંજથીજ ડાઠ અરદેશર આપરાં
જેવાં મરીખ ગામરીયાંઝો સાથ ને રીતે વરતેછ
તેથી તમારાં હારેહાર નહીં ધુજતાં કે?

સુનામાસી—અરે પણ એ જાણતો નથી તેથી—

ખોરશેદ—હા-હા-જાણતો નથી તેથીજ! જલ હિમરીગરખી
જાણતો નથી તેથીજ તે આજે એક સાચ્યા અહસ્થની
માફક મારી સાથ વરત્યો! આણો, હવે મુંગા મુંગા
ધેર આણો. મને વધારે તમારી ટકટક નથી જોઈતી.

(ખોરશેદ, સુનામાસી, અમીના ત્રણડે જણાં જાય છે.)

સીન ૨ જો.

→ૐ:૦:ૐ←

[દેખાવ—મેહરનોશજી વજીરદારના
મકાન ગુલાબવાડીના કમપાઉન્ડનો
એક ભાગ—એક બાજુએ
લાકડોનો રસદીક બાજુ છે.]

[મેહરનોશજી વજીરદાર સદરા
બદીયાન પર બગીચામાં ફરતા
ફરતા ગાય છે.]

મેહરનોશ—કરણીજ તેવી ભરણી અંતે તો પામો !

અંતે તો પામો, ચારો, કરો જેવાં કામો !—કરણીજ.

જુરી કરણી કરવાવાલાં—પાપી નીષ્ઠાનાં રીતલાં

અફલાએ ઠાલાં; અંતે મૂખ ઠાલાં; જુરા અંજમા !

—કરણીજ.

ભુંડું કરી ભણુંજ માંગે—હાથે કીધું હેથેજ વાગે ;

માગે તેવું પામે ! વાથે તેવું આવે !—ભલાં જુરાં કામો !

—કરણીજ.

લોક મને ધસેલો કહેછ ! પણ લોકને થોડોજ ખ્યાલ છે કે
આય ગંધાર જેવી ગુલાબ વાડીમાં ગોંધણ રહેતો પૈસેપુર ડોકરો
મેહરનોશ વજીરદાર બંદો કમકંઈનાં માથાં ધસાવી સુકનારો ગાય-
કવાડી સોનેરી ટોલીનો અફલાતુન મુખી માકો મદારી પાતે છે !
મનેખી શું પછાડા લાગાછ કોણ જણે ! એકલો અટુલો માંદો
મરધાંની માફક અહીં જુરીયા કરતાં હવે તો કંઈ પ્રાણ આપોછ !
કંઈ હુંદ્રાંસ, મારફાડ, કીના કપટ, દગલબાજી સાથ દાવપેચો
અજમાવવા પાછો જીવ વખ વખ ચાયછ. કંઈ નવો રંગ જમાવવો
જોઈયે. અહો ! એ કોણ આવેછ ? મને લાગેછ કે પેલો મારો
ભત્રીજો કોઈ હાંગકાંગથી આવી સુવોછ તે હોયે. ખબર કાઢડતાં
મેં જણ્યુંછ કે એવણુ મુરખની નાક પર લીંબુની ઠરવા દેતા નથી !

આલો-ભહરે આવી તક મલીછ તો જરા ભત્રીજાજી નો તો રંગ તપાસ્યે !

[મેહરનોશજી બાજુએ ભર ધં બય છે. ૩૦ અરદેશર વજીરદાર ધંગલીશ રસમાં દાખલ થાય છે.]

અદી—(અહીંથી તહીં લટાર મારતાં, સ્વગત)—એખી એક કરમની કાહનીજ તો—કે હું મારા પોતાના સગા કાકાને આરખતો નથી ! ને તેવણુને નજરે બેયાખી નથી ! (હસે છે.) મારા મેહરનોશજી કાકા અહીં રહેછ. આય એવણુની યુલાખવારી ! જગા તો ફાંકરી છે. બેઘયે હવે આંકલજી થતા ધાંખરાજીખી એવાજ ફાંકરા છે કે નહી. લોક તો કહેછ કે ડોકરો આકલેટ મુવેાછ. છેલ્લાં સત્તર વરસ થયાં હું—એવણુના બેહસ્તી ભધનો એકપુરો દીકરો—હાંગકાંગ પડેલો ઉતો, તેટલાં આ હેતવંતા કાકાએ મને કેટલાં કાગળે લખ્યાં ? બે ! અને તેખી માર માર લીટીના. (ફૂડે છે) પણાશું કરયે ? ગરજ મારી આપડી ! મને પક્કી ખબર મલીછ કે ડોહાજી પાસે નાખી દેતાં પાંચ સાતેક લાકરીનો જીવ છે ને બેરી છોકરાં કોઇ નથી. વેલ એાલફીરાઇટ, દેખા બયગા ! (હસેછ). બચ્ચા અદી, તુંખી નસીબ ખુંજીને આયોછ—અં ? એક ગમથી આય ખખડીવખડી ગયલા ધરડા કાકાનો આધતો દલેલો ને ખીજી મેરથી સુરતનો કોઇ મારો ગખખર મામો બેજનજી દાવર કરીને મુવેલો છે તેનો જમઘ થવાનો ! (હસે છે). પણ કાંઈ છે?—કોઇ કારં અલખુંખી અહીં કે તહીં દીસ્તું નથી. કનકાઉન્ડ ધીઝ એાલડ ફાગીઝ ! અંદર જઇને ખબર કાહડ-વીજ પડશે.

[અદી ધસારા સમેત અંદર જવા,
માંડે છે તેટલાં મેહરનોશજી
વજીરદાર, બેવણુ મેલા સદરા ઘેંગા

તથા અણિયાની ટોપીમાં ઉઘાડે
પગે આવે છે, તેવણુ સાથ ધરરર
કરતો અફલાઈ જાય છે. અદી
ભાંયપર પડી જાય છે. આઈગલાસ
ઉડી જાય છે. ટોપી ખાભોઆંમાં
ખરડાઈ જાય છે.]

અદી—(ખુબ ખીજાઈને ઉઠી ઉભા થતાં) યુ ગધા ?
આંધરા ભીતની કાની ચાલી મરેછ ? સામભે જોઈને
ચાલતાં ડોરા કુશી ગીયાતા કે ?—તું કોણુ છે ?

મહરનોશજી—(ડાચું ફસકાવીને) માણુહ છેઉં—હઉવે.

અદી—માણુસ કરતાં કોઈ ચીમપાત વાંદરો વધારે લાગેછ.
(મહરનોશજી હસે છે.) અરે, ઐમ હસયા શાનો કરી
મરેછ ?

[અદી મહરનોશજીને ઐક કકડાવીને
મુઠ્ઠી મારી જમીનપર તોડી પાડે
છે. અને પછી ઉપરથી બે ચાર
લાત લગાવી પોતાની લાકડી વડે
ફટાફટ ફટકા લગાવે છે.]

અદી—(ઉસ્કેરાઈને) હરામખોર ! બદમાશ ! તું ઐક કંગાલ
કમીનો બખરચી મારી સામભે આટલી બજાજી કરવાની
શેખી કરેછ ? તારું માથું ભાંજી નાખશ—તું મને
ઐરખતો નથી.

[મહરનોશજી વળી ઉઠે કલને હસે
છે અને પછી આસ્તેથી ઉઠીને
ઉભા થાય છે.]

મહરનોશજી—હાઐબ, કૂતરો કોણુને પુછો ?

અદી—કારા ચારને ! તું કોણુ છે ?

મેહરનોશણ—હાં રહેતો છું. વાડીનું મનીષ થાઉ, હામ્મિય.

અદી—હેં ગ ધીઝ હાંડા માસ્તરઝ! કાકાનેથી ખીજાં ધુવડા મલતાંજ નથી કે તારા જેવા અગલી છુટાને અહીં લાવી વસાવીયાછ? બાગમાં પક્ષીઓને ખીધરાવી ઉરાડવા વાસ્તે 'સ્કેરકો' તરીકે તુંને ઉભા રાખતા હોયે? આલ નીકલ મારી આગળથી, યુ સ્ટુપીડ એસ! જખને અંદર મીં મેહરનોશણને કેહ કે હું આયોછ—હું તેવજુનો ભત્રીજો થાઉં—હું ડાકટર અરદેશર વજીફદાર.

[મેહરનોશણ આસ્તેથી બાજટપર ગોઠવાઈ બેસે છે.]

મેહરનોશણ—(થુલ પારસી ઉચ્ચારે) બહુ સારું. શું હોકમ છેજ ફરમાવો, ભત્રીજા સાહેબ!

અદી—(ફગલાઈને) હેં? તમે-તમે-કોણ? (બાજુએ) અરરરર મોહરમોકાણુ!

મેહરનોશણ—હું તમારો કાકો મેહરનોશણ વજીફદાર ખુદ બ ખુદ પોતે! બોલો ડાકટર, તમને મારું શું કામ પડયુંછ?

અદી—હું-મને-મકુજે-તમે મારા કાકા! મને માફ કરજોજ. મેં તમને ઓળખ્યા નહી. આમ કપરાંમાં—

મેહરનોશણ—કંઈ નહી બા, કંઈ નહી. એવા તો મેં મારી જીંદગીમાં કંઈ સેંકડો વખત મારે પાધેલા. ધીસ જમતાં જમતાં જનમ ગીયો ને દીલમાં બધે ગોબાખી પરીયાછ.

અદી—મારી બુલ વધ, સાહેબ—

મેહરનોશણ—અરે બુલ થાની બા? એક ગરીબ માણસને તમે લાત મુકી મારીને ગાળ દેઓછ ને પૈસાવાળા કાકાને સાહેબ સાહેબ કરોછ તે આપરે જણી લીધુંછ. ખીજું વધારે એમ જાણ્યુંછ કે બોંયપર પડેલા એક ગરીબ બુધા માણસ ઉપર ફરાફર લાકડી ઉગોમતા તમને સારી આવરેછ. ખીજું કંઈ કહોછ, ડાકટર સાહેબ?

અદી—(બાળુએ) તોબાહ ! મેં થું આય છબરો કીધા !
(માટેથી) સાહેબ, ગીયે અઠવાડયેજ હું ને માયજી
કરી હાંગકાંગથી આયાં. આટલા દાહરા તમારી
આગળ અવાયું નહી તેથી દલગીર છેઉં.

મેહરનોશજી—તમે માટા ડાકટર પરીયા ઓટસે તેરાંની વાટ
બેતાંતા ! ને તેઈં નહી આયું તાહરે જખ મારીને
આયા—કેમને તમે જાણતાંતા કે કાકા પાસે
ચીચોરા છે.

અદી—નહીજી હું તો આને તમુનેજ મળવા આયોછ. બહુ
વરસે તમુને મલ્યો, સાહેબ—

મેહરનોશજી—એ બધી લાભાસ જવા દેવો. તમે તમારા ગળખર
કાકાની દોલતના સુંધારા સેવા આયાછ તે હું
બરોબર સમજીછ.

અદી—(ચીરડાધને) શેઠ, તમારા પૈસાની વાત લાવ્યા કરી
તમે મને અપમાન કરોછ. તમે પૈસા—પૈસા થું
બોલ્યા કરોછ ? તમારા પૈસા વગર હું કાંઈ બેસી
રહેવાનો નથી, સમજીઆ !

મેહરનોશજી—કેમ બા, પાછો બેજાંમાં પવન ભરાયો કે ? પાછી
મારી ઉપર હાથ ચાલાકી કરવાનો વીચાર હોય તો
જરા અગાઉથી હવે તો કહેજે, અં કે !

અદી—મેહરનોશજી કાકા, જરા માઈં સાંભળો. તમે મને
ગેરધનસાફ કરોછ. તમે મને અઠરી પરીયા તારે હું
કાંઈ જાણતોતો કે તમે મારા કાકા છેઓ ?

મેહરનોશજી—નહીરે, તમે તો ફક્ત એમજ જાણતાતા કે હું
એક હરામખોર બદમાશ ને-છે-તે-હાંડામાસ્તર-
બખરચી-ને-ચીમપાન વાંદરો-ને-ધરડું ધુવડ-ને-જુટ
છેઉં ! પણ હવે બધી પંચાત છોરો ને તમે કહેવા
થું મારોછ તે બોલી દેઓ, અરદશરં બા !

અદી—હું એમ કહેવા માયું છ કે મારે લાયકનું કંઈ કામ હોય તો હું—

મહરનાશજી—તમારે લાયકનું કામ? હા છે. મારા બાગમાં પક્ષીઓને ખીધરામી ઠરાડવા વાસ્તે એક “સ્કેરકો” બેંધયેછ. આપરે છે તે બે ઉમેદવાર તરીકે તમે—
[અદી જવા માટે ઉભા થાય છે.]
ઓ! કેમ, સીધારો છ કે?

અદી—(તરડાધને) તમે ખરેખરા બેજાંના કડક છેઓ! હું અહીં આયો તાહરે જીદા આવકારની મેં આશા રાખીંતી. પણ હું હવે બેઉં છ કે લોક તમને માંથાથી ગીયેલા કહેછ તેમાં જરાખી નવાઈ નથી. તમાસ પૈસા! તમારા એવા નજીસ પૈસાની મને (ટચાકડી ફાડીને) આટલીખી દરકાર નથી.
(આલી જાય છે.)

મહરનાશજી—(હસીને સ્વગત) પોરીયો તો થોડે અદીનેજ આયો તો! પણ કમઅખત જાણુતો નથી કે બંદાનેખી બધા વા વાગી ચુકાછ. આપરે, એને બે પૈસા બધસા મળે કેની તો મારો વાહાલો રોજ અરધા ડજન ખુનો કરયો જાય! છટ—મારો ઠરાવ હવે મજબુત થયોછ. એ કુકતો હવે મારે મનથી જીવતોજ નથી. પેલી છોકરી શીસીનનોજ વીચાર હવે તો સરલ. ગેઘ પરમ દહારનું મેં પેલા અંડાલ યુસ્તાદને વલસાડ લખ્યુંછ તો ખરું કે જરૂર મને આવીને મલી જાય જે વખત જાય તેમાં એ નખોડ ગીયો આવતોજ હોય?—

(યુસ્તાદ કાનફાટયો દહેરે દહેક તપખીર મુકતો હસ્તે માહડે આવે છે. પછવાડે એક ધાટી એક ત્રંક અને એક બેડીંગ ઉંચકી લાવે છે.)

ઝેંહ! કોણ? યુસ્તાદ કાનફાટ્યો! ઝો તારો બપાવો
મરે તારો!! ઇંચેજીમાં કહે તેમ“ નાપાક સહેતાનું
નામ દેવા ને તે તમારી બગલમાં આવેલોજ છે!!”

યુસ્તાદજી—સાહેબજી મહેલલા! ઝે સહવારના પોહરમાં વાડીમાં
થું ફાંફાં મારે?

મેહરનોશજી—તું આયો કે, નાપાક! ધરાના ખાધા—ખચ્ચીત તું
સો વરસ જીવશે! મથકેરી નહીં—હું આય ધરીઝે
તારોજ વીચાર કરતોતો.

યુસ્તાદજી—થું છે થું? કંઈ ઘણીજ દોરાદોરમાં મને ખોલા-
યવો? ઝે વીલ કરવાની ધરફરીમાં શાનો પયરો હેં?

મેહરનોશજી—યુસ્તાદ, માણસની જીંદગીનો કંઈ ભરસો છે?
હમણાં તું કુંખા જવો ખરો ને તરો છે. કાલે ધરી
ચપકામાં તુંજ ઠંડોગાર બનીને પથ્થરપર પડે તો
થું નવાઈ!

યુસ્તાદજી—હટ! કુવાર! સવારના પોહરમાં ઝેવી અવર વાણી
ના કાહર! પથ્થરપર પડેની તું ને તારો બાપ સાથે.

મેહરનોશજી—એસ-એસ! અહીં જરા બેસી મર-ને હું કેહુંછ
તે સાંભર? જે દહારથી માઈ લીવર પાકવા માંડ્યું તે
દાહારથી ડાકટરોઝે મને સાફ કહી મુક્યુંછ કે કોઈખી
મીનીટે મને આલતી પકરવી પરશે. જો યુસ્તાદ,
તું ઝેમ તાઈ પટેટા જેવું નાક ના ધવડ. હું
રજેરજ જાણુંછ કે તું કેવો વીઠીપરનો નાંગ છે. તે
અંડાલે અત્યાર સુધીમાં સેંકડો અસીલાને રસાવી
માર્ષાંછ—ફારજરીઝો કીધીછ—ખોટાં વીણા
બનાવ્યાંછ—ખોટા સાક્ષીઝો ને ખોટા દસ્તાવેજો
હલા કરવામાં—

યુસ્તાદજી—(ચીરડાધને) કેમ-કેમ?—વરી છેકજી આરો ફાટેછ
કે, મેહરનોશ!

મહેરનોશી—ગધેરા, તેમાં યોડું થું છે? ઝે તો વકીલનો ધંધો
ઝેવોજ પડીયો. તારાં જેવાં ઝાહસ્તી પરીક્ષા તો
મારા જેવા ઝવેરીજ કરી શકે.

ગુસ્તાદ—અરે પણ તુંને મારીપર ઝેટલો અવીશવાસ છે તારે
મને બોલાવ્યો થું કામ?

મહેરનોશી—માયું ફેરવા! જો સાંભળ—ગધેરા—મારે વીલ
કરવુંછ. મારી છ લાખને સુમારે પૂંછ છે તે ઝેક
ચોકકસ પોરીને આપવા માંથુંછ. મારાં કાગલમાં
મેં તુંને લખ્યું તેમ મારી પછી તુંને ઝે
છાકરી—શીરીન ગાંધી—નો ગારડીયન બનાવવોછ.
લે ચાલ હું તુંને કેહું તે પ્રમાણે ઝેક ખરડોધડી કાહર.
કાહરની કાગળ ને પેન—મેસી મરની—નખોદ ગીયો
ડાયું થું જોયા કરેછ?

ગુસ્તાદ—અરે, પણ તારું અત્યાપાત થાય! વલસાડ
વેરથી મને અહીં ધેં ધેં કરીને તેરાવી મંગાવ્યો. હું
આખી રાત મેનમાં ઠણઠણ કરતાં ઠાકી ગીયોછ
જરા દમ તો ખાવા દે! જરા ચાહે નાસ્તો તો
પુછી મર—

મહેરનોશી—હું તુંને ચાહે આપશ—નાસ્તો આપશ—બધું
આપશ. તું પહેલાં બસ હમણાજ નોટસ કરી લે.
અંદર બંગલામાં પછી જઈને પેટ ફાટી જાય તેટલું
જોભરયા કરજે.

ગુસ્તાદ—(ડાયું કુમળાવી મેસેછે.) વારું હવે થું કહેછ? વીલ
બનાઉં? તેમાં તેં તારા કાગળમાં લખ્યું તેમ કોઈ
તારા ભત્રીજા ડાઁ અરદેશરને તું સખરદખર રખરાવી
નાંખવા માંગે?

[ગુસ્તાદ જી કાગળની ઝેક કાપલી
ઉપર થોડીક નોટસ ઉતારે છે.]

વારું—પછી—મેહલ્લા, તારી બધી અસ્કયામત, મીલકત
નાહું ને છે તે પેલી કોણ? શીરીનબધ કોણ!—

મહેરનોશજી—શીરીન ગાંધી.

ગુસ્તાદજી—ઉંહ—તે તારી થું સગી થાય? (અવાચી ખાય છે.)

મહેરનોશજી—સગીબગી કોઇ નહીં. જો જરા ધ્યાનથી સાંભળ, અવાચી ના ખાઇ મર! મારી જીવાનીમાં એક વખત એવો હતો, દોસ્ત, કે જાહરે આય છાતીમાં. જીગર જેવી ચીજ હતી ને તે એક ઝારતે હુટી લીધી'તી. પણ પછવાડેથી તે ઝારત મારી જોહબતને એવકા થઇ ને મારી સ્કુલના મારા કલાસનાજ મારા જીવે જાતના એક દોસ્ત નામે સૌરાજ ગાંધી સાથ પરજી ગેઇ. તે લોકને તાંહ એક છોકરી અવતરી- તે આય શીરીન ગાંધી.

ગુસ્તાદજી—(હસીને) ચાલ જા! તું ને તાહરે તો પ્યારનોખી મરજ લાગી ચુકેલો! હે-હે-હે!

મહેરનોશજી—ગુસ્તાદ, મેં હમણાજ આંપતી ખબર કાઢાડી તો જણાયું'છ કે ખીચારો મારો સૌરાજ હાલ મે એક વર્ષ થયાં ગુજરી ગીયો'છ. તેની વીધવા પોતાની દીકરી શીરીન સાથે હાલ અહમદનગર ખાતે ધણી ગરીબાઇમાં રીએ'છ. આજે વર્ષો થયાં મેં માય દીકરીને જ્યાં નથી; પણ મારા વાહલા સૌરાજ ગાંધીની આગલી દોસ્તીની યાદમાં ને-ને-જીવાની-ની ધડીભરતી મારી જોહબતને ખાતર હું આય પગલું ભરવા ચાહું'છ. તેમાં પેલો મારો મીજજી ભત્રીજો હમણાંજ-અબધડી-મને ઘેર બેઠાં અહીં આવીને બકતાદી ત્રીલાવી ગીયો. એ પછી મારો ઠરાવ મકકમ થયો'છ.

ગુસ્તાદજી—(હસે છે) ઝો તારી!

મહેરનોશજી—હા હમણાજ ઘોરે બેસીને આયો' તો-ને મને ખબરથી સમજી મારો વાહલો પોતાની જાત દેખારી ગીયો. તું બસ હવે ત્રીલામાં લખજે કે શીરીન ગાંધી

૨૧ વરસની થાય તાંહ સુધી તું તેનો મારડીયન થાય
ને ઉમરે પુગતાં તેને તું કાઢ લાયક ઠેકાણે
પરણાવી આપે ને બધા વારસો તેને સપુરદ કરે.
તેટલાં તુંને તારી મહેનતના બદલામાં મહીને
દાહરે રૂપીઆ ૨૦૦ મળતા જાય.

[ગુસ્તાદજી અપઅપ બધી નોટો
ઉતારી લીધે છે.]

ગુસ્તાદજી—મકુંને મહુલલા, આય શીરીનની ઉમર હમણા શું
હોશે ?

[મહેરનોશજી એકદમ માટેથી હસી પડે છે.]

મહેરનોશજી—આ તારું સત્યાનાશ થાય ! એકાએક તાંહ કાંહ
લાધી ગીયો ?

ગુસ્તાદજી—એટલે ? તારું માથું ખીસેલું લાગેછ ! મહેરનોશ,
તું કહેવા શું માગેછ ? કંઈ બનવા જોગ વાતખી
કરશે કેની ?

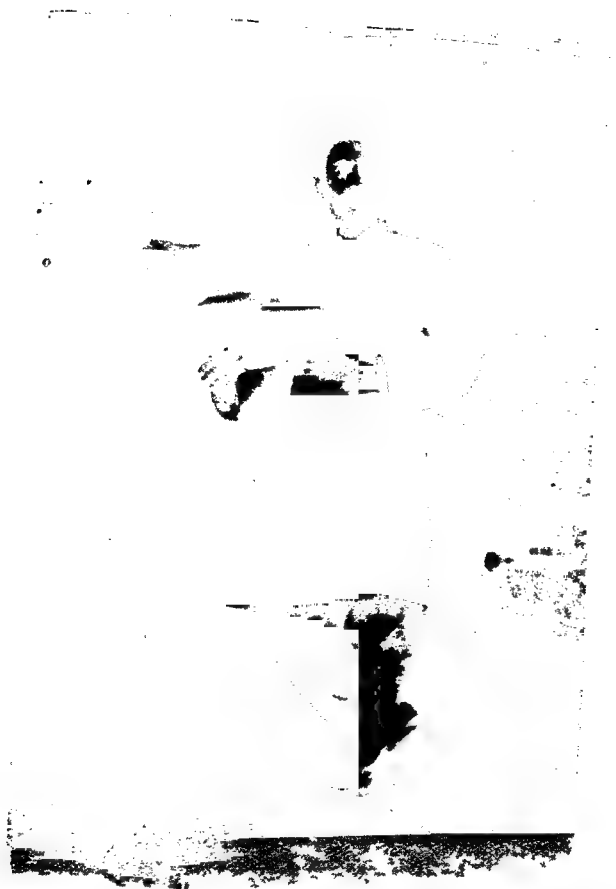
મહેરનોશજી—અરે તારા જેવા અશમચોરની આગળ બધું બનવા
જોગ થઈ જાય. શીરીન હમણા આગણીસ કે વોસ
વરસનું ખીલતું ગોલાબ હોશે. તારા જેવા મક્કઈ
બુઢાપર તો તે થુકેની નહી પણ તોખી વીલમાં એક
કલમ અપ દેતી કે ઉમેરી દે, કલેજાં કે શીરીન ગાંધી જો
ગુસ્તાદજી કાનફાલા સાથ પરણે તો મારા વારસામાંથી
તદન રદઆતલ બની જાય ને બધી મારી દોલત
ડાઠ માસીના ધસપીટાલના ફંડમાં જાય. આલ આવ
હવે અંદર—ને તારે ગમે એટલી આહે કાશીના
ધીઆરા ધીઅ ને પેટ ફુગી આવે તેટલો નાસ્તો
જોભર.

[ગુસ્તાદજી મહેરનોશજીની આ છેલ્લી
સરતખી કાગલપર ટપકાવી લઈ
તે કાગળીયું ધડી વાળીને ગજ-
વામાં મુકે છે અને અંદર જાયછે.]

મેહરનોસહ વહુદાર.

ફોટો લેનાર મી૦ જહાંગીર તાગોર, બી.એ

गुस्ताद कानकाटया, (पलीडर)

इलाहाबाद भी० जहांगीर तारापोर, "भी.म

સીન ૩ જો.

—૪૬:૪૭:૪૮—

[દેખાવ—તેહમુરસ ઘીવેઆના ઘરનો
સીટીંગ રૂમ. તેહમુરસ ટીપટીપ
ધંધલીશ ફેસમાં ગાતો ગાતો
આવે છે.]

“The Man that broke the bank at Montecarlo”.—૨૧૬,

તેહમુરસ—

ઝોહ. આઈ વૉન્ટ યુ ઓલ ટુ અનડરસ્ટેન્ડ—
હું ફેસી કલાસી સ્વેલ
અપ-ટુ-ડેટીશ છેલ, ને—વેલ—
હફ યુ ઝોનલી લેટ મી ટેલ—
લોક તો કેહછ કે પસ્યુંછ મુજનું
—લોકની દરકાર થું?—
યારો, દેખો મારું ફેશનેબલ “હું”!
દેખો, યારો, મારું ફેશનેબલ “હું”!

(કોરસ.) { થું મુજ ચાલચલણ, એસ્કાટ. ઇટરાટ—
થું કોટ નો કટ ને સ્ટાઈલ—
બસ આ-લા બેડમ પાઇલ
મુજ ગ્રેસ-ને ફેસ-ને સમાઈલ—
કે મુજને, યારો, ભેધ—
બસ બેરાં પર માહી—
ભેકે બાપ તો હતો માહરો અલાહીબાગ્યો !

ફેસના બાબમાં તું થું સમજે-
બાગ્યુ થઈ જા—હટ!

જેની ટેલ ફાટનો આમિ વટ,
 એ છે લેટેસ્ટ સ્ટાઇલનો કટ!
 મકકુર કોણની એમાં કરે-
 સેહજ પણ આં કે ચુ!
 લંડન કટનું એમાં ફેશનેબલ “ઉં!”
 એમાં લંડન કટનું ફેશનેબલ “ઉં!”

એન્ડસ્ટેન્ડ, ચોપાટી કે પાલવે
 લઈ જ્યારે હું વોક,
 ડાન્ટ આઈ નો માઈ પ્લીઝનેસ-રૉટ!
 ડાન્ટ યુ કાઈન્ડલી રપ્પીશ ટૉક!
 મરડાઈ મચકાઈ વાંકો ચાલુ—

મને જોઈ છે વું,
 જોઈ છે દરેક સ્ટેપમાં ફેશનેબલ “ઉં!”
 જેની દરેક સ્ટેપમાં ફેશનેબલ “!ઉં”

આયો વખત વાંકો, ચારો—

ઉંધો સઉ કારભાર!—

સ્ટુપીડ લોકો કહે છે હરખાર—

નથી સાદાઈમાં કાંઈ સાર—

માંગેછ એક અવાજે આજે

મર્દ—બાલક—ઐરં!

સુતાં ઉઠતાં બેસતાં ફેશનેબલ “ઉં!”

ખાતાં, પીતાં, ફરતાં ફેશનેબલ “ઉં!”

(‘સાંજ વર્તમાન’માં મથાણું વાંચીને હસે છે—
 સ્વગત) “પરજીલી જીંદગીના ફાયદાઓ! તે ઉપર
 ફરામજી કાવસજી ધન્સગ્રીટયુટમાં મીઠો મનચેરજી
 મરધાજીએ આપેલું જાણવાબેગ લાપણું!” (‘સાંજ’
 બાજુએ ફેંકી દઈને ઉભો થાય છે અને હસે છે)
 કપ્પાર એના બાપલું! જે માણસ પોતાની એકલી

અડધી હેપી લાઇફ હાથે કરીને chuck off કરે
 ને ભારી પથરા જેવી તોફ આરવીને બેસે તે—Oh!
 he must be a drivelling idiot!—
 (હસે છે) આય જોવની મારો અવતાર કેવો થયોછ તે!
 મને અભાગ લાગી કે સેહતા જીવને સંતાપમાં
 નાખી હું પરણી ચુવો! (હસે છે.)

[દરવાજા પરનો ધ્વજકર્ત્રીક કોલ-બેલ?
 વાગે છે.]

તેહમુરસ—કમ ધનિ! કોણ છે?

[તેહમુરસનો મીત્ર હોમી દાવર દાખલ થાય છે.]

અલ્લો હોમી! કેમ કંઈ સાંજ પરી જીલો પરીયો?

[શેકહેનડ કરે છે!] Sit down.

હોમી—આરીશમાંથી જતાં જતાં તુંને કહેવા આયોછ
 કે આજે રાતે આપણે સાથે કલબમાં જમશું.
 કાંય માથું કાંય ધવડેછ! [તેહમુરસ માથું અજવાળે છે.]

તેહમુરસ—હોમી દીકરા, તું મારી હાલત હમણા નથી જાણતો!
 મારી બધરી નખોદ ગેઠ સમજી નથી મરતી તાહરે
 કેમ કરે? મારા સમ—હસેછ શું? એક દાહરો
 કલબમાં ખાવા જઈછ તો રાત ગોધયાઈ કરીને
 મોહલો ગમવેછ!

હોમી—That's funny—હા હા હા હા! (હસે છે)

તેહમુરસ—(ધડીયાલ જોઇ) અલ્લો! Its half past five.
 લેછ કે જરા છાંટો!

હોમી—નહી, ચેંકસ—હમણા નહીં!

તેહમુરસ—આપરો તો વીસ્કી કલાક થયો. (આળુઆળુ જોઇને)
 દોસ્ત—અહીં ડાઇનામાઇટનો સામન સંતારી
 રાખ્યોછ. —જો ! (રાષ્ટ્રીય ટેબલની કબાટ
 ખોલી અંદરથી વીસ્કીની બાટલી તથા
 ટમ્બર કાઢે છે) Well! good luck!
 (એક ટાંચ લગાવી આંખ મારે છે.) આને ખરચ
 પોશાતો નથી, હોમી. મોઘવારી હમણાં એટલી છે!
 ખાનું ખરાબ થાય આય વીહસ્કીનાખી ભાવ
 ફેટલા ચહરી ગીયાછ—જોની ! (હોમી હસે છે).
 માંડા જેવો હસ્યા શાનો કરેછ ! પૈસાની એવી
 કાંચ ગાંડી રીત હોયે? દાખલા તરીકે અહીં મારી
 નાળુ દોરીયાં દોરીયાંને સાઈં અવકરા કરેછ તાહરે
 મારો એક ભાઈ તેમુલજી કરીને છેક બેનકોકમાં છે
 તેની પાસે કેહજે તન ચાર લાખની પુંજ છે!
 Now, isn't that absurd!

હોમી—તારા ભાઈ પાસ એટલા પૈસા છે ?

તેહમુરસ—હા, પણ આને ચહદેક વરસ થયાં નખોદ ગીયાનું
 કોહુંખી કોણે જોયુંછ ને ! એ મારો જોર ભાઈ થાય
 જો ! (હસેછ અને વીસ્કી પીએછ) અમીએહ એકજ
 દહારે જન્મલા ! અમારા બાવાને કોઈપુછે ! (હસેછ).
 કહેછ કે અમે નાહજલા ઉતા તાહરે ખેઉ જણા
 એકમેકને રખાવમાં તદન એકમલતા ઉતા. હવે

એ દાદારજીનો ઉંઘો ધનસાફ નહીં તો ખીજું શું !
અમ બેઉ એકજ દહારે જનમેલા—છતાં એકની
પ્રાસ ચીચોરા ને ખીજો લુખ્યો !

હોમી—તારો ભણ તારા જોવાજ ફજજી છે કે ?

તેહમુરસ—અરે નહીંરે—કહેને ધરમી સકરમી ધણોજ મુવલા
છે ને દાહરામાં તણ વખત તરો લેછ. (હસે છે.) The
deuce he does, ha ! ha ! (હસે છે.) જેમ હું આય
દાહરામાં તન ચાર વખત તરો લેઉંછની તેમ !
(ગલાસ ખતાવે છે—હસે છે.)

હોમી—(ઉઠતાં) લે ચાલ, સાહેબજી. આજે જરૂર આવજે—
અં—આંઠ વાગે.

તેહમુરસ—ઓલ રાધટ, સાહેબજી !

[હોમી જાય છે],

નાજાને જરા સમજવી લેવી પરથે—We'll see !

[વીસ્કી પીને હાઆઆથ કરે છે]

[ઉંખર પર નાજાં આવીને તમાથો
જોય છે, તેહમુરસ ગલાસ સંતાડી
દધ ગભરાટમાં હટી જાય છે.]

તેહમુરસ—ઉહ ઓપ ! છે—તે—હે—હે—નાજી. તું આવી કે—
કાંહ ઉતી—મકું—હે હે હે—(જીકું હસે છે)

નાજાંની નજર છુપાવેલાં વીહસ્કીના
ગલાસ પર પડે છે)

તેહમુરસ—(સ્વગત) Dash it ! I am done for !

નાજાં—(હાથમાં ગલાસ ઉંચકી મુઠે છે) એ આય શું ?
વીહસ્કી ? શેમ—શરમ છે તમારી પર ! (બાકીનો
વીહસ્કી ધોલી નાખે છે) કહેને પંધસા નથી—પંધસા

નથી ને હવે સાંજના પાંચ વાગેથી દારૂ ધીમવાના
પદસા કાંઈથી આવેછ ? એ લખ છોડી દેઓ હવે !
છોરો, વાહાલા, લખ એ-જો ભારી છે ખોહારી તો
દારૂની મોહકાંન બરી જુરી, વાહાલા, સમજો !
નવીજો નથી જો, સિવા તમામ બેનરી તો !
પાયમાલી વગર જો અંજમ દીગર છે નથી,
પરેશાંની, પશેમાંનીની-હયરાંની ભારી-છોરો.
દારૂડીયા આખર, વાહાલા, વગર મોહોતો મરવાના,
મરે ત્યારે દાજખની બારી છે ઉંધારી જો !-છોરો.

તેહમુરસ—(બાજુ) ઉ હું હું હું ! મારા કાંઈ ભોગ લાગા કે
વીહસ્તી ઘેરમાં પીધો !

નાજાં—લેઓ જોવ હવે કેહુંછ તે સાંભળો. હું હમણા
જરા ગંગા સાથ મારકેટ જઈ આંઉછ. તાંહથી
પછી હું પાધરી કોલામે આવી કુધને તાંહ આવશ. મને
આવતાં સાતેક વાગશે. તમે હમણા તાંહ
જઓ ને હું આંઉ તાંહ સુધી બેસજો.

તેહમુરસ—(ગભરાઈને બાજુ) મોહસ્માકાણ ! (માટેથી)
નાજાં, જો મારું સાંભલ. છે તે આજે મારા દાસ્ત હોમી
દાવરની સાલગરેહ છે. તેણે કલબમાં પાંચ છ દાસ્તને
ડીનર આપ્યુંછ. તે-છે-તે-હે-હે-હે !-તેથી-હે, હે-!

નાજાં—તેથી શું ? વરી આજે તાંહ જોભરવા જવાંવા છેઓ ?

તેહમુરસ—અ-હે-હે-હે-મં તો ધણુંજ ના કેહયું રે ! પણ
હોમી તો એકનો એ નહીંજ થયો.

નાજાં—(અત્યંત છેડાઈને) જઓ-જઓ ! એ હોમી
ફોમીને કંઈ હું ઝોરખતી નથી ! આજે તમે
કલબમાં ગીયાછ તો તમે જાણો ! હું સાફ કેહુંછ !
તમુને લાજ નથી આવતી ? બેરી ને કંઈ કેહછ તે
જાણે તમારે મનથી ધાસજ કાપતી હોયે ?

તેહમુરસ—(બાળુ) આઆઆલો ! કલબમાં જઈ ચુકા !

નાનાં—આલીકુઈ આને પંદર પંદર દાહરા થયા બોલાવ
બોલાવ કરેછ ને તમે એક દાહરો જરા મલવાખી જતા
નથી ! મુંવું મનેખી કેવું ખરાબ લાગેછ. ડાસાં
એક તો મીઠજનાં અભાગ્યાં છે ને જો ફાંટો બાંટો
આવશે કેની તો વીલમાંથી રદ કરી મુકશે. પછી
માયું કુટીને રરવા ના બેસતા ! આનેજ ખસ જવું
પરશે. સમજોછ કે ? ધ્યાનમાં ઉતરેછ કે ?

તેહમુરસ—(ડાચું કુમલાવી) અરે હારે હા—ઉતરેછ ! (બાળુ)
Damn this આલીકુઈ !

નાનાં—ને સમજો ! આય તમારા અંગ્રેજી સકારમાં તાંહ
ના જતા. સ્નાન સલુકનો પારસી ડગલો પાટલુન
ને તમારી પાધરી પેહરજો. આલીકુઈને તે ગમશે.
તેહમુ, એ ડાસાં ઘણાં જીનાં વીચારનાં છે ને
આપુને તેવણુને રાજી રાખીને કામ કાહરી લેવાનું
છે. કેહોની, પારસી ફેસમાંજ જશે કેની ?

તેહમુરસ—વારં-વારં-આલની ! ડાહીની પાયદસ્તને સાર એક
પાધરં લાવી રાખ્યુંછ તે પેહરશું—પછી કંઈ !

નાનાં—આલો આલા ના થાઓ ! તમે તદન હમણા હમણા
સોજ વગરના થઈ ગીયાછ. જો, તેહમું—મને વચન
આપો ! આને કુઈ સાથે વાત કરો તેખી ધણી
સંભાળીને કરજો. એવણુને ખુશી કરજો. તમને એમ
નાટક કરતાં કાંઈ નથી આવરતું !

તેહમુરસ—ઠીક છે-ઠીક છે-માયું કાંમ પાયછ ? જ હવે, નહીં
તો ડોકરીને મારેથી કંઈ ગાર દેવઈ જશે.

(નાનાં જાય છે.)

તેહમુરસ—(નીસાસો નાખી) જોયું ? આય પરણેલી જીંદગીના
ફાયદા ! ! ! પેલી ધાંખરીને તાંહ તો જવુંજ પરવાનું.
જો નહીં જઈ તો મારી બેરી મને કાષે જીવવા નહીં દે.

(ઘડીયાલમાં જોઈ) પોણા છ થયા. લાવ જરા પેહલે કલબમાં દોરી જઈને એ પોરીયાઓને કેહી આઉં કે મારી ઘરડી પૂછને અમ્યમ્યમ હાંફે. આલેછ તેથી રાતે નહી અવાશે.

[તેહમુરસ જાય છે. ઘેરનો મસાલ બે હેલકરીઓને માથે બે ટૂંકા, હેન્ડબેગ, બેડીંગ વગેરે લાવી ઓરડામાં મેલે છે. તેમુલજી તથા ફેની દાખલ થાય છે, તેમુલજી તપખીર સુંબે છે].

ફેની—મરે, ઘેરમાં કોઈ ઘણી ઘોરી બરેલું છે કે નહીં ? તેમુલજી, આપરે કંઈ ઘેર ચુક્યાં તો નથી ? તમારા ભાઈનું ઘેર કે આય ? એમ રામા—તારા થેડું નામ તેહમુરસ રસ્તમજી દીવેઆજ છે કેની ?

રામા—જી હાજી બાઈ. મારાં બાઈ ને છેટ બાહર ગીયેલાં તે કેહી ગીયેલાં કે રાતે આંઠ વાગે આવશે.

(રામા તથા હેલકરી જાય છે.)

ફેની—જેયું તેહમા, મેં તમને કેહ્યુંની કે આપરે જણાવવા વગર એકદમ ઉપરી આયાંછ તે તમારો ભાઈ કદાચ ઘેરમાં નહીંખી મલશે ! જરા અગાઉથી તાર કાંઈ હોતે તો સ્ટેશનપર લેવાખી આવતે—પણ તમારાં બેજાંમાં અક્કલ હોય તો તે વાત ઉતરે કેની ?

તેહમુલજી—શાંતી ! તાર કરીયે તો ખીઆરો તેમુરસ ધભરાઈ જાય. હવે પછી હલ્લુ ધીરે આવશે—ઉતાવલ શું છે ! ફેની જરા શાંત થા, ધીરજ પકર, સજ્જરી રાખ !

ફેની—સજ્જરી રાખી તમારાં તોફાની ! કોઈના ઘેરમાં એમ મુબું કેહયા કાવ્યા વગર આપરે આવીને બેઠાંછ તે કંઈ સાર લાગેછ ? હોટલમાં જતે તો શું મુબા દોલતમાં ખારો પરી જવાનો ઉતો ?

તેમુલજી—છતો આપરો ભધ જેવા ભધ છે તેનું ઘેર મુકીને વચી
હોટલમાં કાંઠે જાય ! એમ હડાલ ખરચ કરવાની તુને
તમેહ પરી ગેમછ, ક્રેની. શાંતી !

ક્રેની—(ચીરડાધને) હરવાયા તમે ! એવા મજખીચુસ રેહીજ
ગીયા ! ભલે કાજે તમારી પાસે તન ચાર લાખ રૂપ્યા
છે તેથી મારા બાવાએ તમને જમાઈ કીધા—બાકી
નહીં તો તમારા આય આવા બરીયા સકારપર કોણ
બેરી પુટી પરવાની હતી !

તેમુલજી—(તપખીર સુખતાં) શાંતી ! શાંતી !

ક્રેની—તમારી શાંતી ગેમ જાહનમમાં ! મુવો એ ધાન ખાવાનો
બોલ મોહનામાંથી કોણ જાણે કાઢરે જશે ! તમારા
એ મુવા ઠીમ્મીસોશી ખીમ્મીસોશીના વેહખમાંથી હું
તો કંટાકી ગેમછ ! નહીં જરા મન મુકીને ખાતા
પીતા કે નહીં જરા જીવ વેરાય તેમ ફરતા હરતા કે
કંઈ બરાબર પેહરતા ઓઢતા.

તેમુલજી—તું એમ શું આજે ડહવારો પારેછ, ક્રેની ! શાંત થા.
ખુદાપર સજ્જરી રાખ. ખાવા પીવાનું ને કામી
જીરસાએ તો આ ક્ષણભંચુર દુન્યાના જડવાદી
લોકોનું તકલીદી સુખ છે. ખરું અનંત મીનોઈ
સુખ મનનું જ છે. અહાબ્રહ્માસ્મી ! એટલે આપણે
બ્રહ્માજ છીયે.

ક્રેની—ખરું હોશે. માથું ના ખાએ ! જરા હવે ઠાવા ઠાવા
થઈને ફરો. આય મુખાઈ છે.—બેનકોક નથી. દેશ
તેવો વેશ ! જરા સ્થાન સોગતને મળનો કોટ પાતલુન
પેહરો. આય અકચ જેવા ચુચ્છા કાઢરી નાખો !—

તેમુલજી—હે હે હે—તું તો ચેરી છોકરી છે—હે-હે હે—શાંતી !
કપરાં છે તે બાકી દુન્યાની ફોકટ વ્યાસના છે—બાકી
આપરા ખોદાઈ અંશ જેને ક્રવથી તથા ફરોહર કેહછ
તે તો મનસીક ભુવનના રૂપ વીલાગમાં—

કેની—મરે આય પારસી સાથ કાંઈ બેઠું લાઉં ! અસ અપો !
તમુને ના કેહું છ કેની કે ઝિવું સ્તુપીડ નોનસન્સ જેવું
મારી આગલ ના પોહ્યા કરો. મને કેહો તમે આય
મુંવા ઝિબદસા જેવાં કપરાં બદલી નાખશે કે
નહી હવે ?

તેમુલજી—હા, બદલશ—બદલશ ! જરા શાંત પરની તો ! ચાલ,
અસ્તો પોણા છ થયા. ઝિ લોક આઠ વાગે છેક
આવશે, તેટલાં આપરે જરા ઉભાં ઉભાં મારાં કોઈ ઘરડાં
આલીકુધ કરીને અહીં કોલાપે ચીનધ મેનશનમાં
કેકે રેહછ તાંહ જમને મલી આવીયે.

કેની—(છીકી પડીને) રોક જાણે મારી ! ઠાકીને લુસ થઈ
ગેધ ને રાત પરી કોલાપે કાંઈ ઢકેસા ખાવા જાય ?
જઝો જઝો—તમારાં તો મુંબઈમાં કુવો પુરધ જાય
તેટલાં સગાં હોશે તે બધાંને તાંહ શું કંઈ હું
રખરવા જવાની છેલું કે બાકી ?

તેહમુલજી—વારં, તેરે, વું અહીં બેસજે અં. હું જરા જલદી
આવાંબધ કુધને મલી આઉંછ. વરી તેવણ કેહશે કે
કેટલે વરસે ભતરીજે પાછો મુંબઈ આયો ને ઝિવણને
મલવાખી નહી બીયો !

કેની—જઝો કહરાઝો—પણ જલદી પાછા આવજો અં.
હું તો કંઈ તમારા ભધને કે તમારી ભાંજાંધને
નજરેખી ઝોરખતી નથી જો. મં તો ઝિ લોકની
સુરતખી નથી જોઈ.

તેહમુલજી—હું જાઉંછ—અં—ફરેની !—સાહેબજી ! શાંતી !

[તેહમુલજી જાય છે.]

કેની—(સ્વગત) મરે પારકાં ઘેરમાં ઝિખલી ! કોઈ મુંવું
જીવવું મસે નહી. ઝિ તેમુલજીના ભધ કેવા હોશે !
(અંદરના ઝોરડામાં જોઈ) આય ઝોરડામાં કોઈ
નથી. લાવ જરા બરડો નાખતે—મુઈ પગની કહરી
થઈ ગેઈ !

[અંદર જાય છે.]

સોન ૪ થો.

[દેખાવ—અહમદનગરના એક મકાનની કંગાલ કોઠરી. પીરોજખાઈ હાલ હવાલ ફાટાં વુટાં કપડાંમાં બેઠી બેઠી કસ્તી વણે છે અને શીરીન પાસે બેસીને સીવે છે. પછી કંટાલીને શીરીન સીવવાનું બાજુ મેલી ગીત ગાય છે.]

શીરીન—ન જાએ મુજથી સહયું કુખ આએ!

કુખ થકી જોખન ૧ પણ કરમાય-અરે હાએ!
મુજથી નહીં સેહેવાય ગરીબી, એવી, હાથ! હંચરાંની!
આય જલમ જુલમ છે ભારી તે બેજારી છે મુજને,
હાં,

ખવારી સારી-કેમ સહું કુખ આએ-ન જાએ—
પરવરદિગારદિલે રેહમ વસાવી, લેજે, બાપ! ઉગારી,
એા માલીક-ખાલીક તું લેજે એ બેદાદીથી બચાવી,
તારી, હાંરી-કેમ સહું કુખ આએ-ન જાએ,

[બારણું ઠોકાય છે—શીરીન કોણ આંધુ તે જોવા જાય છે.]

પીરોજખાઈ—(સ્વગત) હવે એ નહીં થોભે? આએ અઠવાડીએ તો જેમ તેમ જીવપર જોરાવરી કરી જીની ધાલકી એક રૂપીયા બાર આનામાં વચીને ખેમઅંદ પાસે અરધી પાયલી ચોખ્ખા નખાવીયા—પણ હવે શું કરશ? મુવો રન પર અહરયોછ ને ઉધરાની-વાળોખી કાલે વરી પાછો અધર જોવા ધેરનું

ભાઈ' લેવા આવી ઉભા રહેશે. ખીચારી મારી
ગરીબરી શીરીન અરધી અરધી રાત સીવતાં પટકક
જાયછ.

(શીરીન દાખલ થાય છે.)

શીરીન—માયજી, કોઈ પારસી તમુને મળવા માગેછ. કહેને
શીરીનબાઈ ગાંધી કાંઈ છે? તે મેં કહ્યું કે આઝ્મિ
રહી હું. બાહર ઉભાછ. માય, વરી કોણ હોશે—મરે
હવે તો ધુજવાનું ચેતખી નથી રેહ્યું.

ખીરોજબાઈ—શીરીન, પેલા મનચેરજી બ્યાજખોરો હોશે. ઝિને
મેં આઠ દહારા રહીને આવવા કહ્યું'તું તે—

શીરીન—નહીં માયજી, ઝિ તો કોઈ કહેને મુંબઈથી આયાછ.
બોલાવું?

[ગુસ્તાદજી કાનફાટયા દાખલ થાય છે].

ગુસ્તાદજી—શીરીનબાઈ ગાંધી નામની છોકરી અહીં કોણ છે?
આઝ્મિજ કે? ને તમે કોણ? ઝિના માય? તમે—
ઝિંહં? (ચોકે, છે) કોણ ખીરોજ? મારા
નવલકાકાની ખીરોજ!

[ખીરોજબાઈ ગભરમને ઉઠી ઉભી થાય છે.]

ખીરોજબાઈ—ગુસ્તાદજી?

ગુસ્તાદજી—હા હુંજ ગુસ્તાદજી. પણ તું ખીરોજ, અહીં?
આઝ્મિ તારી છોકરી?

ખીરોજબાઈ—કેટલે વરસે તમુને પાછા જોયા! ગુસ્તાદજી તમુને
મારી કોણે ખબર આપી?

ગુસ્તાદજી—ઝિ આઝ્મિ તારા શુ હાલ? તેનો મને પહેલાં
જવાબ દે, ખીરોજ. વીસ વરસ પર તું અમારી
આગળથી જતી રહી પછી તારો પત્તો કાંઈ હતો?
અરે આઝ્મિ તારું મકાન? તોબાહ! તમારાં બેઉ
જણનાં કપડાંનાં શું અવતાર? કાંઈ ધણા વાખા
પરતા દેખાયછ!

પીરોજબાઈ—ધણીજ ખરાબ વખત આયોછ, ખોદા અમારી
શરમ રાખે !

[આંખ મુઠે છે].

ગુસ્તાદજી—પીરોજ, તારી આય છોકરીને જરા બહાર જવા કહે,
મને કાંઈ આંતગી વાત કરવાની છે.

[શીરીન બહાર જાય છે ગુસ્તાદજી
એસે છે.]

ગુસ્તાદજી—તુંને બલસાર કે કોઈ ખીજે ઠેકાણે મહરનોશજી
નામનો કોઈ પારસી ઓરખતોતો ? તું પરણી તેની
અગાઉની વાત પુછુંછ, પીરોજ.

પીરોજબાઈ—મહરનોશજી ! તે કોણ ! હું તો કોઈ એવા ધણીને
ઓરખતી'લી નહીં. નામખી આજેજ સાંભળુંછ.

[ગુસ્તાદજી એંકીને ઉભા થાય છે
અને પછી ઉઘાડને પીરોજબાઈનું
કોઠું જોયા કરી ઓરડામાં જોરથી
આંટા મારે છે. પીરોજબાઈ
અકીત થઈ તેની ગમ જોયા કરે છે.]

ગુસ્તાદજી—પીરોજ, તું મને ખરું નહી કહેશે તો તુંને માફ
નુકશાન થશે. તું જીહું બોલેછ. તું મહરનોશજી
નામના કોઈ ધણીને ઓરખતી'લી ને ફર ઓરખતી'લી

પીરોજબાઈ—ઓરખતી હોવું તો મને કહેતાં થું થાયછ ? આજે
મારા જનમમાં પહેલીવાર તમારે માફને એ નામ
સાંભળુંછ.

ગુસ્તાદજી—એ થું બકેછ ? મહરનોશજી વજીફદાર પોતે મને
મરતી વખતે કહયું કે તેવણની એક માશુક સોરાખ
ગાંધી સાથે પરણી ગઈ ને તેને પટે શીરીન નામની
એક છોકરીખી થઈ.

પીરોજબાઈ—અંહંહંહં ! હવે સમજી ! તે તો સોરાખજીની
પહેલી પરણેતર હોયે. તેનું નામ તો મહરબાઈ હતું.
ને હા ખરાં હવે યાદ આવેછં. તે સાકને પટેખી

એક છોકરી થયલી ને તેનું નામખી શીરીનજ
આપેલું. પણ તે છોકરી તન વરસની થઇને મરી
ગઇ ને છ મહીના પછી મેહરબાઈખી ગુજરી. પછી
સોરાબ ગાંધી મને નવસારીમાં મળ્યો ને હું તેની સાથે
ખીજતર પરણી ગઇ તે તો તમે જાણો. પછી
મારે પટે આમિ પોરી અવતરી તેનું નામખી
સોરાબની ખુશીથી શીરીનજ અમે રાખીયું.

ગુસ્તાદજી એહક નાસીપાસીથી

ગુહલુપર મુઠ્ઠી થોકે છે. |

ગુસ્તાદજી—ખાજ હાથથી ગેઇ! ખસ તાહરે હવે ખલાસ!
પારોજ તું અલાગણી તે અલાગણીજ!

પીરોજખાઈ—(ફગલાઈને હઠી ઉઠી થાય છે) પણ શું છે? મુઠું
મને તો કંઈ સમજ પરતુ નથી.

ગુસ્તાદજી—અરે શું સમજ પરે? તારું કપ્પાર? જો, સાંભલ,
એમ્મ નસીબની લીલી! મેહરનોશજી વજ્રદાર
નામનો એક પારસી લગભગ છ લાખની પુંજ
પાછલ મુઠ્ઠી જઈ, વસીયત કરીને હમણાજ મરી
ગીયો. મેંજ બલ બનાવ્યું ને હુંજ તેનો
એકઝીકયુટર છેડું. મરતી વખતે એ અકડોળ
પારસીને વાહરું આવીયાથી તેણે પોતાના એકપુરા
ભત્રીજને વારસામાંથી રદઆતલ કીધો ને પોતાની
એક વખતની માથુકતી છોકરી શીરીન સોરાબજી
ગાંધીને બધી પોતાની દોલત આપી જવા ફરમાવી
ગીયો. પણ તું તો મેહરનોશજીની માથુક નથી.
તે મેહરબાઈ તો મરી ગઇ ને તે શીરીન ગાંધીખી
બધી મેઇ એટલે—જ—રાન કુવાર, તારાં નસી-
બમાંજ ભુખમરો છે તેમાં હું શું કરું?

[પીરોજખાઈ માહકું ધાંકીને ધાલ-
કીપર ફસડાઇ જાય છે.]

[ગુસ્તાદજી પાછા ઝીરડામાં આંટા
મારે છે.]

પીરોજબાઈ—હું મુઠ—હું મુઠ! મારી સરજતજ કુટેલી છે?
 છ લાખ તો બાળુએ રહવા પણ છ રૂપ્યાનીખી
 આને હોવાઈ છે. અરે છ આનાને વાસ્તે હું
 તવલુંછ. આ ખોદાય!

[ધસાધસ રડે છે.]

ગુસ્તાદજી—(બાળુએ) આહ! શું કીસમતખી ઉધું છે? મારા
 હાથમાંનો લુમકો છુટાઈ જાયછ. શું કરું? મોહનામાં
 આવેલો બુક પાછો ખેંચાઈ જાયછ. બચ્ચા ગુસ્તાદ,
 શું છ લાખની કારસાજી જતી મુકશે! મુઠીમાં
 પકડાયલી મુન્નાની ચલ્લી શું પાછી ઉરાડી દેશે?
 નહીં—નહીં—નહીં!!

[અચબચ ગુસ્તાદજી પીરોજબાઈ
 પાસે અડોઅડ પાછો આવીને
 બેસે છે અને તેણીનાં ખભાં
 ઉપર ધીમેથી હાથ મેલે છે.]

ગુસ્તાદજી—આહ! પીરોજ, જો આંખે છ લાખ રૂપ્યા આપુને—
 મકુંજે, તારી શીરીનને મલ્યા હોતે ને હું તેના બાપ
 નેવો તેનો વાલી થવા પામ્યો હોતે તો વારી, મારી,
 મહેલ નેવાં મકાનમાં તમુ લોકને પૈસા ટકાની રેલછેલ
 સાથ—પણુ છટ, ગેઈ તાલ હવે હાથથી ગેઈ!

[પીરોજબાઈએ પાછો હંડો નીસાસો
 નાખે છે અને અત્યંત ગમગી-
 નીથી ડાકું છાતીપર ઢળાવી
 દે છે.]

ગુસ્તાદજી—પણુ નહીં, નહીં, એકવાર હાથમાં સપ-
 રાએલું ખીલું છોરી દવું એવો હું પોચો નથી,

સાંભળ, પીરોજ, એ છ લાખ રૂપ્યા હું તુંને અપાવું
તો કેમ !

[એક ઝટકા સમેત હઠીને ફરીથી
હબી થઈ હરણુફાર ચેહરે પીરો-
જબાઈ મસ મોઝા ડોળા સાથ
ગુસ્તાદજી ગમ જોવા માંડે છે.]

ગુસ્તાદજી—ભેવકુદ્દ એમ એટલી ધુજેછ શાની ? કોણ મુવો
જવતો આને જણેછ કે તું સૌરાજ માંધીની ખીજ
પરણેતર છે ? ને આએ તારી છોકરી શીરીન ગાંધી
મહેરનોયજી વજીફદારની ખરેખરી ધારેલીજ શીરીન
સૌરાજજી ગાંધી નથી !

પીરોજબાઈ—એ ખોટાંય ! ગુસ્તાદજી !! એ તો—

ગુસ્તાદજી—ચુપ ! મને પુરેપુરો સાંભલી લે. સર સંડાસમાં જય
પેલા મહેશ્વાનું ! એ આકલેટના વીલ પ્રમાણે હું
શીરીન સાથ પરણી શકતો નથી ! પણ તમારા
લોકપર મારો કંઈ મજબુત કાબુ જોઈયે. પીરોજ,
બોલી મરની, તું શું કહેવા માંગેછ !

પીરોજબાઈ—શું કેહું ! તમે કેહવારવા શું માંગોછ ? મને કંઈ
સમજ પરવી નથી.

ગુસ્તાદજી—(અધીરાઈથી) ઉંહુંહુંહું ! કેવી અપટ છે ! એકજ
રસ્તો છે. પીરોજ, તું તો પરણીને એક છોકરીની
માય થઈને હું હજી સુધી લધ્ધા જોવા કુમારોજ છેઉં !

[આસપાસ જીવે છે અને પીરોજબાઈની
કાનપર પડી ધણીજ ધીમા ધાડા
અવાજે કહે છે.]

સાંભલ, પીરોજ ! ધણીજ છુપાછુપ ખાનગી આપરાં
લગન થવાં જોઈયે.

[પીરોજબાઈ જલરાટને મારે યુમ
પાડીને પાછળ હટી જાય છે.]

નવસારી જઘને લગન કરશું, પીરોજ. પણ તે
બાબેની ખબર કોઈને—કોઈને પરવા દેવી નહીં
જોઈએ—તારી છોકરીનેખી નહીં! એ વાત આપરા
વચ્ચે એકદમ છુપી રાખવાના તું જો આતશના
કેબલા પર સોગંદ ખાય તોજ હું કબુલ થાઉં—
નહીં તો નહીંજ!

પીરોજખાઈ—ઓ ગુસ્તાદજી! હું—

ગુસ્તાદજી—બસ! હા કે ના? નાનો એક તુકારો કહાર ને હું
અબધડી અછીંથી સદાને માટે ચાલી જઈશ!

પીરોજખાઈ—પણ જરા માફ સાંભળો તો ખરા—

ગુસ્તાદજી—તું ટક ટક કરયા કરેછ? રાત—તું સદાની હેમક છે.
જા, તારે જીવતરે જીવ. કુત્રાને મોહતે મર. હું
આય ચાલ્યો.

[ગુસ્તાદજી ઝડપમાં કોર મરડી
ત્યાંથી ચાલવા માડે છે. એક
ચીસ સમેત પીરોજખાઈ પછવાડે
દોડી તેને દગલાની ઘોંઘેમાંથી
પકડે છે.]

પીરોજખાઈ—હલા રેહો—ખોદાયને વાસ્તે હલા રેહો! તમે
કેહશો તેમ કરશ, પણ મને મુકીને ચાલી ના
જવો. તમારે પગે લાયું.

ગુસ્તાદજી—બસ હવે એ તે એજ! જે થાય તે ખરું.
અંદર આવ, આપરે ધીરજથી પછી બધી ગોઠવણીની
વાત કરશું. ખબરદાર એ વાતનો જરા સંસારોખી
તારી શીરીનને માલમ નહીં પડે. સંભાલજો! જરાખી
તારા સોગંદ તોરીયાછ તો હું તારો જીવ લેવશ!

[ગુસ્તાદજી તથા પીરોજખાઈ અંદર જાય છે.]

સીન ૫ મો.

[દેખાવ—કોલાખા, પાંડેની સેનીટરી-
યમની બાહેર દરીયા કીનારાનો
પ્રોમેનાડ. એક બાજુ થોડાંક ઝાડોની
ઘટા છે. ખીજી તરફ દરીયાની
પાળ છે.

[ખિરશેદ ગીત ગાતી ત્યાં આવે છે.]

ખિરશેદ—તેં તો, વાહલા, શાદ કરી કીધી મને સુખી ખરી !
મગન—સગન—સફલ ધરી જોયો દિલખર, પ્યારા!—
મનમોહન, એ તુંજ દીદારે દિલ શાદ થયું હરખાર,
દિલચમન તું, ગલાંના હાર—કરૂં નિસાર—મુજનો પ્યાર!—
નયનો એ છે ન્યારાં—ને—
તુંજ નયનો એ મુજને રિઝવે.
મુજ રોશન હોસ થયો મનનો, ૧
મલે પ્યારીને પ્યારો—મગન બની
બસ સમજું છે ઢગલો ધનનો!—તેં તો.

[ખિરશેદ નીસાસો નાખે છે અને
ખીસામાંથી એક કાગળ કહાડી
તે જુવે છે.]

(સ્વગત) બાવાજી તો દહારે દહારે છેકજ મીઝ-
જના દાધાખરયા થતા જાયજ જો! હમણા હમણા
એવણુને અવાર નવાર હાર્ટ કેમ્પસ આવેજ તેથી
એવણુનો સ્વભાવ પુરો ખાઈ કરક થઈ ગીયોજ.
આય કાગલ જોયું કેની ? ખરીઆ એવણુના લખવાના
સકાર ! વગી કંઈ કોઈ સાથ વીજેઈ લખને મને
લખવા ખેડા હોયે ! જોવની થું લખયુંજ તે:—

(કાગળ વાંચે છે)

“એ કુકતો તાહરે વાસ્તે એક લીટીખી લખતો નથી તેથી મને કંઈ સમજ પરતી નથી. દીકરી એ છોકરા સાથે મેં તાહરે ગોઠવી મુક્યુંછ. હીરા જેવા, શીખેલા ભણેલા, સોભીતો ને વંચે આપરી સગઈમાં ખાતરીનેા છોકરો ખીજે કીયો મલવાનો છે? મને તું ગીયા પછી મે વખત પાછાં છાતીમાં આકરાં આયાં તેથી હું તો ખીહી ગીયોછ. એક વાત યાદ રાખજે કે હું ધણાજ ખરાખ સ્વભાવનો માણસ છેઉં. તું માહરી એક પુરી દીકરી છે તોખી હું તારી બેસતત માયના ફરીથી સોગંદ ખાધને કેહુંછ કે મારી મરજીની જો તું આરે જશ તો હું તુંને માહલામાંના કુતરાંની કાની રખરતી કરી નાખશ ને તુંને કડુવા દઈને જેહર પી મરી જવશ.”

[ખીરશેદ અધીરાધથી તે કાગળ કુચો કરીને પોતાના બદીયાનના ગળવામાં મેલી દ છે.]

ખીરશેદ--(સ્વગત) માહલામાંના કુતરાંની કાની રખરતી કરી નાખશે? આછી પીરા! માહલામાં રખરતા કુતરાંનેખી ખોદા ભુખે મરી જવા દતો નથી. ને તે કુતરે સારી જાતનું હોયછ તો કોઈ ભુલા ચુકાનો માખાપ તેને બગલમાં મારીને ઘેર ઉંઝરી ખાયછ.

[ઝાડીની પેલી ગમથી કોઇનો વાત કરવાનો અવાજ સાંભળી ખીરશેદ ચોકે છે અને છુપાઈ જાય છે.]

[ત્યાં તેહમીના અને અદી ફરતાં ફરતાં આવે છે ને પ્રાણના પથરાપર બેસે છે.]

અદી—(હસે છે) તાહરે તમે એમ ધારોછ, તેહમીના, કે તે દાહરે જરખઈ માદીની પારટીમાં મં પેલી ધણુચકર ખરથેખાઈને ખુબ છેરી? (હસે છે). શું કહું! એની જરીપુરાણા સારી જોઈનેજ મને છાત્રીપર ડોહવાઈ આવે છે. (હસે છે). પણ તેહમીના, તમારો જલ તો તે દાહરે એનીપરથી બધા વાંકો ટીકો થઈ જતો'તો!!! (હસે છે).

તેહમીના—હારે-મરેરે! જલખી હવે છેકજ પોતાની અક્કલ ખોલી બેસતો જાયછ જો!

અદી—પોરીયો મેટ થઈ ગીયોછ! એ પેલા મુલેમાન સાટકા જેવાં ગામરેના ડાખાંમાં એવું તે શું બરીયું'છ કે જલ એમ ઉલ્લછ પુલ્લછ જાયછ? કાંપ પોતાનાં વરસ વેચતો હોશે?

તેહમીના—કાણુ જણે! એ છોકરી સાથે એારખાણુ પરીછ તાહરનો કંઈ મુનો ખાવરો જેવો તો થઈ ગેયલો છે.

અદી—આય ભીખારી જીનું પુરાણું વાળું એને ગમી આયું'છ. મારા સમ, તેહમીના, આય દુન્યામાં પૈસા વગર ગળે એક બછરીની ટોક એાલવવી એ દુન્યાદારીના કા'ચ્યા હેમકો અને આંધરા ભીત અડુંગોનું કામ છે. પૈ વગરની આય અભણુ ગામરીયનની પછવારે જલ પછરાયછ!—એ ગઈધો છે ગઈધો.

તેહમીના—ડાકઠર પણ—પણ તમે તો ભાયગશાળી છેએા. તમારી કેટી દાવર પાસ તો કેહજે મખલખ પછસા છે.

અદી—તેહમીના, હું તમારા જલ જેવો ઇડીયટ નથી! કોઈ મારો મામા થતો બુલાચુકાનો માખાંપ મને પોતાની રપ લાખની એકપુરી વારસ છોકરી સાથ પરણાવવા નીકલ્યોછ. બાઈ જોવ! પચીસ લાખ?? એટલી રકમને ખાતર તો આય બ'દો એક માદીના કારાં ઠીકરાં.સાથખી પણવા તૈયાર છે? (હસે છે)

તેહમીના—પણ ડાકટર, તમારી કેરી દાવર એવી કદરવી છે
એમ ?

અદી—અલા જાણે મારી ? જોઈછ કોણે ને ? પણ ગમે
એવી રીતે સપનામાં ખીલીક લાગે તેરી મકાઈ બાહુ
હોય તોખી આપુને લલ દરકાર છે ! આપુને તો .
એના ચલકતા પૈસા સાથ કામ છે, તેહમીના !
(હસેછે.) જોવ, સાંભળો:—

(“ I Love a Lassie, ”—રાહ.)

આહ, મને હરબાર
છે પ્યાર પૈસાનો-ને માનો કે એ પૈસા જગમાં
આલા છે,

છે પૈસા જગને વાહલા—
ને ને નથી પૈસાવાલા,
તેના ઢંગ, ચારો, તો નીગલા છે !
એ પૈસા ખણ ખણ બોલે-પૈસા બેહેસ્તનાં બારણાં
બોલે,

પૈસા દુન્યામાં છે સર્વથી આગલ,
ખીન પૈસા ખાલી ખાલી,
લોકો કેહશે છે મવાલી,
બરો ગામીલ, ગાવદી—પાગલ !

(કોરસ) { છે મરજી માહરી—
મલે જો નાર પ્યારી કોઈ સધવર બડી માલદાર,
બંદો કુકે પૈસા સાંમ—
બસ પૈસાજ આવે કામ,
છે જગમાં એજ તકરાર ! (બે વાર)

એ ખરો દીલદાર—
છે બાહાર પૈસાનો તો મલે નાર સાથ પચાસેક હજાર,

તાપ્પેદારી જનનીસારી,

છે પૈસાની દીલદારી!

નથી પ્યાર ક્યારની દરકાર!

દુરઅંદેસો માહુરા જેવા, સોહધિ આન્સીસ અહીં
તહીં એવા,

નહીં તોએ ગલી કે નહીં જોવા થોભે ફર, ૨

મને પૈસાથી સગાઈ—પૈસે જાણું તે સવાઈ,

આઈ, પ્યાર!—રોટ! આઈ ડોન્ટ કેર!

તેહમીના—અરદેશર, તમારા દોસ્તદારને ખાતર કંઈખી કરો—
તમારે પગે લાગુ!

અહી—(મોટેથી હસે છે) એમાં હું શું કરી શકું જો?
તમે કહો તો પેલાં અરથેદ્યાઈ વંડોરાંને જરા
અપ્પરાવીને જો જોલ કુહું. એ ઝોડાની ખીચારી
એવી ભોટ અને જેવકુદ છે કે હું મારી રીત
અમાણે ગરીબના સંકટો ને જલની ખુવારીની લાંખી
લાંખી વાત અલાવશ કેની તો—એા છેવો, જલ આયો.

(જલ આવે છે)

કેમ જલ આ, પછી તે દાહરનો રોહોંસો ઉતરયો કે?
તુંખી ચાર, એમ જરા જરામાં ચીકલીશ શું થઈ
જાયછ?

જાલ—તારી તે દહારની દેખઈતી અસબ્યતાથી કોઈનીખી
ધીરજ ખુટી જાય. અહીં ભેટ મી ટેલ યુ—યુ આર
એ પ્રુલ!

તેહમીના—જલ!—જલ! —

અહી—(મોટેથી હસીને) If I am a fool, Jal,
you are another? તેમ નહીં હોતે તો તું
એક દીનપાટયાં ફોર્થ કલાસ ગમરયાં ડોખાંની
પાછળ તારાં વરસ નહીં વેચતે.

જાલ—તારે મને તેવા એ ખીચારી મરીબ પણ સ્વીટ ગર્લને વાસ્તે ચેસ્ટા કર—પણ સાંભલી છે અદી—તમે ઘોડા બધાં માથું ફેડીને મરી જશો તોખી એ છોકરીને વાસ્તે મારો ઉંચો વીચાર એક તસુખી ઉતરવાનો નથી—ઓ ખોરશેદ!!

(ખોરશેદ ત્યાં નીકલી આવે છે)

ખોરશેદ—ઓ તમે ઘોક બધાં અહીં છેઓ કે?—સાહેબજી! જરા ફરતી ફરતી અહીં આવતી'તી તેટલાં સાદ સંભલાયો તે હું જાણું કોણ છે—

અદી—(તેહમીના બાજુએ) અરરર! નખોદ મેઘએ આપરી બધી વાત સાંભળી હોશે કે?—

તેહમીના—મરેરે! ખરેખર? કોણ જાણે?

અદી—(ઝાટેથી) હે ચાલો છ કે તેહમીના?—કે અહીં બેસો છ? હું તો બા બહાં છ. આય બે જણાંએને અહીં કંઈ ખાનગી વાત કરવાની હોશે? (હસે છે)

તેહમીના—નહીં આણોની, હુંખી હવે જતે. સાહેબજી ખરશેદબધ.

(અદી અને તેહમીના જાય છે.)

ખોરશેદ—(હસીને) જાલ, ડાકટર હમણા બોલી ગયા તે ખરી વાત કે—તમુને મારી સાથ વરી કંઈ ખાનગી વાત કરવાની છે કે?

જાલ—(હસીને) નહીં ખોરશેદ, ખાનગી તો કંઈ ખાસ કહેવાનું નથી—પણ હા વાત તો ઘણી કરવાની છે. બેસતી અહીં જરા—

ખોરશેદ—(હસીને) મરે તમારી વાતજ પુરી નહીં થતી કે? પણ હવે માફ થયું? ચાલ પાછાં ફરતે—સુનામાસી તાંહ સેનીટરીયમમાં વારે વાર બેતાં હોશે.

જાલ—અરે જરા ઉભી રહે, ખોરશેદ, અસતો હું હમણાજ આવ્યો. આહ? જો મારેથી અવાવું હોય કેની તો થોરા દહારા પાંડેની સેનીટરીયમમાં એક ઓરડો લઈને તાંહજ આવીને રેહું. પણ તું આજે દારાદાર ના કર—જો વરી! જરા ખીજ પાંચ મીનીટ બેસ! આહ—ખોરશેદ, તું જાણેછ? તુ. મારી આગળ હોયછ તાહરે મને કેવી ખુશાલી ઘેલમાં લાગેછ તે? કેમ મુંગી કેમ થઈ ગેઈ? કંઈ વાત કરની ને?

[ખોરશેદ શરમાઈ જાય છે—જાલ તેણીનો એક હાથ પોતાના બે હાથમાં પકડે છે.]

ખોરશેદ—(બહુજ ખુલી ગયલ એહરે જાલનાં ખભાંપર હાથ મુકે છે) હું ખીજ છોકરીઓના જવી કાંગલી કુંગલી નથી, જાલ. આપરે અહીં સાથે ઉભાંછ તે મનેખી એટલું ગમેછ કે ખીસવાજ નહીં ગમવું.

જાલ—અહીં તુંને ગમેછ? સાચું બોલ! નહીં તો કે વરી પાછી તારાં ગામરાંમાં અમુને છાડીને નાસી જશે? તું જવી રહેશે તો હું બેરીસ્ટરનો ધંધો છોડી પારડી આવીને તાડી છેજનારો થવથ—તુંને સાફ કેહુંછ—

ખોરશેદ—ઓહો એટલું બધું? ખારીસ્ટર સાહેબ, તાડી છેજતાં આવરેછ કે? ને અમારાં ગ્રાવલીના છાપરાંમાં સુતાં કોલ્ડ લાગશે તારે? (હસે છે.) મરેરે, ગરીબાઈમાં સુખ થું જરાખી નહીં હોયે? મને કેહો જો વરી—એક ગરીબ કુખરામાં પચાસ સો રૂપીઆમાં માટી બધાંમરેથી થું સુખમાં નહીં રહેવાય? અરે કેહોની? ખીચારી બધારી સીવે સાંધે ને બહી

આકરીએ જાય પણ બેઠેના ચેહરા પર કેવો સંતોષ !
મારા બાવાએ તેવીજ જીંદગી યુજારેલી, જલ-એવણ
પરમ દાહરે સુંબઝ આવવાના છે.

[જલ ખોરશેદને વધારે પોતાની
નજદીક ખેંચે છે.]

જલ—ખોરશેદ, તારા બાવાએ કેવી જીંદગી યુજારી તે સાથ
મને કામ નથી. તુને પોતાને કેવી જીંદગી યુજારવીછ
તે મને આજે જાણવુંછ. ખર કહે, ખોરશેદ !

ખોરશેદ—મને ? તે તો કોણ જાણે ? કેણની સાથે એવી જીંદગી
યુજારવાની છે તેપર—તેપર આધાર.

જલ—(તેણીની કમર આસપાસ હાથ વીંટાલી)ને મારી
સાથે એવી જીંદગી યુજારવાની હોય તો ?

ખોરશેદ—(શરમાઇને) ચાલ બા, હવે જતે, જલ-કાલ બાલ
વાત કરથું.

જલ—એ મીનીટ વધારે; ખોરશેદ મારી વાહલી, હવે મને
ટવલાવ ના. હું જે વાત કહેવા માથુંછ તે કેદારને
હું કેહી ચુક્યો હોતે. સાંભળ, છોકરી—પરમ દારે
સહવારનાજ હું તારા બાવા આગળ આવી આમ
સુંપડાની જીંદગીને અખતરો તારી સાથે અજમાવી
જેવાની માગણી કરવાનો છેઉ. બોલ, આઈ કે
નહી ?

[ખોરશેદ રમાલથી પોતાની આંખો
ધાંકે છે]

ખોરશેદ—જલ, સુતાંમાસી વાર જોતાં હોય—

જલ—નહી, મને મારો જવાબ પહેલાં જોઇએ. ડારલીંગ,
તું મારા મનની વાત જાણેછ, પણ એમ ઉડાવીયા
કરેછ. જો વાહલી, પરવરદેગારને હાજર નાજર જાણી
કેહુંછ કે મને ખીજ કશા વધારે પૈસાની તુંભા
નથી. જવાબ દે, તારા બાવાની આગળ હું આઈ ?
તારા બાવાજી તુંને રજા આપશે કેની ?

ખોરશેદ—ખાત્રા સાથ તું યોરો પ્રણવાનો છે, જલ ? હું તે
રજા આપું તો નહીં ચાલે ?

તન મન અરપું છું મુજ દિલથી,

માની લેજો ખરાં જીગરથી !

હું તો છું એક દાસી તમારી, તેના વાલી તમે,
માહુરા જાલી !

વાલી વગર તો વહાલી તમારી,

જાલી, કુરી કુરી જાય—તન મન.

પ્રેમજગીચો ખ્યારો ખ્યારો—તેના માલી તમે !
આ વાહલા !

માલી અગર જો જાએ ચાલી તો જગીચો કરગાદ
જાય !—તન મન

[ખોરશેદ એકાએક જાલના પાસાંમાં
ભરણ, તેની છાતી ઉપર પોતાનું
ડોકું ટેકવી તેના ખભાં ઉપર
પોતાનો હાથ મેલે છે]

જાલ—મારા જન ?

[તેના બાલપર કીસ કરે છે.

[પોતાના સ્કાર્ફ માંહેલી એક સુન્નાની
વીંટી કાઢી જાલ ખોરશેદના
ડાબા હાથનાં ત્રીજાં આંગળાંમાં
પેહરાવે છે. સુનામાસી ને અમીના
ત્યાં આવીને આ દેખાવ જોયા
કરે છે.]

જાલ—(ખોરશેદને) આય એક સાદી ને સસ્તી ચીજ છે
મારાં જીગર, પણ તેના અથ તું શું સમજેછ—
મને કેહ.

ખોરશેદ—એ ? એ મારી જીંદગીની બેડી છે. આ સુનામાસ
તમે અહીં ઉભાં છ કે ?

[ખોરશેદ અડખડાટ હસીને આંગળી
ઉંચકી સુનામાસીને દેખાડે છે.

[યાબ્લા !]—ઈંગલીશ મ્યુઝીક]

સીન ૬

[ગુલાબવાડીનાં કમપાઈડમાં બેઠી
બંગલી—ગુસ્તાદશ કાનફાટ્યા
અને ૩૧૦ અદી અંદરથી બાહર
ઝોટલા પર આવે છે.]

ગુસ્તાદશ—અહીં આવો, અહીં બાહર હવામાં બેસીને વાત કર્યે
તે દહારે મેં તમને તમારા કાકાના વસીયતની
બધી વાત કહી તેના સંબંધમાં હવે સેવટની બધી
ગોઠવણ થઈ ચુકી છે. તમે વીલ તો તે દહારે
ધ્યાનથી વાંચ્યું, ડાકટર—

અદી—હું તે વીલ શીલની વાત કરવા આજે આવ્યો નથી.
મારા ચકડોળ કાકાએ એક લલતી છોકરીને
ખાતર મને પરતો મુક્યો તેની મને ઝાઝી પુંભા
નથી. એવા કડક બેનનાં ગેપો તરફથી વધારેની
શું વગી હોય ?

ગુસ્તાદશ—તારે અહીં તસ્દી લેવાની શું મતલબ છે, બાવા !

અદી—મને થોરા પૈસા જોઈએ છે. હું અહીં નવો આવ્યો છું
ને મારી પ્રેક્ટીસ બરાબર ચાલતાં હજી સહેજ
વખત લાગશે. તમે આવ શીરીન ગાંધી કોણ મુક્યો
તેના વાલી છેઆ—તેથી હું તમારીજ પાસે માંગુ છું
કે એ છોકરીના પૈસામાંથી મને હાલ પુરતો છ
ટકાના બ્યાને પાંચ હજાર રૂપિયા આપો.

ગુસ્તાદશ—પાંચ હજાર રૂપિયા ! શું જમીનગીરી પર, બા ?

અદી—એટલે ? તે હુંબી શું કંઈ રસ્તામાં રખરતો
હુર્યો યા ભામટો છેલ્લું કે ? મારું નામ, મારું
ખાનદાન, મારો ધંધોજ મારી જમીનગીરી છે. હું
કાંઈ બીજું નથી માંગતો. હું તો છ ટકાનો તમને
ડાહમ દેવશ, સમજ્યા ?

ગુસ્તાદશ—ઠીક છે ડાકટર, એ ઉપર હું વીચાર કરીને—

કયું, કયું, ખીંદા? કયા હુવા?

[ચોકાપરનો ભેયો ખીંદા દાડતો આવે છે.]

ખીંદા—ચેલુ બહે બાપજીકુ તાણુ હુવા હય. શીરીનબાપ બાહર શીરનેકુ ગધ-ધસ લીયે, બુટદરને હમકુ ભેજ દીયા. બોલા ચેલુકુ જલદી બુલા લા.

ગુસ્તાદશ—એનું સલાનાસ થાય! વરી પેલી ધોખરીને હીસદીરીયા થયોછ. અહીં આપા પછી પીરોજ વરી એ ખેમાન લમ ખેઠીછ.

અહી—પીરોજ! પીરોજ કોણુ?

ગુસ્તાદશ—એ પીરોજ તો છે તે શીરીનની માય. એક જણાં પાસે ગુલાબવાડીમાંજ રહેછ.

અહી—(ચોકાને) શું? શીરીન ગાંધી અહીં આવીને રેહીછ?

ગુસ્તાદશ—હા, પાસેના મોટા બંગલામાં રહે છે. હું શીરીનને વાલી ને વકીલ થઇને અહીં રેહુંછ. પણ હા ખરા, ડાકટર, છતાં અહીં તમે છેએ તો જરા આવોની, જોવાની, આપ ડોસીને કંઈ ધીઆરો પાડીને સમી કરોની? હું તમારી શી આપશ. પાંચ પાંચ દાહરે એને એમ હીસદીરીઆ થયા કરશે તે કેમ પરવરશે?

[ગુસ્તાદશ અંદર જવા માંડે છે]

અહી—(બાગુએ) શીરીન ગાંધી? મારા હકતીપર તરાપ મારનારી કમબખત છોકરી અહીંજ આવીને રેહીછ? પણ હું અંદર જઈ કે નહીં? I must go. મને મારા પ્રોફેશન તરફની જોવું જોઈયે.

[અહી ગુસ્તાદશની પુઠે અંદર જાયછે. ખીજી મેરથી મહરનોચજી વજીફદાર મુસાજી કારભારીના છુપા લેબાસમાં ભરાતો છુપાતો દાખલ થાય છે.]

[શીરીન બાહેરથી ફરીને હસ્તે મ્હાંડે
ગાતી આવે છે.]

શીરીન—ખુખી તાહરી ન્યારી—મુજને સદા છે ખ્યારી !
જુલવે છે શાંન ભાન—હું નીસારું દીલોબાન !—ખુખી.
ખુખી તાહરી ગાતાં નહીં પાર તેનો આવે,
માલિક, પાર તેનો સાર કોણ બતાવે ?
કરે કેમ કદર, માનવી નાદાન !—ખુખી.
લીલા તાહરી જોધ ખાકસાર સર નમાવે,
તાહરા વગર, ખુદા ! (ઐ) અવર કોણ જમાવે ?
કરે કેમ શીદા માનવી ના નાન ?—ખુખી.

મરે પગ કુખી આયા. આજે તો મુંઝ ઘણીજ લાંખી
લટાર મારી આવી. (સોડ કઢાડી નાખે છે) મરેર
અમારાં નસીબનીખી કાહણીજ થઈ ગેઈ જો. કોઈ
મેહરનોશજી વજીફદાર નામના પૈસાવાલા અણુજાણા
અકમ પારસી કહેજે મને બધી દાલત આપી ગીયા ને
અમારે દાહરો ફરી ગીયો. માયજી કેહછ કે આય
ગુસ્તાદજી વકીલ મારા ઐકજીકચુટર છે ને તેથી તેવજી
જમ કહે તેમ મારે કરયા કરવું જોઈયે. પણ બા મને
તો જરાક થઈને ઐવજી ગમતા નથી. માયજી તેવજીથી
ઐટકાં બધાં કાંય ખીહતાં હોયે કોણ જાણે ?
ઐ લઐ, નામ દેતાંને વાર વરી મુવો આવી
લાગો પાછો.

[ગુસ્તાદજી આવે છે.]

[ગુસ્તાદજી—કેમ, પોરી, તું ફરી આવી કે ? ઐખલી ઐખલી ઐ
શું રખરખતી માંડેલી હેં ? આય તારી માયનો
જીવ પાછો ખીગરેલો તે ડાકટર અરદેશર વજી-
ફદારને અંદર લઈ ગેયલો.]

[૩૧૦ અદી આવે છે]

અદી—એવણુ હવે તદન સારી કાની છે. જરા આસાએશ
લેવા દેજો—એ કાણુ

[અદી શીરીન એકમેકને ટગર ટગર
જોયા કરે છે]

ગુસ્તાદજી—એવણુ? એવણુ શીરીનઅધ ગાંધી ! તમારા કાકાના
રૂપીયા હોધ્યા કરી જઈને તમને વાપર વખાતા
કરી મુકયાની તે શીરીન ગાંધી એ રેહી. બરાબર
જોઈ લેવ, બા ! (હસે છે.)

અદી—(બાજુએ) આય શીરીન ગાંધી ! આય મારો હક
દુબારનારી શીરીન ગાંધી ! ! માધ ગુડનેસ, વોટ
આ ખુશીકુલ નામસ ગર્લ ! !

શીરીન—(બાજુએ) કેવા મજના સોભઈતા છે---અં ?

ગુસ્તાદજી—યે ! એમ બે જણાં ગંગેટઈ થું ગીયેલાં ? શીરીન,
આય ૩૧૦ અરદેશર વજ્રદારને આરખેછ કે ?
તું એવણુના કાકાના પૈસા પચાવી બેઠી તેથી
એવણુ તારી ઉપર વાધ જોવા ડોરા કાઢારીને
જોયછ ! હે—હે.

[હસે છે—અદી ખુબ કચવાય છે]

લે આલો મને હમણા કામ છે તે બાહર જવાનું
છે. ડાકટર, પેલી વાતને સાફ કાલ પરમ પાછા
મને મળી જજો. જોઈથું—વીચાર કરથું—સાહેબજી.

[ગુસ્તાદજી જાય છે]

[અદી શીરીન ગમ જોય છે, શીરીન
શરમઈ જાય છે]

અદી—મીસ ગાંધી, તમારી સાથ આજે મારી મુલાકાત
થઈ તેથી હું ખરેખર ખુશી થયોછ.

[પીરોજબાઈ આવી શીરીનના હાથમાં
એક દસ રૂપીયાની નોટ મુકી
તેણીના કાનમાં કાંધ કહે છે]

અદી—(બાળુએ) આય શીરીન ગાંધી ? એની ઉપર કહેર
છુટવાને બદલે માફ દીલ જાણે એની ઉપર એવું
દોરેછ કે—આહ ! બચ્ચા અદી ! એ છોકરી પેલી
કેટી દાવરને જગે હાતે !!

શીરીન—(શરમાતી શરમાતી)—જી, માયજી મને કહેછ કે
તમુને આય તમારી શી—આય લેજેજી.

અદી—શી ? તમારી પાસથી શી લેઉં ? તમારી પાસથી
શીરીનબાઈ !—નહીં, ઠેંકયું—એ હું લઈ શકતો નથી.

શીરીન—તમે મારી પર ગુસ્સે તો નથી કેની, ડાકટર ? મને
આય તમારા કાકાના રૂપીયાની અખરજ નહી ઉતી.

અદી—શીરીન—શીરીનબાઈ, પરવરદેગારનો હું મોટો ઉપકાર
માનુંછ કે મારા કાકાએ તમુને પોતાના વારસ તરીકે
પસંદ કીધાં ! ગુસ્સે થવાની વાત કરોછ ? આહ,
તમારી ઉપર ગુસ્સે થાઉં !

પીરોજબાઈ—શીરીન આય ડાકટરે મને હીસટીરીયામાંથી મળ્નની
હુશીયાર કીધી. ડાકટર, કંઈ આહે કારી લઈને
તો જવો.

અદી—નહીજી માફ કરો. મને કંઈ જોઈવું નથી. ઠેંકયું,
શીરીનબાઈ—તરુદી ના લેએ.

શીરીન—માયજી, ડાકટરની દવાથી તમુને આટલો ફાયદો
થયો તારે એવણુને ધરી ધરી આવવા કેહોની.

પીરોજબાઈ—હા બા, ડાકટર, જરા આવ્યા કરજો મફત. તમારા
હાથથી મને બહુજાન ફાયદો લાગેછ.

અદી—તમે માય દીકરીની મરજી છે તો હું તમે માયજીની
તખીયત પુછી જવા કરશ. આણે, તનદરેસ્તીમાં
રેહો—સાહેબજી.

શીરીન—કાલે પાછા આવશે કેની, ડાક્ટર ?

અદી—હા જરૂર આવશ. સાહેબજી.

[અદી જાય છે]

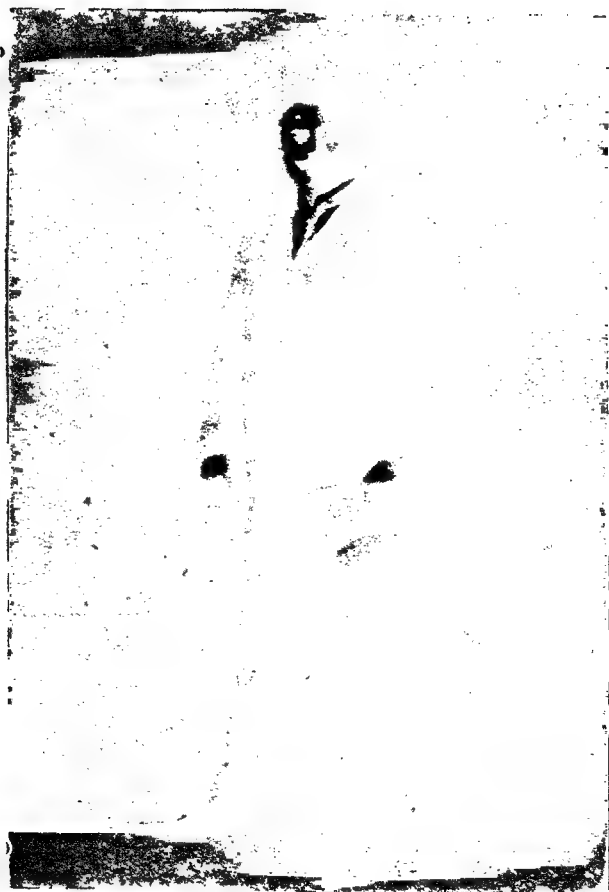
શીરીન—માય ! ડાક્ટર કેવા મળના લલા ને લિયકીવાલા છે, અં ?

પીરોજબાઈ—હા—મરે હુશીયારખી કેવા છે ! પણ ખરા, સીદલાં, યુસ્તાદજી કહેતાંતા જો કે તારે વાસતે એક કોઈ પારસણ મ્યુઝીક માસ્ટર એવણે આખરે આને સહવારના રોકીછ. કાલ સહવારથી આવશે. માલ દીકરા—નાસ્તો જરા કરી લેતે.

[અંને જણા અંદર જાય છે, ખીજી મેરથી મુસો કારભારી પાછો બાહર આવે છે]

મુસાજી—(સ્વગત બેઠકને જતાં જોઈને)—અચ્ચા મહેરનોશ ! આપ નવી મીસીબાબા સાથખી લાંખી વાત લેવાની છે. અંડાલ યુસ્તાદે કોઈ લલતી પીરોજબાઈને મારી મહેરબાઈ તરીકે થોડી બેસારી અને લલતી શીરીનને 'પોતાનું' રમકડું બનાવ્યુંછ. ખીચારી માય દીકરીને નાપાક યુસ્તાદને થોડી ખબર છે કે યુલાબવાડીમાં તે લોકને આવકાર દેનાર મુંસલ્લો મુસો કારભારી ખીજો 'કાઠજ નહીં' પણ અંદા મહેરનોશજી છે ! (થોડી દાહડી કાહડી નાખે છે) હું વેશ બદલું તો સગો બાપ નહીં ઝાળખે તો આપ હરામખોર યુસ્તાદ કાંઈથી પારખવાનો હિતો ! પેલા અદીખી આને અહીં ! આબાદ આય ધડીએ ! શાબાશ—હવે કંઈ વાતમાં રસ આવેછ ખરો !

(દાહડી પાછી પેહડી મહેરનોશજી જાય છે.)

અરેદેશર વજ્રદાર.

ફોટો લેનાર મી० જહાંગીર ન રાપોર બી. ઝા

શીરીન ગાંધી.

ફોટો, સેતાર મીઠાજીજીર તારાપોઝ, ખી. ઝી.

સાન મો.

[દાખાવ—યુલાખવાડીનો કોષાંગ
રૂમ—ખારણાં પર તોરણો છે—
ખોરશેદ હસ્તે મ્હોંડે દાખલ
થાય છે.]

ખોરશેદ—(સ્વગત)—આય શીરીનખમ સોરાખજી ગાંધીનું
મકાન! પેલા જીભડું ડાઠ અરદેશર વજીરદારની
સ્ત્રીડી! (હસે છે). મરે—મને કોષ કાતરયાંની
ધસેલી કેહ તેમાં નવાધ છે? (હસે છે). ડાકટર
સાહેબ તો કેહા મજનુનનો અવતાર લઈ
બેઠાછ—ને ખીચારા પપાજી અમથા સુરત બેઠા બેઠા
સુજમાં પોતાના રોજ ખોલેછ! (હસે છે). આજે
આરેક દાહરા પર 'જામે'માં મેં જાહેર ખખર વાંચી કે
યુલાખવાડીમાં રહેતાં કોષ પારસી લેડીને વાસ્તે
મ્યુઝીક શીખવનારી માસ્તર બેઠયેછ. હું સમજી ગેઈ
કે કોણને વાસ્તે મ્યુઝીક માસ્તર બેઠયેછ. તેજ સાંજે
હું જરા હિમત પકડીને યુલાખવાડીમાં પોતે જઈ
કોષ પારસી મેનેજર જેવા ઉતા તેવણને મલીને
મ્યુઝીક માસ્તર તરીકે રોજ સાંજના શીખવવા
જવા ૩૦ રૂપીઆના પગારે રહેવા માગીયું. (હસે છે)
ગેઈ કાલથી આય મારી આકરીપર આપરે લાગીખી
ગીયાં અને શીરીનખામને ટયુશન આપવાનું શરૂ
કીધું (હસે છે).

[શીરીન સાલમેહના કાકમાહમ
ખીરોજખામસાથે દાખલ થાય છે.]

શીરીન—ઓ ખરશેદખમ તમે આયાં કે?

ખોરશેદ—હા સાલ મુખારક, શીરીનખમ!

શીરીન—થેંકયુ! તમે આયાં તેથી હું ને માયજી ધણાં ખુશી થયાંછ. આજે નાસ્તાપર આપરે ચારજ જણુ છેધયે. આય ડાકટરખી આવતા હોશે. માયજી, હજુર એવણુ કેમ નહી આયા?

ધીરોજખાઈ—આવાય શીરીન! આય સુધ્ધાં પચીસ વખત તો પુછી રેહી! આવશે—પોતાને વખતે આવશે—એમ ખબર ખોધામાં થું પરીછ? ડાકટરમાં ને ડાકટરમાં પેલી થઇ જશે.

શીરીન—(શરમધને) માયજી તમેખી થું અમથાં!—
ખરશેદખઇ, કંઈ હારમોન્યમપર વજારૌ—જો વરી!
તમે પેલી ગઝલ વજારીને ગાઓછ તે એવી મજાની લાગેછ કે જીવ ખે ધરી ખુશ થઇ જાયછ—વરી કંઈ વજારૌ!

[ખોરશેદ હારમોન્યમપર ગોઠવધને બેસે છે.]

[ખીજી ખેરથી અરદેસર દાખલ થાય છે. શીરીન તેની આગળ દોડી જાય છે.]

ધીરોજખાઈ—આવો બા, આવો ડાકટર.

[ડાઠ અદી ભપકામાં ડોકુ નમાવી સલામ કરે છે.]

અદી—(શીરીનને શેકહેંડ કરતાં) સાલ મુખારક હરહુંછ શીરીન, ને મારી તરફથી આટલી નજીરી બર્થડે પ્રેઝન્ટ તારે વાસ્તે લાયોછ.

શીરીન—ઠેંકયુ!

[એક રૂપાંના હાથાની પેરેસાલ શીરીનને આપે છે—શીરીન થેંકસ માને છે—ખોરશેદ એક અલી

ઉત્તમ ગઝલ હારમોન્યમ પર
વળાડીને ગાય છે. અદી ડઘાઇને
સાંભળતો ઉભો રહે છે.]

[પીરોજખાઈ અંદર જાય છે.]

કેટી—જો કરમ કરીમે બક્ષી, તે પર ઇતરા ના કદી !
જો પઢી થયો તું ફાઝીલ-તોખી કુગરા ના કદી !
જર જોખન ફાંની છે તો—મસ્તીમાં મલકા ના કદી—
બેજર ગરર છે એ-નથી તે ટકવાનાં કદી !
અદી દરીયાવ ઉતરી જશે, આપ્પર છે મરવાનાં કદી—
અદના ને આલા સૌ મરી આપ્પર છે મલવાનાં કદી .

અદી—માઇ ગોડ! આય લેડી ખરેખર એક ગ્રાન્ડ
મ્યુઝીશીયન છે. એવણુ કોણુ શીરીન !

શીરીન—મારાં મ્યુઝીક માસ્તર. તમે નહીં ઝોરખતા ?

અદી—નહીં. મને એવણુ સાથે ઇન્ટ્રોડ્યુસ કરાવ—એવ-
ણુને અરમણુ નહીં હોય તો.

[શીરીન ખોરશેદ આગળ જઇ
તેણીનાં ખભાં પર હાથ મેલે છે.

શીરીન—ખરશેદબાઈ, ડાઁ અરદેસર તમારી સાથે ઝોરખાન
કરવા માંગેછ.

[ખોરશેદ હસીને અદી ગમ જોય છે]

અદી—ખરસેદબાઈ !

ખોરશેદ—હાજી—કેમ છેઓ, ડાકટર અદેસર ! એવણુને હું
બણી સારી રીતે ઝોરખુંછ, શીરીન—પણુ એવણુ
હજી મને ખરાખર ઝોરખતા નહીં હોયે ?

[અદી ધપ દેતો કે પાસેની ખુરસી
પર બેસી જાય છે]

અદી—તમે-તમે-આવું સરસ ગાઓછ ને વળરોછ]
ખરસેદબાઈ તમે ! Goodness me ! You are
an extraordinary girl !

ખોરશેદ--(હસીને) Yes Doctor. It is my curious lot to be out of the common run.

[ખોરશેદ ઉઠીને એક ખીજી ખુરસી પર જઈ બેસે છે.]

શારીર--શું છે, અરદેશર મારાં મ્યુઝીક માસ્તરને જોધને એમ અજળ કાંય થઈ જાઓછ ?

અહી--ગામરીયા બોચ લોકોખી એમ ઉસ્તાદી ગાનુ ગાધને વળડી થકેછ ને એમ ઇંગ્રેજીખી બોલી થકેછ તે તો મારા જન્મમાં મેં આજેજ જાણ્યું!

ખોરશેદ--(હસીને) જી, તે દહાડે તમે મને બધાં લોકનાં દેખતાં જરયાનુ મોઢીની પાર્દીમાં ગામરેની ગાયનાને ગરબો ગાવા કહ્યોતો તે યાદ છે કે? તેને બદલે જો પીઆનો કે હારમોનયમ વળડવા મને કહેતે તો તેજ દહાડે જાણતે કે ગામરીયાં બોચોખી થોડું ઘણું મ્યુઝીક જાણેછ.

શારીર--એક્કયુઝ મીડમ--તમે લોક જરા વાત કરો. હું પાંચ મીનીટમાં આઉંછ.

[શીરીન અંદર જાય છે.]

[અહી ભટ કરતો એસી જઈ પોતાનું કપાલ ગુછે છે.]

ખોરશેદ--(હસીને) કેમ ડાકટર શું વીચારમાં પડીયાછ ? કાલે તમારી કેટી દાવર આવવાની છે તેના ખ્યાલમાં છેઓ કે?

અહી--(દમામથી) અં, હા!--કોણ જાણે--આવશેજ તો!

ખોરશેદ--આલો, તારે કાલથી હવે તમને અહીં ગુલાબવારીમાં આવવાની કુરસુદ નહી મલવાની. ખીચારી શીરીન કેવી નાસીપાસ થશે! પણ ડાકટર, તમે ખરેખર ઘણાજ નસીબવાર છેઓ, અં--બધાં કહેછ કે તમે

કેટી દાવર જેવી પૈસાવાલી છોકરીને તુ-તુ કરીને
બોલાવોછ ને તે પાળેલાં કુતરાંની કાની દારી આવેછ ?
કેહજે ઘણીજ હુશીયાર ને શીખેલી છે, ખરી વાત કે ?
મને જરૂર ઓરખાન કરાવજો, અં.

[અદી મીઝજમાં મુછ મરડે છે.]

ખોરશેદ—મરેરે, મને કાહરનો એક અજબ ધખારો લાગીયા
કરેછ—જો, ગુસ્સે ના થતા, હું ડાકટર—મકુંજે કેટી
દાવર તમુને કબુલ નહી રાખશે તો ?

અદી—(પુખ મીઝજથી) મને નહી કબુલ રાખે ! મને ? તારે
કેવા એકની સાથ પરણવાની છે ?

ખોરશેદ—ઓવાય, તે તમે એવા તે કોણ દેવતું ડોકું પરીયા કે
કોઈખી છોકરી તમારીપરથી ઓવરધ પોવરધ જમ ?
તમે પોતાને કંઈ ઘણાજ મોટા માણસ સમજત
લાગોછ !

અદી—તમે એટલા કરો તેની મને દરકાર નથી. હું સારા
ખાનદાનનો શીખેલો નખીરો છેઉં—જીવાન છેઉં ને
હું ધારેંછ કે દેખાવમાં કોઈ રીતે હું ઉતરતો નથી.
હવે વધારે શું કહેવુંછ ?

ખોરશેદ—નહી બા, બેઅદખી માફ કરજો, પણ મારું મત તો
જીકું છે. તમે કોઈ વખત એવું ધુખરાયલું ડાયું
લખને ફરોછ ને જોજાંમાં એવી સત્તર ખાડીની
રાઈ રાખોછ કે કેટી દાવરને વખતે તમે—

અદી—(ચીરડાધને) તમે હાથે કરીને મને આજે શું
ફરસાવવાજ એકાંછ કે ? તમે કેહવા શું માગોછ ?
હું છેઉં ને કેટી છદ્ધમે તેમાં તમુને વચ્ચે માથું
મારવા કોણ કહેછ ?

ખોરશેદ—ડાકટર, તમુને આજ કાલની છોકરીઓની રીત
ખબર નથી. કાંહ ઉંડા પાણીમાં ફરે તે એ લોકના
સગા બાપખી કોઈ વખત તો નહીં જાણે ! પણ
તમે શું કામ ચીરડાઓછ ? કેટી તમુને પસંદ નહીં,

કરે તો બલા ગેઈ—(હઠીને અદીની અડોઅડ જઈ તેના કાનપર પડીને હળવેથી)—શીરીનખી કેવી મળતી રમકરાં જેવી છોકરી છે, અં !

અદી—બસ—બસ ! માધન્ડ ચેર ખીત્રનેસ !—હું વધારે વાત કરવા નથી માંગતો—

ખેરશેદ—વરી શીરીન પાસખી તમારા કાકાનો આપેલા પૈસા છે. તમારી તો એવીજ શીલસુશી છે કેની કે આછામાં આછા પાંચ છ લાખના દલ્લાવાળું ખીલ્લું હાથ નહીં લાગે તો પરણવુંજ નહીં ?

[અદી અલ્પત ખીજાંબને ધરરર કરતો કે હઠી હઠો યાય છે]

અદી—(ચીચવાધને) હા—હા ! એજ મારી શીલસુશી છે ને એજ મારી સહને શીખામણખી છે. તમારા, એવા અણકાથી હું ખીલ જવાનો નથી. જલ ઉમરીગરનેખી હું દશ વખત એ સલાહ આપી ચુકોછ ને હજીખી આપશ—

ખેરશેદ—જલ ઉમરીગરને ?

અદી—હા, જલ ઉમરીગરને ! એમ અણબણાં અમ્મા શાના થાઓછ ? એ છોકરો હજી પોતાની લાઇનમાં સેટલ થયો નથી તેટલાંજ પોતાના બાપની ઉપરવારો થઈ એ કોઈ બીખારડી બાબર બુંજ બધરીની કુસરી ગળે ઓરવવા માંગે એના જેવી બેવકુફ ખીજ કોઈ નથી.

ખેરશેદ—બેવકુફ ? અરે પેલાપણું—મડનેસ ! !

અદી—એને એવી રીતે ખુવાર થતો—સદાનો ફસી પડતો અટકાવવાની એના માય બાપની ને એક ખરા ફરેન્ડ તરીકે મારીખી ફરજ છે.

ખેરશેદ—અરે હાસ્તો—હાસ્તો !

અદ્દી—એવા હુશીઆર ને ઉધરતા છોકરાઓને ગળખર
ઘેરી મળવીજ જોઈયે—સમજ્યાં?

ખોરશેદ—(ખેહદ તીરસ્કારથી) હાં—હું સમજી, કેટી દાવર
નેવી ગળખર ઘેરી જોઈયે—શીરીન ગાંધીનાં
જેટલી પૈસાવાળીખી નહીં ચાલે? ડાકટર અરદેશર
વજીફદાર! પૈસાની કુખમાં તમે તમારી ગ્રહસ્થાપખી
બુલી જાઓછ. દેખાઈતી રીતે શીરીન તમુને ઘણી
ગમેછ તોખી કેટી દાવરની દાલતને ખાતર તમે
તમારું અંતઃકરણ વેચી નાખવા—તે છોકરીનું
જીગર કચડી નાંખવા—તેયાર થયાછ—તમારે
શરમાવું જોઈયે?

અદ્દી—(સ્વગત) કેશ ધીસ રેચ્ચેડ વુમન!!

ખોરશેદ—તમે તમારે મનથી ઘણા મોટા માણસ સમજોછ.
પણ કેટી દાવરના પૈસાની ગરમી તમારાં જોજાં
પર ઝેટલી ચહરીછ કે તમે પોતે કેવા જો બદામના
આદમી છોએ તે બુલી જાઓછ. મારી સલાહ
માનો તો કેટી દાવર આવે તારે તમે છેકજ
બુખરીયારસ થઈને તેની આંખમાં હલકા ના પરતા—
કારણ હું ખાત્રીથી જાણુંછ કે કેટી તમારી ગમ
જીજાંખાંખે જાંખીને જોવાની નથી.

[ખોરશેદ ધસારાખંધ ચાલી જાય છે—
શીરીન પીરોજખાઈ દાખલ થઈ
અકળાઈને અદીનું મોહકું જોયા
કરેછ.]

[ટાબલો—અંગ્રેજી મ્યુઝીક.]

સોન ૮ મો.

[તેહચુરસના ધરનો ઝ્યારડો—
તેહચુરસ સીસોડી ફાડતો આવે
છે—અને અંદરથી બારણાને
સાંકળ પોય છે]

તેહચુરસ—હું ધારતો તોજ કે એ મવાલીઓ છરખ પરશે. મ
જ્યારે કણું કે મારી બધરી મને ડીનરપર જવા દેવા ના
કહેછ તાહરે આધ જોવ !—Didn't I look silly !
પોરીયાઓ મને આધ ગીયા ! વેલ I suppose there's
no help ! નાજીને છેરીને કાંહ ઉભો રેહું ?
લાંબો કારો ડગલો ને પાંધર પેહરીને છેક કોલામે
જવાનું છે—Bother this નાજી !

[હુંકો ડગલો અને ફેલ્ટ હેટ કાહડી
ટીપપર ફેકે છે]

આલ-બા-આલ, ઉધાડ કબાઠ ને કાહર લાંબો ડગલો !

[અંદરના ઝ્યારડામાં જવા જાય છે
બારણામાં પેસતાંજ ઉબરપર ઝોંક
આધને ચમકી ઉભો રહે છે અને
ડાળા ફાડી અંદર જોયાજ કરે
છે—પછી પાછો બાહર પસી
આવે છે]

ઉહ અંહાધ ! અંદર તો કોધ યંગ સડી છે ! મજીથી
સાર બોર કાહડીને સોફાપર અરડાધને ચોપરી વાંચેછ !
(પાછો ચીમાધને જોય છે.) કોધ ફાંકર બધર છે—
બાધ છંગો ! કોણ હાથે ? કોધ નાજીની ચક હોથે ?
રામોખી કાંહ મરી ગીયો ! પણ સત્યાનાથ ગધ અછી
સીટીંગ રૂમમાં બેસવાને બદલે અંદરના ઝ્યારડામાં

તેહમુરસ રસ્તમજી દીવેચા.

ફાટો લેનાર મી૦ જહાંગીર તારાપોર, બી.એમ.

નાજંમાય તેહમુરસ દીવેચા.

દ્વાદશે બેનાર મીઠ જહાંગીર તારાપોર, પ્ખી.બે.

કાંઈ ભરખ મુઘ! કોઈ આવી બાવી લાગે તો, તો
થું સમને?—ઉહ અહોઈ!

[પાછુ ચીમાઈને બેય છે અને નાનો ખુંખાર મારે છે.]

કેની—(અંદરથી) કોણ છે ?

તેહમુરસ—(બહારથીજ) નહીં છ—એ તો હું છેઉં. મકું—છે તે
છ—અહંહંહં! (પાછો ખુંખાર મારે છે)]

[કેની બાહર ઉંખરપર આવીને ઉભી
રહે છે. બે ચાર પળ બેઉ એક
ખીજાંને ટીકે છે—પછી કેની
હરખથી અને અજાયખીથી પોતાના
બે હાથ પોતાનાં ગળાંપર મુકી જુમ
પાડી પડે છે]

કેની—આ! તેહમું!!

[તેહમુરસ ચોંકીને બે ડગલાં
પાછલ હટે છે]

તેહમુરસ—(સ્વગત) તેહમું??—What on earth does she
mean?

(ભખરાઈને કેનીને ટગર ટગર
ટીકયા કરે છે—કેની તેની લગોલગ
આવે છે)

કેની—આ મારા પોદાય! તેહમાં!—આય થું ફરફાર! મં
તો તમને પેહલાં એમરખ્યાખી નહીં! એટલા વારમાં
કેટલા એન્જ થઈ ગયા! I can't believe my
eyes. તેહમું ડીયર—સાચું કેહુંછ!

(તેના હાથને વળગે છે—તેહમુરસ
ભડકે છે.)

તેહમુરસ—(સ્વગત) અરે આય ભધરીનું પસેહું છે કે થું!
પણ એ છે કોણ? મને તેહમા ને તેહમી યાની કરી

મરેછ? (માટેથી જ્યુહું હસીને) અહં—હે—હે—હે?
 જી તમે મને ઝિરખોછ કે?—હે—હે—હે—

(કેની તેહમુરસના એ ખલાંપર એ
 હાથ મુકે છે)

કેની—ઝા વાપ! આપ શું કેહવાય! હુંસે બદલ્યો તેથી
 વરી રમુજખી થઇ ગીયા કે—એહં! હી—હી—હી
 હુઆ! (તેના ગાળપર ઘણીજ ખુશાલીથી એક
 નાનો તમાચો મારે છે) પણ તેહમા, how hand-
 some you look now! ડીયર!!

(તેને પાછી વાહલથી વળગે છે)

તેહમુરસ—(હજવેથી છુટો થતાં)—કહઅહોઇ! What a thun-
 dering fine girl! મને લાગેછ કે અહીં કંઈ
 જબરદસ્ત ઘોંસમાટાણો થાયછ? પણ એ કોઈ
 ખીજને બદલે મને સમજતી તો નહી હોય?
 Oh no—તેહમુ તેહમુ કરી મરેછ તે બેયું કેની—
 (માટે) અંહં—હં! પણ—પણ—ખાતું જરા મને
 કહેશો? તમે મને ઝિરખોછ? મારં—છે તે—મારી
 ઝાખર શું જી?

કેની—(ધ્રુમ કલવધને હસી પડે છે) ઝા એટલા બધા
 કોમીક કેદારના થઇ ગીયા! હી—હી—હી! હું તમુને
 ઝિરખુંછ! નહીરેજ—હું તમુને કાંઈ ઝિરખુંછ,
 મીસટર દીવેઆ?—હી—હી—હી! હું તમુને
 ઝિરખતીજ નથીજ—હી—હી—હી—!(હસે છે).

તેહમુરસ—(ચોંકીને ફગલાઈ જઈ) મીં દીવેઆ! માધ
 ગુડનેસ! આપ ઘોટ્ટી મને બરાબર ઝિરખોછ! પણ
 હું એને કાંઈ અગાઉ મલેણા! I am damnd
 if I remember! આપ તો કંઈ મરે પુરવાની
 વાત છે!—

[ક્રેની તેહમુરસનો હાથ ખેંચી તેને
સોફાપર બેસાડે છે અને પછી
તેનાં પાસામાં ભરાઈ બેસી તેની
ગરદન આસપાસ હાથ વીંટાલી ધણી
વાહલ અને ખુશાલીથી તેના બાલ
પર ક્રીસ લે છે]

તેહમુરસ—(બાળુએ) ઉહોઈ!

ક્રેની—તેહમી, માઈ લવ, આજે તમને આય—
અવતારમાં બોધને મને જાણે દીલમાં પાનસેર લાઈ
વધ્યુંછ—આલોની તો, એમ નાટક થું કર્યા કરોછ?
મને કેહોની? તમારાં પેલાં આંલીકુઈ કોણ છે
તાંહ તાહરે નહીં ગીયા કે?

તેહમુરસ—(બાળુ) યેહ? આય છોકરી છે કોણ પણ તે?
એ બધું કાંઈથી જાણેછ? I really can't—
understand! રખેને કોઈ આવી જાય?

[ક્રેની તેનો હાથ ચુમે છે]

તેહમુરસ—ઉઅહોઈ! અરે પણ જરા ઉભાં રેહોની તો!
તમજી થું મને બધા શુંગાવી નાખોછ! મને
પેહેલાં કેહો, તમે મને કાંઈથી આરખોછ? ને અહીં
કાંય આયાં?—

[બહારથી ઇલેક્ટ્રીક કોલબેલ વાગે છે]

તેહમુરસ—(એકદમ ભડકીને ઉઠીને) યેહ! એ કોણ? અરે
કોઈ આયું! (બાળુએ) Oh Heavens! રખેને
નાજી આવી લાગી હોય!

[બહારથી નાજનાં બાવા બાપુજીનો
માટો અવાજ સંભળાય છે.]

બાપુજી—(બહારથી) નાજી! નાજી!!—અંદર કોઈ છે
કે નહીં!

[બેરથી કોલબેલ પાછો વાગે છે]

તેહસુરસ—(અલંત ગભરાટમાં બાળુએ) મોહરમોકાણુ!
આય તો મારો સસરો! નાળુના બાવા બાપુજી!
હાર સુવો હવે!

ફરેની—(અજબ થઇ) શું છે તેહમાં? કોણ છે? એટલા
ગભરાવોછ કાંય, ડીયર!

તેહસુરસ—(અકળામણમાં) અરે એ તો બાવાની નાળુ છે—
અરે નહીરે નાળુના બાપુ છે—અરે છે તે—
હવે શું કરીયે, અં!

ફરેની—(વધારે તાળુખીથી) એવાય—પણ શું છે શું?
એટલા ભખરાઇ શાના જાઓછ! નાળુના બાપુ
ને બાપુની નાળુ કોણુ?—એમ શું આજે ડોરા
બારોછ, જો! જલદી બોધાની તો!

[પાછો કોલબેલ થાય છે]

તેહસુરસ—(બાળુએ) બચ્યા તેહસુરસ! ફર્યો! આય ઢાંખરો
મરે પાછલી રાતના! એ કાંઈ કવાબમાં હારકું નરી
સુવો! એા હવે શું કરે—હેંગ હટ. સમજખી
નહી પરવું!—

[અછીંથી તહીં દાડ્યા કરે છે—
પાછો કોલબેલ થાય છે.]

બાપુજી—(બાહરથી) નાળુ! તેહમું!! કોઇ અંદર સુવું
જવવું બરીયુંછ કે નહીં?

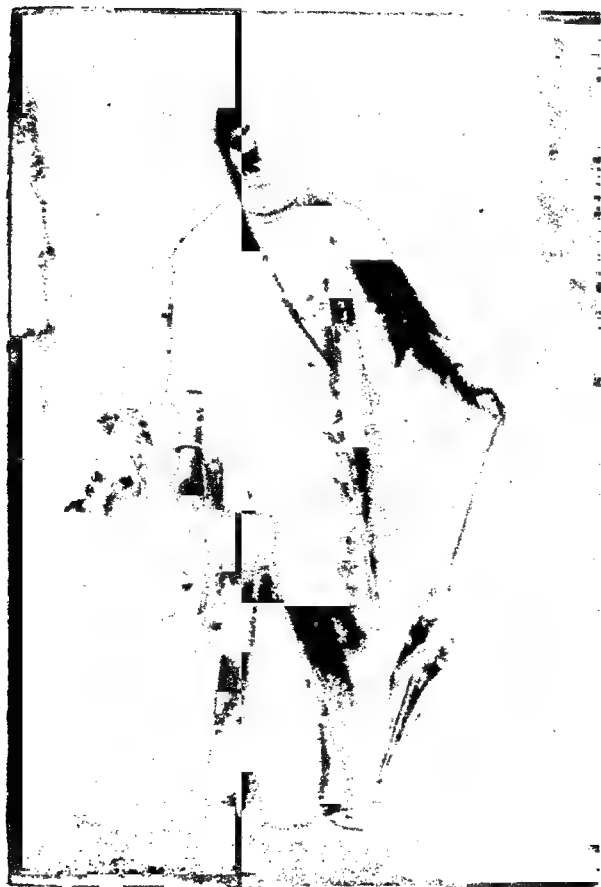
ફરેની—મરે આજે આય પારસીવું માયું જરા ખીસેલું
લાગેછ. ઉંધારોની તો બારણું! એમ સાવજની
કાની સુગેટાયા કાંય કરોછ પણ તે? શું છે શું!
કંઈ સમજ પરે! બાવો હું—

(ફરેની બારણું ઉઘાડવા જાય છે—
તેહસુરસ તેણીને બાળુમાંથી પકડી
પાછી ખેંચી કાઢે છે.)

તેમુલજી રૂ. દીવેયા.

ફાળે લેનાર મીઠ જહાગીર તાગપોર મી ઝમ.

ફેની તેમુલજી દીવેચા.

ફાટો લેનાર મી૦ જહાગીર તાગપાઠ, ખી. ઝા.

તેહમુરસ—અરેરેરે! નહીરે નહીં. એ તું થું નાદાની કરેછે!
આપરો બેઠનો જીવ જવાનો સોદા કરેછે કે?

ફરેની—(અંકીત થઇ) આવાય! કાંય? ભસોની જલદી!—

[બારણું ઠોકવાનો અવાજ જોરમાં આવે છે]

તેહમુરસ—(બાજુએ) હવે બસ લગાઈ કંઈ ઠીંગરું! (માટેથી)
જોની ડીયર, એ પારસી તો ઘેલો છે ઘેલો?
એને બસ એમજ બખારો આજે મુદત થઇ
ભરાઇ બેઠોછ કે હું એની નાજાં કરીને કોઇ
છોકરી છે તેની સાથ ઘણાં વરસ પર પહોંચા
કચ્છલ થયેલો ને પછી ફરી ગીયો! તેથી એ મારી
પુઠે આજે કંઈ વખત થયા લાગેલોજ છે!

ફરેની—(અંદર જતાં જતાં) મરેરે મુવા મઠ! આંજીએ
જીલમજ તો! ઉભા રેહો—ખીહોછ શાના? એ
મુવાને હું બરાબર ઠોકાણે લાઉંછ.

તેહમુરસ—(સ્વગત) સટક બચ્યા તેહમુ, હવે અહીંથી નહીતો
હુંડો થઇ જશે! પછવારેને દાદરથી સટકરે માઆરા
બાઆઆપ!—

[ફરેની ઝડપમાં બારણાં ગમ જાય
છે, તેહમુરસ પાછલે બારણે સટકી
જાય છે, ફરેની બારણું ઉઘાડે છે.]

[બાપુજી ફક્ડતા ચટકતા અંદર
આવે છે—ધુરકા ધુરકી!]

બાપુજી—(તરડાઇને) વાટ નોનસન્સ! એ તે કંઈ રીત છે?
એ કેટલો બધો વાર લગાર્યો?—યેહ? એ કોણ?—
બાંધ, તમે કોણ છેઓ?

ફરેની—(ઘણીજ ચીર ઇને) કોણ છેઓ! તે તમે પુછવ
વારા કોણ થાઓછ! હું ગમે તે છેઉં તેની સાથ.

તમને શું પંચાત ! (બાળુએ) જો મુલા મારી સાથળી દમ દાડી કરવા આયોજ તે ! (માટેથી) એમ સીટ-સીટ ! કાકા વાલપાપરી ! મારા તેહમુંની સાથે દમ સમ કરવા કરોજ તે કંઈ અહીં બહીં જોવા ના જતા—સમજ્યા કે ?

બાપુજી—(બાળુએ) મારો તેહમું ! નાજુની ઘેરહાજરી એના ઘેરમાં આય અણુજણી બધરી કોણ ? એ આય હું શું જોઉંજી ! (માટેથી) જરા મહેરબાની કરીને મને કેહશો કે તમે કોણ છેઓ ? ને અહીં મારા જમઘના ઘેરમાં શું કરોજ ?

ફરેની—(ઘણીજ ઉશકેરાધને બાળુએ) જોયું કેની ! મુલા ચગડોલને એજ હજુ ધખારો છે. (માટેથી) તમારો જમઘ ? મુવારે તું સસરાનો થતો ! મુલા ચકકર ! એ તારી હુથીયારી ખીચારા તેહમુંની આગળ ચલાવજો. અહીં તો હું તારી મુઘ નાજુ ફાજુ કોણ બરેલી છે તેના બેઉ ડારા એંચી કાહરવા બત્રીશ દાંતવાળી બેઠેલી છેઉં—સમજ્યો ?

બાપુજી—(હેબતાધને) હેં ! આય એમરત દીવાની છે કે શું ! પેલા ચંડાલ મુંજી કાંઈ છે ? (આજુબાજુ જોધને) છટકી કેવા ગીયો જોવની ! (માટેથી) તમે મોહનું સંભાલીને વાત કરો—તમે મને એમરખતાં નથી—

ફરેની—અરે જરે મુલા મેટ ! મને તારી શું દરકાર છે ! (ચીચવાધને અચપ્પચ પોતાની પેરેશાલ ઉંચકીને) બસ નીકલ એકદમ—નહીં બસ નીકલ ! નહીં તો મારે માથું ખરેખર ફરી જશે તો—ચાલ નીકલ—નીકલ—બસ નીકલ બાહેર અબધરી !

[બાપુજીના આંગળ પર જધ પોતાની છત્રીના હાથા વડે તેવણને બોલોબો મારે છે. બાપુજી મોઢીયારાં કરી

મણ છે—પણ ફરેની તો મારયાજ
કરે છે. આપુજી અંતે કલાઅકાર
કરતા ધસારા સમેત આહર આલી
જાય છે.]

આપુજી—કાંહ છે પેલા નાપાક કુતરો! ઝિનો તોટો પીસથ? .
ઝિ તે કંધ રીત છે! યેશરમ નીચ હવસી છુટ?
આટલી હદ સુધી વીખરી ગીયોછ! થું જીલમની
વાત છે! ઝિનો જીવ લેવથ—નાજાંખી કાંહ ગેધ—
વાટ નોનસનસ! (જાય છે)

ફરેની—(કુંકારા મારતાં તથા હાંકતાં) જો સુવો મારી સાથ
દાટી કરવા આયો' તો તે! અહંહં—મને ઝિ
ઝિરખતો નથી! કંધ નહીં સુવાની બરાબર ખાતર
જમા કીધી—હવે ખોડજ જુલી જશે.

[જરા નરમ પડીને અહીં તહીં જોધને
ગંભીર અવાજે]

પણ તેહસુલજી કાંહ આલી ગીયા! મરે આજે ઝિમ
થું કંધ ઝિવજી ડોરા ખારીયા?—રખેને વરી
કંધ ઝિવજીના બરીયાં પેલાંપણાનાં દરદનો ઝિટેક
ફરીથી થવાની નીશાની હોય! મરે—ઝિવજી કાંહ
જતા રહયા? આય પેલા સુવા પારસીથી ખીહને
ખીઆરા નાહસી ગીયા હોશે—અં!

ફેની—સકળ સકળ સમજો ભવ સારો નર નારી,
પામે શાદીથી જનનીસારી—તે આખાદી છે ન્યારી!
જાઓ ભવસાગર તરી, રાખી જાણે પ્રીતી ખરી,
પામે તમ પ્રેમભરી, જાડુભરી જોડી ખારી.

આલ આ અંદર જેસ્તે. તેહસુલજીના ભધ બાજાંખી
કાણુ બરીયાંછ જો! તે લોકખી આવી નથી મરતાં—

[અંદર જાય છે]

સીન ૯ મો.

→૦૦૦←

[કોલાખા સ્ટેશનનો અંદરનો દેખાવ—
પ્લારફોર્મ ઉપર કુલીઓ તથા
પોરટરો અને ખીજાં લોકોની
ધમચકરી—છે.]

[સુરતની મેલ આવી પુગવાનો વખત
છે ! સહવારના સવા આંક વાગતો.]

[અદી સ્ટેશનની અંદર ચોગાણુમાં
આમથી તેમ લટાર મારે છે.

અદી—(સ્વગત)—(ધડીયાળ કાઢડી જોય છે)—આંકને
વીસ તો થઈ ! ખીજી દશ મીનીટમાં ત્રેન આવશે,
ને પછી બેજનજી મામને તેવણના હોવડ નવઈનાં
દીકરીજી કેટીયાઈના પેહલવેહલાં દરશન થશે !
(ઉદાસ જીવે હસે છે) લોક કેહછ કે લક્ષ્મીપતી
મામાની એક પુરી વારસ ખુબસુરત કેળવાયલી
દીકરી—આખાં યુજરાતમાં વાખવાખી પામેલી
કેટી દાવરનો હાથ જીતી જવા માટે હું ભાયગશાલી
છેઉં ! પણ—ઉંહ !—મારા દીલમાં આજે ઉલટ
કેમ નથી ? મારું મોહનું તો ઉમંગથી મલકાઈ
જવું જોઈયે—તેને બદલે !—

[લાંબો ઉંડો નીસાસો નાખી નીચી
મુડીએ પાછી લટાર મારે છે.]

લક્ષ્મી ચાલી ચલાવીને આંદણો કરવા દોડતી આવેછ
પણ મારું દીલ હસ્તુ નથી. આપ જનમમાં મેં
તો આપ દીકરીને જોયાંખી નથી ! હલ્લો જલ !
યુ લીઅર !

[સામેથી જલ ઉમરીગર હળવે
હળવે ચાલી આવે છે. અદી
અચરતીથી ઉઠી ઉભા થાય છે.]

જાલ—હું નેનની વાટ જોઈંછ—આને જરા લેટ થઈછ
અદી—મારા મામા બેજનજી દાવર સુરતથી આને આવેછ,
તેવણુને લેવા આયોછ !

જાલ—ઓ તારી કેટી દાવરના બાવા ! તારે તો સુરતની
એ પ્રખ્યાત “ જ્યુટી ” ખી સાથે આવતી હોયે ? જરા
આપરેખી જોઈશું કે એવી તે કેવી ફાંકડી ફલકસુર છે !

અદી—પણ તું કાંય સહવારના પોહોરમાં અહીં બુધો
પરીયો જાલ !

જાલ—પારડીથી બમનજી મેહતાખી એજ નેનમાં આવવાના
છે. ખોરશદે મને કહયું તું કે હું વખતસર
સ્ટેશન પર આવશ—પણ હજીર એ આવી કેમ
નહીં ! આલ—નેન આવી—સાહેબજી !

[અદી તથા જાલ જાય છે.]

[સીનેમેટોગ્રાફ સીન—નેન સ્ટેશનમાં
દાખલ થાય છે—નેનમાંથી
પાસીનજરો ઉતરવાની દોડાદોડ
આલે છે.—સીનેમેટોગ્રાફ સીન
પુરો થાય છે.]

[સ્ટેશનનાં આગળા ચોગાનનો પાછો
દેખાવ. લાં બેજનજી—રતનજી—
માણુસો—છેલ્લે કેટી દાખલ થાય
છે. કેટી-કુરથી સામાન સાથે ફાંકી
મારયા કરે છે. પછવાડેથી અદી
તથા જાલખી લાં આવી લાગે છે.]

બેજનજી—(પોકાર મારી) હરામખોર ! નાપાક કેટલો વખત
લગારેછ ! એક પેટી ઉંચકતાં એટલો વાર ! કાંઈ
મુલો મેલો રતનજી ! યુ સુવર ! તાંઈ શું ફાંકી મારેછ !

રતનજી--આયો, સાહેબ, આયોજી !

બેજનજી—એમ ગધા ! મારા ડરસીંમ બેઝને ધસારે નહીં
લાગે—નહીં તો માથું ભાંજી નાખશ. કાંઈથી એવા
હજીમો મનેખી મળેછ—(અંદીને) કેમ બા થુ
કેહોછ ! એ જીવ પર ઉભા રહીને ગધરાની કાની
ટીકયા થું કરોછ ?

અંદી—હું અરદશર છેઉં, મામા.

[બેજનજી ડાળા કકડાવી અંદીને
ટીકે છે.]

બેજનજી—અં ? તમે મારા ભાણેજ અદસર છેએ ! તારે
મારા સાહેબ ભસી મરીએ કેની ! એમ ઉજળખ
જેવા સામમે ઉભા રહો તે હું કેમ જાણું ?

અંદી—સાહેબ, હું મકું જે મારી સખી તમુને મલીછ એટલે—

બેજનજી—બેજું ના ખાએ, બા ! એક તો આખી રાત
મેનમાં કાહરતાં દમ આખર આયોછ. તમારી
સુશીયાની સખી થું હું હાથમાં લઇને ફરીયા કરું
કે ? કેટી ! એ તાંહ થું કરી મરેછ ? અહીં આવ
જલદી ! છે તે મીં અરદશર તમારા જેવા ઇસ્કુ
પીડ ગધરા ખીજ કોઇ નહીં હોય. કેટીને વાસ્તે
મને કાગળમાં એક બોલ તો લખતે ? જાણે એ
ફકતી જીવલીજ નથી ! તમે બેઉ જાણાએ મને
ધણીજ નાસીપાસ કીધોછ. મારા સાહેબ, ઉજમારા
ઉપરા જેવા અહીં આયા તારે એ પોરી સાથે
વાંદરેજ કાંય નહીં આયા ?

અંદી—વાંદરે ? મામા હું કંઈ સમજતો નથી. વાંદરે કાંઈ—

બેજનજી—તમારામાં દોઢ્યાંની અકળ હોય તો સમજે કે ? એ
ફકતી સવારનાં પોહોરમાં આયા સાથ એકલી વાંદરાનાં
સ્થેશનપર ધસરહ આવી—જાણે બાપને અરધા કલાક
પછી મળતે તો જીવ વુટી પરતે !! ચેહ ? પણ એમ
મટની કાની દારા ફારીને મને જોયા થાનું કરોછ !
કેટી ? એકદમ અહીં આવેછ કે નહીં—

અહી—(ગભરાઈને સ્વગત)—કેટીની સાથે વાંદરે આવે? એ મામા એમ થું કાઢું કાઢું બકયા કરેછ?

[કેટી નજદીક આવે છે. બહુજ સ્ટાઈલીશ ઘેબાસમાં છે. અંદીની ગમ તેણીની પીઠ છે.]

બેજનજી—કેટી! આય તારો સગો અહીં ઉભોછ! કાતરીયું ધસીયું હોય તેમ કમબખત કાહરનો માફ કોહુંજ ભાપીયા કરેછ! જાણે મારા મોહનાપર હીરા ઝરીયા હોયની! એને જરા સમજાવની!

[કેટી હળવથી ડાકું ફેરવીને અંદા ગમ જોય છે.]

કેટી—કેમ છેઓ, ડાકટર અરદેશર વજીફદાર! સારીકાની તો છેઓ કેની!

અહી—ખરસેદયાઈ? ઓહ માઈ!!

જાલ—ખોરશેક? માઈ ગોડ!!!

[ધોધારી સાદે મોટી જુમ પાડીને અંદી તથા જાલ એકદમ એક બે ડગલાં પાછળ હટી પોતાની સામે ઉભેલી ઠંઠેરાબંધ ફેશનેબલ ગુલ-બદન નાર સામું હરજીફાર થઈ જોયા કરે છે.]

[લાઈમ લાઈટ]

(રાખલો!—ધંત્રેજી મ્યુઝીક.)

એક્ટ ૨ જો.

સ્કીન ૧ લો.

[દેખાવ—પાંડે સેનેટરીયમનો ઓટલો]

[કેટી અને જલ આવે છે.]

કેટી—(હસીને) જા બા, ખોદાયને ખાતર એમ કુખ-
રાયલું મોહોતું કરીને ના કર્યા કર! સુવું મને હસવુંજ
આવેછ. (તેની આગળ જઇને ગરદન આસપાસ
હાથ વીંટાળે છે.) મને કહે—જલ! શું તુને આ
તારી વીંટી પાછી લેખયેછ?

જલ—ખોરશદ! ———

કેટી—હવે મારું નામ કેટી છે. જોલ, તું તારાં વચનથી
પસતાતો હાથ તો આપ વાહલાંમાં વાહલી ચીજ
હું તુને પાછી આપી દઉં!

જલ—કેટી! તું મારી મશકેરી કરેછ! આપ વીંટી તુંને
આપવાનો મને હકજ નથી!

કેટી—ને પાછી માંગવાનોખી હક નથી. તું મને હજીર
બરાબર ખોરખી નથી શક્યો, જલ! શું મં
એશકી કપરાં પહેર્યાંછ તેથી હવે હું બદલ
ગેધછ?—

જલ—(કેટીના બેડ હાથ પોતાના હાથમાં લઇ) એમ
શું બોલેછ—મારી કેટ! આહ—જો તારી ખરી
હાલત તેં મને પહેલાંથી કેહી હોતે તો હું તારેથી
ફરનો ફર રહેતે———

કેટી—જી! તાહરે ઝુપરાંમાં રહેવાની મીઠી મીઠી વાતો
 આપરે કેમ કરતે? (તેના ગાળ પસવારતાં) જાલ,
 પૈસાનો જરાખી વિચાર રાખવા વગર, તું જે રીતે
 મારી સાથ વાત કરતો તો'તો તે મને એટલું ગમતું'તો
 કે મારા પપાની મુંઘ ઢગલેધર દાલતને વચમાં
 લાવવાનું મારું દીલ આલ્યું'જ નહીં. એક વખત તું
 દીલ તું આપી ચુકો—હવે તે પાછું લેવાશે નહીં—જાલ!
 દીલથી બની એકદીલ તું—હવે બેદીલ જો થાએ,
 અગત આએ માહરાં દીલની દીલમાં કેમ સમાએ?

પ્યારની બેડી બાંધી,
 કાંધી જો કેદી તેં,
 છોડી ના જ ની, એા જાંની,
 માહરું દીલ બેદીને!

જાલ—એ સ્વીટ ગર્લ,
 કરની—ધરની ખ્યાલ જરા!
 મુઝલીસ હું—માલોતુજર તું—
 બસ તું કેહે—
 કેમ મલી થકે એવા એ મેલ—
 ખ્યાલ તો કર, લવ! મલે કેમ પાણી ને તેલ?

કેટી—એ જાલ—જો
 માહબતની મક્તબમાં હું શીખી પાઠ પ્યારનો,
 એા નીવારીને—ના વીસારી દે,
 અલગ તે કેમ થાએ તું—છોરી જાએ થું?
 રાખી સદા તું જ ગોદમાં—પ્રીતનાજ કેહ તું કલાંમ,
 માહોબતની એ મુજ આરજુ—
 માની તું લેને તમામ!
 કરી મને મુખી, લવ, રેહને સદા મુખી,
 બધા હું તું માહરા લોડ ને આપું હું માહરા જી!

વીંધી નાંખીને.

જાલ—(નીસાસો નાંખી) હું ખરેખર ખરાં જીવરથી
ઠગ્યું, મારી વહાલી, કે તું હજીરખી મારી
મરીબરી ખોરશિદ્ધ હોતે!

કેટી—કાંય? હું આપ સારીમાં શોભતી નથી?

જાલ—શોભતી! અરે તું માફ માથું ફેરવી નાખશે! પણ
તારા બાવાજી—પેલા અદી!—

કેટી—તે લોકને મારી પર છોર! અહીંના સેતારા અહીં
આવશે તોખી હું પેલા મીઠજી અદી પર યુક-
વાનીખી નથી!

[અંદરથી બેજનજીનો યુસ્સાભર્યો
અવાજ આવે છે.]

બેજનજી—હું કંઈ એ નોનસન્સ સમજવાનો નથી. હું સાફ
કેહું કે એક મીનીટખી એ છાંન પુટલાંનો નાચ
હું ચાલવા દેવાનો નથી. તમે મરો બધાં એમના
એમ!

કેટી—જા જાલ! પપાનો મીઠજી સહવારથી આજે ચસ-
કેલા લાગેછ! તુંને જોશે તો વધારે કુહરશે. જા
ડીયર, સાહેબજી! કાલે જરૂર આવજો—અં.

[જાલ કેટીના કપાળ પર ક્રીસ લઈ
ગંભીર મહોડે તેણીની સાથ
ચાલી જાય છે.]

[બેજનજી યુમ બરાડા પાડતા અને
ડાંગ અફાળતા આવીને ઢબ કરતા
કે સોફા પર બેસી જઈ હાંફે
છે અને હાર્ટ દાબે છે. પછવાડે
સુનામાય અને હમાયજી ધસડાતાં
ધસડાતાં આવે છે]

હુમાયજી—(પડાવતાં) લઈ, લઈ! જો બધી મરી જઈ! એમ
કુહરશે તો કુશમનને વરી—

બેજનજી—(બરાડ મારી, ડાંગ ઠોકતાં) ચુપ! ઐકદમ મહોડું
બંધ કરી મરો! નહીં તો ચીર અદશે તો તમારા
સોડના માથાં છુંડી નાખશ? તમે સોડ મને થું
સમજોછ! ઝો—મને વરી અહીં પેન થાયછ!
તમે સોડ ઐમજ મારો જીવ લેશો—આહ! (છાતી
દાબે છે) કહાં છે, કહાં છે, પેલી હરામખોર કુકવી!
બોલાવ તેને ઐકદમ જલદી!

[કેટી ગભીર મ્હોંડે દાખલ થાય છે.]

બેજનજી—અહીં આવ, રાત નાપાક! તું તારાં મનમાં ખાન
થું ખાયછ! આવ ખીચારાંઝીને જીડાં નામે ઐદલો
વખત વાહયાં! તુંને શરમ નહીં આવી! તું પેલું
મધેઈ અહીં ગમે તેમ દોહરાં દોહવે,—ને બેવકુફ
જેવાં સુનાખાધઝે તે જોયા કીધું!

કેટી—પપા! ઝેમાં ખીચારાં—

બેજનજી—(ચીરડાધને) ચુપ! નહીં તો બરાડો ભાંજીને કટકા
કરી નાખશ! વરી ચોરી પર સરજોરી કરેછ! ઝો—
બોલતાં મારી છાતીખી કુખેછ! તું ઝેલું કરવા
અગાઉથી મુંબઈ આવી કે? તું મારી મરજીની—
ઝો!—સાંઝે થાયછ? નીમકહરામ! હું તુંને—
ઝો—ઝો—કોઈ આવો!

[બેજનજીને હાર્ટ કેમ્પ આવે છે,
ને તેવજી દરદને મારે સોફાપર
ઢલી પડે છે.]

હમાયજી—ઝો ભઈ-ભઈ! ઝો માય! હવે થું કરેં!—
અદી! અદી!

સુનામાસી—ઝો માયરે! કોઈ આવોરે! ઝો મદદના ડોરા ઉંચે
ચઢડી જાયછની તો.

[રતનજી, અમીના આવે છે. મભરાદ
અદી હાથમાં લાલ દવાના ગલાસ
સાથ થઈ પર ધસી આવે છે,]

ને બેજનજીના વાસકુટના બટન
છોડી નાખી તેવણના ગલામાં
દવા રેડી તેવણની નાડ ધરીને
બેસે છે.]

બેજનજી—(થોડે વારે સુઢીમાં આવતાં) કંઈ નહી—ઝાહ
—હવે જરા કરાર લાગેછ! કોણ, અદી કે? [અદીનો
બરડો માયાથી ડોકે છે.] સાબાશ, દીકરા! જીવતો રહે!

અદી—મામાજી, ઝિમ ધડી ધડી થવું નહી બેધયે. ઝિ
હાર્ટ કેમ્પસ મણીજ ખરાબ ચીજ છે.

બેજનજી—હું તે જાણુંછ, પણ શું કરું! તારી દવાથી તરત
મને રાહત થઈ, અં. (કેટીને) જો ઝિમ બેવકુફ!
આંખ ફેડીને જો! આપ આપરો અદી કેટલા
હુશીયાર છે તે.

અદી—સે ચાલો મામા; ઘણું બોલ બોલ ના કરો. જરા
થોડો વાર લેટી જવો.

બેજનજી—નહી! લેટી બેટી કંઈ જવાનો નથી, પોરીયા—
હવે મારી જીંદગીનો ઝિક પળનોખી ભરોસો નથી.
તેં હમણા જોયું કેની! (સુનામાય તથા હમાયજીને)
જાવ, તમે લોક ઝિમરડાની બાહર જાવ. (કેટીને)
પ્રાંખી નીકર અહીંથી!

[કેટી, સુનામાસી, હમાયજી દલગીર
અહેરે જાય છે.]

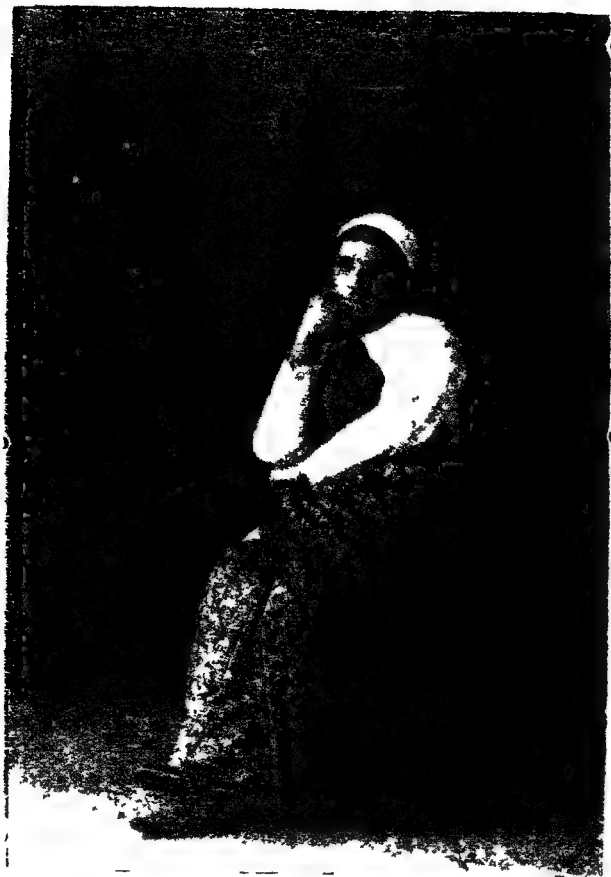
બેજનજી—(અદીનો હાથ પકડી પોતાની પાસે બેસાડતાં)
આવ, અદી, અહીં બેસ; આજે માફ દીલ ઉચાટ
પડી ગીયુંછ. આપ ધિરાંનું ખાધું દરદ મારી પુઠે
લાયુંછ. ઝાહ—જાણે ઝિવું થાયછ—

[અદી ઉઠીને તેવણના ખભાં ઉપર
હળવેથી હાથ મેલી પટામણા સાથે
તેવણને ઠંડા પાડે છે.]

બેજનજી દાવર.

ફોના લેનાર મી જહાગીર નાનપાડ, મી ઝા

સુનામાસી.

ફોટો લેનાર મી૦ જહાંગીર તારાપોર, ખા.અ.

અહી—મામા! સહી સારું થયે. એમ તમે તણાવો છો તે
હલકું—

બેજનજી—અરે બેસ બેસ! તું બી ઉજળખ મુવો છો! તું ને
હું મારો દીકરો કરવા માયું છો, આપ છોકરી સાથ
બોલા ભરીને પૈસા નાખ આગળ ધરું છો ને તો બી
તું ને કાંસન મોરા સુએ છો! બસ હું તું ને પ્રજી છો તેનો
જવાબ દે. તું કેટી સાથ પણવા ખુશી છે કે નહીં?

[અહી શું ચવાયા કરે છે. જવાબ
દેતો નથી.]

બેજનજી—કેમ જવાબ નહીં આપતો! મ્હોનું ભાંગી ગીયું છો કે ?

અહી—આપરે હલકુ ધીરે એ વાત કરશું, મામા.

બેજનજી—યું ગદ્દા! મારી સાથ એમ તકરાર કરો છો? એકદમ
જવાબ આપ! તું ને એ પોરી ગમે છો કે નહીં?

અહી—નોનસન્સ—મામાજી! તમારું પુછવું વાજબી નથી.
તમે કુન્યાદારીતા પાહવરદા થઇને એમ કેમ કરો છો?
એ સવાલ તમારી દીકરીને જ પુછો. તેના દીલની વાત
શું છે તે તમે જાણો છો, ને તે છતાં મારી પાસે
બોલાવીને મને કાંય હલકો પારવા માગો છો?

બેજનજી—(માટેથી) બેવકુફ ગધેરા! તું શું એમ સમજે છો,
કે હું કેટીને તારી સાથ પણવાનો હોકમ કરશું,
તો તે માહને ચહરીને મને ના કહેશે? નાદાન
થઇને જરા હસવામાં એને તારી સાથ તરછોડ
કાઢી તેથી શું થયું? હોમા રહે હમણાં એને તારાં
માહના પર પુછીને તારી ખાતરી કરે! કેટી!
કેટી!! અહીં આવ, કેટી!

અહી—મામા! એ શું કરો છો? હમણા—

બેજનજી—યુપ! વચે બોલી ના મર!—કેટી! અહીંયાં
આવ જલદી! (થોડીક પળ રહીને) કેટી! કેટી!
કહાં મુંધ?

[કેટી ધીમેથી ચાલીને આવે છે]

બેજનજી—કેમ, જલદી નથી આવી મરાણું કે? કેટલાવાર લાગેા!

કેટી—થું કેહોછ, પપા!

બેજનજી—હું પુછું તેના સીધા જવાબ આપ! તુંને કેટલાં વરસ?

કેટી—આવીસમું આષ્ટાદશ.

બેજનજી—હાં, તેથીજ એવી અકલ વગરની દોર રહી ગેછછ! આજે સહવારના મને થું થયું? ખીજ એ ત્રણ એવાં આંકરાં આપાં કે મારે આંકો આવી જશે. બોલ, હવે થું કહેછ?

કેટી—મને થું પુછોછ? સીધા સવાલ પુછો, પપા.

બેજનજી—આલ એમ માહનાપરને માહનાપર તરતર જવાબ ના આપી મર! તારી લાહેરી મારી આગલ નહીં ચાલશે! તું હમણા હમણા છેકજ બેખત થઇ ગેછછ. પણ મુઝમાં રોજ ખોલતી ના.

કેટી—તમે મને હજીર પાધરા સવાલ પુછતા નથી. હું ત્યારે પાછી જાઉં?

બેજનજી—સજીર! હું જાંહ સુધી હડતો કડતો બેઠેલા છેઉં, તાંહ સુધી તો તારાં ભવીષને વાસ્તે પાડકો બંદાબસ્ત કર્યા વગર જાંપીને બેસવાનો નથી. કેટી! હું થું કેહુંછ તે સમજેછ કે?

કેટી—હા સમજીઉંછ. તમે હવે જે પુછવું હોય, તે જે તે એક વખતે પુછી લેવા, પપા. હું ઘડી ઘડી એ પીજન પાટલો કરવાની નથી.

બેજનજી—(ડોળા કકડાવીને) એટલે! એટલે બધો તુને માનસ આવેછ? થું મને કંઈ દમ બમ ભરાવવા આવીછ—કે.

કેટી—દમ તો સામ્બો તમે મને ભરાવેછ, તમે હમણા મારી

સાથ એક બાપ તરીકે નહીં, એક માટકી વાલીની માફક વાત કરોછ, પપા.

[બેજનજી દાંત પીસી કેટી ગમ ખુરકેછ.]

બેજનજી—તું થું મને મારી નાખવા માંગેછ! નાપેકારક તું એવી બેમરવત કાઢારે ઉતી! પણ હું તુને ઠેકાણે લાવશ! આપ અહીં સાથે તુને પણવું પડશે—એક દમ જલદી તારાં લગન કરવા માંડુંછ.

કેટી—(બેહદ વીરસ્કારથી) પણવું પરશે! ડાઠ અરદેશર પોતે થું કહેછ?

બેજનજી—તે ના નહીં કહેશે! મારી ખુશીની વીરધ થવાની કોઇમાં મકદુર નથી.

કેટી—કોઇમાં નથી તો મારામાં છે!

બેજનજી—(એકદમ ઉછળીને ઉભા થઇ) હેં! એટલે? એ તું મનમાં થું આહે પામેછ?

કેટી—હું ડાકટર અરદેશર વજીરદાર સાથે પરણવાને સાફ ના પાડુંછ. ખીજું કંઈ પુછવુંછ?

બેજનજી—(ભેરથી ડાંમ જમીનપર ઠોકી ચીચવાઇને) કેટી! મારી મરજી પ્રમાણે નહીં ચાલવાનું થું પરીણામ આવશે તે જાણેછ કે!

કેટી—બધું જાણુંછ, બધું જાણુંછ! પણ તમે મને કાપીને ચાર ટુકડા કરી નાખશો તોખી આપ તમારા ભાણેજ સાથે હું પણવાની નથી.

બેજનજી—યા ખુદા! આપ પોરીતું માથું ગીધુંછ! વારં નથી પણવાનાં તેનું કંઈ કારણ?

કેટી—કારણ—મારી ખુશી નથી. હવે હું જાઉં

બેજનજી—(ખુબ ચીચવાઇને કેટીની અરોઅડ જઇ) બેચ્છી છોકરી! તું કંઈ ભરસે રહેતી ના! મારા

કલાસર ચાલશે નહીં તો એક પણ વગર તુંને
 ઘેરમાંથી ધક્કા મારીને કહારી મુકશ. તું સમજેછ શું ?
 [હમાયજી દોડી આવીને બેજનજીને
 પટાવે છે.]

હમાયજી—ભણ ! ભણજી—

કેટી—હું તમને નાખુશ કરુંછ તેથી દલભીર છેલું; પણ
 આયજીએકજ બાબદમાં, પપા, હું તમોને તાબે થઈ
 શકતી નથી.

બેજનજી—(ધુજતે સાદે) અદી ! મને પકર, દીકરા ! મને
 કંઈ થાયછ ! આય રાત દદાને મારી આગળથી
 હાંકી કાઢાર ! કહાર એને મારી આગળથી—કુર
 કર ! એ મારે મનથી મુંઘ ! એને બહાર કાઢાર
 નહીં તો—

અદી—મામા ! મામા—

બેજનજી—આહ—આહ ! (કેટીને) નીકલ મારી આગળથી ને
 ફરીથી તારે કારે મોહનું મને ના દેખારતી ! પણ
 સજુર સખર ! ઉભી રેહ ! હું જાણુવા માયુંછ કે મારા
 પૈસાની લાલચ ઉપર કોણ ખીજે મુંજી બદમાશ—
 આહ—તારી પર જળ પાંકરી બેઠોછ ! સુનાબધ !
 એવણુ એ વાત જાણતાં હોશે ! સુનાબધ !—

[સુનામાસી જલદીથી આવે છે ને
 ડધાઈ કુરથી ઉભાં રહે છે.]

સુનાબધ—જે બેજનજી ! મરી જઈ !—

કેટી—ખીચારાં સુનામાસીને અકરાવી નાખવાની જરૂર
 નથી. લેવા, હું તમોને કેહું. હું એદલજી ઉમરી-
 ગરના છોકરા જલ બેરીસ્ટર સાથ એનજેજ થઈ
 ચુકીછ. જોવ ! આય રેહી તેની નીશાની !

[પોતાને આંગળે પેહુડલી સોનાની
 વીંટી બેજનજીને દેખાડે છે.
 બેજનજી ધરરરર કરતા કે પાછા
 ઉઠી કેટીને ખભાંમાં પકડીને
 દીવાનાની પેઠે બસડ મારે છે]

બેજનજી—થુંઉંઉંઉં ! કોણ સાથે જીનગેજ થયું ! ! જિલજી
 ઉમરીગરના જલ સાથે ! ! મારા ખોદાય ! થું હું
 ઘેલો થયો છું ? હું બેઠો જીવ પહેલાં લેવશ !
 અરે જી આપરા કુટુંબના મુદ્દાઓને તાંહ મારી
 છાકરી આપું ! ! જી હવે થું કરું, અદી ! વરી
 મને કંઈ છાતીમાં થાયછ; વરી કુ:ખેછ ! જી કુકલી
 મેડ થયું ! જી !—

[રતનજી, અમીના, ધસી આવે છે.

બેજનજી પાછા હાર્ટ કેમ્પથી
 સોફાપર ઢળી પડે છે. વળી અદી
 ઝડપમાં તેવણને માટે લાલ દવા
 લાવે છે અને ગળામાં રેડે છે
 અને પછી તેવણને અદી તથા
 માણસો અંદર અંકી લઈ જાય છે.

(ધીમું ધંગેજી મ્યુઝીક)

શીત ૨ બે.

[દખાવ—નવસારી ખાતે યુસ્તાદ
કાનકશ્યાના ધરનો ઝોટણો. શીરીન
બેઠી બેઠી કંઈ સીવે છે અને ગીત
ગાય છે.]

શીરીન—હું તો દિલથી બેઠાર—કેમ મનાઉં એવા નાસખરને !
થયું દિલ બેકરાર, કેમ મનાઉં માહરાં જીગરને !
—હું તો.

માહરી માહબતના દિલ દરયામાં અરમાન ઉરપુર જાગે,
પ્યારાં નયેનોથી જોયો પ્યારાને, કઈ તો યાદ પ્યારી
લાગે !—હું તો.

દિલનો ગવાહનો દીલજ બને છે—તનતારી રમઝુમ
વાગે,
હેતે વધાવું, બહાલા દિલજની ! દિલ હરખાઉ હું
રાગે !—હું તો.

શીરીન—(સ્વગત) પેલા મુવો વઝીલ જરા બે દહાડા થયા
મુંબઈ કહરાયોછ એટલે ધરી અપકો જરા જીવને
નીરાંત થઈછ ! એ મુવાનું એખીયલ દાયું ને છાકટ
દોરા જોધનેજ મને તો બોખાર અટવીતી ! રખેને
મરી ગીયો હાઉ હાઉ કરતો પાછો દોરી આવે !
(અમગીન થઈને નીસાસો નાખે છે) પણ મારા
અંદરે થયુછ શું કોણ જાણે ! મારા કાગજનો જવા-
બજ કાંય નહી લખતો હોયે ? એ સારી કાની હોયે
કે નહી ! બરીયો જીવ આવ મુંવા વઝીલના ધરક
ખુજરામાં એવો ઉચાત રહેછ કે કંઈ સમજખી પડતું
નથી. બસ્તે ગીયા દઈતે મને અહીં નવસારી
લાવીને દાટી મુકીછ, પણ મુવો જાણતો નથી કે
કુન્યાને છેડે એ મને માકલશે તાંહખી મારો છીરો
આવીને ઉભો રહેવા વગર રહેવાનો નથી !

પીરોજખાધ—(અંદરથી) શીરાં! ઝા શીરાં! તું બહાર છે કે,
દીકરી! આય આનજીભાધ આયાછની!

[પીરોજખાધ હસ્તાં હસ્તાં દાખલ થાય છે. પછવાડે આનજી મેલા સદરા લેંગા અને કીનખાંબની તોપીપર દાખલ છે. શીરીનથી “ઝા” કરીને જીમ પડાઈ જાય છે.]

પીરોજખાધ—લે શીરાં, આયે ગુસ્તાદજીના ભત્રીજા આનજી, જોવજી તુંને મળવા આવશે ઝેમ ગુસ્તાદજી કેહી ગીયાંતા તે! આનભાધ, આય મારી દીકરી શીરીન.

શીરીન—(હેબતાઇને) આય ઝેવજી, ઝેવજી કોણ! આનજીભાધ?

પીરોજખાધ—હા—પણ ઝોવાય! ઝે ઝેમ અકરી સાંઝે ગેઇ!

શીરીન—(પીરોજખાધને આસ્તેથી) પણ માય! આય તો મુવો કોઇ પોસાગીર બબરચો છે!

[આનજી શીરીનની લગોલગ આવે છે, ને પોહણું દાચું કરી કુમ હલાવી હસે છે.]

આનજી—ઝે હેહેહે! કુમ હીરીન! મને દેખી તાટ કેમ થી ગીઝેલી! ઈફા આવની—?

[શીરીન ચાલી જવા કરે છે. પીરોજખાધ અટકાવે છે.]

પીરોજખાધ—ઝોવાય! ઝે આજે ઝેમ શું ચેરાં કાહરેઇ! આપરા ગુસ્તાદજીના ભત્રીજાથી ઝેટલી હેબતાઇ સાંઝે ગેઇ!—

શીરીન—માય, મને અહીંથી લઇ જાવો! મારા જીવને સાફ નથી.

પીરોજખાધ—ચલ ચલ ઝેમ પેલાં ના કાહર! (બાજુઝે ધમકાવતાં) વરી છેકજ આખી થતી! (આનજીને બાજુઝે)

આનજીભાઈ, તમેજી આય આવા સકર દક્ષા જેવા
યજ્ઞને એની સામ્યે આવી ઉભા, તે એ કુક્તી
એસકાયછ. જરા બદીયાન પેહરી આવતે કેની!

આનજી—(ધવર ખવર કરતાં) અરે હું પેહરે? ગરમીએ બકાઈ
ગીયેલો! પણ લે કાકી, તું જરા ધકાથી ખહી જા.
એ તો રાંડયાએ એમજ મચકાય! મને કીયા
હહરીના કુતરાએ કરયડો, કે હીરાં એમ નહકોરાં
ચહરાવે! (શીરીનને) વરી લાહેરી હાની કરી મરે હું!

(પીરેજખાઈ જાય છે.)

શીરીન—માય માય! ઉભાં રેહો! હુંજી તમારી સાય
આઉં. (જવા માંડે છે—આનજી આડો પડે છે!)

આનજી—રાખ, રાખ હીરાં—મને દેખતાં તુંને એ હું ગુંગ-
જવા થી આવતો છે, હેં! અરે મારી પોપટી, ઉં હું
તુંને કરડતો છું કે કાચીને કાચી આવી જતો
છું? હીરીન, તું મને બહું ગમ. ઉં હીએલો
ભણેલો નીહ, મારાં કલેજ, પણ માકા મદારીના
તાલીમખાનામાં ઉં કહાયલો, તે તારા દાકટર
બાલીછતર પાંચેને એક છાપડે ઉરાડી લાખું—અ
હુંવે!

[શીરીન કમકમીને જરા દુર જાય છે.

આનજી પાછો તેણીની અડોઅડ
જાય છે.]

આનજી—

મનમોહન નાર! દિલબર દિલદાર!

મનમાની, મુજ પટરાંણી—લાલ લાલ હોઠ—ગાલ લાલ,
તુંજ જોખન ખાઈ જી!—હીરીન, તુંજ જોખન.

મુજની હજની, માનની, મોહીની,

રહીલી મનમોહન!

આન બાન પર—આલ ઢાલ પર ઓવરધ જઈશ!—
 પોરી મારી, પ્યારી પ્યારી, બેકરારી મને ભારી!
 દીલબર દિલદાર, દિલના કરાર,
 લયલા તારો મજનુ હું!
 હજની મજની, આનની હજની!

[એક દેવદારનો પેટારો ઉંચકી લાવી
 શીરીનનો હાથ પકડી જળીથી
 તેણીને તે પર બેસાડે છે. મુસાજી
 આવીને છુપાઈ બધો તમાશો
 જુવે છે.]

આનજી—મારો હહરીનો ઓષો પારહો, કોઈ મંલઈ મહી
 તારું માયું ફરવી લાખતો છે. હીરાં, તે મારા
 હપાતામાં બે ફરી આવવો કની, તો એ હહરી
 નાની હડડી તોરી લાખું. (શીરીન માહડાં પર રમાલ
 દાખી ડધાઈને આનજી ગમ જોયા કરે છે). તું
 બોલતી નીહ ને ધુવર પેટે મારા માના હાથ જોયા
 કરે, મારી લાડકી! મારી હાથે ચાર ચોખા પારી
 લાખ! હીરાં—

[શીરીન ગભરાઈને ધડાકે દેતી કે
 ઉભી થાય છે]

શીરાન—એ શું બોલોછ! તમારું માયું બાયું ગીયુંછ કે!
 ખીસો, મને જવા દેવો માયજી! માયજી!!
 (આનજી એક ડગલું વધારે નજીક આવે છે,
 અને શીરીનનો હાથ જોરથી પકડી તેણીને પોતા
 તરફ ખેંચે છે)

આનજી—(ખડખડ સીને છે) કોઈ તુંને હાંભરવાનું નીહ,
 મારી મધુરી! મને જવાબ નીહ દેહે, તો આજે
 તુંને છોરવાનો નીહ. સ હવે હું કેહ! આવ—મને
 બોલી આપે કે નીહ આપે!

(શીરીનને પકડીને ક્રીસ લેવા જાય છે. શીરીન ચીસાચીસા પાડે છે. મુસાજી પછવાડેથી નીકળી આવી ચાનજીના માથાં પર ડાંગ મારે છે. ચાનજી તમ્મર ખાધ બેસુદ્ધ પુટી પડે છે. શીરીન મુસાજીના હાથને વળગી પડે છે.)

શીરીન—(રડી પડીને) ઓ ! મુસાજી !

મુસાજી—ચુપ, ચુપ ! ગરબર ના કરો ! આય અંડાળને મં માયોછ તે કોઇને કહેતાં નાં ! ખીહતાં નાં, શીરી- નખાઇ; તમારી પૂઠે હું હાજર છું. પેલો મુંજી અસ્તાદ વકીલ કાંહ મુંબઇ ગીયોછ કે ?

શીરીન—હા ! તેવણની વાત ના કરો, મને કાંઇ થઇ આવેછ !

મુસાજી—(ધીમા અવાજે) જીવો શીરીનબઇ, તે પારસી ઇનસાન નથી શયતાન છે—સમજ્યાં ? જરૂર પડશે તો તમને ઉંચકીને આપ્પાને આપ્પાં કુવામાં ફેંકીખી દેશે.

શીરીન—ઓ માયરે, હવે શું કરું !

મુસાજી—ખીહો ના ! હીંમત રાખો ! હંમેશ હું તમારી આગળનો આગળજી છેઉં. ચાલો, હવે હું જાઉંછ તમે અંદર સીધારો.

[શીરીન અંદર જાય છે]

મુસાજી—મેહલ્લા ! બચ્ચા, હવે બાજી જામેછ ! મં ધાર્યુંતું તેમજ આખાદ વાત રંગ પર ચહડેછ. મારે આય પોટીને જીવની કાની સાચવવી પડશે, નહીં તો પેલો જલમ દેવ, એવું કાટણું જરૂર કાઢરી નાખવાનો.

(મુસાજી જાય છે.)

સીન ૩ બે.

[દેખાવ-પાંડે સેનેટેરીયમ-બેજનદ્રશ્ય દાવરનો બેડ રૂમ. ખીછાણાં પર બેજનદ્રશ્ય ધણી કાઢેલી સ્થિતિમાં સુતેલા છે; ખીછાણાં આગળ ખુરસી પર હમાયજી માથે હાથ દબને બેઠેલાં છે. પગ આગળ રતનજી ઉભા છે. માથાં આગળ કેટી ગમગીન ચહેરે ઉભી છે. અદી થોડેક છેટે અદ્ય વાળીને ઉભી છે. સુનામાસી સોફા પર બેઠેલાં છે. બેડ રૂમની પડોસનો નાનો રૂમખી નજરે પડે છે. હમાયજી અદીને ઇસારત કરીને પડોસના રૂમમાં લઈ જાય છે.]

હમાયજી—(ધણુંજ આસ્તેથી) અદી! આજે મને તો ભઈનો દેખાવ કંઈ ગમતો નથી.

અદી—(દલગીર ગળગળતે અવાજે) મામાની પદસનું ઠેકાણુંજ નથી. માયજી, એવણની હાલત ધણીજ ખરાબ છે.

હમાયજી—(આંખે રૂમાલ દાખી રડતે અવાજે) ઓ મારા હીરા જેવા ભઈ! આય થું થઈ ગીયું! મોટા ડાકટર કાઢે આવશે?

અદી—રતનજી પાતે ચીઠી ડાઁ મેકોનકીને તાંહ સહવારે આપી આયા. કેહેને દય વાગે આડિંછ.

[ગુસ્તાદજી દાખલ થાય છે. અદી કમવાય છે.]

અહી—માયજી આય પારસી સાથે જરા મને કાંમની વાત કરવાની છે. તમે જરા તાંહ મામા આગળ જાઓ હું આય આઉં છ.

[હમાયજી જાય છે. ગુસ્તાદજી પુછીયા પરછીયા વગર બેસી જાયછ.]

અહી—(ભવાં ચઢાવી) ગુસ્તાદજી! કેમ—થું કેહોછ?

ગુસ્તાદજી—હું હમણાજ નવસારીથી આયો. તમે શીરીનખાઇ ગાંધીપર એક કાગળ લખીયુંતું?

અહી—(દમમાં) હા.

ગુસ્તાદજી—સેવો, તેનો આય જવાય.

[અહી કાગળ લેય છે, અને પરખીકું ફેરવી ચકીત થઇને તપાસે છે.]

અહી—(ખાનુએ) એ થું વરી નવી ગરબડ છે! અક્ષર તો મારી શીરીનખાજ છે (કાગળ ઝડપથી ઉખેડે છે વાંચે છે અને વાંચતાં વાંચતાં કપાળનો ચીલ્લો ચઢાવે છે.)

હાં અરદેશર વજીફદાર જોગ,

સાહેબ,

પૈસાદાર કેટી દાવર સાથ પહુવાના છેવો તે મેં હમણાજ જાણ્યું. હવે આપરી વચ્ચે કશો સંબંધ નથી. તમે મૃદુસ્થ આદમી નથી તેની મારી ખાતરી થઇછ. ફરીથી મારી સાથ કશોખી વહેવાર રાખવાની તજવીજ કરશો તો હું પોલીસની મદદ લેવશ.

લ૦ શીરીનખાઇ ગાંધી.

[અહી કાગળ સુઠીમાં ભચડી નાખીને ગુસ્તાને મારે હોઠ કરડે છે અને પછી ઝનુનથી તથા ચકથી ગુસ્તાદજી ગમ જીવે છે. ગુસ્તાદજી માથું પસવારી તપકીર સુંધે છે.]

અદી—(તરડાધને) ઠીક છે! મારું મગજ હમણા ઠેકાણે નથી. ખીચું કંઈ કહેવુંછ?

ગુસ્તાદી—જી હા, કહેવાનું એટલુંજ કે આંક હારાની મુદતમાં જો તમે પાંચ હજારની રકમ નુ વ્યાજ ભરી નહીં દેશો—

[રતનજી ધસારાખંધ દોડતા આવે છે. પાસેના ઓરડામાંથી કેડી, હમાયજી, સુનામાસીની બુમા સંભલાય છે.]

રતનજી—શેઠને પાછું આંકડું આવેછ. જલદી આવો, અરદેશર.

[અદી તથા રતનજી પાછા ત્યાં ધસે છે. અદી કંઈ દવા પાય છે.

બેજનજી હુશીયાર થાય છે.]

બેજનજી—(બુમાયલે અવાજે) તમે લોક બધાં બાહર જાઓ. (હમાયજી કેડી ઉભાંજ રહે છે અને દવાધને એકમેકનું મ્હોંડું જોય છે. સુનામાસી રતનજી જાય છે.)

બેજનજી—(જરા ઉસકેરાધને) બાહર જાઓ! કેહુંછ તે સાંભરોછ કેની!

[અદી ધસારત કરીને બેઠને બહાર જવા કહે છે. હમાયજી કેડી અતીયંત આનાકાનીથી રડમેસ જીવે પાસેના ઓરડામાં જાય છે.]

બેજનજી—અદી!

અદી—(તેવણના ઘેલ પર વાંકો વળી) જી મામા, કંઈ કેવોછ?

બેજનજી—મારો જીવ આજે અભરાયછ અદી! અહીં કુખારો પાછો થવા માંડીયોછ. ઓહ—કાલે સવારના આપરે નાનાભઈ સોલીસીટરને વીલ કરવા—ઓહ બોલાવ્યાછની!

[બેજનજી પાછી ધણીજ તાસવીસ કરે છે. અદી તેવણને છાતી પર મેસાજ કરે છે.]

અહી—હાજી, પણ તમે ના બોલો, મામા ના બોલો!
જરા શાંત સુઈ રહેવો! એ તમે શું કરો છો!
(માથું પસવારે છે.)

બેજનજી—(જીભ સાદે) પોરીયા હવે મરવાને હું ખીહતો
નથી. પણ તું મારો દીકરો મારી પછી—
આહ—એ જીદના પોરીયાં કેટીને કેમ સમજવશે!
અરે મેં કાંય નેહી વીલનો અગાઉથી વીચાર
કીધો! આહ—(દરદને માટે તકડે છે. રતનજી
દાડી આવે છે અને ધસાધસ રડે છે.)

અહી—(હાથ મારી સ્વગત) મામાનું આવી બનયું? એવણુ
વીલ કીધા વગર યુજરશે તો મારું નસીબ કુંડું!

બેજનજી—(બુમ પાડી) અદી—હું મરી જઈં છ—ઓ—

અહી—સાહેબ, બાહેર એક વકીલ મેઠેલો છે—બોલાઈં!

બેજનજી—ઓ તારે તો બોલાવ જલદી! દોર રતનજી—
ઓહ—રરેછ શનો!—વેક અદી! બોલાવી લાવ!
ઓ—અરે માયરે—

[અદી બાહેર ધસે છે અને યુસ્તાદ-
જીનો હાથ પકડી ખેંચે છે.]

અહી—(હાંફતાં હાંફતાં) જલદી આવો! તમે વીલ લખી
શકો છ કે?

યુસ્તાદજી—(અકીત બની) અલખત! કોણનું વીલ?

અહી—મારા મામાનું! એકદમ જલદી આવો ને લખી
કહારો. (યુસ્તાદજી અદી બેજનજીના ખીછાણાં
આગળ ધસડી લઈ જાય છે) મામા, આય યુસ્તાદજી
કાનફાટીયા વકીલ આયાછ. બોલો શું લખાવો છ?
(બેજનજી વીલ લખાવવા માંડે છે. યુસ્તાદજી ફાઉનટન
પેન કહાડી ચરચર લખે છે.)

બેજનજી—લખો—લખો—ઓ—મરતી વખત પુર સુદી
બુદીમાં—આહ—હું બેજનજી દાવર—ઓ—માર,

ભાણેજી ડાકટર—અરદેશર, વઝીલ યુસ્તાદજી કાંન-
ફાટીયા—ઝો—ઝો—તથા મારા નોકર રતનજીની
હાજરીમાં—આહ—મારું છેલ્લું વસીયત કરી
જવું છું કે—ઝો—મારી તમામ માયા પુંજ
દાલત તથા અસહીયામત — આહ—અરેરેરે—
ઝો — ની એકલી વારસ મારી—આહ—દીકરી
કેદીને—આહ—એકજ શરતે ઠરાવી જવું છું કે—
આહ — તેણીએ મારાં મરણ પછી—ઝો—
છ મહીનાની મુદતમાંજ—આહ—ઝો—જલ
એદલજી ઉમરીગર નામના સખશ સીવાય—
ઝો—કોઈનીખી સાથ— આહ—શાદીના ગાંઠથી
જોડાવું—અરે બાપરે—આહ આહ ઝો
માયરે—પણ જો કેદી મારા માત પછી છ
મહીનાની મુદત અંદર—આહ—લગન
નહીજ—કરે યાતો—આહ મારા બાપ!—
તેટલી મુદતમાં યા તે પછી—ઝોહ—જલ ઉમરી-
ગર સાથ પરણે તો આહ—ઝો કોઈ આવોરે—
તેણીને મારા વારસામાં ખીલકુલ રદબાતલ કરી
જવાને હું ફરમાવું છું—આહ—અને તેવા મામ-
લામાં ઝો—ઝો—મારી સઘળી દાલતના એકલા
વારસ—ઝો—મારા ખાદાય!—વારસ
મારા ભાણેજી ડાકટર અરદેશર વજીહદારને હું નેમી
જાઉં છું! ઝો—ઝો—હવે શું કરું—ઝોહ—

યુસ્તાદજી—ખીજી કંઈ, સાહેબ ?

બેજનજી—બસ—ખીજી કંઈ નહી—ઝોહ—

યુસ્તાદજી—એ પર બે જણની સહી જોઈશે. અરદેશરની સહી
એ પર નહીં ચાલે. એક મારી સહી ચુકુંજ.
ને એક આય એવણ રતનજી પોતાની સહી કરશે,
(રતનજી બતાવેલી જગ્યાએ દયકાં ખાતાં ખાતાં
પોતાની સહી કરે છે. યુસ્તાદજી પોતાનીખી સહી
કરે છે.)

ગુસ્તાદી—સામ્રો, સાહેબ હવે તમે સહી કરો !

(બેજનજી કલમ પકડે છે, પણ દરદને મારે તકડે છે.
હમાયજી બાહેરથી જીમ પાડે છે.)

હમાયજી—અદી ! અદી ! મોટા ડાકટર આયાછ !

બેજનજી—ડાકટર આયોછ ! જા, તેને લઈ આવ ! મો જલદી—
લાવ અદી !—

(અદી બાહેર ધસે છે. એક મીનીટમાં ડા૦ મેકોનકી
ઔરડામાં દાખલ થાય છે. કેટી, હમાયજી, સુનામાસી,
કુર ઉભાં રહે છે. કેટી ડચકાં ખાય છે.)

ડા૦ મેકોનકી—(બેજનજીની નાડી તથા હાર્ટ તપાસી જોઈને) I
am extremely sorry—I am afraid I am
late—the patient is dead.

અદીબી બેજનજીની નાડ જોય છે
અને પછી ઢપ કરતો ખુરસી પર
બેસી જઈ મ્હોંડું રમાલથી
ઢાંકે છે. હમાયજી, સુનામાસી,
રતનજી, કેટી બધાં આગળ આવેછે
ને રડારોલ કરે છે. ડા૦ મેકોનકી
ગમગીન અહેરે ત્યાંથી ચાલી
જાય છે. તેવણ સાથ રતનજી
જાય છે. ગુસ્તાદી બહીષે મ્હોંડે
પેલાં વીલ સાથ ઔરડામાંથી બહાર
જઈ પાસેના રૂમમાં બેસે છે.]

ગુસ્તાદી—(સ્વગત) બાજી જરામાં હાથથી ગેઈ ચાર ! દોકરો
આખરે સહી કરવા વગર ધપી ગીયો ! આય
અરદેશર સુકો પુરો રખરી મુવો ! (ટેબલ પર પડેલાં
એક ઉંઘાડાં કાગળ પર નજર પડે છે) એ આય
શું ? અરે એ તો બેજનજીએ અરદેશર પર લખેલું
કાગળ છે ! (સહી જોય છે) વાહ, આય બેજનજીની

આખી સહીખી છે? આહ હા! એ સહીપરથી
અંહી વીલ પર કાપીદુકાપી ને માખી દુ માખી
મેજનજીનું નામ ટપકાવી દેઉં? ફારજરીઓ કરતાં
કરતાં સેવકનો જન્મારો ગીયેસો છે! હમણા શીરી-
નના બનાવટી કાગળની આય અડખરા ડાકદરપર
અસર થઇ તે બેઠ કેની!—હેં, બેજનજીની અહીં
સહી કરે? છટ છટ—તે કેમ બને! પેસો રતનજી
બાણેછની કે ધરડો સહી કીધા વગરજ સોનાપાર
પોંહચી ગીયોછ?

(પાસેના રૂમમાં એક મસાલ હમાયજીને ઇસારત
કરી બાહર જલદી તેડી જાય છે. અદી દાખલ
થાય છે.)

ગુસ્તાફજી—હું રજા લઉં! હવે મારું કંઈ કામ છે?

અદી—(ગુંગલાતા સાદે) વીલ કાંહ છે? સહી થઇ કે?

ગુસ્તાફજી—હંહ—સહી! સહી તો સાહેબ—

(મસાલ ધસીઆવે છે.)

મસાલ ટેલીરામ—છહ છહ! જલદી આવો! વેકો! રતનજી
ગુજરી ગીયેલા—

અદી—ગુજરી ગીયા! રતનજી? એ શું બોલે છે?

મસાલ—આ છાબ, એકાએક મરી ગીયેલા લાગે! બાઈ
જલદી બોલાવતાં છે!

(અદી, મસાલ ત્યાં ધસી જાય છે.)

ગુસ્તાફજી—(સ્વગત) રતનજી મરી ગીયા! યા અલ્લાહ!
આય ઠીક ચોકડું બેઠું! લાવ—હવે તો એતે એજ!
(ફાકિનટન પેનથી બેજનજીનાં કાગલપરથી સહીની
કાપી ખુબ સંભાલથી કરીને વીલપર બેજનજીને
નામની ફારજરી કરે છે. ઝડપમાં અસલ કાગલ તેની
જગ્યાએ મુકી દઈ વીલ વીટાળીને પાછા પોતાની
જગ્યાએ બેસી જાય છે અદી પાછો હાંફતો હાંફતો
ધસી આવે છે.)

ગુસ્તાદજી—કેમ, ખીચારા એવલુખી ગુજરીયા?

અદા—(હાંફતાં હાંફતાં) હા મામા ગુજરવાના થોકથી હાર્ટ
ફેલ થયલું લાગેછ-એને સખત હાર્ટ ડીઝીઝ હતોજ-
-પણ બોલોની વીલ પર સહી મામાએ કીધીછ કે?

ગુસ્તાદજી—હા, વીલ સહી થયુંછ! હું તમને સુખારકબાદી
આપુંછ. આય વીલ હું મારા કબજામાં રાખુંછ,
ડાક્ટર સાહેબ. કાલે હું અપોરના ધીરે સાસંતે વાત
કરવા પાછો અહીં આવશ. હું રજા છેડું?

અદા—ભવો-પણ મને જરા સહી ભેવા દેવો.

(સહી ચીપી ચીપીને ભેય છે.)

ગુસ્તાદજી—(હસીને) સહી જરા ધુલુછ ખરી, ડાક્ટર, પણ છેલ્લી
ધરીએ એમજ તો! રતનજી અને મારાં દેખતાં સહી
કીધીની, ચાલો સાહેબજી!

[ગુસ્તાદજી ભય છે. અદા ઠપ કરતો
કે ખુરસી પર ફસડાઇ બેસે છે.]

સોન ૪ થો.

[નવસારી ગુસ્તાદ કાનફટયાના મકા-
નનો એક ઝોરડો.]

[શીરીન ઘણાજ નખાઈ ગયલા
દખાવે આવે છે અને ગાય છે.]

શીરીન—બચાવો નીરાધાર—(આવી) માહરી દાદ સને,
દીલદાર!

નથી જગમાં ખીજે આધાર!—બચાવો,
આવી સેઓ, બહાલા અદી, બચાવી,
ફુટોએ મુજને તો દીધીછ સતાવી;
ફુખી દીલબર પર દયા બતાવી,
બહાલી તમ ગોદમાં સેઓ સમાવી!
કરણા, બહાલા, કરજો—ધરજો!—બચાવો.

હાહરો.

આરજીવાર હું પુજ તણી,
કેમ વીસારે, બાપ!
આસ ખાસ મુજ સાંભલી—
કાપ પાપ પરીતાપ!—આવી બચાવો.

મને થું થયુંછ કોણ જાણે! દીલમાં કેટલી નબળાઈ
લાગેછ! જરા મનમુકીને કંઈ કરવા ગમતું નથી.
આને બે તણ દાહરા થયા બધા સાંધેસાંધા કસેછ
ને ખાવાનું તો કંઈ જાણે ભેવાજ નથી ગમતું. થું
કરું—કંઈ દવા આપેછ તે રોજ આને તણ દાહરા
થયા પીવુંછ તો ખરી—

વીરલુડોસાં—હોરાં! ઇશ છે કે દીકરા! ઝેખલી હું કરે! ચાલ
મારી માય કરે. આટલું પીજ—ખધી મરી જઈ.
(મુસાજી નીકલી આવે છે.)

મુસાજી—થું પી જાય! ઝે આય હાથમાં થું! શીરીન—હું?
(શીરીનની ગમ હરણુકાર થઈ જોયા કરે છે.)
શીરીન!! ઝે હું થું જોઈછ? તું શીરીન! અરે
તુંને થયું થું! તું શીરીન છે કે શીરીનનો પડ-
છાયો છે? અરે છોકરી, આટલા દહાડામાં તારી
ઝે થું હાલ હવાલી! ઝે તું પીએછ થું હું?

શીરીન—ગુસ્તાદજીએ થકતી આવવાની દવા આપીછ—ઝો!

[મુસાજી તેણીના હાથને ઝેક ઝટક
મારી તેણીના હાથમાંનું દવાખ
સાથનું ગલાસ કુટવી લે છે, સુંધે
છે અને પછી જમીન ઉપર
પટકી નાંખે છે.]

મુસાજી—અકસોસ કમનશીખ છોકરી! આય થયતાનો
તારું ખુન કરવા બેઠાંછ, તોખાહ! પણ
તું ખીચારી થું જાણે! (મુસાજી હાંત
કચકઆવીને વીરલુ ડોસાં ગમ ઋનુનથી જોય છે.
વીરલુ ડોસાં સટકી જાય છે.) શીરીન! ફરીથી તારે
આય દવાખનું ઝેક ટીપુંખી લેવું નહીં—ખબરદાર!
તું પોતેજ થું જોતી નથી કે તું અરધી કબરમાં
તો ચાલી જઈખી ચુકીછ! આય લોક તુંને ઝેર
પાએછ! આટલા દહાડા હું જરાક બેદરકાર રહ્યો
પણ હવે મારે છરીની ધાર પર રહેવું પડશે. શીરીન
તું ધારેછ તેવા હું ઝેક મુસલમાન નથી હું ઝેક
પારસી છઉં. જો જો—આ મારો સદરો ને કસ્તી
ગભરા ના! હું તારો ખરો દોસ્ત છું. સાંભલ
દીકરી—મહેરનોથજી વજીરદારની તું ખરી વારેસ

નથી. તું શીરીન ગાંધી છે ખરી, પણ સોરાળ ગાંધી ખીજી બધરીની છોકરી છે—ને મેહેરનોથજીએ તો પેહલી બધરીની છોકરીને દાલત આપવા વીલમાં ફરમાવ્યુંછ. આય ગુસતાદજીએ ને તારી માથે દગલબાજીથી તુંને હરામના પૈસા પેહરાવી ફસાવીછ—ને હવે તારું કાઠું કાઢરવા તે પાપીઆ ખાઈપીને મંડ્યાંછ.

(ખીસામાંથી એક નાની સીપટી કહાડી શીરીનના હાથમાં મુકે છે) વાસ્તે જરાખી કાંઈ ધાસ્તીની નીશાની માલમ પડે કે જોરથી આય સીપટી ફુંકજે. એ ગળામાં પેહરી રાખ. ખીહ ના છોકરી, હું અહીં ઘેરની આગળથી હવે ખીસવાનો નથી. તું આજથી મારી પોતાની દીકરી છે.

શીરીન—(રડમસ અવાજે) ઓ હું શું કરું? મને ઘણી ખીહીક લાગેછ. (શીરીન રડે છે.)

મુસાજી—યા ખુદા! તારી પર જફા પડેછ, છોકરી! પણ ખુદા સાહેદ છે કે હું એ બે જુનીયાદ દગલબાજોને બરાબર પુરો પડથ. કોઈનાં મગલાં સમજાયછ. ખબરદાર! ખીહતી ના. હો—હો! આય શું એજ ગલાંફાસું પાપી આવી લાગેછ!

(મુસાજી છુપઈ જાય છે. ગુસતાદજી ધરપચ કરતા આવી લાગે છે.)

ગુસતાદજી—ચાનજી કાંઈ છે રે, પોરી?

શીરીન—હું નથી જાણતી.

ગુસતાદજી—નથી જાણતી! તારે અહીં ઉપરા નેવી એકલી ઉભી રહીને શું કરેછ! વરી ટપાલમાં પેલા લુખ્યા મુકકા હેમક અદેસર પર કંઈ કામલ ટપકાવવાની

વેતરણમાં હોયે. તું હજુર ઠેકાણે આવતી
નથી—કેમ?

[શ્રીરીન જવાબ દેતી નથી પણ
મોહનું મરડીને ઉભી રહે છે.]

ગુસ્તાદી—આહ! નહીં, તું સીધી સીધી નહીં સમજતી! અરે
રાત ધનચક્રર! તું એ દીનપાતીયા ઉપર અકરાધને
વાળ વરેછ પણ તે સાચુ સુકાદ્યો તો તુંને હવે
ગ્રાંખીને ભેતોખી નથી! કાંઈ મરી ગેઈ પેલી
બુધ્ધી પીરોજ! (પીરોજબાઈ આવે છે) પીરોજ—
આય કુકલીને સમજવ! હું એના માથામાંની રાઈ
હેઠી પારવાનો ને ફર પારવાનો. એ મને ગણકાવતી
નથી. એ રાત ડાકણ માથે સીંગરા લઈને ફરી
મરેછ. મને વીરહું ડાસાંએ આવતાંને વાર કહ્યું
કે આય પોરી સાથ આનજી એક હાહરો વાત
કરતોતો તેટલાં કોઈ હિચકારા મુજીએ પછવારેથી
ભેશમાં તેના માથાં પર એક ડાંગનો ફટકો મારી
તેને બેસુદ્ધ—જમીન પર પારી નાંખ્યો ને પછી
નાશી ગીયો! ખરી વાત કે!

પીરોજબાઈ—હા, આનજીભણને મેં લાલિથી ઝરરતા પરેલા ભેયા.

ગુસ્તાદી—હેં! પણ તે ઉતો કોણ મુજી બચ્યો! પુછ,
પીરોજ, એને મારા દખતાં પુછ કે તે કોણ
બદખખત ઉતો!

પીરોજબાઈ—(ગુસ્તાદીને બાજુએ લઈ જઈ) એને હાડમાર
ના કરો, ગુસ્તાદી! ભે. વરી તમુને પગે પરીને
કેહુંછ! એનાં હાથ અવતાર પરી ગીયાછ ભે!

ગુસ્તાદી—(પીરોજબાઈને ભેરમાં બાજુ હરકાટી કહાડે છે.)
અહિં! મુગી મર! તુંને કોણ વચ્ચે બોલાવેછ?
(પાછો શ્રીરીન ગમ ફરીને) બોલ કુકલી! જવાબ
દેતાં મોહનું ભાંગી ગીયુંછ કે! આનજીને કોણ
હિચકારા મુજીએ પછવાડેથી ડાંગ મારી?

(શીરીન જવાબ દેતી નથી. ગુસતાદજી પોતાના હાથમાં પકડેલી લાકડીની ભારી મુંઠ વડે શીરીનનાં ઠાંચાંપર ભેરમાં એક ફટકો મારે છે. શીરીન કળવધને એક ચીસ પાડી અને માટેથી રહે છે. પીરોજબાઈ વચે પડે છે. તેવણને આગ્રુમાંથી પકડી ગુસતાદજી દુર ફેંકી દે છે.)

બોલ જલદી ! ચાનજીને મારનાર કોણ હરામઝાદો તારું નવું પુછડું થધને અહીં પેઠો પડીયોછ ?

[મુસાજી નીકલી આવે છે.]

મુસાજી—હું પેઠો પડીયોછ—હું મુસાજી પોતે !

[ગુસતાદજી તેની ગમ ખવીસની માફક ધુરકે છે.]

ગુસતાદજી—એટલે ? તમારું અહીં શું કામ છે, મુસાજી !

મુસાજી—કામ ! તારા જેવા અંડાળના હાથમાંથી આ નીર-દાશ નીરાધાર છોકરીને બચાવવાનું ! તું કાહરનો આય બચ્ચાંને માર મારીને શું પુછેછ ? લે હું કેહું, નાતરસ ખુની ત્રાપેકાર ! તારા ભત્રીજાને હાથે તે દહારે આય બાળકીની લાજ હુઠાઈ જતી અટકાવનાર હું મુસાજી મુસ્તફર પોતે ઉતો—
(શીરીનને) જ બાઈ—તું અંદર ચાલી જા !
(શીરીન અંદર ચાલી જાય છે)

ગુસતાદજી—અરે એટલે ? પણ તું કહેવા શું માંગેછ !—તું છે કોણ !

મુસાજી—હું ! હું તારા જીવનો જમ છેઉં ! ગુસતાદજી, પીરોજબાઈ ! હેં પડજો તમારી ઉપર ! તમારાં કરપીણ કરતુકને ખાતર આય ગરીબ નીરદાશ બચ્ચાં ઉપર જફા પાડોછ ! ગુસતાદ, તારું ભેર બતાવવું હોય તો આવ મારી સાંભિ ! ઉગામ તારી લાકડી ભેઉં મારી ઉપર ! જેવફા બાયલા ! રૂપાંની ચલક અને તાંબાના તાપથી તારી આંખિ નજલો

થયોછ! હરામના પૈસા પચાવીને અટકાર મારી
જવાનો જે તું તાગરો રચેછ-તે જોઈ મહેરનોશજીનું
રૂઠ પેલી જોહાનમાં ધુજતું હોયે! હું પરી તારી
ઉપર! (મુસાજી જાય છે)

ગુસતાદજી—યા ખોદા! આય મુસાજી એક ભુત છે કે બળા
છે! એનો સાદ તેં સંભલ્યો, પારોજ! એનાં
આંખનાં ડોરા તેં જોયા! મારા જીવના કસમ!
એ માણસ કોઈ આપરો જમ થઈને ભક્ષતાંમાંથી
આવેલો લાગેછ!

(પારોજબાઈ જાય છે. ચાન ડોળતો ડોળતો આવે છે)

ગુસતાદજી—ચાન-આવની તો! જલદી ચાલી મરની!

ચાનજી—(કુમ પસવારીને) વરી હું ધોરે ચહદી આયવો!
હું અફરાતફરી છે—હેં!

ગુસતાદજી—હરામ જહા, તું આટલો વખત મુંવો તો કાંઈ?
તારે ખાતર આય પોરી શીરીનને હું અહીં ધસરી
લાયો ને તું અડુખરો નાહસ્તો ફરેછ!

ચાનજી—કપ્પાર તારું! તુંને એ હું વેહજી લાગેલું, કાકા!
એ ખલેરી તો નીહ સમજે. પાતળા રૂને હું
પીજ્યા કરે! તાહરી મોહકાણુ મહી માંરે ટાલકું
હેકાઈ ગીયેલું. ગુહતાદ કાકા, એ હેતાનનો હહરો
જેખી આહે ને જો મારા સપાટામાં આપવા તો
ભોટી ખોટી કરી લાખ્યા-હોહવે!

ગુસતાદજી—સંભલ ગધેરા! જે ચંડાળે તુંને માવા જેવો અપેટો
મારી ભાંયપર અફારી નાંખ્યો તે મહેરનોશજીનો
મુસલમાન કારભારી મુસો છે. એણે તારી ટાલકી
ફાડી નાંખીને વરી સામણો મને ડપરાવવા આય
ધેરમાં હમણા ધુસી આવ્યોતો!

ચાનજી—પણ એ હું માંગે હું?

ગુસતાદજી—આય કુકતી શીરીનનો કોઈ મલત્યો છે. એ કાફરને
પાછો પકડવો હોય તો કામ મુશકેલ નથી. પણ એ
એખલો નથી અહીં આવી મરતો!

પીરોજબાઈ ગાંધી.

કારો લેનાર મીં જહાંગીર નાગપોર, ખા. રૂ

હમાયઅ વલકદાર.

ફોટો લેનાર મીઠ જહાંગીર તાગપોર, ખી. એ.

આનજી—તેમાં હું! મારી હાથે લક્ષીયાને ને દાદા મેઢકીને
રાખ્યા—તું એક ફરી મને એ માનહ દેખારી આપની.

ગુસતાદજી—ઠીક તારે! આવતી કાલે રાતના ૯ વાગે એ બે
તારા દોસ્તને પેલી આપરી ખજુરાંની કુપરીમાં
લાવ, આપરે ચાર જણ એ સુસાજી કુસાંજીના
દાદાએનેબી પુરા પરથું. એને કુપરીમાં લાવવાનું
માફં કામ છે. તાંહ શીરીન અને મારી વચે ગમે
તેબી થાય તોબી તમે વચમાં પરતા ના. તમારે
તો બસ પેલાનીજ સાથેજ હીસાબ રાખવો—જા હવે!

(ગુસતાદજી જાય છે.)

આનજી—એ હેતાનને આપો જાતો મુકું તો હં માકા
મદારીનો ચેલા નીહં. કાણુ આહે! ટોળીનો તો
હાયજ નીહં—હાય તો મને મારે હું કામ!
જોઇહું કાલે.

[આનજી જાય છે.]

સીન ૫ માં.

[ચુલાખવાડીના કમખાઉડનો એક
ભાગ—એક માંડવો દખાય છે.
ચેશની ટેબલ—આહેની ડીપઈ—ખુ
રસીઆ છે—દુરથી મકાનનો એક
ભાગ નજરે પડે છે.]

અહીં—(સ્વાગત) થું વખત નીકરી જાયછ ! બોલ બોલતામાં
પાંચ મહીના હડી ગીયા ! મારા કાકાની આય
ચુલાખવાડીની માલિકલુ શીરીન ગાંધી અહીંથી જતી
રેહી ને હવે નવી માલિકલુ તરીકે કોલુ આય
વાડીમાં આવીને રેહયુંછ ? કેટી દાવર !! કહે જે
એના સોલીસીટરેએ આય એસટેટ હડી લાખ
ફીચે શીરીનના એકઝીક્યુટર પાસથી વેચાવું લીધું !
એખી તકદીરની તાસીર છે (હસે છે) પેલા મીસી
બાબા તો અહીં હાલ ને કાજ ચમન કરેછ ! મામમાં
તો હડેચોક બોલાયછ કે મામાની હમસી વીતાં કેટીના
ને જલના લગન થયે. હે-હે ! એ લોક મનમાંજ
અદરાયછ ને મનમાંજ પરણેછ. મામાજના માસી-
સાને દાહરે બદમાય ગુસ્તાદ પ્લીડરે મારી આગળ
સુમના કીધી કે ! આય મીજનજનાં પોરીયાં કેટીને
એના બાવાના વીલની વાતથી છેલ્લી ધરી સુધી
અંધારામાંજ રાખીએ ! છ મહીનામાં ચારા દાહરા
બાકી હોય તાહરે ખારમે કલાકે એને વીલ દખારવું-
કે જેથી અણીપર ધીક આવે તાહરે એને કોઈનીખી
સાથ પરણી જવા વગર છુટકોજ નહીં રેહ !
ગુસ્તાદ કેહજે પછી એ છોડરી મને છોડીને
દોડદોડીમાં ખીજ કોલુને પરણવાની હતી ! ને જે
છ મહીનામાં નહીં પરણે યા જલનેજ પરણે તો

મારે કામ પાર થાય! (ફલાંગ ભરે છે.) આહ એ
 બેગારડના કેહવામાંની વચ્ચુદ ઉતું! વીસ લાખ
 રૂપિયા! બાપ જી-કાંઈ નાની સુની રમત નથી!
 એ અફલાતુન માજનદરાન છોકરીને ઠેકાણે લાંવવા
 સારે આરે લાકરે આરે! વેહ થયા સીવાય છુટ-
 કોજ નથી! (દમ ખેંચે છે.) પણ મને પહેલે એમ
 છેક સખત બનવા ગમયું નહીં! મં જોયું કે લાવ
 જરા નરમીથી કામ લેઉં-કરીને મં એને લાયકીથી
 એક કાગળ લખી બધી ગઈ ગુજરી બુધી જવાનો
 આગ્રહ કીધો! પણ-જોવની, આય તેનો મુશીબાનો
 જવાબ-

[કાગળ કહાડી પાછું વાંચે છે.]

ડા० અરદેશર વજ્રદાર

સાહેબ,

તમારું કાગળ મલ્યું છે. મારાં સુખને ખાતર
 તમને ચીંતા કરવાની જરૂર નથી. મારી થું
 ફરજો છે તે હું બરાબર સમજી છું,

લા० કેટી.

[ખુબ ચીરડાધને કાગલ્યું કુચો
 કરીને કુર ફેંકી દે છે.]

અહીં-એનો મીઠજ તો જોવ! મારા ભલમનસઈ ભરયા
 કાગળનો આવો ધનસલદીંગ જવાબ!! મારી
 સમજાવટ અને નરમાસનો આય નવીજો! કેટલી
 તોછરાઈ-કેટલો તુમાખ!-આહ-મીઠજની કુતરી!
 મારી રગેરગમાં હવે કેહર અને ધીકકાર પસરી રહ્યોછ.
 બસ, હવે તો જે થાય તે ખરું! હુંખી તો ખરો
 કે વું વું અબીમાની છોકરીને મારાં પગ તળે કચકે!

કરું પુછકાર ! ધરું ધીકાર ! કેટીનો, ફટીનો,
રાખે તુદી બારી તો

તે તાહરી તેજ સારી હું બુલાઉં !

શું સમજે તુ તાહરાં મનથી, ઝા સરકસ, ઝા બેઇમાન !
સરકસી તે તાહરી તોડું, ઝા મગરૂર તું—ઝા નાદાન !
ઝેવું, યુમાન રાખે જો !

ચક્રર મક્રર કાંઇ ખી કરી, કરી મેલું હું હયેરાન,
કુળી ફાલી, ખાલી ખાલી, પૈસાવાલી !—કરું તુંને પશ્ચેમાન.
કુશમન થાઉં, આફત લાઉં, ખુબ હંફાઉં ! હું તુંને !

આણા ! ઝે લોકજ આવેછ—જરા રંગતો જોઇયે !—

[અદી છુપાઇને ઝાડના ઝાયામાં
હમી રહે છે. કેટી તથા જલ
બગલમાં હાથ નાંખીને આવે છે]

જલ—કેટ ! તારી પાસે બેસીને બે ધડી સુખ દુઃખની વાત કરુંછ
તે મારે મનથી જોઈ બેઠેસ્તમાં જાઉંછ—ખરું કેહુંછ !

કેટી—(હસીને, તેનાં ગળા આસપાસ હાથ વીંટાળી)
જલ, મારી પાસે પૈસા નહીં હોય તો ઝે તારું
બેઠેસ્ત ઝેવુંજ રહે કે ! હું ગરીબ માણસ ઝેક
પૈ વગરની આજે થઇ જાઉં તો તું મને હમણા
જેવા તો નહીંજ માહે. ખરું કેની, કીયર ?

જલ—હમણાથી વધારે આહી શકું તો જરૂર તેમ કરું.
તું જો ગરીબ બને તો મારા આશરા અને પયા-
રની તુંને વધારે અગત પડે, મારાં માવી !

કેટી—હાસ્તો ! મારા બધા પૈસા જો આજે જતા રહે
તો પછી આપુંને ઝેક નાહકલો ગરીબરો માળ
ભારે લઇને રહેવું પડે. આપરે તરત લગન કરીને
કેકે સસવાં ભારાંના ઝારડા શાધી કાઢીયે ! મારા
જલ, તારો ખ્યાર મને મળે તો પછી મને ખીજ
કશાંની દરકાર નથી !

[આહે રેડીને જલને કપ આપે છે]

કેટી—ખારા, તાહારા ખારની ખાસી હું—

તન, મન, ધન ઓવારી નાખું માહરું, બહાલા !—ખારા.
જલ જંજલમાં તેં તો ફસાવી,
સાચાં જીગરથી અંતે હસાવી;
દિલ મહારું તેં તો લીધું લુટાવી,
સુધ્ધી બુધ્ધી તેં બુલાવી !—ખારા.

દોહરો.

જેમ પવનની લહેરથી અંગ નમાવે વેલ,
તેમ નમાવે પ્રેમી જગતને હેત પ્રીતની રેલ !
પીડ^૧ પરાધ કોઇ શું જાણે—જેને વીતી હોય ને માને !
—ખારા.

ખરું કેહુંછ, જલ—તારી સાથ પરણીને ગરીબમાં
વહીતરું કરવાખી જો વું કહે કેની તો હું તો પાંચ
મીનીટમાં તૈયાર થઇ જાઉં.

[જલ આહે પીતાં બાંક ઉપર
અધેલીને ખડખડ હસી પડે છે.]

જલ—(તેણીની કમર આસપાસ હાથ વીંટાલી પોતાની પાસે
ખેંચી) ડારલીંગ, આજે એવી ગાંડીધેલી વાત શાની
કરવા પરી ગેઈ? કુદરતે વુંને એક ગરીબરા મારપર
વહીતરું કરવા સરજેલી નથી, મારાં જીગર ! આલ !
એવી વગર અરથની ટકટક ના કર, ડીયર. વું કોઇ
વખત એમજ ચેરી થઇ જાયછ. લે આવ કેટ, જરા
ચેસનો દાવ માંડયે. તારે હાથે હું રોજ મહાત
યાઉંછ—પણ તેખી તારા હાથે તેમ થવામાં ઓરજ
મળાઉં છે.

(બેઉ સેવંજની ટેબલપર ગોઠવાય છે.)

કેટી—જે વરી વજર કે હાથી આપી ના દેતો, હું કે !
જલ, ખુબ ધ્યાનથી ચીપી ચીપીને રમજે, જોઈ'છ
તો !

(તેઓ રમે છે. અંદર આસતેથી કેટીની પાછલ જઈ ઉભી
રહે છે, અને ખંખાર મારે છે—કેટી ચોકીને
પછવાડે ફરી જાય છે.)

અદી—(અણકાથી) ઘણી સરસ બાજી રમોછ ! ચલાવો,
તમારી રમત ચલાવો ! મારે લીધે અટકી ના જાઓ—
(ખુબ કચવધન મહોડું ફેરવી કેટી પાછી રમતમાં મશગુલ
થાય છે. તેણીનાં મોહરાં ઘડોઘડ જલને હાથે
ઉંચકાઈ જાય છે.)

જાલ—એક એન્ડ મેટ ! કેટી, પહેલી વખત તું મારા
હાથે હારી !

કેટી—આય તમારી મોહકાણુ જોઈ, ડાકટર ! પહેલી વાર
મારી છંદગીમાં જીતતો દાવ હું હારીને માહત થઈ !

[એસની ટેબલ પરથી ડાક દેતી કે
ઉઠી જઈ એક બાજુ પર બેસી
જાય છે.]

અદી—(દાંત પીસીને) મારી મોહકાણુમાં તમે મહાત થમાં !
મારી મોહકાણુમાં !! ખોદા ખેર કરે ! મારેથી એમ
સેહલાઈમાં તમે મહાત થતાં હોવ તો ખીજું શું
જોઈયે ! અ—છેટે—જરા મારે તમારી સાથે પાંચ
મીનીટ ખાનગી વાત કરવીછ—અંદર આવશે ?

કેટી—(રોહસામાં) જે કેહતું હોય તે અહીંજ કેહવો,
જલથી કંઈખી વાત છુપાવવાની જરૂર નથી.

અદી—(દમામથી) નહીં—અંગલામાંજ આવશે તો
મહરબાની થશે. મારે કાંઈ ઘણુંજ અગતનું ખાનગી
કેહવાનું છે.

કેટી--(કેટી ઉઠીને જલ આગલ જઈ તેને બાજુએ લઈ જાય છે) જલ, હવે શું કરું? મરે, મને તો એનું મોહનું જ જોવા નથી ગમતું.

જલ--તું એની સાથે વાત કરી લે, કેટ--હું જાઉં છું, જો તો ખરી, વરી એ શું તેરા કુતતા મેરી કાઢ-ડારી કરતો આયોછ! મને લાગેછ કે એનું બજુ પોચુ પરવા માંડે છે! સાંજે પાછો આવું તારે કેહને, લવ--હમણું તો સાહેબજી!

[જલ જાય છે--કેટી પીઠ મરડીને ઠંસામાં ઉભીજ રહે છે. અદી નજદીક આવે છે.]

અદી--(નરમાસથી) પેલા મીઠો જલલઈ ઉમરીગર જો ગીયા હોય તો હવે મને જરાક ધીરજખી પાંચ મીનીટ વાત કરવાની રજા આપશો!

કેટી--તમારે જે બોલવું હોય તે જલદી બોલી દેજો! માથું ના ખાયા કરો!

અદી--મીસ દાવર, મેહરબાની કરી થોરો વખત તમારાં દીલનો બધો અણગમો બાજુએ મુકો અને ધ્યાનથી મારું કેહવું સાંભળો; મારાં દીલમાંખી કંઈ લાગણી છે. કેટી, હુંખી એક જીવર ધરાઉં છું.

કેટી--હોય! તેમાં મને શું! પેલી શીરીન ગાંધીને વાસ્તે તે અનામત રાખી મુકો.

અદી--છટ, મથકેરી કરવાનો વખત નથી. હું જાણું છું કે તું મારી પર યુસ્સે છે, કેટી--પણ રફતે રફતે હું તારી લાગણી ફેરવી નાંખી શકશ. જો જરાક મંબીરપણી બહેસ્તી મામા-તારા મુરંબખી બાવાજી--ની મરતી વખતની ખાહેશનો ખ્યાલ કરો હવે ગેઈ યુજરી આપણે બુલી જઈશું. બસ મને છેવડનો જવાબ આપ.

કેટી—તમેને વાના જવાબ જોઈએ?

અદી—હા, કેટી—તારા જવાબ પર આપરાં બેઠનાં સુખનો આધાર છે. હું તુંને ખરી ખંખારીને આપ છેલ્લી વખત શાદીની પરીત્ર કીયામાં મારા હાથની આફર કરું છું. કેટી, હમણાજ મને તારો જવાબ હા કે ના જોઈએ.

કેટી—તો સાંભલી લેવો કે હું તમારી સાથ મરી જતાંખી પરણી શકવાની નથી. બરાબર સાંભલ્યું, ડાકટર? મને કાપીને કટકા કરશો તોખી નહીં; મારા જીગરથી હું તમને ધીકારું છું.

[અદી દાંત પીસીને પોતાનાંજ પગો ઉપર લાકડી ફડાફડ મારે છે.]

અદી—(બાજુએ) આહ! આવું અપમાન! આટલી બધી તોછડાઈ! (ચુસ્સાનો દમ ખેંચે છે) (માટેથી) મને ઈંટલો બધો છેક ધીકારો છે તેથી મહેરબાની થઈ પણ તમને તેથી કપાઈને કટકા બુકલા થઈ જવાની કંઈ જરૂર નથી. મીસ કેટીબાઈ દાવર, તમને આખાં ભર્યાં પુર્યાં ઉપાડી લેવાને જલભાઈ ઉમરીગર તદત હડતા કડતા બેઠેલા છે. તમે તેની સાથે પણવાના છેઓની?

કેટી—હા—તમારી રજ સાથે કે તમારી રજ વગર!

અદી—ત્યારે ગમે તેવાંખી પરીણામની તમને દરકાર નથીજ! તમે મારી માંગણી બસ છેલ્લીવાર ઉરાડી નાંખો છો?

કેટી—હું તમને જવાબ દઈ ચુકી અને વધારેવાર તમારી સાથે મારું માથું કુમવવા માંગતી નથી.

[કેટી આલવા માંડે છે.]

અદી—(તારો કહીને) હોનાં રહવો! એક મીનીટ જરાં હોનાં રહવો! પોતાની મરલી વખતની ધમ્મ પાર

પાડવા સાથે તમારા બાવાજીએ ગોઠવણ કરેલી
અધુરી નહીં હતી, મીસ દાવર! તમારી સુદ્ધી
ફેકાણે લાવવાની કરામત આજની થીજીએજી તેવણ
ધરાવેછ—સમજ્યાં!

કેટી—(ચાલતાં ચાલતાં અટકી જઈ) એટલે? તમે મુ
કેહવા માંગોછ?

અહી—એજ, બાપ સાહેબ, કે એક વીલ મલી આયુંછ.

કેટી—(નેણ ચઢાવી) વીલ! તમે આને ભાંગબાંગ લઈ
આયાછ કે! શાનું વીલ!

અહી—તમારા બાવાજી તે મારા મામાજી બેજનજી દાવરનું
વીલ! કોણને મલ્યુંછ ને કહાંથી મલ્યુંછ તે વાત
પછી થઈ રહેશે. હું તો આને તમને એટલુંજ
કેહવા આપોછ કે જો તમે પેલા નામીયા બારીસ્ટર
જલભાઈ ઉમરીગર સાથે પરણો તો તમારા બાવા-
જીની તમામ અસ્કયામત અને મીલકતમાંથી તમે
૨૬ બાતલ થાવો અને તેનો અંકલો વારસ હું—
બેહેસતીનો ભાણેજ—ડાકટર અરદેશર વજીરદાર માંઉ!

કેટી—(ધપ કરતી કે બાજટ ઉપર બેસી જઈ એક નીસાસો
નાંખે છે) ગરીબ ખીચારો જલ! આપ બધર
સાંભલીને તે કેટલો દલગીર થશે!

અહી—(બાજીએ) જલ મરેરે પાછલી રાતના! (માટેથી)
ગરીબ ખીચારો જલને દાર દોધીમાં નાંખોછ, પણ
મારી વાત પુરેપુરી તમે સાંભલી નથી. મામાના વીલ
પ્રમાણે તમારેથી એની સાથે પરણાય નહીં, એટલુંજ
નહીં—પણ છ મહીનાની સુદતમાં તમારે કોઈખી ખીજ
સાથે પરણવુંજ જોઈયે! નહીં પરણો તોખી તમે
વારસામાંથી દુર થઈ જાવો. હજુર તમે મારો હાથ ના
પાડોછ કે, મીસ કેટીબઈ દાવર!

કેટી—એ વીલ કાંઈ છે? મારે તે જોવુંછ!

અદી—અલખત તે તમુંને દેખારવામાં આવશે. નાનાભાઈ સોલીસીટરે મામાનાં ઓચરીયાંઓ માંથી તે શોધી કાઢરયુંછ. કાલે તેવણુને તે અહીં લઈ આવવા હું લખ્યશ. તમારા હાથમાં વીચાર કરવાને હજુર તો ખાસ્સો એક મહીનો બાકી છે (કેટી મહોંડે રમાલ હાંકીને થોડીક પળ બેસી રહે છે.)

કેટી—(અદી ગમ જોયા વગર) એક મહીનો વીચાર કરવાને બાકી છે? ઠીક છે. એટલી બધી મુદત મને વીચાર કરવા જોઈતી નથી! વીલ શીલ જેવું તમે કેહવોછ એવું કંઈ ખરેહુંજ હોય તો કાલનો કાલ મારો જવાબ તમુંને મળશે. મારા જલ ઉપા રથી પચાસ વખત એવી દાલત ઓવારી નાંખવ તઈયાર છેલ્લું. તે મને બીખારી હાલતમાં લેવા વધારે ખુશી થશે—કારણકે તે તમારા જેવા પૈસાનો જુઓ ડાંસ નથી.

અદી—અહો! એટલો બધો તમારા મગજમાં પવન છે?—

કેટી—હા, હલકા હળમરાની કાની જાહરે હોય તાહરે પૈસા—
પૈસા—પૈસા શું કરીયા કરોછ? પૈસા—આજે કોણનાં રહ્યાછ કે તમારાને મારા ગહેવાના છે? જો પૈસા પાગળ તમે જીવતા હોવ, પૈસામાંજ તમારી બધી દુનયા સમાઈ જવી હોય તો ખુશી થાવો ડાકટર અરદેશર વજીફદાર કે મારા બાવાની લખખો રૂપીયાની દાલતના તમે વારસ છેવો! ખરા ખ્યારની આગળ પૈસો શું ચીજ છે?

અરે દુનિયામાં પૈસા શું? ખરા ખ્યારની બલહારી છે! જુઓ તો પૈસા પર ખી, હાં, ખરા ખ્યારની સરદારી છે!
—અરે,

કુપડે વસ્તાં જે ગરીબ સાકું મુતરે ખાએ,
સંપ અને સંતોશ વસે—દુખીયાં સુખીયાં થાય!
નથી પૈસામાં સુખ કહીં—કે પૈસો બેકારારી છે!—અરે,
તજ ધરે સરપર બસે, કરે દુનિયા પર રાજ,

રાજ તાજ તારાજ છે, પ્યારથી જો મહેતાજ !
ભલા, તેજ પ્યાર ખરો જો છે—ગરીબાઈજ પ્યારી
છે !—અરે.

(ગુસ્સામાં ધસારાખંધ બંગલામાં ચાલી જાય છે.)

અદી—(અતી ઘણા જોશથી દાંત કચકચાવી બાજુએ
કેદી દાવર ! તું મનમાં ગમે તેમ ચાહે પી-પણ
તારા બાપના પૈસા સાથે હું તુંને જો છું નહીં)
તો મારી ઉપર દયાનત પડે ! તું મારા સપાટામાં
આવીછ ! પેલા ઉજળાખ બારીસ્ટર જો તુંને ગટ-
રમાંથી ઉંચકી લેવા નાજ કહે તો પછી-પછી
ગજવામાં એક કુદી દમડી વગર તું નાશી નાશીને
જવાની કાંઈ છે !

ઓ નાદાન-તાહરું ગુમાન,

છે સત્યાનાસીની એ નિશાંણ ! (બે વાર.)

કુર-કુર-અમથી મનથી ના કુગરાતી તુંજ પૈસા પર,
ધુર-ધુર-મલથે તાહરી ઉમીદ સારી ધુર આખર !
(બે વાર.)

ગરરી તુંજ આખર કના એક દમમાં યિવાની છે,
હરધુત !—એ સરકસી તાહરી હવા થઈ જવાની છે !
અદના ગીયાં, આલા ગીયાં, તો તું શું ટકવાની છે ?
તુંખી, મગરર, જોતાં જોતાં એક દમમાં મરવાની છે
(બે વાર.)

તાહરું તાણુ, બદગુમાન ! હું બુલાઈ, હું વીસરાઈ
એ છે બસ અરમાન ! (બે વાર.)

એ તુંદી તાહરી—ઓ સરકસ,

તું બુલી જશે—હજી ખી સંભાલ ! (બે વાર.)

એ તુમાખ-કાહારી નાખ, યાદ રાખ, કરશ આખ,
તું ઓ કેદી—ચેલી ચાલ ! (બે વાર.)

[અદી જાય છે.]

સીન ૬ થો.

[નવસારી-એક કોઠરીનો ખાહરનો
દેખાવ—એક—ભાંયપર ટાડીનાં
ધડીયાં વગેરે છે.]

[ચાનજી, દાદા મેટકી, લક્ષીયો
કસાઈ તાડી ટાંસતાં અને ભુજન
ખાતાં નજર પડે છે.]

ચાનજી-દાદા મેટકી-અને લક્ષીયો—

વાહ! વાહ! તાડીનો થું છે બહાર! થું છે બહાર,
નોસારીની ચાર!

તાડી મજેહદારમાં યુષ્ઠ મેશુમાર,
એક આવી ટાંસમાં છે સંસારનો સાર!

{ લાવ, લાવ, ચાર,
લાવ, દોસ્ત, પીવાર

પેટમાંહી જતાં ચીચરવાટો થાએ,
ખુદો પીએ તો જવાંન બની જાએ!
આય સીક સોઠા ભારોભાર-ઉબરીયાં પર માર,
ભુજન ખી તૈયાર-ચાલ, વાર નાં લગાર!
રે લગાવો, ઉડાવો આય ધડીયાં બે ચાર!
[લાવ, લાવ, ચાર; લાવ, દોસ્ત, પીવાર!] વાહ તારીની—
ધરયાં ઉડાવો—ખુશ સહેર લહેર આવે,
ટાંસ લગાવો—ગટર ખી મપાવે! ટાંસો ધીચો મેશુમાર,
સેવો-ચાવોની ચીકાર, ખરો એ દિલદાર, કરો
એને ખ્યાર!

પીવો-પાવો-સહુ આવો, ટાંસ મારો, ચાર!

[લાવ લાવ, ચાર! લાવ, દોસ્ત, પીવાર!] વાહ તાડીનો—

• (યુસ્તાદજી દાખલ થાય છે.)

ગુસ્તાદશ—લે લક્ષીના હાથ! એમ આલશ્ય પાડાની કાની અરડાઈ
ને અડકાર શાનો આયા કરે!

(લક્ષીયો હાથ છે.)

લક્ષીયો—આલ ભાઈ, જે ને હવે રસ્તો કહારી નાંખ. હું
આન ને દાદો પેહલે માલે વખારવાલી ઝોરડીમાં
બેસીયેછ. પેલા આવે કે તાબરા ફારને પછી
એ જીવતો પાછો અહીંથી નાસે તો માકા મદારી
ના સાગેરદો અમુને ના કેહતો.

(લક્ષીયો, દાદો તથા આન જાય છે.)

(બાળુએ મેલેલી એક માટી બળતી મસાલ
હાથમાં લઈ ગુસ્તાદ તેના ભબુકા ગમ ખુનખાર
તરસીયા ડાળાએ જોયા કરે છે.)

ગુસ્તાદશ—બચ્ચા (સાગત) ગુસ્તાદ! એક વખત જગત એવા
પેલી ધરડી પોતાની પોરીને વાહી પટાવીને અહીં
લાવશે-એને થોરી ખબર છે કે મં એ લોકને અહીં
શું કામ ખેંચાવી મંગાવ્યાંછ! એાઈ! લે આયાં!

(ગુસ્તાદશ હુપાઈ જાય છે. શીરીન તથા
પીરોજખાઈ આવે છે અને અંદર જાય છે.)

[સીન ત્રાનસફોર્મ થઈ જાય છે—
કોઠરીની અંદરનો દેખાવ.]

પીરોજખાઈ—દીકરી તું અમથી મારી સાથ કુહરેછ! લેના
તું ને તાંહ ગુસ્તાદશ સાથ રેહવા નહીંજ
ગમતું તો મં એવણે ભોંહસ કરી આપરા
બે જણાંને સાઈ આય છુટી કોઠરી લેવારીછ. લે
આલ, હવે ડાહી થાની મરે—

(તેને ડોટી કરવા જાય છે. શીરીન ઝટક મારી
તેવણને ખસાડી નાંખે છે.)

શીરીન—ખીસતાં જાઓ! મારી આગલ ના આવો! તમે
મારાં માય નથી—તમે માનાં મુદ્દા છેઓ!

પીરોજબાઈ—શીરાં! શીરાં! આને તુંને શું થયું છે!

શીરીન—ઓ હું કાંય આય બધી જાણ ખમવાને વાસ્તે જીવ્યા કરું છું! હું કાંય નહીં મરી જતી! મુઠ્ઠા હું! મને એક વખત કાંય નહીં મારી નાંખતાં કે નીકાળ આવી જાય! તમે જાઓ—બસ, મારી આગળથી જવો. મને તમારું માહતું જોવા નથી ગમતું!

પીરોજબાઈ—(રડમસ સાથે) તું એમ કાંય કરે છે, શીરાં! એમાં હું શું કરું દીકરી! મારો કાંઈ આરો છે! ગુસ્તાદજી એવા દારા બરીયા થઈ ગયા છે તે હું એકલે હાથે કાંઈ મરું! (આંખ નુછે છે.)

શીરીન—(પુજતે સાથે) માય! જો હજુરખી સમજો! બર જહાનમ મીયા મુવા એ નજીસ પૈસા! આલો આપરે બેઠ જણાં કેઠે નાશી જઈએ—પાછાં અહમદ-નગર જઈયે. ખાવા દેવો આય મુવા વઝીલને ખીજની દોલત! અરે તમે આગલ રહીને મારું ખુન કરાવો છો! તમે મારા માય છેઓ કે મારાં મતરછ છેઓ! સમજો માય! તમે આય ગુસ્તાદજી આગલથી મને ખીસારશે નહીં તો હવે હું જરૂર જીવપર કરશ. એવણુ મને ચેકોપર સહી કરવા કહેછ પણ મને કાપીને કટકા કરશે તોખી હું એ જુઠઠા ચેકોપર સહી નથી કરવાની.

(પીરોજબાઈ શીરીનનાં ખભાંપર માથું નાંખી રડે છે.)

પીરોજબાઈ—શીરાં શીરાં! જો બધી મરી જઈ—દીકરી—ગુસ્તાદજી હમણાં ધણાજ કુહરેલા છે તે તું સહી નહીં કરશે તો આપુને મારી નાંખશે—(રડે છે.)

શીરીન—સહી! ચેકપર સહી મારી પાસ તમેખી માંગો છો! તમુંને લાજ નથી આવતી, માય! હું શાની સહી કરું! મને એ પૈસા પર હકજ શાનો છે? (ચીચવાકને

માટે અવાજે) ખોદાને ખારનો તો જરાક ડર કરે! તમે બેઠ જણે ગુનાહ કીધાહ તેમાં મનેખી સંડોવવા મગિાહ? એને બીધે તો મારે અદી મને લખતો નથી!

પીરોજખાહ—અરે આસ્તે બોલ, આસ્તે બોલ, શીરાં!

શીરીન—(ઉસ્કરાઈને વધારે માટેથી) શું કરવા આસ્તે બોલે! હું હવે કોઈથી ખીહતી નથી. જોઈયે તો મને કાપીને કડકા કરી નાંખ્યા! હું બસ ૩૦ અરદેશરને તમારાં બધાં કારાં ધોરાંની વાત કહી દેવશ—

[ગુસ્તાદશ બળતી મસાલ સાથ નીકળી આવે છે, અને શીરીનને એક દયાહીણુ આંચકો મારી જમીન-પર તોડી પાડે છે.]

ગુસ્તાદશ—કહી દેશે! કસકુનમ ડાકણ! તું તે કહી દેહવા છવતી રહેવાનીજ નથી. તું તારા મનમાં સમજેછ શું? કર આય ચેકોપર સહી, નહીં તો તારે છવ આજેજ લેઉંછ?

(એક ઝડાક સમેત શીરીનને પાછી ઉભી કરી તણુ ચેકો સાંચે ધરી ફાઉનટન પેન આપવા ચાહે છે—શીરીન તે લેતી નથી. પીરોજખાહ વચમાં પડવા જાય છે. ગુસ્તાદશ તેણીને ધકકો મારી બાજુ કરે છે.)

ગુસ્તાદશ—(દાંત પીસીને) આય તુંને છેલ્લી વખત કેહુંછ! નહીં તો ખોદાના કસમ, તુંને અબધડી છવતાં છવત આય મશાલથી બારી નાંખશ. સહી કરી મર એકદમ અદપટ! ખીજ એક મીનીટ હું ચોભવાનો નથી.

[પીરોજખાહ વળી પાછાં આડાં પડેછે. ગુસ્તાદશ ચાનજને હાંક મારી તેડે છે—ચાનજ આવી પીરોજખાહને આખી ને આખી ઉંચકી લઈ જાય છે.]

શીરીન—(ચીરડાધને ઝનુનથી) મને મારી નાંખવા માંગતા
હોયો તો મારી નાંખો, એમ રીખાવયા શું કામ
કરોછ? તમે માંગોછ શું?

[યુસ્તાફજી એક જંગલી હેવાનની
પેઠે દાંતો કચકચાવે છે]

યુસ્તાફજી—(ભયાનક ધોધારી સાદે) હું એટલુંજ માંચુંછ
કે હું નેટલા એક હમણાં તુંને આપું તે પર
તાહરે સહી કરવી ને એ માબેદા બોલાઉં તેની
પાસે હમણાંજ આસીરવાદ સરાવી મારા ભત્રીજા
આનજી કાનફાટીયા સાથે તારે લગન કરી નાંખવાં!
હું કેહુંછ તેમ નહીં કરશે તો આપ કુપરાંને
હમણાં સળગાવી દઉંછ. યોક સમજશે કે અક-
સ્માતથી આગ લાગીને તું બરી મુંઢ!

શીરીન—(કમકમી બે હાથે મહોકું ઢાંકે છે) ઓ ઓદાય!

યુસ્તાફજી—હવે અહીં તારી મદદ કોણ કાફે કુતરંખી આવ-
વાનું નથી. બોલ-છે મારી સરતો કપુલ!

શીરીન—(બેહદ ઉસ્કેરાધને જુસ્સાથી) કખી નહીં. મને જોઇયે
તો અહીં કાપીને કટકા કરી નાંખો હું મરી જતાંખી
તેમ કરવાની નથી.

[યુસ્તાફજીના હાથ માહેલા એકો
એકાએક કુટવી લઇ શીરીન તેને
ફાડીને ચીરીયે ચીરીયાં કરી
નાંખે છે.]

યુસ્તાફજી—મીઠ છે! એ તારે આપ તારા મીજાજનો સ્વાદ!
(બળવી મથાલવરડે કુપડાંને બે ત્રણ ઠેકાણે આગ
લગાડે છે ને પછી શીરીનને દારડાં વલી ઢાંભલાં
સાથે ખાંધવા માંડે છે—શીરીન ચીસો પાડે છે)

યુસ્તાફજી—(જતાં જતાં) હવે ચીસો તારે ગમે ત્યાં મુખી પાડ-
યાજ કરની! એ હવે મુંજામ મર-ને પેલા અંડાળ અબી

ને ભસતામાં બધું કહી દેજે!

(આરણ્ય ગમ ધસવા માંડે છે—શીરીન ગલે
ઝાળવેલી સીપટી જોરમાં ફાડે છે—આખો ઝારડો
આગથી ધમી ધમી રહે છે—મુસાજી ત્યાં ધસી
આવી ગુસ્તાદજીને ઝીક મુઠ્ઠી મારી ત્યાં ચટોપાટ
તોડી પાડે છે. પછી શીરીનના બાંધેલા હાથપરની
દારી ઝીક છરી વડે કાપી તેણીને છુટી કરે છે.
શીરીન તેને વળગી પડે છે.)

ગુસ્તાદજી—(પાછો ઉભો થઈ) હરામખોર ! મુજી ! મારા
કામની વચે તું પાછો આયોજ !

(હાંચ મારીને ગુસ્તાદજી ઉઠી ઉભો થાય છે ને
ઝાટીમાંથી ઝીક લાંબી ઉંઘાડી છરી ખેંચી કાઢે
છે. મુસાજી તેનાં આંગ પર જઈ તેને પાછો તોડી
પાડી તેના હાથમાંથી છરી કુટવી લે છે—શીરીન
મુસાજીના હાથમાં બેસુદ્ધ પુટી પડે છે.)

મુસાજી—(નાકના શીફડાં ફરડાવી) તું મને ઝારખતો નથી?
દાજખી કુતરા—લે આય જો ! (ખોટી કાઢડી કહાડી
નાંખે છે) હું મુસાજી નથી ! જો—દારા ફાડીને
જો—હું કાણ છઉં !

ગુસ્તાદજી—(બુમ પાડીને) મેહેરનોશજી વજીફદાર !

(મેહેરનોશજી—ઝીક લાત ગુસ્તાદજીને જોરમાં મારે
છે અને ખીસામાંથી ઝીક રીવાલવર ખેંચી કાઢે છે.)

મેહેરનોશજી—હિયદારા ચંડાળ ! માર હવે છરી મને—હુંખી
જોઉં ! અહીંથી ઝીક તસુખી ખસ્યોજ તો મસ-
તક છુંડીજ નાંખશ.

ગુસ્તાદજી—અરે તું મેહેરનોશજી કે મેહેરનોશજીનો ભુત !
અરે હું શું જોવું !

[ગુસ્તાદજી તાબડા ફાડે છે—દારા,
આન, લક્ષ્મી ઉંઘાડી છરીઝા
સાય ત્યાં ધસી આવે છે—પણ

એક સામઠી મોઠી જુમ સમેત
તણે જણા મહેરનોશજીને બેતાં
પાછળ હઠી જઈ હરણુકાર બેવા
બની જાય છે અને બોંય પર
ફસડાઈ પડે છે. મહેરનોશજી
તેઓ ગમ રીવાજવર ઠાંકે છે.]

ઠાંકો, આન, } — માકાજી મદારી !! મારા બાપ !
લક્ષ્મી

ગુસ્તાફજી — માકો મદારી ! આય-આય-મહેરનોશજી માકો
મદારી છે !!

[મહેરનોશજી બેસુધ શીરીનને એક
હાથે હાંચકી ધીમ પાછલે પગે
બારણામાંથી બાહેર જાય છે—
પીસ્તોલ ચાર જણુ ગમ ઠાંકેલીજ
રાખે છે. કુંપડી આગમાં વીરલાઈ
જાય છે અને ઘડાકા સમેત ટુટી
પડવા માંડે છે—ધીમું ગંભીર
મ્યુઝીક લાઈમ લાઈટ.—]

(યાબલો.)

સીન ૭ મો.

[કોલાયે—આલીકુધના ધરને સીટીંગ
રમ. આલીકુધ બેઠાં બેઠાં ચોખા.
ચુટે છે—આંખે ઉચાં હોવાથી ભડો
પીતલનો ચશ્મા પહેડયો છે.]

આલીકુધ—(સ્વગત) હ વાગા ને હજીન કેમ નહીં એ સાકા
આયાં ? બેવની, એ બેમરવત તેહમુરસ કુકતાને કંઈ
દીલમાં કુધને વાસ્તે જરાખી અરે છે ? કુધ મુધ
કે હવેહ તેની એ પોરીયાને ભલ દરકાર છે ! એના
હણક બરે ! આંખે કંઈ એબદસા જેવો ફરંગા
ગોટલાનો વેસ પેહરીને ફરેહ ને બધી આજ કાલના
ચીથાવલા ચરકતાઓની અંગરેજી રીતભાત લખ
બેઠોછ ! પણ નાજીતો આજે લખેહ કે, નહીં એ
દાહડાખરીયો જરા હમણે હમણે પાછો ઠોકાણે
આયોછ ને હવે તો ઠાવાં ઠોકાં કપરાં પેહેરેહ ને
પોતાની રીતભાતખી મુધારીછ. એ હવે મુધારીયો !—
હું તો નહીં માનવી !

(ખારણું ઠોકાય છે.)

કોઓઓણ ? એ સાક આયા—અં !—કોઓઓણ ?

[તેમુલજી ધીમે કદમે તપકીર મુંઘતા
આવે છે—આલીકુધ તેની ગમ
ભખરાધને બેચા કરે છે.]

તેહમુલજી—કુધજી ! કેમ છેઓ ! સારીકાની છેઓ કે ?

આલીકુધ—કાણ ! મારો તેહમુ ! નહીં ? નહીં ? (કાઠી કરે છે)

તેહમુલજી—વરી નહીં નહીં થું ? હે-હે-હે ! ગરીબ ભત્રીજાને
એટલીવારમાં વીસરી ગીયાં કે ? હે-હે શાંતી !

આલીકુદ્ધ—ઐ મરે ! તારાં આય કપરાંમાં મં તો વુંને
 ઝારખયોખી નહીં ! એક તો બચીયું મારી
 આંખે બગથર નહીં આવવું. વુંને એમ સ્પાન
 સહુકનો જોધને મને ધણીજ ખુશાલી લાગેછ જો,
 મારા દોકળા ! (પાછી આંખીને કોટી કરે છે)

તેમુલજી—કુદ્ધજી, આજકાલનાં નાદાનો સમજતા નથી, ને
 જાંગલાઓની મુજો અટવધ જાયછ. બધી ધરમની
 દુખાદુખ થાયછ—ને પછી નહીં જણાતા પારસીઓ
 કે નહીં જણાતા ફરંગીઓ !

આલીકુદ્ધ—હારે વાય, જોની—ખરેખર !

તેમુલજી—મને બરાબો થાયછ કુદ્ધજી—આપરાં ઘોક આજકાલ
 તદન જડવાડી થઈ ગીયાંછ. અંતર માન કેમ
 મેલવવું—કામી જુસ્સાઓને કેમ કાબુમાં રાખવા તે
 તો કોઈને આવરતુંજ નહીં. આપરે ઘોક પ્રક્ટી-
 કરણના ધણીજ નીચા તબક્કા પર છેધયે કુદ્ધજી—
 શાંતી !

[ધરનો મસાલ અફરગાન્યું લાવીને
 ઘોળાન દેખાડે છે—તેમુલજી ઝટ
 ઉઠીને કસ્તી કરે છે.]

આલીકુદ્ધ—(મલકાધને) ઐ પોદાય—આય છોકરો કેટલો
 સુધરી ગયો ! (જાહે) તેહમુ ! તારામાં કેટલો
 ફરફાર ઐ મરે !—મરે !—

(આલીકુદ્ધ હરખને મારે ઉભાં થઈને તેમુલજીને
 પાછી કોટી કરેછ.)

તેમુલજી—કુદ્ધ, માત્રવાનીથી આપરાં ખાટી શરીરનાં નાથવંત
 તત્વો વીખેરાંતાં જઈ અમર તત્વો વધેછ ! આત્માને
 ઝડપથી મુક્તી મળે તો આપરે આય હાડમંદ
 દુન્યાના ફરજયત ફેરાઓમાંથી બચીયો. આપરે કંઈ
 તેજ આપરી સાથે છે. શાંતી !

આલી ૫૪.

કાટો સેનાર મીઠ જહાગીર તાગરોર, મી.એ.

ચાનજી કાનકાટયા.

ગેગે જેનાગ માં જહાગીર તાગપોગ, ખી એ.

આલીકુદ—ઐ બધી મરે તારી પરથી માલ જીવતો રહે ને
ઐવાજ સારા વીચારો રાખતો રહે દીકરા! કંઈ
પીવાનું મંગાડે!

તેમુલજી—(કમકમી ને) નહીં કુષ્ઠજી, હુંતો કોઈ દહારેખી
દાડનાં દીપાંને હાથ લગારતો નથી. બેહમન યસ્તમાં
લખ્યું છે કે ઐક દહારો તમામ ખલક મેજ્યા
ખોરમ થાયે યાને કોઈખી માણસને આધાપીધાની
હાજત રહેશેજ નહીં.

આલીકુદ—(બાજુઐ) મરે કેવું મનેનું મનેનું બોલેછ!
(મોટેથી) તેમું—વારૂં ચાલ, ધરડો ડાસો થને ને ધણાં
સુખ જોજે. જરા બેસ જો અં મરું—હું તારે
વાસતે કંઈ મોહનું મીઠું કરવાનું લાઉં—

[અંદર જાય છે—ખીજીમેરથી નાજાં
અને ગંગા આવે છે—તેહમુલ-
જીની પીઠ તેઐ. ગમ હોવાથી
નાજુ તેને જોવી પહેલાં નથી.]

નાજાં—મરે આપુને આવતાં જરા મોરું થયું—અં.
રખેને તેમુરસનો કાંદો ખીલી ગીયો હોય? પણ
કાંઈ છે ઐ લોકો? યેં—ઐ આય કોણ?
(તેહમુલજી આસતેથી ડોકું ફેરવીને નાજુ ગમ
જોઈ તપકીર સુધે છે.)

નાજુ—કોણ! (ઐકાદ મીનીટ ડાબા ફાડીને તેહમુલજીને
જોયાજ કરે છે) કોણ તેહમું!! ઐ મઅરેરેઐ!!

[નાજાં તથા મંગા બે અખસાર
હસી પડે છે.]

તેમુલજી—(બાજુઐ) ઐ આય બેરાં મેટની કાની હશેછ
શાના? (ખંખાર મારેછ.) સાહેબજી—માય—શાંતી!

નાજાં—(જરા નજદીક આવી) તારો સકાર બરેરે, તેહમાં!
(પ્રમ હસે છે) મં તો અચીત વૃંને પેહલાં ઐરખ્યેખી

નહીં ! એ એમ એકદમ તારી છેજવાવાલો લાગ્યાજી
બોલ સામે થઈ ગીયો-તેહમાં !-(હસે છે. ગંગાખી
હસે છે)

તેમુલજી—(ફફડીને બાળુએ) એ આય અસતરી મને તેહમાં
ને ફેમા શાની કરતી હોયે !

નાજી—ઓવાય ! મરે હવે થું કરે ! મુવું હસ્તાં હસ્તાં
પેટખી કુખી આયું ! જા, બા તેહમું-પેલાં ના
કાહરતો અં-મુવું હવે તો હસાવુંખી નથી જો !

તેમુલજી—(ખભાં હિલવીને હસે છે) હસે તે તો મનેનું !
આપરાં શરીરની આસપાસ ફેલાયલા જડ પદાર્થોને
વીખેરી નાંખવામાં એ હસવાની ક્રિયાનીઓ મદદ
કરતા થઈ પરેછ-શાંવી ! બાધજી, તમારું નામ શુંજી ?

નાજી—હવે બસરે બસ તેહમું ! તું નાટક ના કરતી
તો ! (નજદીક આવી તેનાં ખભાં પર હાથ મુકે
છે-તેમુલજી ભડકીને ઉઠી ઉભો થાય છે-નાજી
પાછી ખુમ હસે છે) જરા તુંને પારસી કપરાં
પેહરવા કેહ્યાં તેથી તે તો વરી છેકજા ગામરીયા
સોંગ લીધો ! એ આય મુઝા કાંહથી વરગાવી
આયો ? (હસેછે) ને એમ આસીબાયલાની કાની
અવાજ કહારીને કાંય બોલેછ ?

(નાજી હસે છે અને પાછી તેમુલજીનાં
ખભાંપર હાથ મેળવા જાય છે.)

તેમુલજી—(ચીરડાધને) તમે જરા દુરથી વાત કરજો અં-
અનબલુા માટીડાએને કોઈ અસતરી એમ દીલને
હાથ લગારે તે મને નહીં ગમે ! હા—શાંવી !

[જરા ભારમાં દુર ખુરસી પર બેસે
છે. નાજી કળવાઈ કળવાઈને
હસે છે-ને પછી ઝડપમાં જઈને
તેમુલજીની પછવાડેથી તેની ગરદન
આસપાસ બેઠે હાથ વીટાળે છે-
તેમુલજી અછાડ પછાડ કરે છે.]

—ચાલ તેહમું, ચેરાં ના કાહર! તું મને હવે ચેરવેછ, તે હું સમજુંછ. હું જાણુંછ કે મં તુંને અહીં પાહર જેવા ધકેલા ખવારયો તેથી તારં પાકી ગીયુંછ ને તેથી હવે તું ઘેલાં કાહરેછ! અં કેહની—આય કપરાં કાંહથી લાયો? લીલાંઉમાંથી કે ચેર બજરમાંથી?

તેમુલજી—(નાજના હાથો યુસ્સાથી ઝિંક અછાટ સમેત ખીસાડી નાંખી) અરે પણ તમે આંગપર કેમ આવીયા કરોછ જો! એ તમે મુંબઈનાં યેરાંઝિની એ શું ગોજી રીત છે! જરા અસતરીનો તરીકો રાખો—જરા મરીયાદથી વાત કરો—વાહ! હું બોલતો નહીં તાંહ સુધી કે વરી? તમારી આગરી ખસી ગેઈછ કે શું?—શાંતી! શાંતી!!—

[મીઝજથી નેણ ફરવે છે નાજના હુમ હસે છે.]

નાજના—ઓ મરરે, આય કોટક હવે કોણને કેહવા જઈ! આલીકુઈ કાંહ છે?

[પેસી દાખલ થાય છે.]

પેસી—કેમ નાજના, તું અહીં આવીછ કે? તુંને મં રસ્તામાં આયા સાથ આય તરફ આવતી જોઈ તાહરે હું સમજયો કે તું આલીકુઈને ઘેરજ—યે! એ આય કોણ? આપરો તેહેમી!! હં?—એ એમ કાંય આજે! (હસે છે.)

નાજના—(હસીને) અરે મરે કાહરતું તેજ હસતાં હસતાં મારં મુંવું કસેજીખી ફખી આયું! પણ તેહમીની આજે દાર બરી ગેઈછ અં—એને છેરતો ના!

પેસી—(હસતાં) અરે પણ એ એમ કાંય આજે? એવો હાંડામાસતર બબરચી કાંય બની ગીયો! ‘Pon my word—તેહમા—you do look funny! હા હા હા!

તેમુલજી—(બાળુએ) એ વરી આય જરયોસ્તીને શાનું શીકરે
યહ આયું ? (માટેથી) સાહેબજી, પ્રધર !

પેસી—અરે પણ તેહમી ! એ આય પાંચ શેર ચોખ્ખા
માય તેવી પાધરી શાની પેહરી ? (એક ધખો મારે
છે—હસે છે) કંઈ કાતરયું ધસ્યું છ શું !

તેમુલજી—(એકદમ છીંકી પડીને) હું તમું ધોકને સાફ કેહું છ
કે તમે બધાં મારી પર એમ બળાતકાર ના યુજરો !
શાંતી ! (નાજાં, પેસી તથા ગંગા માટેથી હસી
પડે છે) પારકા આદમી સાથ આય તમારું કેવું
અણુધટવું એમહલાજી ભરયું વર્તણું ! (બધાં માટેથી
હસે છે) એ તે કંઈ સંસાર મંડળનો તરીકો છે !
(બધાં હસે છે) હસો છ શાનાં ?

[નાજાં તેનો ગાલ પસવારી પતા-
વવા જાય છે]

તેમુલજી—હટ—ચાલો ખીસો ! હું તો જહું છ ! એ તે કંઈ
રીત છે—વાટ નોનછન !

[ધસારાબંધ ચાલી જાય છે. પેસી,
નાજાં ગંગા કળવાઈ કળવાઈને
હસે છે]

પેસી—અરે પણ એને એ શું વાહરું આને આયું !

નાજાં—અરે ભઈ, મેં એને કલબમાં ડીનરમાં નહીં જવા
દીધા ને અહીં પારસી કપરાંમાં આવવા કેહયું
તેનું આય બધું ભરકણુ છે ! તેમાં તેં વરી
ધખો મારયો ! તુંખી શું જો, પેસી !

(આલી કુધ આવે છે.)

આલીકુધ—મેં દીકરા જરા મ્હોના ગમ—એા તું આવી કે
નાજાં ! (નાજાંને કોપી કરે છે.) આવ માય—એા
આવો પેસતનજી, તમેખી આયાછ કે મરું ?
એ આય મારો દીકરો—(આસપાસ જોય છે
એા તેહકુરસ કાંઈ ગીયો ?

વધારાનું ગીત—

નાજાં—જોઈ મુજ વહાલા કોતક આવું, ગરમત આપે પરી !

તેહમુલજી—(ખીસોની પણ !)

નાજાં—વહાલા, આસ્તી કરી !

તેહમુલજી—જાયા, વરગોછ શું થઈ થરી !

નાજાં—(માનો ની પણ !) — જોઈ મુજ

નાજાં—આવા ઢંગ તમારા જોતાં હસ્તાં મરવા પરી !

તેહમુલજી—(કાંય ?)

પેસી—અરરરર, નેમલો ગીયો ચરી !

આજે એનું માથું ગીયું ફરી !

તેહમુલજી—(પણ કાંય ?)

નાજાં—જોઈ મુજ વહાલા, હા—

તેહમુલજી—માથું માફ દુઃખી આયું ની—

શાંતી રાખો જરી ! (શાંતી !)

નાજાં—હસ્તાં આયું દુઃખી કલેજી

શાંતી તમારી બરી !

તેહમુલજી—(શાંતી !)

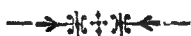
ગંગા—ઢોંગ એ લાવજા કાંય તરી !

પેસી—લેની એક બેઠો મપારો ફરી !

તેહમુલજી—(તમે એમ થરી થરી પાતરીપર શું કોઈ મારવા

કરોછ જો !—થાહું આયું ભાંગી જશે—શાંતી !)

નાજાં—જોઈ મુજ વહાલા—છઈ.

પોલાન ઇન્સ્પેક્ટર હોમા ઉદવાડ્યા.

સામે પેનલ નીચે જણાવીને નામ પોત, જી. એ.

નાનાં—કુધ, તેવણુ તો જતા રહયા!

આલીકુધ—જતા રહયા! આવાય! કાંય?

નાનાં—કેહને મને ધણુંજ અગતનું કામ છે તેથી જાઉંછ. એક મીનીટખી ઉભા નહીં. એકાએક કંધ ધણુંજ તાકીદનું કામ યાદ આવી ગીયું.

આલીકુધ—અં—જરા મને મળીને તો જતે! મરે નાણું તેં તો તારા વરને ખરેખર તદનજ સુધારી નાખ્યો જો!
(નાનાં મ્હોડે રમાલ દાખીને હસે છે) બધા સુવા આજકાલના સુધારા પુધારાની જટકણી કાઢી નાંખીને મને કેહને હવે દારનાં દીપાંનેખી હું અરકતો નથી—ખરી વાત કે, નાનાં! અં બોલની!

નાનાં—હા કુધ ખરી વાત! એ દીપાંને તો અરકતો નથીજ.

પેસી—(ખાણુએ) પણ આર આંગળ જેટલાને રોજ અડકેછ!

આલીકુધ—લેવો છોકરાંએ, હવે જરા માંહનું મીઠું કરો—
નાનાં, હું કાલે તેહસુરસને વાસતે પાનસો રૂપીઆ માકલશ તે એને મારી તરફથી ટીલી કરીને પેહરાવને—

નાનાં—વારં કુધજી, થેંક્યું! ચાલો હવે હું જતો.

આલીકુધ—ઉભી રહ કુત્તી—આય જરા માંહના ગમ કરીને જ. આવો બા, પેસી—આસકાએક શાના! આવો અહીં બેસો. ચાલ નાનાં—તું તો મરે કેહને મનેનું ગાયછ! કંધ ગાયન ગા—મરી જાઉં—

નાનાં—આવો, આવો, ગાધએ મલી, સંજની, સગન કાંધ
સંજનો—ગાધએ મલી—

હિતનાં ગીત તો ગાવો રડાં, વાહાલાને હેતે વધાવો—
આને, ગાધએ મલી—

સગન સરવ આવો—ગાવો, ગાધને તો હરખાવો—
આવો, ગાધએ મલી—

નાનાં, પેસી, આલીકુધ તથા ગંગા
અંદર જાય છે.—]

સીન ૮ મો.

[યુદ્ધાખવાડીને માટે ડરોઈંગ રૂમ—
—સુનામાસી બેઠાં બેઠાં સીવ છે
કેટી દલગીર જીવે માતી દાખલ
થાય છે—]

કેટી—કુખથી કઈ વહાલી યાદ—ઝો પીતા ખ્યારે !
તમારી યાદ, પીતા, મુજને તો રસાવે છે,
જીવપર થયો ને જીવન—અરે દિલને તે મુજવે છે !
જીદાઈ તો સદા તમારી ને સતાવે છે,
સુતાં ખી સ્વપનામાં સુરત ઝે નજર આવે છે !
સ્વર્ગે સીધારીને મુજને રસાવી—ઝો પીતા ખ્યારા !
માસી—પપા મરી નહીં ગીયા—પણ મારી ગીયા !
હું મારે પોતાને ખાતર આટલીખી દલગીર નથી,
પણ મારા જલને ખાતર મારો જીવ ધણો બરેછ !

સુનામાસી—મરે, ઝેમ ઝેટલી બધી હદ સુધી બહેમી સખત
થશે—ને આવું બરીયું જીલમગાર વીલ કરશે ઝેમ
તો સપનેખી કાઢ ધારવું નહીં.

કેટી—માસીજી, ઝેકબારગી આપરે ધારયું હોતે—અગર
પપાઝે તે વીલ મને ને જલને મુજરવા અગાઈ
દખારયું હોતે—તોખી થું ફર પરતે ! મારો લવ
પેલા લાલયુ તીસમારખાં અદી નેવો પૈસાનો પુંજરી
છેજ નહીં ! (ધડીયાળ ગમ જોધને) ઝે કાહરે
આવશે ? સાત વાગવા આયા ! હજીર નહીં આયો ?

[કેટી પોતાની આંખયો પર રૂમાલ
દાખી નીસાસો નાખે છે.]

સુનામાસી—(હાથ મારી) ઝો ખોદાય ! ધરી અપકામાં થું તું થું
થઈ ગીયું ?

કેટી—(દલગીર આવશે) હા ખો રૂખાનો સપનો ઉડી ગીયો—
 ને હું હવે એક પૈ વગરની આવાર નીવાર થઈ ગઈ,
 માસી—! મારા વાહલા જલને ઠેકાણે ખીજે કોઈ
 હોતે તો કદાચ મારા જેવી બીખારી છોકરીને પરણવા
 છેલ્લી ધરીએ ફરી મેસ્તે—પણ મારા હીરે ગુંદીજ
 જાતનો માણસ છે ! આ !—સેવો, જલજ આયો !

[ગમગીન જીવે જલ આવે છે—કેટી
 દાડી જઈને તેને મેટે છે—સુના-
 માસી વીહલે માહડે અંદર જાય છે.]

કેટી—કેટલું મારું કીધું—લવ ! જા બા, હું કાહરની તાહરી
 વારે વાર ભેઉંછની ! બધા ડોરાખી તણુધ આયા !
 પણ કાંય, જલ ? તું આજે એમ દલગીર જેવો કાંય
 છે ? તારું માહડું કેટલું ઉતરી ગીયું !—જો વરી—
 કહેની—જલ ?—થું છે ? તારા બાવા સાથે આપરાં
 લખનની વાત તેં કીધી કેની ?—

જલ—(કેટીના બાલ પસવારતાં, ગળગળતે સાદે) કેટ, મેં
 વાત કીધી, પણ—પણ—આપરાં લગન એક વરસ
 આછામાં આછાં થોભાવવાંજ પરથે.

કેટી—(ચાંકીને) એક વરસ થોભાવવાં પરથે !—કાંય ?
 [જલ કેટીના હાથ પોતાની આંખોમાં
 આંખોને ઉદાસીથી નીસાસો નાખે
 છે. કેટી દયાઈને તેની ગમ ટગર
 ટગર જોયા કરે છે.]

કેટી—જલ ડીધર, મને કેહ—તારા બાવાએ આપરાં લગ-
 નને વાસ્તે સાદું ના કહ્યું ?

જલ—હા—લવ—ના કેહ્યું. ધણુખી સમજાવ્યા, પણ
 એકના. જે નહીં થયા.

કેટી—(કડવાસથી) અંહ, તારે મારા પૈસા ગીયા તેથી હવે
 એવણનાં મનમાં હું હલકી પરી હોવશ ! જલ—મારા
 સમં!—સાચું કેહ, તું ખી એતજ ધારેછ કે ?

જાલ—ઐમ શું બોલેછ, કેટી!

કેટી—(ઉસ્કેરાધને) તારે ડીયર, જો તું મને હવે હીણુતો નહી હોય તો—જેઉં—આપરાં પંદર દહારામાંજ લગન કરીને તારો ખ્યાર પુરવાર કર.

જાલ—(અમકે છે.) કેટ કેટ! તું બોલેછ પણ તેનો વીચાર કરતી નથી. પંદર દહારામાં જમને આપરે રહીયે કાંઈ?—ગજવામાં કુટી પધ વગર શાપર સંસાર ચલાવ્યે? મારી વહાલી, જરા ધીર-જથી ખ્યાલ તો કર કે આપરાં જેવા બે જીવાન નાદાન જીવો પરણીને શા ઉપર જીવીયે?—

કેટી—(રીસાધને)—હવા ઉપર! તું ઐમ નાહીમત શું થાયછ, જાલીયા? મને શું પચીસ તીસની આકરીખી માસ્ટર તરીકે નહી મલથે?"

જાલ—(ગમગીન જીવે ડોકું ધુણાવી) તું પેલાં કાહરેછ, જાની! ઐટલા વખતમાં તુંને આકરી શું મળે ને મને કેસીસ શું મળે? નહી—નહી!! તે નહી બને! તું, તું લક્ષાપતીની લારમાં ઉધરેલી છોકરી! અરે તુંને મારે ખાતર ઐકદમ જંજળમાં ને મુકલેસી ગરીબાધના કંગાળ ગારમાં હોમાઉં! નાદાન ના થા, કેટી—ખાર મહીના થોભવામાં શું ગીચું?

કેટી—(બહુજ અકલાધને) જાલ!! તું, તું મને આય પ્રમાણે કેહછ! અરે જાલ, તું મારી સાથ લગન કરતાં ખીહેછ? ઐ ખોદાય! હું શું સપનો જોઉંછ કે જાણુછ!—

જાલ—તારી સાથ લગન કરતાં ખીહું! નહી, મારા જીવના હાર, તુંને જીવે મરવી ને હારમારીમાં સબરવી જોવાના વીચારથી ખીહુંછ. ઐટલી બધી ઉતાવળ અને હુલસાધ કરવાની કંઈ જરૂર નથી લવ! કંઈ નહી તો છ મહીના થોભની? તેમાં શું ફેર પડવાનો છે?

કેટી—(અહુજ કમવાઇને નાખુશીથી પોતાનો પગ જમીન પર ઠોકીને) શું ફેર પરવાનો છે!! તું વીસરી કેમ જવછ, જલ, કે મહીના દહારા પછી હું ઘેરબાર વીનાની નીરાધાર રસ્તામાં પડેલી એક ભીખારી છોકરી થઇ જવશ. છ મહીનાં થોભું? પણ હું રેહું કહાં? જાઉં કહાં?

જાલ—(પટાવીને) મારી વાહલી, આજે એમ શું કરેછ જો! વરી કાંઈ જય-કાંઈ રહે! આય ગુલાબવાડીમાંજ. ડાકટર અદી એટલો બધો કાંઈ ઘાટકી હેવાન નથી કે-૩ને હમણાને હમણાંજ હાંકી કહારે.

કેટી—(અત્યંત તીરસ્કારથી સહેજ હસે છે) એ, તારે તું ડાકટર અદીને ઓળખતો નથી! મહીના દહારો એક ધણી પસંદ કરવા મારા હાથમાં હજુર રહેલો છે. તે મુદત વીતી ગઇ કે એવણુ અખઇ રહ્યા પોતે અહીં આવી રહેશે, અને પછી તું શું એમ કહેવા માંગેછ કે તેની સાથે હું અહીં એક છાપરામાં ઓશીયારી હાલતે રેહું? તારું કંઈ માથું બાથું ગીયુંછ, જલ? તું કંઈ આજે સવારના દાર બાર પી આયોછ? તું એમ કેમ કરેછ?

[ખેજલત અને અધીરાઇને મારે જલ જોરમાં પોતાના હાથમાંની લાકડી પોતાના પગ ઉપર ફટકાવે છે—]

જાલ—કેટ, કેટ, એમ ના બોલ! મારી ખ્યારી, તું આગળ પાછળનો વીચાર કરતી નથી. ફક્ત છ મહીના થોભ, હું માંગી સેઉંછ.

કેટી—(ભટ કરી બેસી જઇને) એ, મારુંખી શું નસીબ છે! મેં કાલે તને શું કહ્યું'તું, જલ? તું મને જો દશ પંદર દહારામાં પણુવા માંગતો નહી હોય તો હું ફરીથી ઓદાયના કસમ આપને

કેહું છ કે રસ્તામાં પરીયો ખરીયો હુલો લંગરો
રગતપીત્યો જેખી હોયે તેની સાથે હું પરણીને
મારી જીવગી ધુરંધાણી કરી નાખશ.—

જાલ—(કમવાધને) છટ ! તું આજે સારાં મીઠાજમાં નથી.
કેટ, ચેરાં ના કાહર ! કીયર ચાલ—આપરે હલહુ ધીરે
એ વાત કાલે કરશું. આજે તો હું જાઉં છ—

[જવા કરે છે—કેટી ઐકાઐક
હીને જાલના ડગલાની યોંહુ બે
મુઠ્ઠીમાં પકડી લે છે.]

કેટી—જો જાલ, હું માથાની ફેરાવણુ છેડું. હું તુંને
વીચાર કરવાને વાસ્તે દશ મીનીટ આપું છ!
પછી સદાની વાત હાથથી જતી રહેશે ! તું મારી સાથ
ગરીબમાં સુખ જોવાને ખીહતો નહી હોય, જો તું
એક બીખારડી બધરી લાવવાને શરમાતો નહી
હોય—તો દશ મીનીટમાં મને કેહ, જાલ, કે આઠ
દશ દહાડામાં તું મને તારી ધણીઆણી બનાવવા
તઈયાર છે. આપરે દાળ અને રોટલી પર સુખી
રહીશું. (રડતે આવજો) તું જો ના કહેશે તો હું જરૂર
માનશ કે તારા દીલમાં મારે વાસ્તે ખરો પ્યાર છેજ
નહી ! ને ખરા પ્યાર વગર તુંને હમણા કે પછી,
આજે કે વરસ દહારો રહીને, દલદેસરીમાં લાવી
નાખવા હું માંગતી નથી.

[જાલ કેટીનો હાથ પકડવા માંગે
છે—તેણી રોંહસાથી તે પાછો
ખેંચી લે છે.]

જાલ—મારાં જાન, જરા માફ કેહ્યું માન ! તું—

કેટી—(મ્હોડું ફેરવીને) તું મારા સવાલનો જવાબ
આપશે નહી તોહ સુધી હું ખીજ કંઈ વાત તારી
સાથ નથી કરવાની, જાલ !

[એક નોકર રૂપેરી ત્રેમાં એક કાંડ
લખ આવે છે]

કેટી—(કાંડ વાંચી લવાં ચઢાવી) ગુસ્તાદજી કાનફટયા—
પ્લીડર! એ કાણુ છે વરી? બોલાવ તેવણુને અહીં?
(નોકર જાય છે—જલને) મીં જલલખ ઉમરીગર!
આય વડીલ આપરાં—છે તે, મારાં સુખના
સલાનાશનું વારંટ લખને આયો હાથે! (ગુસ્તાદજી
દાખલ થાય છે—ગુસ્તાદજીને) આવો બા—કેમ
કાણુને પુછોછ?

ગુસ્તાદજી—હું ગુસ્તાદજી કાનફટયા પ્લીડર—તમારા બાવાનું
વીલ લાવોછ. કેટીબાઈજી, પેલા અરદશર ડાકટર
કાંહ છે? આને એવણે નાનાભાઈ સોલીસીટરને
વીલ સાંચ અહીં છ વાગે મળવા લખ્યું—પણ
નાનાભાઈ સીક પરી ગીયાછ તેથી હું આયોછ.

કેટી—(જલ ગમ નજર નાખતાં) છેક રેહીને બારમ
કલાકે તમે આય વીલ કાંહથી શોધી કાઢરયું—જરા
સમજવશો?

ગુસ્તાદજી—(દાઢી ધવડતાં) જી, વીલ મેં કીધલું. છેલ્લી
ધરીએ તમારા બાવાએ મારી પાસે લખાંયું.
સીલ મારી સહી સાખ કરીને મેં નાનાભાઈ સોલી-
સીટરને સોંપ્યું ને મને કામસર જંગબાર તરત
ઉપરી જવું પરીયું. તાંહ હું સખત તાપે પટકઈ
પરીયો—જેવાની મારા હાલ થયાછ તે! હું પરમ-
દાહરેજ અહીં આયો તારે હું ડાં અદશરની
આગળ દોડ્યો ને પછી—પછી તમુને બધી વાત
જણાવી.

કેટી—જરા મને વીલપરની સહી જોવા દેશો, મીં.....?

ગુસ્તાદજી—મારું નામ ગુસ્તાદજી કાનફટયા! હાજી—મેલાચક
જેવાની તમારા બાવાની સહી. લેવો આય રેહ્યું વીલ!

કેટી—(સહી જોધને જોખરા સારે) હા, પપાનાજ અક્ષર છે! જરા સહી થુજી—પણ માતને ખીછાણે ખીચારાએ કરી તેથી એમ હાથ હીલ્યોછ.

[કેટી એક મીનીટ વીલ વાંચે છે—

પછી તે કાગલચું જલને આપે છે.]

કેટી—(જલને) જલ, મેં તુને આપેલી દશ મીનીટ ખલાસ થઈછ. તારા જવાબને વાસ્તે હું ખોટી છેકં. ખીજી પાંચ મીનીટ જોધયે તો હું—

જલ—(કમકમીને) બસ, કેટી બસ! આપરાં આવાં કુઝ વચ્ચે તુને એમ ખાલવાખી કેમ ગમેછ? મારે પોતાને હાથે તારું સદાનું સત્યાનાથ વાળવા હું કદીખી કબુલ થવાનો નથી. તું હમણા ઉચકે-રાધને ફાટું ફાટું બેઠેછ!

[જલ તે વીલવાળું કાગળચું યુસ્તા-જીના આંગ ઉપર ફેંકે છે.]

કેટી—એ તારે તમારો એ છેલ્લો કરાર છે? કંકયું, મીં ઉમરીગર—મારાં ભવીષને વાસ્તે આટલી બધી દરકાર રાખોછ તેથી ધણી મેહરબાની થઈ! (અણકાથી નમે છે) અને હવે, મીં યુસ્તાદજી કાનફટયા, મારે—છે તે—મહીના દાહરામાં એક ખીજો ધણી પરણવાને વાસ્તે શાખી કાહરવાનો છે! કેમ? આપરે શામાં જાહેર ખથર છપારીયે?—‘જમ શેદ’માં આપીયે તો કેમ!

જલ—(મોટેથી) કેટ!, તું શું મેડ મેડ થઈછ?

કેટી—(તરારો કરીને) એક્કયુઝ મી, મીં ઉમરીગર—મે તમને મારો કેસ સોંપ્યો નથી. મારા કાયદાના મદદગાર હવે મીં કાનફટયા છે. ખીજ ફરીથી વચ્ચે ખાલી હોડીને મને યુગવાવતા ના. તાહરે, મીં કાનફટયા, લખોની જોઈ! જોધયે છે—સુરતની પ્રખ્યાત ખુટ્ટી ત્રીસ લાખ રૂપીઆની વારસ, જવાન ખુખસુરત બાહોશ

મીસ કેટી બેજનજ દાવર મટે, એક ભાડુતી ધરડો
ભરથાર—

[ગુસ્તાદજ લખતા નથી—પણ લખ-
રાખને કેટીતું મ્હોડું જોયા કરે છે.]

(ચીરડાખને)—લખોની! મારું મ્હોડું શું જોયા
કરેાછ?

જાલ—માઘ ગોડ! કેટ! તુને આજે થયુંછ શું?

કેટી—મીં કાનફ્રીયા, તમે બસ મારીપર ધ્યાન આપો!
લખો, 'એક ભાડુતી ધરડો ભરથાર'—હા, ધ-ડો-
ધણિજ ધરડો જોઇયે! ને-છે તે-પગાર શું આપ્યે?
લખો 'પગાર—૬૨ માસે રૂપીઆ ૧૦૦૦. ખાસ
સરતો—૧. પરણનાર ધણી ૬૦ વર્ષથી વધું ઉમરનો
હોવાજ જોઇયે; ૨. લગન આઠ દહાડામાંજ કરવાં
જોઇયે; ૩. આશીરવાદ સરાખ રહેતાંને વાર પરણ-
નાર સખસે દુર દેશાવર એકદમ જાયુકનું જવું
રહેવું પડયે—ધરડા ખખ અરજદારોએ ગુલામ-
વાડી ગીરગામ અરજ કરવી.'

[ગુસ્તાદજ કાગજ પર અપચપ બધુ
ટપકાવી યે છે.]

[લાઇટો. એકેક પછી બીજે બીજે
બંધ થતી ચાલે છે. સ્ટેજ લાઇટ,
પછી કુટ લાઇટ, પછી હાઉસની
લાઇટ બંધ થઇ ને લાલ લાઇટ
લાઇટ વચ્ચે યજ્ઞસો થાયે છે.]

[એ રડામાં એક મીનીટ ચુપ આપ
ફેલાય છે—રોઈંગ રૂમમાં એક કાળો
સ્કીન ઉતરી આવે છે અને તે

૫૨ નીચલી જાહેર ખખર ઇલેક્ટ્રીક
અક્ષરે પ્રગટી નીકળે છે.]

જોઈયે છે.—

સુરતની પ્રખ્યાત જ્યુટી
ત્રીસ લાખ રૂપીઆની વારસ
જીવાન ખુબસુરત ખાહોશ
મીસ કેટી બેજનજી દાવર

માટે

એક ભાડુતી ધરડો ભરથાર.

પગાર-દર માસે રૂપીઆ ૧૦૦૦.

ખાસ સરતો—

૧. પરજીનાર ધણી ૬૦ વર્ષથી ૫૬ ઉમરનો હોવોજ
જોઈયે.

૨. લગન આઠ હજારમાંજ કરવાં જોઈયે.

૩. આશીરવાદ સરામ રહેતાંને વાર પરજીનાર શખ્સે
દુર દેશાવર એકદમ જથુકનું જતું રહેવું પડશે.

ધરડા ખખ અરજદારોએ

“ગુલાબવાડી” ગીરગામ

અરજ કરવી.

[દાખલો-ધીમું ઇંગ્લીશ મ્યુઝીક—
જાહેર ખખર બે માલુમ થાયે છે—
લાઇટ પાછી મોટી થાય છે.]

કેટી—લખ્યું કે, ગુસ્તાદજી ?

ગુસ્તાદજી—જી, હા !

કેટી—(૨૬મેસ સાથે) જી જાહેરખબરના જવાબો આવશે કેની ? આર પાંચ દાહરા જી જાહેર ખબર જાહેરમાં આપજો !

જાલ—(હરણકાડ બનીને) કેટી ! ખોદાને ખાતર જરા અકલ પકર ! તારું માયું કેમ ખીસી ગીયુંછ ? જિંવી સ્ટુપીડ જાહેર ખબરનો જવાબખી કોઈ આપવાનું છે ?—

કેટી—ચુપ રહેો—મને તમારું મત જોઈવું નથી ! મીંઠ કાનફટયા, મને કેહો, તમારા ધ્યાનમાં કોઈ જિંવો ધરડો કેસો છે ?

ગુસ્તાદજી—મારા તમે હા કરોછ, કેટીબાઈ ! (હસે છે) આય તમારો આવો મજેનો જીવાન પીત્રાઈ ડાઠ અરદેશર છતો છે તેને મુકીને ગામમાં ઢેર ફજેતા કરવાની કાંઈ જરૂર છે ? જાઓ—જાઓ ! તમે અમુને બનાવોછ !

કેટી—નહીં ! ડાઠ અરદેશર સીવાય ખીજો કોઈખી—હું કપડાંને બે ટુકરા થઈ જઈં તોખી ફક્ત જિંજ જિંક આદમી સાથે હું પરજીવાની નથી. મને તો હજાર રૂપ્યાનો કોઈ પગારદાર નામનો જુદો ખખ વર જોઈયેછ—આશીરવાદ સરાવીને બસ ફરીથી મને મોહનું નહીં દેખારે—જિં સરત ! કોઈ ધ્યાનમાં છે

ગુસ્તાદજી—અરે તારી ! તમે ખરેખર જોલોછ કે મજાક કરોછ ! સાયું કેહો, કેટીબાઈ ! જિં કાંઈ રમતની વાત નથી.

કેટી—(ચીચવાઈને) કેટલી વખત કેહું ? બેહરા છેઓ કે ? હું તદન ગંભીર છેઉં—મને જિંક લાગતી ધરડો વર જોઈયેછ !—આય મીંઠ ઉમરીગર મારી સાથે પજીતાં ખીહેછ—જિંજલ મને વીલ પ્રમાણે મહીના દાહરામાં ખીજો કોઈ સોધી કાહડવોજ જોઈયે !

ચુસ્તાદજી—(માથું ધવડતાં)—તારે મારો ઝિંક ભત્રીજો છે—
આનજી કાનફટીયો—કેમર ત્રીસ પાંત્રીસની છે—

કેટી—(કલ્લો પાડીને) મને બુઢો ખખ્ખ જોઇયેછ. જીવાન
નહી ચાલશે! તમે આંધરા તો નથી? મારી જાહેર
ખખર વાંચી કેની? કોઇ પાંસઠ સીતેરનોજ ધરડો ભર-
થાર જોઇયેછ—કોઈ નજરમાં રોય તો બોલી દેવા
ઝટપટ!

(ચુસ્તાદજી ડાહ્યાને કેટી અને જાલના
કોઠાં જોયા કરે છે.)

ચુસ્તાદજી—(ઘોઘારી અવાજે) તમે લગન જાહેર રીતે નહી
કરશોની?

કેટી—નહીં—તદન, તદન ખાનગી! અહીંજ માબેદાની
જોર આવી ને આશીરવાદ છાંટી યુપયુપ ચાલી જશે.

ચુસ્તાદજી—ને કોઇખી-કોઇખી બુઢો ચાલશે, હું?

કેટી—હા—હાઆઆ—હ આઆઆ!

કેટી—તારે તમે માંગોછ તેવો ઝિંક જણ મારી નજરમાં
છે. હું મકુંજે—હું એ જાહેરખખરનો અરજદાર
છેઉં—!!

કેટી—(બુઢ પાડીને)—તમે!!

[કેટી હેખતાઇને ચુસ્તાદજીના ચેહરા
તરફ જોયા કરે છે!]

ચુસ્તાદજી—હા, તમારી સરત પ્રમાણે હું તમારી સાથે—
મકુંજે—પરણવા તમયાર છેઉં!

(તપકીર મુંઝે છે અને ખંખાર મારે છે).

જાલ—(તેના ઘીલપર ધસી) યુ ઝુટ! એ તું બકેછ શું!

કેટી—(ગંભીરધથી)—એવણ મારી સાથે હજાર રૂપીઆને
પગારે પરણવા માંગોછ! તમારો શું હવે વીચાર
છે, જાલભાઈ?

બોલ—(આંગ મારી) બસ બસ ! આય કંગાળ ફારસ અહીંજ પુરો થવો જોઈએ ! કેટી, એવી હલકી મથકેરી તુને છાજતી નથી. આય ડોસાને અહીંથી ચાલી જવા કેહ, નહીં તો હું એને ધકકા મારીને બાહેર કાઢરશ !

કેટી—(કમ્મરે હાથ દર્શ દમામથી)—મીં ઉમરીગર ! એવણુ ઉપર એક આંગળીખી ઉંચકવાની તમારી મકદૂર નથી ! એવણુનો શું વાંક ? મારી જાહેર ખબરનો એવણુ ફક્ત જવાબ આપેછ ! કોઈ ખીજો ડોસો ને આય ચુસ્તાદજી ડોસા !

બોલ—(હેબતાઈને) આ ખોદા ! એ હું શું સાંભળુંછ ? કેટી, તું મેડ થઈછ કે હું મેડ થયોછ ?

કેટી—(નસોસ રડતા અવાજે) આપરે જોઉ જણુ ! મં તુને કહ્યુંતું કે તું જો મને પણવા ના કહેશે તો પછી જખી કોઈ રસ્તે શરીનો બીખારડોખી હોશે તેની સાથ પરણીને મારી જીંદગીનો ઘાણુ કહારી નાંખશ. બલ— !

[ધમ્મ કરતી જલના પગ આગળ ફસડાઈ પડી તેના ચુહણુને વળગી રડે છે.—ટાપસો !]

[અદી દાખલ થાય છે—અને કમ્મરે ડસામાં હાથ દર્શ કેદ ગમ સુછમાં વીરસ્કારથી હસીને જોયા કરે છે.].

અદી—(ખુબ ઘંતરાટમાં ચુસ્તાદજીને)—શું છે ?—શું થયું ? ચુસ્તાદજી—કેવારના આય જે જણાં ઢીંગલી ચુડીયાનો ફારસ ફરીયા કરેછ ! મારા ભાઈ, જરા જલદી આંચે કેતી !

[અદી કેટીની આગળ જાય છે.]

અઢી—(પ્રમાણથી) ઉઠો મીસ કેટીબાઈ દાવર! જમીન-
પર બેસીને ફાંક ચુક્યાથી કાંઈ બેહેસ્તી મામાનું
વીલ બદલાવાનું નથી! (ચુપ મરડે છે.)

[કેટી આસ્તેથી ડોકું ઉંચકી અઢી
ગમ ડાળા ફાડીને જીવે છે.]

અઢી—આજે ખરનરં કરી નાખવુંજ પરશે. આખી
જીંદગી સુધી તમારાં જુદા આટવા હું તૈયાર નથી.
મામાના સેવકનાં ફરમાનને માન આપવા વાસતેજ
આય સઉથી છેલ્લી વખત હું પુછુંછ કે તમે
મારી સાથ પરણવા માંગોછ કે નહીં? જો રસ્તામાં
ભીખારી હાલતે નીકળી જવા તમુને ગમતું નહી
હોય, ને તમારી પોતાની સાત વખત ગરજ હોય,
તો હું હજીબી લગન કરવા કબુલ છેઉં. વીચાર કરી
જવાબ આપવા તમુને બે મીનીટ આપુંછ.

[કેટી હજવેથી ઉઠી ઉભી થાય છે.]

કેટી—(ધીમા સાદે)—તમે જાણતા નહી હોશો, ડાઠ
વજીફદાર—હું તો ઐનગેજ થઈ ચુકેલી છેઉં!

અઢી—(અણકાથી હસી જલ ગમ નજર નાખતાં) તમે
ઐનગેજ થઈ ચુકેલાં છેઐ! ઠીક છે! તમે તમારં
તાહરે ભાગવો સેઐ! આજથી બરાબર ઐક મહીને
દહારે હું મારો હક મારે સ્વાધીન લેવશ. અહીંથી
ખાલી કરી જવાની તક્યારી કરો. મામાનાં વીલની
સરતો પ્રમાણે આપુને ચાલવું જોઇયે.

કેટી—(મંભીરાઈથી) હાસ્તો, ઐક બાજુ રમો તારે તેના
કાવદા પ્રમાણે ચાલવુંજ જોઇયે તો!

અઢી—સારં! ઐ તમારં ડહાપણ થોરા વારમાં બધું
અવરં નીકળી જશે! કીયે દાહરે હવે તમે
ગોલાબવાડીમાંથી બહાર નીકળી જવા માંગોછ
તે જરા કહેશો?

કેટી—શું પુછશું, જી?

અહી—(મીઝજથી તરડાઈને) હું પુછું કે તમે ગોલા-
ખવાડીમાંથી હવે કાઢરે ખરતી લેવા છ?

કેટી—(કડવાસથી) હું? હું શુલાખવાડીમાંથી હવે ખરતી લેવાં
માંગતીજ નથી.

અહી—અં! તમે નથી માંગતાં તો હું તમને ખરતી
લેવરાવા માંડું છ. મારાં છાપરાં તમે તમને રાખ-
વાની મારી મરજી નથી. આજથી બરાબર એક
મહીના પછી તમારે ગમે તાંહ જઈને રહેજો.

કેટી—(દાંત પીસીને) ગમે તાંહ જઈને રહવું? નહીં, પણ
કરીને હું અહીંજ રહેવશ! (ભયંકર રીતે ખોદું
હસ્તું મ્હોડું કરીને) પણ હા ખરા—ડાકટર અરદેશર,
તમે મારા પછીને હજુર કોનએચુલેટ નથી કીધા.

અહી—(અત્યંત વુંદાઈથી) જલ, તમને સુમારકબાદી
જોઈતી હોય, તો તે હું આપું છ! કેટી દાવર જેવી
સાચુત મગજની પછીઆછી કાંઈ બધાનેજ
મળતી નથી!

કેટી—(ભયાનક રીતે પાછું હસીને) નહીં ડાકટર અરદેશર!
તમે જરાક સેહજ બુલ કરો છ. મીઝ ઉમરીગરે મને
પોતાની પછીઆછી બનાવવા ના કહ્યું છ. અમે
'એનેગેજડ' તો હિતાં, પણ મારા પછસા જા
રહ્યાની તેથી હવે એવણુ મને પરણતાં શરમાય છ!

જલ—(કગળીને) ઓ કેટ કેટ! વું થું મેડ થઈ છ?

કેટી—નહીં, તદન સાવધ છે! આપણા ચાર જણમાં
મેટ તો આય ડાકટર અરદેશર છે. જોવતી હજુરખી
એવણુ મારા પછીને ઓરખી નથી ચકતા. ડાકટર
વજ્રદાર—ખીજ આંહ દાહરામાં આય એવણુ મારા
પછી થશે! (ચુસ્તાદજી ગમ હાથ બતાવે છે)

અહી—(ભવાં મહાવીને)—થુઈ'ઉ'ઉ'! કોણની સાથે તમે
પણવાતાં છેઓ?

કેટી—આય પારસીની સાથે! આય મીઠા યુસ્તાદજી કાન-
ફરીયા પ્લીડરની સાથે!—આંક દહાડામાં! તમારા
બેહસ્તી મામાના વીલને માન આપવુંજ જોઈયે!

(અદી હસી પડે છે.)

અદી—યુસ્તાદજી કાનફરિયા સાથે!! (ખુબ હસે છે)

કેટી—(અતીશય ગંભીરામથી ખોખરા અવાજે) હસ્વાનું કંઈ
નથી. હું જે કેહું છું તે અફેજ કેહું છું. આવતા સોમવાર
સુધીમાં અહીં ગુલાબવારીમાંજ અમારાં લગન થશે. હું
મારાં બેહસ્તી મામા પપાના સોગંદ ખાધને કેહું છું—મારા
સદરા કસ્તીના સમ ખાધને કેહું છું કે કે જે વખત
જયછ તેમાં હું આય યુસ્તાદજી કાનફરિયા સાથે
પરણવાની છેલ્લે!

(જલ ધબકતો કે સોફાપર બેસી
જઈ કમકમાને બે હાથોમાં મ્હોડું
ધાંકે છે. અદી ડોળા ફાડી યુસ્તા-
દજી ગમ જીવે છે—પછી તેના
આંગપર ધસી જાય છે.)

અદી—(ઉસ્કેરાધને) યુ સ્કાઉનડલ! તું આય છોકરી સાથે
પણવા તક્યાર થયોછ! ચશમચોર કંગાલ લામટા-
તું ધોરમાં જવાનો થયો તાહરે તું થું—(તેના
તોટો પકડવા જાય છે)

(કેટી ઝડપમાં વચમાં આડી પડે છે)]

કેટી—(માઠી ખુબ પાડીને)—ખબરદાર! મ્મિ હવેથી
મારો ધણી છે—ફર રહેવા! જલ! ડાકટર અરદસર!
તમે બેઈ જણામ્મિઆમ્મિ આગળ રેહીને મારી પાસ-
આય કામ કરાવું છું! ધીકકાર છે, તમારે હેયાંકુશ
માઠીડામ્મિ પર! તમે મને મારી નાખી—તમે
હીચકારામ્મિઆમ્મિ માફ! ખુન કીધું છું!

[સુનામાસી દાડી આવેછે—કેટીને
 પટાવવા જાય છે—કેટી તેવણને
 જોડથી આમકો મારી દુર કરે
 છે—જલ કેટીનો હાથ પકડવા
 જાય છે તેને ઝટાક મારી કેટી
 તરછોડી નાખે છે.]

સુનામાસી—દીકરી!! દીકરી!!

કેટી—જાઓ—જાઓ—બસ નીકલો બધાં હવે મારી
 આગળથી! મને તમારા લોકનું મહોનુખી જોવા
 નથી ગમતું! તમે મને શું સમજો છો! ઝા હું મુઠા—
 હું મરી ગેમ! ઝા માસી—માસી—મને અહીંથી
 લઈ જાઓ—ઝા હું મુઠા!

[કેટી તમ્મર પાઈ બેભાન પુટી પડે
 છે—જલ તેણીને ઝીલી લે છે.]

[ટાપ્પો—લાઈમ લાઈટ—થોડાપુર
 ગંભીર ધંજલીશ મ્યુઝીક.]

એક્ટ ૩ જો.

સીન ૧ લો.

[ગુલાબવાડીનો ઝાડીઝાડીવાલો ગીચ
કમપાઉન્ડ. થોડેક દુરથી માટે
બંગસો નજરે પડે છે.]

(શીરીન ઉદાસ જીવે ગાવી ગાવી આવે છે.)

શીરીન—

દાવર, તાહરે દવાર—આજ હું
પાક મનસની—નમન કરે, રખ!
માંચુ દયા, સરદાર—આજ હું!
નેક નૈયતથી નેકીજ આહું,
દરધાહ, પરવર, સરઝુકાવું;
દીન દયા દીન રાત વું દેજે,
માંચુ વુંજનો આધાર—આજ હું!

અમારાંથી કરમની કાહણીનોજ છે! મારાં ને
કેદીનાં કીસમતનું ચક્કર આજે કાંહ તો કાસે ઓંક
આપ્તને પાછું કાંહ! મહેરનોચજી વજીરદાર મને
મ્હોંતનાં દાઆમાંથી બંઆવ્યા પછી આજે બે મહીના
થયા કેદીની કરમનીયન તરીકે હું અહીં ગુલાબ-
વાડીમાં રેહુંછ. મને અહીં કશી પાંલીનું હવે કુઝ
નથી—પણ—પણ મારા અદી વગર મારે મનથી
મારે જીવતરજ નકાચું છે.

(કેદી આવે છે.)

કેદી—સીલ્લા! વું અહીં છે કે? હું વુંને બંગલામાં કાઢ-
રની શોધુંછની!

શીરીન—જરા ખોદલી હવામાં મન વેરતીતી. અંદર બધી
જીવ શુંગરધ આયો, કેટી.

કેટી—(સિહજ હસીને) અરે હારે હા ડોસાં હું બધું સમ-
જીવું. વરી કોઈની વાર જોતાં હોશો! સાચું બોલ
શીરીન, વરી અદી આજે આવવાનો છે કે?

(શીરીન શરમાઈને નીચે જાય છે.)

કેટી—(માયાથી શીરીન ને કોટી કરીને) મારી વાહલી ખેલેન,
એ છોકરામાં તારો કેટલો જીવજન છે તે શું
જોવાની મને આંખો નથી? પણ તારા મેહરનો-
શજી બાવાની મરજીનેથી તારે માન આપવું જોઈએ.
તે દાહરે એવણુ ને અદી મોહને મોહનું થઈ ગયા
તાહરે કેમ જોઈ જણા બાજમબાજીપર આવી જઈને
એકએકના ટોટા પીસવા માંગતાંતા તે યાદ છે
કેની?

શીરીન—(કેટીના ખભાપર માથું નાખી દઈ) એા કેટ! મને
કંઈ સુજ નથી પડતું! મારો અદીની સમજતો
નથી. એ તો હસકેરધને કેહેછ કે 'મેહરનોશ કાકા
કોણુ થાયછ? એવણુ મને અહીં આવતાં અટકાવશે
તો હું એવણુનું ખુન કરશ!' એવી કંઈ બરી પેલી ગાંડી
વાત કરેછ તાહરે મારા પેટમાં હથત હથત પડેછ.

(આંખ ગુછે છે.)

કેટી—(બરડો પસવારીને પટાવતાં.) જરાક ધીરજ રાખ, શીરીન!
લાંબામાં લાંબી અંધારી ગલીનોખી છેડો હોયછ.
ગમે તેવાં મોટાં ખીહામણા કાલાં વાંદલાંનેથી
રૂપેરી કીનારી હોયછ. એની દાહરો પસાર થઈ જશે.

શીરીન—કેટી, જલનું કંઈ કાગળ આવેછ કે?

કેટી—(ગમગોસાર હાથ મારતાં ગળગળતે આવજો) નહી
આજે બે મહીના થયા એ મને કંઈજ લખતો
નથી. સીદલા, એ લલા ને સાચ્યા છોકરાનું બલ

તેં મુઠ્ઠાએ કમડી નાખ્યું! બસ હું તે વખતે
તદન મેટજ થઈ ગેમલી!

(આંખ પાણી કરે છે.)

શીરીન—તું મને દીલાસો ને હીંમત આપેછ ને તું પોતેજ
હવે કાંય એમ કરેછ? બા, બા! (કાઠી કરે છે.)

કેટી—આ શીરીન! મેં શું પોયુંછ, ઉંધારી આખ્યો એ
હું કેવી જાહનમની ખારમાં જઈને પરીછ તે—આહ
મારા દીલમાં હમણાં શું થાયછ તે કાણ જાણેછ!
(આંખ પાણી કરે છે.) ચાલ અંદર જતે! બાહર
ઘરમાં કેટલો વખત ઉભી રહેશે.

[શીરીન કેટી અંદર બંગલામાં જાય
છે. અસ્તાદજી આવે છે.]

અસ્તાદજી—(બંગલા તરફ દાંત પીસીને જોતી) અહા! મારી લખખે-
પતી ધણીઆણી અહીં રહેછ! આય પાદશાહી વાડી
વજીરામાં એ દાલતની રેલછેલ સાથ ચમન કરેછ ને
હું! હું નવસારી કે બલસાર ને છઠે ખુણે અવટયાં
માર્ગા કશું! આય મારી પૈસે પુર બધરીના મકાનનો
ઉંખર આલંબવાની મને સાફ મનહ છે! શું એ
તુમાખી મેમસાબનો તરાસ છે! ચેકખી મને આજે
થે મહીના થયા પોતાના સોલીસીટર મારફતેજ માક-
સેછ! જાણે કુતરાંને વધેલું સડેલું હાડકું નાખેછ!
મેં જરા તન હજાર રૂપિયા ઉછીના માંગવાનું કાગળ
લખ્યું તેનોખી—નો રીપલાઈ! હું એક ભારતી વર
છેઉં! એક ભારતી જનાવર છેઉં!! એ માટે પેરના
અંલાદજીને મળવાનો—મહેનું જોવાનોખી—મને હુકમ
નથી! (અનુનથી હોઠ કરડે છે.) અહો.—મારા પેટમાં
હમણાં એવું ઉભાયછ કે જાણે શું તું શું કરી ચુકું!
ને રહી સહી પેલી વાંદરી શીરીન ગાંધીનેખી નાપેકાર
ચુજ મેહોનોય વજીરાએ અહીંજ લાવીને આંધી

મુકીછ હમણાજ મારા સાંભળવામાં આવુંછ.
કોઈ આવેછ! જરા ભરખને રાહધાટ તો બેઠઝમે.

[યુસ્તાદજી ઝાડને ઝોથે સંતાપી જાય
છે. મહેરનોશજી આવે છે.]

મહેરનોશજી—(સ્વગત) મને માલીઝમે કહ્યું કે પેલા નાપાક કુકતો એકું
યે વખત અહીં મારી ગેરહાજરીમાં ચોરી છુપીયા
મારી શીરીનને મલી ગીયો'તો! મતલબ કે મારી સખત
તાકીદ છતાં ઝમે યેવકુદ પોરી આવ્ય ચંડાલ સાબુ-
સુકાદયાને અહીં આવવા દેછ! ઝમે મારો ભીખારડો
ભત્રીજો પેલી કેટી દાવરની બાજીમાં છકકર ખાધ
યેઠોછ! તાહરે હવે આવ્ય નાદાન બોલી શીરીનના
પૈસાપર તાગરો રચી રહ્યોછ! ઝમે જખ્ય મારેછ.
પેલા કાફર યુસ્તાદનોખી ઘરાબર ઘાટ હજી ધરવાનો
છે! ઝમે બદમાસ મુજની બધી નેકનામી પોલીસને મેં
આપીછ. પણ ઝમે હરામઝાદો પલીડર હમણાં કાંઈ
દટાઈ મુવોછ કોણુ જણુ?

(યુસ્તાદજી ઝાડીમાંથી બાહર નીકળી
આવે છે.)

યુસ્તાદજી—દટાઈ કાંઈ યેસે? અહીં તારી પાસેજ ઉભેલો છેઉ!

મહેરનોશજી—(યુસ્તાદી ઉસકેરાઈને) યુસ્તાદ કાનફાટયો! લકંગા
ધુતારા! તું અહીં ગુલાબવાડીમાં! તારું અહીં શું
કામ છે? અહીં ખાતર પાડવા આવ્યોછ કે તારી
ધણીઆની પાસથી વરી કંઈ ભીખ માંગવા આવ્યોછ?

યુસ્તાદજી—(દાંત પીસીને) ખીજ કોઈ સખબસર નહીં-પણુ તુનેજ
મલવા આવ્યોછ! મહેરનોશ, આપરો આગલો
પાછલો હિસાબ હવે અહીં આજેજ ચુકતે કરી દેવો
બેઠશે!

મેહેરનોશજી—હા, ચુકતે—તે વરી કેવા કે જેવા કેહછ તેવા ચુકતે! ચાલી ચલાવીને મારા સપાટામાં તું આયોછ, તો હવે—દોઝખી દેવ—હું તુને પાછો આપ્યાં હારકાં સાથ જવા દેવાનો નથી. પોલીસ તારી પાછલ ભુખા વરની માફક લાગેલી છે. મુગો મુગો અંદર બંગલામાં ચાલ! તારાં પાણી લરાઈ ચુકાંછ. અદમાશ ચુસ્તાદ! તું આને એક અવર ધડીએ મને મલી ગીયોછ! તારો હવે અંત આયોછ—આવ!

[મેહેરનોશજી ચુસ્તાદને ગરદનમાંથી પકડે છે. ચુસ્તાદ તેવણના કપાલ પર કકડાવીને એક મુકકી મારે છે. મેહેરનોશજીના કપાલમાંથી લોહી નીકળી પડે છે અને તેવણ જમીન પર પુટી પડે છે.]

ચુસ્તાદજી—(જડખ કચકચાવી) ષે સેતાનના જણુયા! હવે કોણુનો અંત આયોછ—તારો કે મારો?

[એક માટી છરી આટીમાંથી ખેંચી કહાડી મેહેરનોશજીની છાતીમાં મુક મુધી ભાકી દે છે. એક માટી ઝુમ સમેત મેહેરનોશજી લોહીમાં ગરતા તરડયાં મારી મરણ પામે છે.]

ચુસ્તાદજી—(મેહેરનોશજીને જોઈને) એ સાવ મરી ગીયોછ! અચ્ચા ચુસ્તાદ! નહાસે અહીથી—નહીતો ગરદન લટકઈ જવાનો સદંતર સોદો થઈ ગીયોછ!

[ઝડપમાં નાહસી જાય છે. ખીજી મરથી અદી સફેદ મુઠમાં સાંધક-લપર ઝડપમાં આવવા જતાં ઉંધે મસતક ભોંયપર પડેલા મેહેરનોશજીના આંગળ પર પુટી પડે છે. અદીના કપડાં લોહીથી ખરડાય છે.]

અદ્દી—(ઉઠીને વાંકો વચી જમીનપર પડેલું મુરડું તપાસતાં) યા પરવરદગાર! કોઈનું લોહીથી ઝરરતું પોડી છે! (સાંકલતું લેમપ કાઢી મેહરનોશજીનું માહકું તપાસે છે.) મારા પોદા! મેહરનોશજી કાકા! એ હું થું જોઉં! આય છરી! ને મારાં કપડાંપર. બધા લોહીના દાઘા! અરરર હવે? હવે થું કરું?

[બગીચાનો માલી આવીને સામે ઉભો રેહી ડાઘાને અદી ગમ તથા મેહરનોશજીના મુરદાં ગમ જોયા કરે છે, પછી બંગલા તરફ ફરી મોટેથી બુમો પાડે છે.]

માલી—(મોહટેથી કલ્લા પાડીને) બાઈ બાઈ! કેટી બાઈ—સુનાબાઈ! ખુન, ખુન! બેગી યા, મેરવાનજી.!

અદ્દી—(ભાંયપર પડેલી સાંકલને તરાપ મારી ઉચ્ચકતાં) એ મને ખુની સમજે છે! બસ થઈ ચુકું! મારે આવી બન્યું! એા હવે થું કરું! માઈ જોડ!

કેટી શીરીન ત્યાં ધસી આવે છે. અદીને જોતાંજ તથા મેહરનોશજીપર નજર પડતાં શીરીન એક ચીસ સમેત બેબાન ભાંયપર તુટી પડે છે. કેટી હરણ્ણાર થઈને અદી ગમ ટગર ટગર ટીકે છે. માલી મેહરનોશજી આગલ જમીનપર ભેસી જઈ તેવણુને તપાસે છે અદી ભાણુ ભુલી જઈ એકદમ સાંકલપર સવાર થઈ ધસારા-બંધ ત્યાંથી નીકલી જાય છે.]

[અખ શા—માણુસો મેહરનોશજીને અંદર ઉંચકી જાય છે. કેટી સુનામાસી, અમીના શીરીનને સાવધ કરી અંદર લઈ જાય છે.]

(ટાળલો—ધીમું ધંગ્ગીશ મ્યુઝીક)

સીન ૨ જો.

[મોદીખાને જલનો એક સાદા માદા
ઝારડો. એક સોફા તથા ખુરસી, નાની
ટીપાઈ પર બોલું મેકેલું છે. એક ચીડીંગ
લેમ્પ. એક મોટા દેવદારના પેઠારા
પર અબદુલ ખુલ્લામાં બેસી બુટને
પાલીસ કરે છે. જલ સોફા પર થઈ
કાંઈ ચોપડી વાંચે છે.]

જાલ—(કંટાળીને ચોપડી બાજુ ફેંકી દે) આને માર
મગજ કોણ જાણે કાંઈ ચરવા ગીયું છે. (ધડીઆલ
બેઠાને) આંડખી વાગી ગીયા! ચાલ હવે સુઈ જતે.
આહ બેમરવત એકદર દુન્યા, તું મારી સાથ અજબ
સખત થઈ છે! મારાં બાપીકા ધેરને તજીને હું
અહીં મોદીખાને આય ઝોરડી ભારે લઈ રહો છ
પણ મુંબઈ જાણે મને કડવા આવે છે! અબદુલ!

અબદુલ—(ઉઠી આવીને) જી?

જાલ—આય રકાખીઓ ઉઘડી જા! મને આને ખીલકુલ
બુખ નથી.

અબદુલ—એમ શું કરો છ, જલ શક? સવારના નાસ્તોખી
આને તો નથી કીધો. તખીયત ખીગાડવા માંગો છ
શું? સેવા જરા બે બુક—

જાલ—(ચીરડાઈને) માયું ના ખા! આને માફ મસ્તક ઠેકાણે
નથી! બસ રકાખી ઉઘડી જા, કેહું છે તે
સાંભલે છે કેની?

[અબદુલ રકાખીઓ ઉઘડી જાય છે]

જાલ—(સ્વગત) બાવાજીનું ધેર જોડીને મારી સાથ પાલેલા
કુતરાની માફક અહીં ચાલી આવેલા. મારી બચખીનો

આય વફાદાર નોકર મારે ખાતર જીવ બારેછ! પછુ મારી છાતીમાં હમણા કેવો ચમટો તુટેછ તેનો એ ખીચારાને થું ખ્યાલ છે! ઝા કેટી કેટી! સદાની મુઝવણીમાં એને મને રીથતો કરી નાખ્યોછ તેનું મને જોરહું લાગતું નથી, તેરહું એ છોકરીએ પોતીકા કાજગરા જીવતું જે સલાનાથ વાલ્યુંછ તેનું મને દુઃખ લાગેછ. અફસોસ! કેટલાંક માયખાપો કોઈ વખત પોતાના ઘરમાંઝિનાં સુખનાં સવાલમાં હૃદયી જ્યાદા સખત બની તે નહીં ધટવી હજત પકરી બેસેછ, તાહરે બાહે વખત જે ગમખાર પરીણામ આવેછ તેનો આય કેટી એક જીવતો જાગતો દાખલો છે! (નીસાસો નાખે છે.)

(બાહેર કોઈના પગળાં સંભળાય છે.)

(ચાંકીને) યે? એ રાત પરી પગલાં કોણના સંભલાયછ?

[અદી ધસારા બંધ ધસી આવી એકદમ જાલના પગ આગલ ધરર કરતો કે ફસડાઈ બેસે છે અને હાંફે છે.]

અદી—જાલ મને બચાવ! ખોદાયને વાસ્તે મને બચાવ!

જાલ—(હેબતાઈને ઉભો થઈને) અદેસર!!

અદી—જાલ! હું મરી ગીયો! અરરર મારાથી છબરડો થઈ ગીયોછ! ઝા મને બચાવી દો! હું મુવો જાલ!

[જાલ અદીની આગલ યુંડણ મંડીએ બેસી જઈ તેને ખભાંમાથી હલાવે છે.]

જાલ—એમ થું કરેછ અદી!! તારાં કપરાં ઘોઢીથી ખરડાયલા કેમ? થું થયું? અકસમાત થયો! બોલની તો!

અહી—નહી નહી યુલાખવારીમાં હું જતોં તો તેટલાં—ઝાહ !—
 બોંયપર મહેરનોશજી મારા કાકા ઘોહીમાં ઝઝરતા
 મુવેલા પરેલા કમપાઉન્ડમાં (હાંફે છે.) ઝાહ માધ—હું
 તેની પંર અંધારામાં સાધકલ સાથે તુટી પડ્યો—ઝાહ !
 નીચે મારી સાધકલ છે—ઝા—તેને સાંતી દે—જલદી
 કરે ! પોલીસ મારી પુઠે લાગીછ !

[અખડુલ બાહર દોડી જાય છે.]

જલ—તારા કાકા મુવેલા પરેલા ! ઝે થું બકેછ !

અહી—તેવણનું કોપ્પઝે ખુન કીધેલું—ઝાહ—

જલ—યહી ?

અહી—હું મલરાધ ગીયો—ઝા—મેં સુદ્ધ ઘોહી દીધી !—
 ઝાહ—ને મટ જોવા અહી મારતી સાધકલ નાહસી
 આયોછ ! ઝા મને સંતારી દે ! લોકોઝે મને
 નાહસ્તાં જોયોછ !—

જલ—મારા ઝોદા ! ઝે તેં થું કીધું ! અદી !

અહી—મારું નસીબ કુટું ! મારી પુઠે અખલડી પોલીસ આવશે.
 અરે હવે કાંહ જઈ !!

અખડુલ—(ધસી આવતાં) શેઠ ! તે લોક આવે છે ! ઝેક પલ
 યુમાવશે નહી. મેં સાધકલ કુવામાં હેમાવી દીધીછ
 જલદી કરે ! અરદેશરજી, ઝડપ કરો—આમાં બેસી
 જાઓ !

[અખડુલ મોટો પેટારો ઝડપમાં ઉઘાડી
 અંદરથી મેલાં કપડાં કહાડી
 બાળુઝે નાખે છે અને અંદર
 અદીને ધુસાડી દધ તેને તાણું મારે
 છે. જલ ફગળાઇને બધું જોયા
 કરે છે.]

અખડુલ—વેલો! એકદમ વાંચવા પડી જલો, જલ શેક!

[જલ ચોપડી વાંચવા બેસી જાય છે. અખડુલ પેટારાપર સુઈ જઈ ધોરવા માડે છે. એક દેશી પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટર તથા એક પોલીસ જમાદાર દાખલ થાય છે.]

ઇન્સ્પેક્ટર—એક સખસ નામે ડાક્ટર અરદેશર વજ્રદારને બાઈ-સીકલ પર અહીં દોડી આવતાં લોકોએ જોયો. તે અહીં આયો, મીસ્તર?

જલ—(અજબ થવાના ઢોંગ કરીને) ડાક્ટર અરદેશર વજ્રદાર અહીં? અહીં દોડી આયો? અહીં તો કોઈ નથી આવ્યું! પણ શું છે શું, મીઠા ઇન્સ્પેક્ટર.

ઇન્સ્પેક્ટર—તેવણે પોતાના કાકાનું ખુન કરીધું!

જલ—એ શું બકો?

ઇન્સ્પેક્ટર—અરે કેહું છું, સાહેબ. હું વખત ગુમાવવા માંગતો નથી. તમારે તાંહ એ સમજ નથી આવ્યો?

જલ—મારે તાંહ! તમને એમ બોલતાં સાંભરીને હું અજબ છેઉ! આવ મારા બે ઝારડા તમે જોઈ લેવાની!

[ઇન્સ્પેક્ટર અહીં તંહી બંને ઝારડામાં જરા ઝડપી નજર ફેંકે છે. જલ સુતેલા અખડુલની આગલ જઈને તેનાં બરડા પર એક છાપટ મારે છે.]

જલ—અખડુલ! અખડુલ ઉઠ! ગદ્દા! ઉંઘાયછ શનો? ડાક્ટર અરદેશર વજ્રદાર આજે અહીં આયા'તા? આપરે છે—તે કાહરે ખુન થયું, ઇન્સ્પેક્ટર? મને કંઈ સમજ નહીં પરતું.

[જોરથી આબસ ખાઈ અખડુલ ઉઠે છે. અને આંખ ચોળી ગભરાયેલે ચેહેરે ઇન્સ્પેક્ટર અને જમાદાર ગમ જોય છે.]

આને અહીંયાં કોઈ આયુ'વું, અબદુલ ?

અબદુલ—નહી સાહેબ—આયુ'વું તો કોઈ નહીં.

જાલ—પેલા ડાક્ટર અરદેશર કંઈ અહીંયાં આયો'તો
—બાઈસીકલપર ?

અબદુલ—આહ કોણ ! પેલા સેનેટરીની પાસે રહેતા છે તે પારસી
ડાક્ટર ? તેવણુ અહીં તો નહીં આયા'તા. પણ—
અહંહંહં !—યોરા વખતપર તમારું બાઈક લાંબોની—
તાહરે જોરમાં બાઈસીકલપર આવ રસ્તેથી આણીમર.
તેવણુ એકદમ દોરી તો ગીચા'ના.

ઇનસ્પેક્ટર—(રહોડું કુમલાવીને) તે અહીંથી ફેરવોકવાર થયો
ગીયો ?

અબદુલ—પાંચકે કલાક થયો હોયે, સાહેબ.

કોનસ્ટેબલ—અહીંથી દરીયાને કીનારે પુગી બોટમાં સટકવા માંગેછ.
એક્ષકયુઝ મી, મેં તમને ડીસટર્બ કીધા.

[ઇનસ્પેક્ટર તથા જમાદાર જાય છે.

અબદુલ અદીને બાહર કાઢે છે.

અદી જલનાં ખભાંપર માથું
નાંખી દઇ રહે છે. જલ દીલાસો
દે છે.]

ટાઈટી.

સીન ૩ જો.

૪૪૪:૪૪૪

[તેહમુરસ દીવેઆનો સીટીંગ રૂમ-
ફેની ચીંતાપુર જીવે અંદરના
ઝોરડામાંથી બાહર આવે છે.]

ફેની—(સ્વગત.) સવા આઠ થઈ ગીયા ને હજુર તેમુલજી
પાછા નહીં આયા? મુંબઈ આવતાને વાર ઝેમ
શું એવલુ મને ખીધગવી મારતા હોયે! એવલુના
સોંગ કંઈ આજે મને ગમતાજ નથી! એવલુના
ભઈ ભોંજખંખી કોણ જાણે કાંઈ સુકઈ ગીયાંઈ
(કાલ-મેલ વાગે છે.) લે કોઈ આયું!

[મનચેરજી મગોલ ખુબ યુસ્સામાં
દાખલ થાય છે.]

મનચેરજી—(ફેની પર નજર પડતાં) જી, એક્કયુઝ મી, પલુ-પલુ
તમે મીસીસ દીવેઆ છેઓ!

ફેની—હાજી, કેમ?

મનચેરજી—તમારા વર પેરમાં નથી?

ફેની—નહીં, હમણા પાછા આવશે. તમે કોણ છેઓજી?

મનચેરજી—હું મનચેરજી આદરજી મગોલ. હું કેહવાને ધણીજ
દલગીર છેઉ, મીસીસ દીવેઆ, કે તમારો હસબંડ
એક પહેલા નંબરનો બ્લેગાર્ડ છે!

ફેની—(ચકીત થઈને) શું હં હં હં?

મનચેરજી—પારસી કોમમાં એવા મુજી કોરગાઓ હસ્તા'ભાગવે છે
એ આપરે વાસતે મોટી નામોશીની વાત છે, બાનુ!

ફેની—(ચીરડાઈને) એ તમે બકોઈ શું? કોણ બ્લેગાર્ડ
છે ને કોણ કોરગો છે!

મનચેરજી—તમારો વર—ડી. આર. દીવેઆ-કોણ મુવોઈ તે! .

કેની—મારા વર! કંઈ તમે એટલેટ થયાછ! માહરાં મ્હોનાંપર એમ બોલવાની તમે હીમતજ કેમ કરોછ?

મનચેરજી—બાઈ, ગુસ્સે થવામાં કંઈ ફાયદો નથી. મેં તમારા ધણીને બાપ જનમમાં બાયગે એકું બે વખત અછરતા દુરથી જોયા હોય—પણ કેહવથ તો તમુને દુઃખ લાગશે કે એ સખસ પારકાં ઘેરોમાં ધુસીને સુખી કુટુંબોમાં સડો પેસાડનારો એક બેશરમ બદમાશ છે.

કેની—(અત્યંત ગભરાઈને) એટલે?—એટલે?

મનચેરજી—સાંભલો, એ દીવેચા નામના પારસીને મારી બેહન નાજાં જે મારે તાંહજ રહેછ તેની સાથે કંઈ અગાઉની આઈ સ્કુલની એરખાંન હોયે. મેં એવણુને જે વખત લખીને ચેતાવ્યું કે મારી બેહેન સાથે કાગલ પતર કરવાં નહીં. પણ આજે મને હમણાજ ખબર પડી કે મારી ગેરહાજરીમાં એ બેઅદબ મુજી મારે તાંહ મારી બેહેન નાજાંને મલી આવવાની સરકશીખી કરી ગીયોછ! હું પુછુંછ કે એ શું તમે વાજખી ધારોછ? એ શું એક ગ્રહસ્થ માણસનું કામ છે?

કેની—અરે પણ બાઈ, મારા તેહમુલજી એવા છેજ નહી. તમે કંઈ સજજર બુલ કરતા હોશો!

મનચેરજી—બુલ શાની કરે—કપ્પારની! મને આજે મ્હોને માહતું એ સ્કાઉનડૂલની સાથ મલીને ખરું નરું કરી નાખવુંજ પડશે! હું અહીં બેસુછ—આવવા દેઓ તેને!

કેની—પણ આજે તમારા ઘેરમાં એવણુ ચઢરી ગીયા! આજે?

મનચેરજી—હા, આજે! અબધડી! અડધા કલાક પર! મોસ્ટ શેમફુલ!

[કોલબેલ વાગે છે—તેમુલજી તપખીર સુધતા સુધતા આવે છે.]

ફ્રેની—ઝા લેવા ઝવણુજ આયા। તેહમું!—(અમકીને)
 ઝા વાય મરે ઝિ આય સાં કોતક! વરી પાછો
 ઝિ બરીયો સકાર કાંય લીધો?

તેમુલજી—શાંતી! તુને ઘણું વખત ખોટી થવું પડીયું કે?
 (મનચેરજીપર નજર પડતાં) સાઆઆઝિયજી;
 પ્રધર!

મનચેરજી—(ડોળા કકડાવીને) મીઠો દીવેચા! હવે ઝિ બધી
 ભટક છોરી દેઝા! હું મનચેરજી આદરજી મગેલ!
 હું જાણું છું કે તમે કેવા વીટીપરના નાંગ છેઝા તે!
 પારકા ઘેરેમાં માટીડાઝિની ગેરહાજરીમાં ધુસી
 જતાં તમુને શરમ નથી આવતી?

[તેમુલજી ડહાધને મનચેરજીને માથાંથી
 પગ સુધી ઝેચા કરે છે.]

તેમુલજી—શાંતી! ફ્રેની, આય જરથોસ્તી કોણુ છે? ઝવણુ શું
 કેહેછ—પુછની? (મનચેરજીને) પ્રધર, તમે હમણા
 શું બોલીયા?

ફ્રેની—તેહમું, તમે આજે કોઇના ઘેરમાં કોઇ અણુજણી
 ઘેરીને મલી આયા? સાચ્યું બોલો!

તેહમુલજી—હા, શાંતી! કોઇ અસતરી હતી તો ખરી! તે વાયલ
 જેવી આવીને બેમહલાજી મને ગલે વરગીને મારી
 સાથ પીઆરજી કરવા મંડી ગેઇ--હેહેહે!

ફ્રેની—(ચાંકીને)—ઝિ શું બોલોછ! તમારી આગરી બાગરી
 ખીસી ગેઇછ કે!

મનચેરજી—આગરીખી નથી ખીસી ને 'ડાગરીખી નથી ખીસી!
 બાપ—તમે આય ચંડાલને ઝિરખતાં નથી.
 (તેમુલજીને) શું બોલ્યા, સાહેબ? તે છોકરી તમારી
 સાથ પ્યાર કરવા મંડી ગેઇ! (સ્વગત) આયખી
 વરી ઝિાર તરાંહનો નક્ક પારસી છે!

તેમુલજી—હા પ્રધર! મને કોઠી કરે ને ચુમી લે તે આ મને
તો ધણું અનીતીભર્યું લાગ્યું. કોઈ અસતરી એમ
પાતીકા દીલના કામી જીસાએને —

મનચેરજી—(બેહદ ગુસ્સે થઈને) કોઠી કીધી—ચુમી લીધી! બેહયા
નીચ કોરગા! લે આપ તેનો સવાદ! તારી સાથે
ખ્યાર કીધી! વરી નફ્ટ થઈને કેહેછ!!

(ડોગબોલીપ મોઢેમાંથી કહાડી લે
ચાર મજબુત સપાટા તેમુલજીને
લગાવે છે. તેમુલજી જુમાનુમ કરી
મેળે છે!)

તેમુલજી—અરે, અરે શાંતી! શાંતી! એ થું કરોછ, પ્રધર!!
ફેની, એને જરા થંડો પારની તો! એ કોણ છે
કોણ પણ તે! મને મારેછ શાનો?

ફેની—અરે પણ, તેહયું, તમે આને હમણા કાંઈ જઈ
આયા? ભસોની ખરાખર!

તેમુલજી—વળી ખરાખર તે કેમ ભોંસુ? આલીકુદને તાંઈ
જઈ આયો—ખીને કાંઈ જમ જો? શાંતી! એાઈ
એાઈ, આય જરયોસ્તીએ તો મારું આમરું
ઉમેરી નાંખ્યું!

મનચેરજી—અરે કુધ કોણના બાવાની લાવે! તારી તાકાતાજ
થું કે મારી ગેરહાજરીમાં મારી સીસતર સાથ
એટલી બધી અણધરવી છુટ લે! નીચ અશમચેર
ખેગાર્ડ! તાસં અંચેજી ચીલીમ આલાકીયાં કપરાં
બદલીને આય સફેદ ઇગનાં કપરાં તું પેહરી
આયોછ તેથી હું ઇગાવાનો નથી—સમજયો!

(પાછો આપુક ઉગામે છે. તેમુલજી
ફેનીની પછવાડે ભરાય છે.)

તેમુલજી—(રડમસ અવાજે) પ્રધર, પ્રધર!! મને મારો ના!
શાંતી, શાંતી! હું તમને ખરું કેહુંછ કે તમારી

મંચેરજી આદરજી મગોલ.

ફોટો લેનાર મી૦ જહાગી૦ તારાપોર, ખી ઝમ.

કુંવરજી કોપરબ્રાસ.

ફાટો લેનાર મી૦ જલ્દાંગીર તારાપોર, ખી. ઝે.

બેહેનેજ આવીને મને કોઠી કર્યા કીધી! મને ઉલટા
ગરે શાના પરાછ? અરે અરે શાંતી! મને મારોછ
કાંય પણ તે? (મનચેરજી કટકાવે છે.)

ફેની—(વચમાં પડીને) જરા કંડા પરા, ભણ! હું જે
હાથે માફ માગીને કેહુંછ—

તેમુલજી—(ખીજાઈને) એ તે કંઈ તમારા મુંબઈના સાકની
રીત છે! નીરદાશ માણસને મારોછ શાના!
પ્રથમ, તમારીપર હું બલાતકારને સાર ફાંજદારી
કામ ચલાવશ! શાંતી!

મનચેરજી—અરે તારા ફાંજદારી કામ ચલાવનારને શું કેહું!
વરી છે સામ્રો સતો યાચછ! સ આય ફાંજદારી
કામ ચલાવને!

[પાછો ચાલકનો પ્રપાટો મારે છે.
તેમુલજી કીલીયાન કરી મુકે છે.]

ફેની—ઓ તારા હાથ ભાગેરે તારા! ઓ હવે શું કરું!
ઓ માય—ઓ કોઈ આવો! રામા—રામા!

તેમુલજી—(ઉશકેરાઈને) એમ જરયોસ્તી! હું તમારી સામ્રો
કામ ચલાવવા માયુંછ! તમારું નામ આપો!—
નહીં આપતા? ફેની, ઉભી રેહ? હમણાં એક
પોલીસ સીંગાઈને બોલાવી લાઉછ.

[ધસારાખંધ જાય છે.]

મનચેરજી—ફરીથી હવે એ મારા ધેરનું નામ નહીં લયે! એવા
કારાં મ્હોંનાના મુજબાને તો એમજ સવાદ
ચખારવો બેધએ! (ફેની ગમ ડોળા કકડાવીને) એ
તમારા મુજ માઠીને આકોશમાં રાખો, સમજ્યાં!
નહીં તો કોઈ દહારે એ ફાંસીને લાકરે ચહરશે
ને માથે હાથ દબને રરશે!

[મુખ રોહસામાં ચાલી જાય છે.]

ફ્રેની—(સ્વગત) ઝિંઝિ આયરે-હવે શું કરું? કાંઈ જાણું?
બલા જાણી મારી-મુવાં આય મુંબાઈને ઝિંઝિ
વરદાન છે ઝિંઝિ જાણતે તો આવતેજ નહીં! ઝિં
ધણી મુધ નાજી કોણ વરી નીકરી આવીછા!
(કોણ બેઠા વાગે છે)-કોણ?-ઝિંઝિ કુવરજી કાકા!—

(કુવરજી કોપરખરાસ બગલમાં બે
તણ મસં મોઢા પોથાઝિંઝિ મારી
દાખલ થાય છે. ફેની દોડી જઈ
તેવણને કોટી કરે છે.)

ફ્રેની—કાકાજી, સારું થયું કે તમે આયા! કહારની હેબત
ધસકે હું તો ખીલીને અરધી થઈ જાવુછા! આય
ધેરમાં તો ધણી ધોરી કોઈ મલેજ નહીં!

કુવરજી—(ચાપડીઝિ બાજુઝિ મુકતાં) તારા બાપ પસીને
બેંકોકથી તાર આયો તેરેજ મેં તો જાણ્યું કે
તમે લોક આને ઝિંઝિતાં મુંબાઈ ઉપડી આયાંછ,
ને અહીં તેમુલજીનો કોઈ ભઈ રહેછ તેને તાંહ
રેહવાનાં છેઝિંઝિ!—તારા ધ્યાનમાં ઉતરયું? અમસા
પોલીસ કાકાને તાંહ તારેથી નહીં ઉતરાયું-કેમ, પોરી?

ફ્રેની—નહી, કાકાજી, યુસ્સે ના થાવો. તેમુલજી બોલ પકરી
બેઠા કે હું તો બસ મારા ભાઈનેજ તાંહ ઉતરું-
તારે શું કરું!

કુવરજી—હું કાંઈ છે, તારો માટી કાંઈ છે? તું છેક
લંકાની નાકે બેંકોક બેઠી બેઠી પરણે અદરાય
તારે હમે લોક શું જાણ્યે કે તારો ધણી કુવો છે!
મારા ભાઈ પેસુતને તો અગાઉ મને લખેલું કે ઝિંઝિ
જમણ, તે ઝિંઝિ તારા વરનું જરા માથું ખીસેલું
છે! ખરી વાત કે?

ફ્રેની—બોલો ના, કાકાજી! તેજ મુધ માટી શીકર આંતામાં
પડીછ તો! મારા તેમુલજીએ આઝિંઝિસોશી ને યોગ

અન્યાસના મુવા કંઈ પછારા મારીયા તેથી ઝિવણુનું મગજ છ મહીના પર જરા ચકાસી ગેયલું. હું ને અંહી આપા પછી તો ઝિવા કંઈ નહીં સમજ પરે તેવા ચેનચાલા ઝિવણુ કરેછ કે-ઝિ કાકાજી-મારા પેટમાં ફાર ફાર પડેછ!

[કુવરજી એક મારો પોથો ઉઘાડી તેના પાનાં ફેરવે છે.]

કુવરજી—હું! સમજ્યો! સમજ્યો! ઝિબરેશન ઝિમ્મ કી ઇન્ટેલેક્ટ! તારા બાપે લખેલું તારેજ હું સમજ ગીયો કે ઝિ નોન કોમપોસ મેનટીસનો બોલેલો બોલેલો કેસ છે. તારા ધ્યાનમાં ઉતર્યું?

ફેની—(ચુંચવાઇને) થું કાકાજી? શાનો કેસ છે? ઝિ આપ બધા પોઠાઝિ શાના ઉચકી, લાખાછ?

કુવરજી—ફેની, આજે કેટલો વખત થયો હું “ઝિમેનસીયા” અને “મેનટલ ઝિબરેશન” ની સ્ટડીમાં ઉંડાણથી ઉતરેલો છેવું. તારા ધ્યાનમાં ઉતરીયું? આપ તેના લેટેસ્ટ વર્કસ છે. આઝિ ચોપરી “Treatise on the co-relative functions of the cerebellum and pancreas” નું ચોવીસમું વોલ્યુમ છે. તારા ધ્યાનમાં ઉતરીયું? તારા વરતું મેડનેસ હમણા પાછું ઉભરી નીકલતું હોયે—વચમાં “લ્યુસીડ મોમેન્ટ” આવતી હોયે! ઝિ આપ અનડરસ્ટેનડ! આપ અનડરસ્ટેનડ!

ફેની—મરે તમે થું બોલોછ? મને તો કંઈ સમજ નહીં પરવું.

કુવરજી—તું નહીં સમજે પોરી, તું નહીં સમજે! બસ તું હવે ચપી જા! એક કફેરા મેનટલ ડીઝીઝની પ્રેક્ટીકલ સ્ટડી કરવાની હવેજ ખરેખરી ગ્રાંડ તક મને મલશે. ઝિવાં પેલાપણાનો કેસ ધણો ડેનજરસ હોયછ. ઝિ ડિમેનસીયા ચપ દધને હોમોસાઇડલ મેનીયામાં બદલાઇ જાયછ-પછી તે પેશન્ટ આપુને છરી મારે-કરડે-ગઈ ભયરે! તારા ધ્યાનમાં ઉતરીયું?

ફ્રેની—(ગભરાઈને) ઓ માયરે! ઓમ થું બોલોછ ને!
કુંવરજી—એ તારા માટી એક મીનીટે સાંજે સમા દખાય-
ખીજી મીનીટે ચપ કરવી છરી કાઢીને આવ તારા
ગરાંની 'વીન્ડ પાઈપ' કાપી! નાખે તારા ધ્યાનમાં
ઉતરીયું?

ફ્રેની—ઓ કાકાજી! ઓમ થું ખીધરાવોછ, જા બા?

કુંવરજી—છટ! ખીહેછ થાની? તું જોજેની, પોરી, મારાં આગલાં-
ઓની હીપનોટીક સાધનોથી ને મારા ડોરાઓના મોરબ
મેમને ક્રીટમથી હું વાધનેખી બરફના પ્રાણી જવો ઠંડા
કરી નાખું. તારા ધ્યાનમાં ઉતરીયું? (ધડીવાલ
જોધને) અહો! સારા આંઠ થઈ ગયા? લે, ચાલ
બા-હવે જતે. કાલે સહવારનાં પાછા આવી જવથ.
(જવાને માટે ઉઠેછ.)

ફ્રેની—નહીં, નહીં, કાકાજી-જોવરી, જરા થોડા વખત
ખેસો! મને તો અહીં અખલી રેહતાં, બા, ખીલીક
લાગેછ. તેમુલજી હમણા ઓય આવતાજ હોયે.
જરા દસ મીનીટ થોભો-તેમુલજીના બાઈ ભોજ-
હખી અખધરી આવથે.

કુંવરજી—(હસીને પાછા બેસતાં)-વારં ચાલ, એ સાક આવે
તેટલાં બેસુછ. તેટલાં જરા કંઈ ગા જોઉં-તારા
બાપ પેસી લખેછ કે તું મનેનું ગાયછ તે જરા
જોધયે તો ખરા!

ફ્રેની—વારંજી—

સજ્જનો, સાર જીન્દગીનેા છે બેથમાર-સમજો તો!
મીસાલે ખવાળ-સ્પનાની ખરે સંસાર-સમજો તો!
બદીથી જો કરે મનજીલ સરાઓનીની, આદમ,
સફર એ જીન્દગાનીની ખરે બેકાર, સમજો તો!
મીસાલે ખાક ફેના છે એ તમારી જીન્દગાની તો,
પાણીના પરપોટા સાની બધા તવચાર, સમજો તો!
ગફરી કરીને ના ઉડુ ઉડુ કર, રે ઓમ સમજી જરા
મનમે,

કે બસ ટકવી છે એ ચાંદણી ફકત દિન ચાર
—સમજો તો!

સીન ૪ થો.

[અંદરી ખાતે એક ઓરડો. અંદર એક ટેબલ ખીછાવેલી છે. ઉપર પ્લેટો, ગ્લાસ સોડાની બાટલીઓ, બ્રાંડી વીસ્કીની બાટલીઓ વગેરે છે. અદી એક મુસલમાનના છુપા વેશમાં, અબ્બુલ એક નવાબ-ઝાદના છુપા વેશમાં, અને એક ડીટેક્ટીવ તેમજ જલ આવે છે.]

જલ—આજનો દાહાડો બરાબર પાર પરે તો સાઈ ! બચ્ચા અબ્બુલ, તું અમુને અહીં લઈ આવ્યોછ-પણ ટેક કેર ! પેલા બે ખવીસ કાકા ભત્રીજા થણા ડેનજરસ માણસો છે જો !

અબ્બુલ—(હસીને પોતાની ઓઠી દાહડી કાહડી નાખતાં) જલ શેઠ, તમુને હજુર મારી પર વીશવાસ નથી ?

જલ—તારી પર ૧૬ આના વીશવાસ છે, અબ્બુલ. તેમ નહીં હોતે તો તારી આય જીવ સટોસટની રમતમાં હું ને અદી સામેલ કેમ થતે ? પણ કમખખત, તેં અહીં કેટ્ટીને અને શીરીનને પેલા ખુની અંડાણાનો ડામાંમાં લાવવાનો તાગરો રચ્યોછ તે આપડીયા મને ખીલકુલ નથી ગમતો ! આપ મરુ સે !

અબ્બુલ—તમે ચીતાં ના કરો. આપરે ચાર જણા અહીં છેમમ્મ કેની ! આપરા પટવરધન ડીટેક્ટીવ એવા ચાર જણુને એકલા પુરા પડે તેવા છે ! કેમ રાવ સાહેબ, ખરેની ?

ડીટેક્ટીવ પટવરધન—ખીહો નહીં, મીઠો ઉમરીગર ! એવાતો કમ કંઈ ધાસ્તી ભર્ષા બદમાસો મારા હાથમાં રમી ગયલા છે. આપ સાહેબોના બાલનેખી અલવલ નહી

આવે તેનો હું જોખમદાર! અબદુલ મીયાં કેહ્યું તેમ એ ગુસ્તાદની આંગલી પરની વીટી જો હાથ લાગી તો અરદેશર શેઠને માથેની આફતનું વાદલ વીખે-રાઈ ગયલું સમજજો! મરનાર મેહેરનો શજના કપાલ પર ચુકકી મારતાં જે છાપ પાનાની વીટીએ પાડયોછ તેની પ્લાસદર ઝોફ પેરીસની આકૃતી પોલીસની પાસે છે. તેજ વીટી ગુસ્તાદની આંગલી પર હોય તો તે એને ત્રણ લાકડીએ લટકાવશે.

બલ—(અબદુલને) તુને ખુનવાલી જગાએથી ગુસ્તાદજીના એડરેસનો પીરોજખઈ તરફથી આવેલા પોસ્ટ કારડ મળી આવ્યો એ સહથી અગતની જગ્યાની છે. અબદુલ, તેથી મને ઘણી આશા આવીછ!

અબદુલ—ગુસ્તાદજીના હાથમાંની વીટી આપણને કહડાવવી જોઈએ. પણ તે કામ બાઈ માણસોની મદદ વગર થઈ શકે એમ નથી, શેઠ. અલબત્ત જરા જોખમનું કામ તો છે—પણ આપરી ચારો જણ પાસ ભરેલી પીસટોચો છે!

[ખીસાંમાંથી એક રીવાલવર કાઢીને દેખાડે છે.]

બલ—(હસીને) મીઠ પટવરધન, આવ પોરીયાને તમારા ડીટેક્ટીવ ખાતામાં તમારે લેવો જોઈએ. જોવની, મારા કહયા વગર, મારી રજ વગર, કેટીની પાસથી એ કંઈ રૂપીયા લઈ આવ્યો—ને પછી હેદરાબાદી નવાબ-જદો બનીને પેલા બે મુજબ્બો સાથે ઘાડી દાસ્તીબી પાડી બેઠો! ને હવે આજે અહીં તે લોકને ખેંચાવી મંગાવવા સારું બધું રોખરું ઉભું કીધુંછ! તારા માંબી એટલું પાણી છે એવી મને ખબર નહીં હતી, અબદુલ!

[અબદુલ હસીને બે હાથે સલામ કરે છે.]

અખડુલ--જલ શેઠ-અરદેશર શેઠ! જે વખત જમણ તેમાં હવે પેલાઓ આવશે. તમે લોક પેલા સાખ્યેના ઝીરડામાં છુપઈ રહેવા! ને કેડીબાઈ શીરીનબાઈ આવે ને જમે તે તેખી થાય તોખી હું ને રાવસાહેબ તમુને કેહીએ નહીં તાંહ સુધી કબ્બી બાહેર નીકલતા ના! એ લોકને આને મુઠ્ઠા સાથે પકડવાના છે! જેવ અરદેશર શેઠ, તમારી કબુલાત છે હો!

અદી--બસ વું કેહેશે નહીં તાંહ સુધી હું બાહેર નહીં નીકલું! ખાત્રી રાખ.

જલ--હા સેહેજમાં કામ ખીમડી જવું નહીં જોઈએ. અહલો! કોઈ આવેછ ખરા. કમ અલોગ, અદી!

[પટવરધન, જલ, અદી પાસેના ઝીરડામાં છુપઈ જાય છે. અખડુલ ખોટી દહાડી પાછી પેહેડ છે અને રીવાલવર ખીસાંમાં મળી દે છે. ગુસ્તાદજી આન દાખલ થાય છે.]

અખડુલ--ઝોહો આવો આવો! થું થયું થું! સાડા સાત વાગે આવવાના હતા તેના આંઠ વાગવા આયા.

[બંને સાથ સેકહેનડ કરે છે--અને તેમ કરતાં ગુસ્તાદજીને જમણી હાથ ઝાલી રાખી તે પરની વીઠી ધ્યાનથી જુવે છે.]

ગુસ્તાદજી--આમ નાપાકે વરી પોતાની રીત પ્રમાણે આવવાઈ કીયું! દેસ્ત, પેલી કેડીને તેં કાગર બરાબર ચોક્કસ આને પુગાડીયું છે કે?

અબદુલ—ચોકકસ ! આને સાતેક વાગે બરાબર ટકોરાબંધ મારો ભરસેદાર માણસ એ બાઈએને પેલું આપડું તરકટી કાગલ હાથોહાથ ચુલાબવારીમાં જઘને આપીખી આયો હોયે.

આન—તેમાં તુંએ હું લખેલું, નવાબનદા ?

અબદુલ—હું શાનો લખું ? જલભાઈ ઉંમરીગર એ બાઈના આશક તમે કહોછની તેના બાપ તરફથી જાણે કાગલ કેટ્ટીબધને આને પુચું હોયે કે ‘અંદરી પાતે કોનડીટા મધે બેલવચુ બગલામાં જલદી આવો. જલભાઈને સખત અકસમાત થયોછ ને કેસ થણો ગંભીર છે. તમને મલવા માંગેછ !’ એ બાઈ જીવ નાખતી આવવાની ! એમાં ફેર પડે તો હું નવાબ અસરફખાનનો બેટો સાહદેખ નહી ! એાય આવતીજ હોયે ! કયું બચ્ચા, કપ્પશી બજાઈ ?

[હસે છે અને ચુસ્તાદજીને તાલી આપી તેનો હાથ પકડી આગલાં પરની વીટી પાછી જોય છે.]

ચુસ્તાદજી—મારો વહાલો તુંખી અમારા સંટનોજ નંગ નીકલ્યો, બચ્ચા સાહદેખ ! (હસે છે) હે ચાલ, જરા નાક સુકાય ! લાવ ચોરોક ટપકાવી સેતે. હે આન તારુંખી નસકોઈ કીઆરનું ફાટ ફાટ થાય તે હું જાણું. તું તો સાહદેખ પીનોજ નહીં—હરવાયો તું !

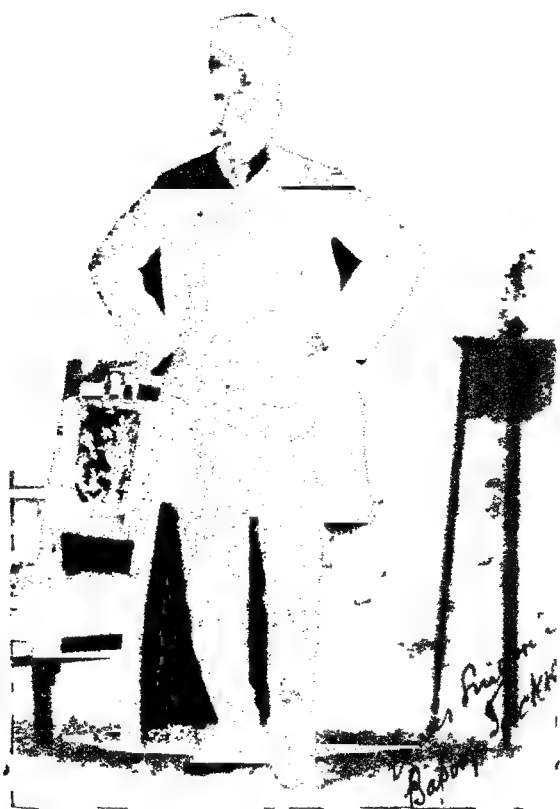
[ચુસ્તાદ તથા આન ખાસો ચાર ચાર આંગલ ઓટી જઈ બરાકા મારે છે.]

આન—હાઆઆસ ! હવે લગારીક હરેટો પયરો ભાય ! પાહર જેવો અહીં તુંએ ધકેલો ખવાયરો કાકા પલ્લુ—યે કોઈની ગાડી આવેલી લાગે !

અબ્દુલ.

ફોટો લેનાર મી૦ જહાંગીર તારાપોર, ખી.એ.

બાપુજી તથાકરા.

કેટલાં સિવાર મીઠા જહાંગીર તાગધોર, ખા. એ.

અબદુલ—(બારીએથી જોઈને) હા ટાંગા આવી લાગીછ ! આય
શું તણુજણું છે.

ગુસ્તાદી—તણુ જણું !

અબદુલ—હા શીરીનબાઈખી સાથે છે, ને આયાને સાથે લાયાંછ.
ચાલો જલદી અહીં ઝોરડામાં તમે બે જણા
ભરાઈ જાઓ. હું પેલા સાંભળેના ઝોરડામાં છેઉં.

[ઝડપમાં ગુસ્તાદી આંતરે સાંભળેના
ઝોરડામાં ઝોરડામાં છુપાવી પોતે
અદી જલ પટવરધન ભરાયલા છે તે
ઝોરડામાં ભરાઈ જાય છે. કેટી,
શીરીન, અમીના દાખલ થાય છે.
તણુડે જણીઓ આસપાસ ગભરા-
ઈને જુવે છે.]

શીરીન—માયરે ! કંઈ મુવો બીલીક લાગે તેવો ઝોકાંત બંગલો
છે ! ઝોર બંગલો કે, કેટી ?

કેટી—હારે ઝોર બેલ વ્યુ—જલના બાવાનો અંધારો
બંગલો—તેતો હું જાણુંછ. તણુ કાંઈ છે મરે કોઈ મલે
નહીં ! મારા તો પેટમાં ફાર ફાર પરેછ ! ઝોકતો
જલને ખાતર મારો જીવ કાઢારનો ઉડી જાયછ !
તણુ—તણુ ઝો શીરીન, રખેને કંઈ દગો હોય !

શીરીન—આલ કેટ, જો મારું માન ! મનેખી પેટમાં ધુજરાં
જેવાં છુટેછ. આપરે મરવાનજી કારભારીને સાથે
લાવતે તો કેવું સાફ—ઝો !

[શીરીન ઝોક મોટી ચીસ પાડે છે.
બારણું આસ્તેથી ઉઘાડી ગુસ્તા-
દી અને આન બમાનક હસ્તાં
ડાયાંઓ સાથે દાખલ થાય છે.]

ગુસ્તાદી—સાહેબજી કેટીબાઈ ! શીરીન, સાહેબજી માય !

કેટી—(ડોળા કકડાવીને યુસ્તાદશી) તમે! તમે અહીં? એ
થું દગો છે? આણા ખીસો, અમુને જવા દેમો!

[જવા માંગે છે. યુસ્તાદશી ચાન
આડા પડે છે.]

યુસ્તાદશી—એ હવે હલ્લુ ધીરે કાલે સહવારના જાગે! ટાંગો
તો જતો રીહેણા! વરને જોઈ એટલાં ખીસો હાના!
(હસે છે.)

કેટી—(બહુજ કચવાટથી) યૈરાંઓ સાથ એવો નીચ ઠાંગો રમતાં
તમુને શરમ નથી આવતી? હીચકારાની માફક બેઠ
જણા આવી રીતે અમારી હાલતનો લાભ લેવા માંગોછ?

યુસ્તાદશી—(દાંતો પીસી) તમે અલાર સુધી મને બહુ ઢીંગલી
ચુરીયાનો નાચ નચાવ્યોછ. હું કસમ આપને કેહુંછ
કે હવે તમુને અમે જતાં મુકવાના નથી.

કેટી—પણ તમે કેહેવા થું માંગોછ!

યુસ્તાદશી—લેવો આમ કાગલ! એનીપર સહી કરી આપો.

કેટી—(ભવાં ચઢાવી તરડાપને) એ થું કાગળ છે?

યુસ્તાદશી—તમારા સોલીસીટર નાનાબાઈપર લખેલું કાગળ છે
કે 'હમણા આમ યુસ્તાદશી કાનફારયા પ્લીડર માફ'
કાગલ લખ આવે. તેવણુને પુરત પચાસ હજાર
રૂપીયાની સો સોની નોટો ગણી આપજો.' એ કાગળ
હું કાલે મુંબઈ લખ જવશ, તેટલાં અહીં ચાન
તમારા બેઠ જણાની સંભાલ રાખશે.

કેટી—(હેબતાપને) એ થું બોલોછ!

યુસ્તાદશી—વધારે માથા ફાપણ ના કરો. અહીં તમારી સહી
કરો! આણા જલદી! લેવો આમ રહી ફાઉનટન પેન!

[યુસ્તાદશી કાગલ આગલ કરી
એક ફાઉનટન પેન કેટી આગળ
ધરે છે. કેટી તથા શીરીન
હેબતાપને એકમેકનું મ્હોકું
જણે છે.]

શીરીન—(બહુ જ ખીણીને ગલમલતે સાદે) એવણુ સહી કરે તો પછી તમે અમુને તરત જવા દેશો ?

ગુસ્તાદજી—નહી ! એક રાત તમુને અહીં રહેવું પડશે ! કાસે સવારના એવણુ સહી નામુકર જાય તો હું કાંઈ તમુને પકરવા જાઉં ?

કેટી—(હરણુકાડ આવાને) એક રાત રહેવું પડશે !

ગુસ્તાદજી—(બરાડ પાડી) તમે સહી કરો છ કે નહિં ? હું છેલ્લી વખત પુછું છ !

[ખીસાંચાથી એક માટી લાંબી છુરી ખેંચી કાહડી ખુની ડાળાએ સાથે દાત્યાં કચકચાવે છે.]

શીરીન—(કેટીને વળગીને ખુજ પડતાં) આ ગુસ્તાદજી !—

ગુસ્તાદજી—ચુપ રહે ! અહીં આવ ચાન આવ પોરી એમ સીધેસીધી ઠેકાણે આવવાની નથી !

[ગુસ્તાદજી શીરીનને આંચકા સમેત કેટીથી છુટી પાડે છે. શીરીન ચીસ પાડે છે.]

ચાનજી—(ગુસ્તાદજીને બાજુ લઈ જતાં) એઈ કાકા ! તું આવ હીરીનને ફરીથી આંગલી લગાડતો રખે ! હા માર મહતક આને ફરતું છે !

ગુસ્તાદ—(ચીરડાબને) ચુપ ચુપ ! મદા, તું શાનો અમથો લાહેરી કરે ?

ચાનજી—એમાં લાહેરી હાની ! તારે આલી કેટી હાથે કામ લેવાનું—તેમાં હીરાંને હું કામ હતાવે ? એમ દમ હાનો કરે ! હવે હું હાંખવાનો ની—હોઉવે ! લાવ પેલા મારા પાનહે રૂપીયા ઉછીના લીધેલા તે હવે મને આપી દે.

[ચાન છાકક હાલતમાં ગુસ્તાદજીના આંગ પર જઈ ખીસની પેટે ડાળા અમકાવે છે.]

ગુસ્તાદ—ચંડાલ! આને તુને દાર ચહડ્યોછ કે શું! પાનસો
રૂપીયા અહીં કાઢ્યો લાઉ? એમ શું પેલાં કહાડેછ!

આનજી—(આંગપર જતાં) આપે કે નીહ? આને સેવા
વના નીહ રેહઉં. તેં કબુલાત આપેલી તે લાવ હવે!
એ તારાં હિલ્લાંખીલાં હવે નીહ ચાલે—હઉવે!

ગુસ્તાજી—અરે પણ રાખ, ગદધા! આંગપર આવીને કેમ વાત
કરેછ? બધી ફરેકાર વાસેવાસ મારેછ! હટ!

[જેરથી એક કકડધસ મુકકી આનજીની
છાતીમાં મારે છે. આન ઉસ્કેરાઈને
ગુસ્તાદજીને જેરથી ગલચીમાંથી
પકડે છે.]

આનજી—એ તારી ગત ઉં હવે નીહ હમજવાનો! લાવ
હમણા ને હમણા મારા પાનહો રૂપીયા લાવ—નીહ
તો તારો જીવ સેવા. તું હમને હું?

[ગુસ્તાદજી અને આન એકદમ વળગી
પડે છે. અફઝાતફૂડીમાં ગુસ્તાદજીના
હાથમાંની છરી છાકટા આનની
કુમમાં મુક સુધી ભોકાઈ જાય છે.
એક મોઢી જુમ સમેત આન ભોંયપર
પછડાઈ પડે છે—તફડ્યાં મારે
છે—અને પછી મરણ પામે છે.]

ગુસ્તાદજી—ઓહ! એ મારેથી શું થઈ ગયું!! એ તો મરી
ગયો!! (કેટી તથા શીરીનના આંગ પર એકદમ
જઈને) કસકુનમ દદામ્મી! જોવ, ડોરા ફારીને
જોવ!—આય તમારા સાકની મોહજાણમાં શું થઈ
ગયું તે!

[ઝનુનથી કેટીનો હાથ પકડવા
જાય છે.]

કેટી— } (ચીસો પાડતાં)—ઝા કોઈ આવો !!—
 શીરીન— } ઝા મદદ, મદદ !!
 અમીન— } ખુન-ખુન !!—

[પટવરધન જલ અદી અબદુલ
 સામેના ઝોરડામાંથી ધસી આવે .
 છે જલ યુસ્તાદજીનો છુરીવાણો
 હાથ કકડાવીને એક હાથે જલની લે
 છે અને ખીજે હાથે તેવણનાં
 માથાં ગમ પીસતોલ ટાંકે છે.]

જલ—ચંડાલ ! એક ડગલુંગી ફાલ્યોછ તો મસતક છુંડી
 નાખશ !

[કેટી ચીચીયારી પાડી જલના
 પગને વલગી ભોંયપર તુટી પડે
 છે. શીરીન અદીના હાથમાં
 એસુકધ થઈ જાય છે. અમીના
 હેખતાઈને અબદુલની પછવાડે
 ભરાય છે. અબદુલ યુસ્તાદજીના
 હાથમાંની છુરી ઝુટાવી લે છે—
 પટવરધન ડીટેકટીવ યુસ્તાદજીને
 હાથે બેડી નાખે છે.]

(દાખલો) [ધીમુ મ્યુઝીક—લાઇમ લાઇટ.]

સીન ૫ મો.

[ગુલાબવાડીનો એક સીટીંગ રૂમ.

મુનાભાસી તથા હમાયજી બહાંજ
ચીતાતુર જીવે કાલી સાડીમાં
દાખલ થાય છે.]

મુનાભાસી—એ ઘોઠ વાત કરેછ તેહેરે મને ધુજરાં છુટેછ.
જાઓ, હમાયજી, એ તો ખદાએ ધી
પુરયું ને બધા ધરા વહી ગીયા! બાકી આપરે
ઘેરના માટીડાએ તાંહ નહી હોતે તો—ઓ માય!—
બોલ બોલતામાં શું નું શું થઈ જતે!

હમાયજી—(બડીયાળ બોધને ચીંતાતુર અવાજે) સારા આંહ
થઈ ગીયા ને હજી અદી જલ નથી આયા?

મુનાભાસી—અબધરી આવતાજ હોશે. જરા બેસો, શાંત
પરો, માય! હવે તમારા દીકરાપરનું બધું વધન
વીટી ગીયુંછ. છોકરીએએ કહેયું તે સાંભલ્યું કેની?—
મરનોશજીનું ખુન તો ગુસ્તાદજીએ કીધેલું પુરવાર
થયુંછ. બધો પુરાવો મલ્યોછ. પણ કેટી કહે જે અદીને
પોલીસ કમીશનર આગલ પહેલાં જવુંજ બોધએ.
ઇન્સ્પેક્ટર સાથ એ ઘોઠ કમીશનરને બંગલે ગીયાછ—
ઓય આવતા હોશે!—ધીરજ રાખો!

[હમાયજી ખુશાલીને મારે રડે છે.
મુનાભાસી દીલાસો દે છે.]

મુનાભાસી—ઓ વાય હમાયજી! હવે આંખપાણી સાના કરોછ?
હીરા જેવા દીકરા પરથી બધું વાદલૂંવીખરેઈ ગીયું
તેથી ખદાયનો ઉપકાર માનો! મ્હોનું હસ્તું કરો.

રાત પરી રરવાતું થું બરીયું છ—ઝોવાઈ !

[ધસારાબંધ અદી અંદર દોડી આવે
છે અને હમાયજીને કોઠી કરે છે.
કેટી અંદરના ઝોરડામાંથી ઝડપથી
દોડી આવી બાહેર ધસી જાય છે.]

અદી—માયજી !

હમાયજી—મારા દીકરા ! મારા દીકરા !

[જલ કેટી અને અબડુલ દાખલ
થાય છે. ખીજી મેરથી શીરીન
જલદી દોડી આવે છે. અદી
શીરીનને અત્યંત વહાલથી પોતાનાં
પાસાંમાં લે છે.]

કેટી—(જલને) તમે થોડા કમીશનર આગલ જઈ આયા ?

જલ—હા, કમીશનરે ધણી લાયકીથી અદીના હાથ મચકડા
લખને ઝિને મારી સાથ અહીં આવવાની રજા આપીછ.
ફક્ત પોલીસ હવે અદી સામેનો કેસ વીધ—ફો
કરે તે સાર અમુને આવવી કાલે અગ્યાર વાગે પોલીસ
કોર્ટમાં ફોરમલ્લી જઈને ઉથું રહેવું પડશે.

મુનામાસી—ને પેલા યુવા યુનીનેખી ઉભો કરશે કે ?

જલ—કોણ અસ્તાદજી ? અસ્તાદજી તો ખીચારો છુટો !

કેટી—

શીરીન—

હમાયજી—

મુનામાસી—

છુટો ?

જલ—(મંભીર ચેહેરે) હા ખરેખર છુટો ! કેટી શીરીન,
આપુને ખુશી તો નહીં થવું જોઈએ, પણ તોખી
એક રીતે એ સારું જ થયુંછ. અસ્તાદજીએ તો
ફેર બીને આપઘાત કીધાછ.

કેદી—ઓ!

જાલ—અંદરીયા ઝિને મુખાધ લાવી પોલીસે ફૂરાતોરાત કોઠરીમાં નાખ્યો; પણ ઝિલે કેથી સ્ત્રીકનાધનની જીણી સીસી ગજવામાં રાખેલી તે ઝિખલો પડતાંજ પી ગીયો. પછી મરતી વખત ઝિને માજીએટને બોલાવી મંગાવી ચાર લોકના દખતાં પોતાનો છેલ્લો ઝિકરાર લખાવ્યો કે મહરનોશજીને ઝિલેજ છરી મારેલી ને ચાનતું ખુન કરીધેલું. કમીશનરને બંગલે અમે ઝિ વાત સાંભળી. અમે પોલીસ સ્ટેશન પર જઈને જોઈયેછ તો ચુસ્તાદજી કાલો ડાણક મારી ગીયેલો— કેદી! ટેક કેર કેદી! (કેદીને પોતાના હાથ પર ઝીલી લે છે.) મારી, તમે ઝિને અંદર લઈ જાઓ—ઝિને જીવ ફરેછ.

[કેદી ધપ કરતી કે ઝિક ખુરસી પર ફસડાઈ બેસે છે. જાલ તેણીની પાસે ઘુટણ પર બેસી તેણીને પવન નાખે છે.]

કેદી—(ગલગળતે સાદે) કંઈ નહીં—હવે હું સારી કાની છેઉ!
ઓ જાલ!

(જાલના ખભાંપર માથું નાખી ડચકાં ખાય છે. અદી તેણીની આગલ જાય છે.)

અદી—મારી બેહેન, ઝિ પારસી ફાંસી જવાની નાલેસીમાંથી બચ્યો તેથી ખુદના શુગરાના કર! તું શું કામ ઝેટલી અકલાયછ, કેદી? ઝિ કાંઈ તારો વર ઉતોજ નહીં. જાલ, કેહેની—ખરી વાત ઝિને કેહેની.

જાલ—હા કેટ, ઝિને પોતાના મરતી વખતના ઝિકરારમાં ઝિમખી લખાવેલું છે કે ઝિતો પીરોજ્યાધનો—આમ શીરીનના માયનો—પરણેલો ખાવીંદ ઉતો!

શીરીન—(ચોકતાં) ઓ! ઝિ શું બોલાછ! જાલ?

અદી—એ ખડેજ કેહેછ શીરીન. તારા પૈસા પર પોતે કાલુ રાખી શકે તે કારણે એણે પીરોજબધ સાથ છુપાછુપ નવસારી જઈ દાણા પારેલા.

શીરીન—(અકળાઈને) અરે હું તો કંઈ જરાખી જણતી'વી નહીં !

અદી—નહીં ! એ મુજબે તે વાત તારેથી ને આખી દુન્યાથી છુપી રાખવાના પીરોજબધને કસમ આપ્યાતા. કેટી સાથના એના લગન તદન ખોટાં ને illegal હતાં. તે કીયા રદ ખાતલજ ગણાય. એ લગન ખરાં લગન કેહેવાયજ નહીં, કેટી.

કેટી—(દખાયે અવાજે) ખોદાયે આખરે મારી લાજ શરમ રાખી ! એા અદી ! આય તમે લોક મને જે ખખર આપોછ તેથી મારી છાલી પરથી કેવા સંતાપનેા એક પાહડ ઉચ્ચક ઝીયોછ તે શું બોલું ! મારા લાલ ! આવ વખતે મારે એ વાત કરવી નહીં જોઈએ, પણ હું તુને સુખારકબાદી આપુંછ કે મપાના વીલ પ્રમાણે તાહરે મારા છ મહીનામાં લગન થયલાં નહીં હોવાથી તુંજ આખરે તેવણની બધી દોલતનેા એકલો હકદાર વારસ થયોછ.

અદી—સખર કેટ ! સખર મારી બેહેન ! એ વાત હું આજે કાહડવા માંગતો'તો નહીં પણ જહરે તેંજ તે છેડીછ તો સાંભલ ! ગુસ્તાદજ પોતે પોતાના છેલ્લા મરતી વખતનાં કનઈશનમાં સાફ લખાવી ગીયોછ કે એજનજ મામાએ વીલ પર સહી કીધી'વીજ નહીં !

શીરીન—
 મુનામાસા—
 હમાયજ—

} વીલ પર સહી કીધી'વીજ નહીં !

અદી—નહીં માયજ—નહીં કીધેલી ! સહી કરવા અગાઉજ ખીઆરા ગુજરી ગીયેલા ને ગુસ્તાદજે તે ખર

તેવણના નામની ફારજરી કીધીંવી! મામાની સહી
આપુને પુજવી લાગી તેનું કારણ હવે સમજ પરેછ!
ખોદાને ખારનો એ અવાજ છે. ખરી હકદાર ને અતે
તેનો હક મલ્યોછ. એ તારા બાપીકા પૈસા વુનેજ
સુખારક છે, કેટી!

જાલ—ચાલ અસ! આને એ વાત કરવાનો વખત નથી.
હવે ગેઇ યુજરી બધી બુધી જવાતી છે. અદી,
અંદર જઇને હવે જરા રૈસ્ટ લે. બધી જીવપર
જોરાવરી હવે ખલાસ થઇછ.—ચેંક ગોડ!

અદી—હમણાની મારી ઉસકેરાયલી હાલતમાં વધારે શું
બોલું? (કેટીને) પણ મારી વાહલી બેહેન, જે બનાવો
બની ગીયાછ તેથી મારી આખો પરનો યુમરાહીનો
પરદો ઉચકધ ગીયોછ. હવેજ હું જોઉંછ કે કેટલી કંગાલ
ગઈરી ને તુમાખી હું માથામાં લઇને ફરતોંતો!
તારી સાથ મેં જે નાલાયક ચાલ ચલાવીછ તેને
સાજું હું મારા ખરાં જીમરથી આય બધાંના દેખતાં
માફ માયુંછ. (કેટીનો હાથ લઇ તે પોતાની
આંખોમાં ચાંપે છે.)

કેટી—(અદીનાં ખભાંપર માથાથી હાથ મેળીને) અદી—
મારા ભણ! આપુને બધાંને પરવરદગારે એક પાઠ
શીખવ્યોછ. મેંખી તારી સાથ જોઇએ તે કરતાં વધારે
તરછોડ કીધી એમ હવે હુંખી જોઉંછ. બસ
આપરે દિલમાં હવે કંઈ રાખશુંજ નહીં.

[અદી સાથ સેકહેન્ડ કરે છે.]

અદી—Thank you Katie! It is so good of you
to say so! લે ચાલો માયજી, હવે અંદર જતે!
આપરો બધાંનો જીવ ઉપરાસાવરી બનાવોથી તદન
ઉકરી આવેલો છે!

[સુનામાસી, હમાયજી, અદી, શીરીન
અંદર જાય છે.]

જાલ—કેટી !

કેટી—(દબાયેલ અવાજે) જી.

જાલ—(તેણીને પાસામાં લકડને) સેહેજમાં ગેષ કાલે કંઈ સીરીયસ થઈ જતે ડીયર ! પણ વધન વીટી ગ્રીયુ' ને અદી ખીચારે છુટો. પેલા અંડાલ હવે આપને વધારે હેરાન કરી શકવાનો નથી.

[કેટી જાલની ગરદન આસપાસ અચ્ચુચ પોતાના બેડ હાથે વીંટળી તેની છાતીમાં માથું દાખે છે.]

કેટી—જાલ !

જાલ—(તેણીને ધણીજ ખ્યારથી પોતાની ગોદમાં લકડ) થું છે ડારલીંગ ? હવે દલગીર શાની છે ? જીવને સારું તો છે કેની ? મારી ગમ જોની, કેટી !

કેટી—ઝા જાલ ! હું—મારું મોહત થઈ જાયછ ! તું મને કેમ માફ કરશે !

કેટી—હું તો ઘેલી ઘેલી, મુજના જાલ ! ઘેલી ઘેલી સમજો, બહાલ, ઘેલી ઘેલી સમજો !

પાક મહોળતે ઘેલી બનાવી, સત વચન ઝિ સમજજો ; કદર કરીને પ્રીતજ સાચી, બહાલા, મુજપર કરજો !

—જાલ.

સદા કેટીને મનમાં સમાવી, યાદ તેની સાચવજો ; જવસાગરમાં તમ બહાલીને સુખ સંપન્નથી ઠેરવજો !

—જાલ.

[કેટી અને જાલ ઝિંકમકને વળગી અંદર જાય છે.]

સોન ૬ થો.

[તેહસુરસ દીવેઆનો સીટીંગ—૩મ.

ફેની તથા તેણીના કાકા કુંવરજી
કોપરથ્રાસ વાત કરતાં બેઠેલાં છે.]

કુંવરજી—પછી તેં મળેતું ગાયું, પોરી! આપ ચોપરી
“Effects of repletion of the Human
Brain” માં ચોખ્ખુ લખ્યું છે કે ચસ્કી ગેયલાં
ઈન્ટેલેક્ટ પર મ્યુઝીક ધણી ઉંડી અસર કોઈ વખત
કરે છે. તારા ધ્યાનમાં ઉતર્યું? તારા વર આગળ
એમ ગાયા કાંઈ નહીં કરતી, હેં?

ફેની—અરે થું ગાય, કાકાજી! એવણુ ઠીએસોશીના મુવા
પછારામાંથી જરા પરવારે તો એવણુને કંઈ ખીજું
મુજ પરે કેની! તેમાં આજે તો એવણુ કંઈ
એવા હારા બારીને પોરા કીધાછ કે—થું
બોલું!

કુંવરજી—(હસીને) છટ! મારું મોરલ ફેસ એની લ્યુનેસી
કેમ લાગુ પારથ તે તુંજ જાણેની! મારાં આંગળાં-
ની હીપનોટીક સાઇનોથી હું એને ઠંડોગાર કરી નાખશ!
એડુગમે તેવું ખીશદું શદું બોલ્યા કરે તો ખીહતી ના-
તારા ધ્યાનમાં ઉતર્યું? અસ તું સંતાઈજ રહેજે!
ગમે તેટલા ઉસકેરાય તોખી એની આગલ ના
આવતી—નહી તો વધારે ઉસકેરાયે. તાર ધ્યાનમાં
ઉતર્યું?

ફેની—વારું કાકાજી! (કોલ બેલ વાગે છે) ઓ લેઆ
એવણુ આયા? (ચીંકીને) મરે વરી પાછો વેસ
બદલયો! ઓ ખદાય! એ આપ પારસીને આજે
યથું થું!

કુવરજી—તું ભરખ જા ! તું આપ પરદા પછવાડે ભરખ જા !

[કેતી એક પરદા પાછળ ભરખ જાય છે. કુવરજી ખુલ્લામાં દબાય છે. તેહમુરસ આવે છે.]

તેહમુરસ—સાડા આંઠ થવા આયા ! (હસે છે) આજે કંઈ રાહુનીજ દશા પેટેલી લાગે છે ! સાંજથી બધા નાસાગોસાનોજ દાવ રમ્યા કરે છે ! (હસે છે—અને આસપાસ જુવે છે.) બાપુજીની ગેયલા લાગે છે ! (હસે છે) એ લોકનો બાહુમન મરે એ લોકનો ! બધાં આજેજ કાંઈ દુખ દેવા કુટી નીકલ્યાં હોશે ! મકું લાવ પા એક કલાક છે તેટલાં જરાક ધરી મપકો મારી ફરેન્ડ નાજી મગોલને ઘેર બે મીનીટ મલી આઈ ! તો તાંહની એનો ઉજળખ ભઈ મંચેરજી નહી ધારેલો આવી મહરયો ને તે જગેથીની ખણીવંજે લેવો પરીયો ! (હસે છે. ખીચારી પેલી ડાહીને નાના કોલાબે મારી વારેવાર જોતાં હોશે ! (હસે છે) મારી બેરીના હવે ફેસ્તા જો જો ! (હસે છે) મારે હું તો એ નાજી સાથ આલી આન્સથીજ પરણી ગીયોરે !—બાકી મારાં તો લમન દીના પટેલ સાથ થવાના ઉતાં ! પણ મને અભાગ લાગી કે તે ખસેરીને મેં મારા સાથ ધનમેડયુસ કરાવી ! (ખુબ હસે છે)—તે મારે બદલે બુદ્ધાજીજ તેની સાથ ગોઠવઈ ગીયા—ને આપરે લટકી ગીયા ! !

તેહમુરસ—વીટીછ, ચારો, માહરીપર જેવી કાહણી—

તથી જણી કોઈએ જીંદગાનીમાં !

સ્વીટહાર્ટ દીનુ થઈ મારી મગમા !

હસ્તા ના ! !

જઈ કહું કોણને વાત એ જહાની

પરણી ગઈ દીનુ બાપ માહરા ને

દર દોસ્ત—બાપ ભાઈ—બેટા સાથે સ્વીટીને

આળખાવતા ના !

(કોરસ.)

દીના!—હાય હાયરે દીના!!
મ્હોબતમાં તેં તો મારયો રે ઠાર!

સીના—સેરબ્યા સીના—

પરણી પપાને કીધો નાચાર!

બાવા!—નીકલ્યા બાવા—

લાડુ ને મેં તો કીધો તૈયાર!

યયા દીકરાની દીલબર ઉડાવીને

પોતેજ ખુદ દીલદાર!!

કીધી કોર્ટ—શીપ દીના સાથ ચોપાટી—

કીધી ધનત્રોડયુક્ત પપા સાથ લેણીને!

અદરાયાં નોરોએ—ખીલી મુજ છાતી!

ચોકતાં ના!

પેહેલી અગ્રીષ ઠરાબ્યાં સાંજે લગન

ત્રીસમી માર્યે આખી રાત રહ્યો મધન

(પણ) પપા પરણી આયા લઈ હાય બગલમાં દીનુને

ખીજ સહવાર ના!

કુંવરજી—(ફેનીને) દેખાઇતો અંજનસીયાનો કેસ છે—તારા
ધ્યાનમાં ઉતર્યું

[કુંવરજી ઠાંસે છે. તેહમુરસ લડકીને
આંખુઆંખુ જોય છે. કુંવરજી
ફેનીને હીમત આપે છે.]

તેહમુરસ—યે? એ હમણાં ઠાંસ્યું કાણુ? (માટેથી) કાણુ છે?
એકદમ બાહેર આવ નહીં તો મારી નાખશ! જીવ
લેવશ! બાહેર આવ એકદમ! (અહીં તહીં સોધે છે.)

કુંવરજી—(ફેનીને) જરાક વાયોલેન્ટ થવા માંડે છે અં! આપરે
એને હમણાં ઉસકેરવો નહીં જોઇએ—તારા ધ્યાનમાં

ઉત્તરું? તું સંતાપજ રહેજે—અં! હું ઝિને જે
મીનીટમાં મારી આંખોના મોરલ ફેસથી હંડો પાડું.

[કુવરજી પરદા પછવાડેથી બાહર નીકળી
ધણાજ આસતેથી આલતા તેહમુરસ
ગમ જાય છે—અને ઝિકકી ટગરે
ટીકતા જઈ જમણા હાથના
આંગણાંમાં તેની ગમ ટાકી
હાથના 'પાસીઝ' કરે છે.]

ફ્રેની—(ગભરાઈને સ્વગત) ઝિ મારે હવે શું થયે ઝિ
ખોદાય!

[તેહમુરસ ચક્રીત થઈને કુવરજીનું
કોહું બોલીયા કરે છે. કુવરજી
પાછા હાથના પાસીઝ કર્યા જાય છે.]

તેહમુરસ—(સ્વગત) હેં? ઝિ ઝિમ શું મેટની કાની કર્યા
કરતો હોયે?

કુવરજી—સાહેબજી, મીં દીવચા! હું તમને જોઈને ખુશી છેઉં!
(ચેકહેન્ડ કરવા હાથ લંબાવે છે.)

તેહમુરસ—(પાટણનના ગજવામાં જે હાથો ખોસી દઈને
મીઝાઈથી) તમે કોણુ છેઝિ બા? ને મારા ઘેરમાં
રાત પરી ધુસીને શું કરોજ?

કુવરજી—(હસીને) માઈ બોય! તું મને નહીં ઝિરખતો—
હા હા હા! હું તારો કાકો સસરો! તારો કાકો
સસરો! તારા ધ્યાનમાં ઉતરીયું?

તેહમુરસ—(ભવાં ચઢાવી) મારો કાકો સસરો! ઝેઈ મીસ્ટર!
ઝે બધો શું ગડબડ મોટો છે? તમે અહીં કેમ આયા?
તમારું નામ શું? (સ્વગત) કાકા કોઈ મવાલી લાગેજ!

કુવરજી—(સ્વગત) ઉ હું હું પલ્સ ધણીજ rapid છે. મારા
ડોલા પાછા ત્રાઈ કરે. (પાછા હાથના પાસીઝ કરે છે
અને જે ડોલા કાઢી તેહમુરસની આંખોમાં ટીકે છે.)

તેહમુરસ—(સ્વગત) કોઈ તદ્દન ધસેલો લાગેછ! નખોડ ગીયો ડોરા
કાઠરીને ઐમ ઐમ શાનો કરી મરતો હોયે! મને કંઈ
સમજ નથી પરતી! જોઈ જરા કંઈ ખીજી તાલથી
સાર મલવું. (હસીને) હે હે હે! વેલ કાકા સસરા—યુ
ડીયર ઓહડ જોની! વાટ યુ વાનટ વીથ મી—ઐ!

કુવરજી—(મલકાઈને સ્વગત) હા જોયું? મારા મોરલ ફોર્સની
અસર જોઈ! કેવા શાંત થઈ ગીયો! (તેહમુરસને) કેમ
દીકરા, હવે તારું મગજ જરા કલીયર થયું કેની? તારો
કેસ કંઈ કોનજોનીટલ હયુનેસીનો નથી. તારા
ધ્યાનમાં ઉતરીયું?

તેહમુરસ—(સ્વગત) યે ઐ આય કાતરું તો મને ઉલટો મેટ
સમજતો દેખું! ઐનું ખાનુ ખરાબ થાય ઐનું! ઐ
કેહવા થું માગતો હોયે! ચાલ નાજી આવે તેટલાં
આય હયુનાટીક સાથ ડીક વખત પસાર કરવાનું
મહયું! (કુવરજીને) આપરે—છે તે—તમારું
નામ થું ખા?

કુવરજી—(સ્વગત) હવેજ ઐની જરા પરીક્ષા લેઉ! (તેહમુરસને)
એસ એસ દીકરા, જરા આપરે વાત કર્યે!
બસ તું મારી આંખ સામજેજ જોયા કરજે—
તારા ધ્યાનમાં ઉતરીયું? (હાથના પાસીઝ કરે છે)
મારું નામ કુવરજી—કુવરજી કોપરખરાસ! તારું
મગજ કેમ ચકાસી મેયલું—મને સમજાવ જોઈ?

તેહમુરસ—(સ્વગત) આમ ડોકરાને મારું ચકાસેલું મગજ જરા
ખરાખરજ હવે થતાઉ! (કુવરજીને) જોવની—મીઠ કાકા
સસરા, જરાક હમણા હમણા છાંટો વધારે લેવાયછ
તેથી બેજાના તંતુઓ ખીલાં પરી ગીયાંછ (કુવરજી
ચાછા આંગળી તેહમુરસ ગમ ટાંકે છે.) ઐ તમારા
હાથને લકવો થયોછ કે? ઐમ હવામાં હમકી કાંધ

રોપોછ? અરે, હાથ નીચે કરોની, નહીતો અચાક
કરીને એક આચકુ ભરસ જો!

[કુંવરજીના હાથ પર ડાકું મારવાના
આલા કરે છે.]

કુંવરજી—(સ્વગત) હેં! વરી પાછો ઉભરો શર થાયછ! મારી
આંખથી પાછો એને fix કરવો પરથે! (તેહમુરસને)
છે તેમીં દીવેચા, આજે ગરમી જરા વધારે પરેછ—અં?

તેહમુરસ—હા! જરા દર મીનીટ વધારે ગરમ થવું જાયછ!
મકું—તમે જો મારા સસરાના કાકા થાવો તો પછી
કુંવરજીના મારાં માયના કુવણુસાસુની નરણુનો હુ
થું સગો થાઉં?

કુંવરજી—(સ્વગત) ગીયો! પાછો એટકે આવેછ! તદન inoo-
herent થઈ ગીયોછ (તેહમુરસને) કંઈ નહી ઉસ્કેરાએ,
ના—તમારા ધ્યાનમાં ઉતરયું? ભઈ તમે હમણા કાંઈ
જઈ આયા? (ડોલા કહાડી ટીકે છે અને હાથના
પાસીઝ કરે છે.)

તેહમુરસ—મારી કુહને તાંહ! મારી સાવકી કુહ! એરથે મારા
કુવા રંડાયલા ઉતા કેની તેની સાથ નાતઈ કરી
ગેયલી! એકજ આશીરવાદ સરાવેલા! ને પસંદ
કરદમ બોલતી વખત નખોદ ગીયો છીંકેસા!
આહ!—તેથી મને એવો ગુસ્સો આવ્યો—એવું
ઝનુન છુટું—કે કોઈનેખી કરકું, ખુન કરું!
છરી ભાકું!

[ગજવામાંથી પેન નાખી કાઢડે
છે અને ઉઘાડે છે. કુંવરજી
ગભરાઈને દુર નાહસી હાથના
પાસીઝ પછાજી જોરમાં કરે છે.]

કુવરજી—(સ્વગત) અરર કેસ હાથ ધમખેલીસીટીનેા છે. (હાથના પાસીઝ કરે છે.) સખર! સખર ઉસ્કેરાઓ ના- તમાર! ધ્યાનમાં ઉતર્યું? હું તમારો કાકા સસરો થાઈંછ

તેહમુરસ—(નીસાસો નાખી છાતીએ હાથ દાખી કુંવરજીની અડોઅડ જતાં) ઓહ મીસ કોપરપ્રાસ! જરાખી થક વગર તું યુરોપની બ્રીટીએસ્ટ ગર્લ છે! પણ બાલમાં કોપરાંનું તેલ નાખવાથી મને એવો ડીસગસ્ટ લાગેછ—કે જાણે જાણે તુને લાત મારે, તારો તોટો-ભયર, તારો જીવ લેકે! (કુવરજીના આંગ પર ધસવા જાય છે.) મને તમુને જરા કાનમાં કંઈ કેહેવુંછ—આગલ આવો! (પાછો કુવરજીની આગલ જાય છે. કુવરજી ડોલા કકડાવતા તથા હાથોના પાસીઝ કરતા આમ તેમ નાહાસભાગ કરે છે.)

કુવરજી—જરા દુરથીજ વાત કરો-તમારા ધ્યાનમાં ઉતરીયું?

તેહમુરસ—(અચપ્પમ જાળને કુવરજીને ગરદનમાંથી પકડી) ધ્યાનમાં નથી ઉતરીયું! ઓ મારાં લવ, મારાં મોલી, તું આવી!

(કુંવરજી ઝટાક મારી છુટા થાય છે.)

નહી બસ તારે આતરડું મને ખાવા ગમેછ! તારે હોજરે ચીરીને લોહી પીવા ગમેછ! તારે મોઢું આવવા ગમેછ! આવ! (તેવણ પર ફરીથી ધસવા જાય છે. કુવરજી એક બુમ સમેત બાહરે નાહસી જાય છે.)

તેહમુરસ—(બુમ હસીને) ફરીથી મને મેઢ બનાવવા આવજો! પણ નાજીને થયુંછ થું! એ કાંઈ સુકષ્મ ગેષ્ટ! એ પોરી અગાઈની આવી તો નથી મુષ્ટ!—નાજ! નાજ!

(ફેની પરદામાં બાહર આવે છે ને ખીહને દુરજ ઉભી રહે છે.)

ફેની—(રડમસ આવજો) તેહમું!

તેહમુરસ—(ચીરડાધને) અરે! તમે હજુર અહીં જ છેમ્મા! કેશ
 ઇટ! બાઈ તમે મારાં ઘેરમાં હજુર થું કરોછ? એ
 થું જીલમની વાત છે?

ફેની—(બહુ જ કલવધને) આ તેહમું! મારા તેહમું! તું
 કુશમનને આને થું થયુંછ? તારી પોતાની વાહલી
 ફેનીનેબી આરખતો નથી? જરા શાંત થાની તો!

તેહમુરસ—અરે, શાંત કોણના બાવાના થાય? હું તમને ખીલ-
 કુલ આરખતો નથી! તમે કોણ છેમ્મા ને આય
 પ્રમાણે મારાં વાઈફની ગેરહાજરીમાં અહીં શાના
 ચોલયાંછ.

ફેની—આ માય! હવે કાંઈ જાઉં! થું કરે!

(ફેની ખીલને પાછી પરદા પાછળ
 ભરાઈ જાય છે.)

તેહમુરસ—મારું માયું આને ફરેછ!—જલદી બોલો તમે કોણ
 છેમ્મા, ને અહીં થું કરોછ?—કેમ, નહીં બોલાવું?

(ખીજી મેરથી નાજી અને ગંગા
 હસ્તાં હસ્તાં આવે છે.)

નાજી—(હસ્તાં હસ્તાં) મરેરે, પોણા નવ થઈ ગીયા! શકનો
 તો છેકજ કાંદો ખીલી ગીયો હોથે! આને તો મુવું
 હસ્તાં હસ્તાં—(તેહમુરસ પર નજર પડે છે) આ
 તેહમું! તું આયોછ કે?

(આગલ જમને તેને વળગે છે. ફેની
 પરદામાંથી આપાઈને જાય છે.
 તેહમુરસ ખભરેલું ડાયું કરે છે.)

નાજી—આલ ડીયર, આને વુને જરા તકલીફ પરી! પણ તે
 મારું કહ્યું કીધું તેથી હું ધણીજ ખરેખર ખુશી
 થઈછ. આલની—રસઈ ના જાની તો.

તેહમુરસ—(સ્વમત) હવે જો કમખખતી જાગશે તો! હવે
 થું કરે!

નાશુ—(પાછી તેને જઈને વળગતાં) તેં જખરં એકટીંગ
આને કીધું અં! કુષ તો ખુશ ખુશ થઈ ગીયાં
ને તાહરે વાસ્તે—

તેહમુરસ—(છીકી પડીને) અરે મુવાં તારાં કુષ ને પુંખી સાથે!
અહીં હું કહારનો અફરાઈને વાજ કરું ને એ
કુષનો સેકો તાણુવા કરેછ! પું ખીસ્તી જને
અં—આને મારો મીજજ ઠેકાણે નથી, નાશુ!

ફેની—(સ્વગત) આય નાશુ? એા પું મરેરે મુષ નાશુની
યતી! પું મરે પાછલી રાતના!

નાજાં—(ગંભીર થઈને) નહીં નહીં! એમ ના કર, તેહમુ! પણ
કપરાં કાંઈ કલખમાં જઈને પાછાં બદળ્યાં કે? (તેહ-
મુરસની આગલ જઈ તેની ગરદન પર હાથ વીટા-
લતાં) તેહમુ, સાચું—કેહું આને મારો જીવ
ધણો ખુશ છે. પું મને આને એટલો વાહલો લાગેછ—

ફેની એકદમ પાદા પાછળથી ધસી
આવી નાજાંનું પાંખડું પકડી
તેણીને જોરથી બાણ્ય હડસેલી
દે છે, અને પછી નાકના શીફાં
ફફડાવી તેહમુરસ અને નાજાં ગમ
વારાફરતી જોય છે અને ડાળા
કકડાવી હાંકે છે.]

નાજાં—(ચક્રીત થઈને) એા? એ કાણુ! એ થું કેહેવાય!

ફેની—(તરારો કરીને) મારાં મુખની વચ્ચે આવતી પું મરે
એમની એમ! મુષ ખેશરમ નફટ! પુને એવણુની
સાથે એમ કરતાં લાજ નથી આવતી? ભસ્તે ગેષ
તારા બેઉ ડારા એંચી કાહરવા બત્રીસ દાંતની હું
બેઠેલી છેઉં—સમજ!

નાજાં—(હરણુકાર થઈને) એટલે? એ આય બેરાં કાણુ!
એમ એટલી બધી ગાર શાની ફેષ મરતી હોયે!

(તેહમુરસ ગમ જોઈ ચુસ્સાથી) એ આય આનો શું
અરથ ? એ આય ચક્રમ બેરી કોણ છે ?

તેહમુરસ—જરા તુંજ પુછની !

નાનું—(ભવાં ચઢાવી) એ અહીંયાં કેમ આવી ? કાહરે
આવી ? એ હું શું જોઈછ ?

તેહમુરસ—જરા તુંજ પુછની !

નાનું—(કેનીને) તમે કોણ છેઓ ને અહીં શું કરતાંતાં ?

કેના—શું કરતી'તી ! અહીં ભરખને વું મુઠ નસામંદીના
બધા એનઆલા જોતીતી !

[બાપુજી ધસારા બંધ આવે છે.]

બાપુજી—નાનું, તું આવીછ કે ? (કેની પર નજર પડતાં.)
હું ! એ આય નાપાક દદા હજુ અહીં છે ? એ
આય બે જણાના માયાં ગીયાંછ કે શું !

નાનું—શું છે બાવાજી, જલદી ખોલોની ! એ આય માયાંથી
ખીસેલી અણુજની બેરી છે કોણ પણ તે ?

બાપુજી—હું શું જાણું કોણ બેશરમ મુવેલી છે તે ! કલાકેકની
વાત પર હું અહીં આવી ગીયો, નાજુ, તાહરેખી
એ અહીંજ ઉતી ને બારણું અંદરથી બંધ ઉતું !
હું ધારંછ કે આય મુજી ચંડાલખી અંદરજ સાથે
ઉતો ને મને આવતો જોઈ પછવાડેને રસ્તે સટકી
ગીયો ! ને પછી આય દેવાની ઝ્યારત ઉલટી સતી
થઈને મારા આંગપર વીછણુ વાઈતી માફક વુટી પડી.

નાનું—ઓ ખોદાય ! એ હું શું સાંભણુછ ! (તેહમુરસ ગમ
ડાળા કકડાવીને) તમે આલીકુધને તાંહથી જલદી એ
સારું ચાલી આપો હોશો !

કેની—(અચચુચ તેહમુરસને બાજુમાંથી પકડી) ચાલો
તેહમું ! અતર ધરી બસ ચાલો ! અહીં એક મીનીટ
વધારે હું થોલવાની નથી. ચાલો મારા કાકાને
તાંહ જઈએ—નેહીં તો હોટલમાં જઈએ.

(તેહમુરસને હાથ પકડી જોરમાં તેને
ખાંસવા ગમ થસડવા જાય છે.)

નાનું—(ઝટાક મારી તેહમુરસને બાજુએ કરતાં) એ શું બધાં
દોંગ છે ! અંતર ધરી બોલો ! આપ નાપાક દદા
છે કોણ ?

કેની—કોણ છેઉં ! હું એવણની બેરી છેઉં ! તમે બધાં મરે
એમના એમ ! એક ખીચારા પોચા મગજના
માંટીડાની નબલધનો લાલ લેવાછ ! હું પરી તમારી
ઉપર ! (રડવા માંડે છે.)

બાપુજી—(નાનુંને) જોયું કેની ? સદંતર ધસેલી મુઠછ કેડી !

નાનું—(કપાલનો ચીલ્લો મહડાવી કેનીને) તમે એવણનાં કોણ
થાઓછ !

કેની—(રડમેસ અવાજે) હું એવણની ધણીઆની યાઉંછ !
કેમ ચોટલાખરી—હવે ડાયું કેમ ઉતરી ગીયું !

નાનું—ઓ તું મુઠરે ધણીઆનીની થતી ! (તેહમુરસ ગમ
જોઈ) એ આપ શું ફેરતા છે ? કંઈ ખોલાયો કરોની તો

તેહમુરસ—અરે પણ તમે લોક બધાં મને ખોલાયો કરવાનો
દાખમ આપી મરે તાહરે બોલુ કેની ! નાનું, તું
ગેઈ પછી હું કલખમાં જરા ઉભો ઉભો જઈને
પાછો આયો ; ને જોઉંછ તો આપ કોઈ માયાંની
ખીસેલી ચક્રચતી તારા ઝોરડામાં આવીને બેઠેલી !
રામોખી ધેર ચાલી ગીયો ! સલાનાસ ગેઈ બસ
મને ગરેજ પરીછ કે હું એનો વર યાઉં ! ખીચારી
અચીત કોઈ દેવાની છે. કોઈ ખીજે દેવાનો
ખારસીખી હમણા મારું લોહી ઉકારી ગીયો ! એ
મેડ હાઉસો અહીં કાંઈથી બુલાં પરીયાં—કોણ જાણે !

કેની—(બાજુએ રડી પડતાં) ઓ ખોલાય, હવે શું કરશ !

નાનું—ઓ વાય એ શું કેહવાય ! એ તો રરેછ ! (કેનીને)
અરે પણ શું છે શું ?

કેની—(નાનુંને) મારા વરતું આજે કેટલા દાહરા થયા માથા
કેકાણે નથી. તેમાં તમે મને કુખના દેતા મરે ! (રડે છે)

નાનું—અરે પણ એવણુ તો મારા વર થાય ! તમે જરા શાંત
પરો ને અમુને સમુજવાની કે તમે છેમ્મી કોણુ ?
ને કાંઈથી આયાં ?

કેની—આજેજ હું તુને આય તેમુલજી બેનકોકથી આયાં !
ને અહીં—

તેહમુરસ—(અમકીને જુમ પાડી ઉઠી) તેમુલજી ! કોણુ ? બેનકોકથી
આયાં ? મારા ભઈ તેમુલજી ? તમે તાહરે તેમુલજીના
ધણીયાણી ? તમે શોક કાહરે આયાં ? કાંઈ છે—
તેમુલજી કાંઈ છે ?

કેની—(અજબ થઈને)—અરે ! તાહરે તમે કોણુ ?—તમે—
નાનું—એવણુ તો તેહમુરસ છે ! હું એવણુની ધણીઆની
નાનું થાઉં !

કેની—આય એવણુ તેહમુરસ ! કોણુ તમે તેહમુરસ ?
તેમુલજીના ભઈ ! આ વાગ મરેરે ! મંખી શું પોઠાસો !
કીધો (હસે છે) અરે હું તો તમુને કાહરના
તેહમુરજીજ સમજ્યા કરેછ. (નાનુંને) જી હું તો
કેની—તમારી દેરાણી ! માફ કરજો અં, મં તમુને
ઐરખ્યાં નહીં !

નાનું—કોણુ તમે મારા દર તેમુલજીના ધણીઆની કેની ?
તમે બેનકોકથી આયા ? કાહરે આયાં ? (કોઠી કરે છે.)

કેની—આજેજ સાતેક વાગે આયાં ! તમુ શોકને ચેતાવ્યા
વગર આયાં તેથી આય બધું ધમશાન થઈ ગીયું !
અહીં કોઈ નહીં ઉઠું તેથી તેમુલજી તો પોતાના
આલીકુષ કોઈ છે તેવણુને મળવા કોલાએ ગીયા—

નાનું—મઅરેરેમ્મી ! મુલું બધું રપુઅકકર આપરેખી શું
કાહરના કરીયેછ. તેહમુરસ, તાહરે આલી કુષને
તાંઈ વું નહી આવેસો કે ?

તેહમુરસ—અરે નારે ! આય નાસાગેસામાંથી પરવાઈ તાહરે આઈ
કે ! (કેનીને સેકન્ડ કરતાં) એસકયુઝ મી અં, પણ

હું ખીલીઆરમાં પડેલા છે તમે મારી સાથે ઝિારખ્યા પારખ્યા વગર ઝિમ થું કર્યા કરતાં હોશો! પણ તમારો કંઈ વાંકખી નથી. અમે જે ભધ્ધિ અસલથી દેખાવમાં તદ્દન મલતા જોર ભધ્ધિ હતાં.

નાજી—અરે માયરે! આયતો ખચીત ખરીયો નાટક થયો! મેં ને આલી કુધ્ધિ તેમુલજીને તાહરે તેહમુરસજી સમજીને હખરડો કરીયા કીધો! પણ તાહરે તેહમુલજી તો આલીકુધ્ધિને તાંહથી કાહરના આલી ગીયાહ ને હજુ પાછા નથી આયા!

ફેની—આવી ગીયા, પણ કોઈ મનચેરજી મગેલ નામનો પારસી આયો તેણે ખીઆરાની સાથે વીજેઈ લીધું કે મારાં ઘેરમાં કેમ આયો—કરી આજકે આજકે તેવણુંને માર્યા!

તેહમુરસ—(ખાજુઝિ) અરરર મારે લીધે ખીઆરો તેહમુલજી બકતાલી જીલી ગીયો! (હસે છે.) પણ તાહરે પેલા કોઈ મલુમકકર પારસી કોણ હમણા ઝિમ ઝિમ મારી સામમે આગલાં કરતો તો?

ફેની—અરે તે તો મારા કાકા કુવરજી! તેવણું તમુને તેહમુલજી સમજીને શાંત પારવા માંગતાંતા!

તેહમુરસ—(વીસ્મય પામી) કાંચ શાંત કાંચ પારે!

ફેની—મારા વર તેહમુલજીનું માથું વચમાં જરા નબલું પડેલું તે મારા બાવાઝિ કુવરજી કાકાપર લખ્યું કે તેહમુલજી આયે તાહરે તેવણુંના ઝિ સુવાં દરદની કાંઈ સારવાર સુખમાં કરાવે. કુવરજી કાકાઝિ ઝિની રૂડી કીધેલી છે—તે તેવણુંના હાથમાં તમે સપરધ ગીયા!

આપુજી—(હસીને) હા! ને તમારા હાથમાં હું સપરધ ગીયો!

ફેની—માફ કરજો! આજે સુવા બધાજ ધોરાયો પાંડાયો થઈ ગીયો! હું માફ માથું.

આપુજી—અરે નહીર, ઝિમાં થું? હું જરાખર સમજીએ આજે તેહમુરસ! ઝિ મંચુ મગેલને હું ઝિારખુજી, ખીઆરા

તેહમુલજીને પાલીસા સ્ટેશન પર થકડયે-આવ-નહીતો
તાંહ વરી કોઇ સાથ અઠરી પરથી.

તેહમુરસ—હા ચાલો ! નાજી, એ લોકનો સામાન પેલા ઝ્યાર-
ડામાં મુકાવ ને જરા ફેની સાથ ટાહેલાં કર-તેટલાં હું
તેહમુલજીને લખને ઝ્યાય આઉં છું ને આપરાં પાંચ,
જલ્દાને સારું રેલવે હોટલમાં એક ટેબલ મંડાવતો
આઉં છું.

[તેહમુરસ બાપુજી હસ્તા હસ્તા
જાય છે. ફેની નાજી અંદરનાં
ઝ્યારડામાં જાય છે.]

*

*

*

[સીનેમેટોગ્રાફ સીન-રેલવે હોટલને,
દેખાવ-તેમુરસ તથા તેમુલજી
વાતચીત કરે છે. પછી બાણાની
ટેબલ પર પાંચો જણાં ખીરાજી
ડીનર થે છે. તેહમુરસ પોતાના
ભાઈ બોંબલની સલામતી આહે છે.
તેહમુલજી તેનો જવાબ વાળે છે.]

સીન ૭ મો.

→મંજી←

[મુલાખવાડીનો ભપકાળંબ ડરોઈંગ
રૂમ. ઇલેક્ટ્રીક લાઇટોનો સજ્જગાર.
કેટલાંક બાનુઓ તથા ગ્રહસ્થો
ભપકાળંબ પોચાકમાં વાત કરતાં
તથા રીફ્રેશમેન્ટ લેતાં બેઠેલાં છે.
ઇંગ્લીશ બેન્ડ વાગી રહ્યું છે.]

એક પરીણ—(મ્યુઝીક પુરું થતાં) વાહ શાબાશ ! લેઓ
બાનુઓ અને ગ્રહસ્થો ! આપ આને પરણતાં બે

જોડાંમિની સલામતી ! હમણું પાસેના ઝિરડામાં જે
વાહલા ચાર છવો આશીરવાદની પવીત્ર કીયાથી
લગનના ગાંઠમાં સદાના જોડામ છે તેમિની શાદી
મુખારક હોજો ! (હીયર હીયર) પરવરદગાર તેમને
એકમેકના વાહલમાં સદા સુખી રાખે અને ધણી
ધણી વરસો સંસાર સુખમાં આળાદીમાં અને તંદ-
રોસ્તીમાં જીવતાં રાખે (જોસલર ચીયર્સ. સર્વે પરોણું
સલામતી નોસ કરે છે.) દાદાર હોરમઝદ એ ચારો
જણનાં બધાં સંકટો દુર કીધાં ને એ લોકના મનની
મુરાદખર આવી અને મ્હોનાં હસ્તાં કીધાંછ.
(હરેરેરે ના પોકારો.) (ફેની તથા નાજાને) —સેએ
ચાલો—ફેની માય, નાજાં માય—જરા તમે કંઈ
વગાડીને ગાઓ, ખીજ ?

કેટલાંક પરોણું—હા, હા—જરા ચલાવો, મહેબાની યશે.

ફેની તથા નાજાં—(દીલરખા તથા તાઉસ પર વગાડીને ગાય છે.)

નાજાં—ફેની—આવત શાંમ ખ્યારો સુનાવત મોરલી મધુર ધુન—

મોર મુકટ સીસ ધારો = આવત.

મન મોહનકી સુન સુન મોરલી.

ખ્યાકુલ ભયો પ્રાંન એહી અમલ હરકારો = આવત.

[ઉપરનાં ઝિરડામાંથી જલ તથા કેડી

અને અદી તથા શીરીન આશી-
રવાદ સરાવીને દાદરખી ઉતરી
આવે છે. અદી તથા જલે સફેદ
ડગલો પાટણું તથા સફેદ સાહલો
પહેડીયો છે. ચારોનો ગલાંમાં
હાર તથા કપાલે ટીલી છે. તેમની
પાછળ હમાખાહ સુનામાસી તેહે-
મીના આવે છે. સધલાએ એ
પરણી આવેલાં જોડાંને સેકન્ડ કરી
મુખારકખાદી આપે છે.]

જલ—મેહેરબાન બાનુઓ અને વાહલા ભાઈઓ! તમારો આજે અમારા ધનને માન આપી અમારી શાદીના મેળાવડામાં પધારવાની જે તરફી બીધી છે, તે સાથે હું અને મારી કેટી, તેમજ મારો ભાઈ અદી અને બેહેન શીરીન, તમારે સરવેનો ઉપકાર માન્યેછ.

(એલલજી ઉમરીગર ને) બાવાજી, આજે તમેજી અહીં હાજર રહીને મને ખરેખરજી સુખી કીધોજી મુરખીજી, આજે અમુને આશીરવાદ આપો.

[જલ તથા કેટી એલલજીને પગે પડેછે. એલલજી જલને કોટી કરે છે અને પછી કેટીને આશીરવાદ દઈ તેણીને એક કીમતી નેકલસ પહેડાવે છે.]

એલલજી—આણા, સુખી રહેા! દીકરી કેટી, મં પુને ગેરધનસાથે કીધોતો તે હું કબુલ કરેછ. પણ તેં આંતે પાતે તારી ખરી લાયકાત કુન્યાને દેખાડી આપી. જીવતી રહેજે ને ધણાં સુખ જોજે. (અદી તથા શીરીનને) જલ અરદેશર અને બેહેન શીરીન, અમારી સકની ખરાં જીગરની મુખારકબાદી તમુને બેઠે જણાંને ખી છે,

અદી—મીં એલલજી, અને મારા વાહલા મીત્રો! તમારી ભણી દુવાઓ માટે હું અને મારી શીરીન ખરાં જીગરથી તમારાં ઉપકારી છેવડે. આજનો બખતાવર દહાડો આપરે જોવા પામ્યાંજી, તેમાં તે કીર-તારનો હાથ છે. (જલને થેકહેન્ડ કરતાં) જલ દોસ્ત, મારાં દીલનાં તમામ સારમાં જોશથી હું પુને આજના સુખી બનાવ સાથે કોનથેચુષેટ કરેછ. કેટી બેલી છોકરી લાખમાં એક મલકે! એને સુખી કરજે જલ!

[કેટી અને અદી થેકહેન્ડ કરે છે.
કેટી શીરીનને કોટી કરે છે.]

એ મારી વાહાણી બેહેન તારા જેવા સદ્ગુણી ભર-
ચારના સુખને ધ'એ ધ'એ લાયક છે.

બાલ—નં આય મુંગે મ્હેંડેની શીરીન, જેને આને તેં તારી
માહરદાર બનાવીછ, તેખી એક પ્રીન્સ લાયકની
ધણીઆણી છે, અદી. એ ગરીબ ગુણવંતી છોક-
રીને તું હેખી કરજે. શીરીન મારી બેહેન—પોદા
તુને તારા ધણીના સુખમાં ધણું વરસ હસ્તી રમતી
રાખે એવી મારી ને કેદીની હંડાં જીગરની કુવા છે.
[શીરીન સાથ શેકહેન્ડ કરે છે.]

શીરીન—થેંક યું !

અદી—(આજુબાજુ જોધને) પણ મારે અબકુલ કાંઈ છે ?
અબકુલ ! અબકુલ !

અબકુલ—(બાહેરથી) જી સાહેબ !

[અબકુલ આવીને નમી બાલ કેદી,
અદી શીરીનને સલામ કરે છે.
અદી તેનો એક હાથ પકડી અને
ખીજે હાથે તેનો ખરડો ઠોકે છે.]

અદી—અહીં આવ, અબકુલ ! જો એક ખુશ ખબર તારે
વાસ્તે કેદી મને કેહેછ ! તુને એ પોતાની એસ્ટેટનો
વડો મેનેજર બનાવવા માંગેછ ! મહીને દહારે તુંને
તરણસો રૂપિયા પગાર મલશે. તું એ આધી
કબુલ રાખેછ ?

[અબકુલ અદબવાલી નીચું ડોકું કરી
મુંગેજ હોમો રહે છે.]

કેદી—(હસીને) બાલ અબકુલ મારી નોકરીમાં તું રહેશે
કેની ?

અબકુલ—મારા બાલ મેંની નોકરી સીવાય ખીજે કંઈ
જવા નથી માંગતો, બાલ.

અદી—(હસીને) અરે બેલા, બાલની અને કેદીની ચાકરી બધુ,
હવે એકનું એક છે જ શીરીન, તારે હાથે આવ

ધડીઆલ છેરે. તું મારા જીવના ઉગારનાર સાચ્યા
અબદુલને આપ. અબદુલ, એ ધડીઆલ મારા
બેહસ્તી બાવાની પાદગારી છે. પણ એ જો તું મારી
તરફથી તું પેહેડશે તો હું ખચીત ધણાજ ખુશી થવશ.

[સોનાનું મોઢું દાટ ધડીઆલ અને
ભારી સોનાનો છેડો શીરીન હસ્તે
મોહડે અદીના હાથમાંથી લઈ
અબદુલને આપે છે. અબદુલ બંને
હાથ નમીને સલામ કરે છે.]

કેટી—ને, આમ મારી તરફથી તુને બેટ છે. અબદુલ,
તારી વફાદાર ચાકરી જોતાં એ કંઈ નથી.

[એક મોઢી હીરાની વીઠી અબદુલને
આપે છે. અબદુલ પાછી બે
હાથે સલામ કરે છે.]

કેટી—હવે મારા ખેરખાહ દાસ્તો આપરે ડીનર ટેબલપર
જઈયે તે અગાઉ એક છેલ્લી ગંભીર ફરજ મારે
બજાવવાની છે. શીરીન, મારી વાહલી બેહેન! આજના
સખકતા દાહરાની ખુશાલીમાં એક સ્પેસીયલ ફેવર તારી
પાસે મારું છે. મારી એક અરજ તું કબુલ રાખશે?

શીરીન—મારી કેટી, તારો બોલ મેં કીયે દાહરે પાછો
ફરવ્યો છે? શું છે કેટ! તારો કોઈની સુખન
મારો આંખને જોરે હું માથે ચહરાવશ.

કેટી—(હસ્તે મોહડે) થેંક થું વાહલી શીરીન! જો હમણા
કોઈ એક જણને અહીં હું લઈ આવું છ તેને
તું બધું આગલું પાછલું બુલી જઈને ખરાં દીલથી
ને વાહલથી કોઠી કરે એવી મારી આહેશ છે.

શીરીન—કાણને? કેટ!

[કેટી ઝડપમાં પાસેના ઝોરડામાં
જઈ પીરોજખાનું હાથ પકડીને
તેવણને હોલમાં લઈ આવે છે.
પીરોજખાનું ધબકતાં એક
ખુરશીપર બેસી જઈ નીચી મુડી

ને આંખે રમાલ દાખી બેસી રહે
છે. શીરીનખી એક મીનીટ
ગભરાઈને તેવણુ ગમ જોયા કરે
છે. કેટી તેણીને પીરોજખાઈ
આગલ લઈ જાય છે.]

કેટી—આવ શીરીન ! આવ તારાં માયને મલ. બસ હવે
મેંહ જુજી બુલી જા ! એવણુ ખીઆરાએ કંઈ
એાહું સોચું નથી.

[શીરીન પીરોજખાઈના પગ આગલ
ચુકણુમંડીએ બેસી તેવણુની ગરદન
આસપાસ પોતાના હાથો વીટાંલી
તેવણુને આંખીને કોટી કરે છે.]

શીરીન—માય ! મારાં માયજી ! !

[પીરોજખાઈ શીરીનને કોટી કરે છે
પછી એાવણુરના લે છે. અદીખી
તેવણુને પગે પડે છે. પીરોજખાઈ
તેને એાવણુ લે છે.]

જાલ—આલો, હવે આપરે સહ જમવા જઈએ તે અગાઉ
તમા સર્વ લેડીઝ એન્ડ બેન્ટલમેન આજની ખુશા-
લીની માદમાં કંઈ મનેનું જેવું ગાવો ! લેટસ સી !

સમજાં—આહા, ખુશી ખુશાલી ! નેક્રીનો છે નેક્રી
અન્નમ, નેક્રીનામ ! ગાવો સહુ દરેક !—આહા.
ગાવો દિલ ખુશ કરી, ખુશીજ દિલ ભરી,
વાળે, ગાળે, ટેક્રીનો નેક્રીનો ટેક ! આહા !
રે રંગથી—અતી ઉમંગથી ! ને સતસંગથી, હરેક !—
આહા.

[ફાઇ સીન.]

સુરજમલ લલ્લુભાઈની કું.
હીરાના વેપારીઓ ને ઝવેરીઓ
રરપ, કાલકાદેવી રોડ, મુંબઈ.

હમારે ત્યાં ઇલેક્ટ્રીકને લગતો
સામાન વેચવાનો છે.

જેવો કે ઇલેક્ટ્રોલીઅસ (તરણુ લાઈટનું.)

પેનહાંટસ (" ")

બ્રેકેટસ (દરેક સાઈઝની.)

ફીટીંગસ K ૨. કમપલીટ તેમજ બીજી જાતની.

દરેક જાતનાં હોલદર્સ, સ્વીચીસ, કટ આઉટ, કાઉન્ટરવેટ,
વોલ પ્લગસ વગેરે.

છુટક પણ વેપારી ભાવે આપશું.

વધુ માટે મલો.

**પ્રેસીઅસ ઇલેક્ટ્રીક
કંપની.**

સોલ એજન્ટસ—

પીલીઅસ લેમ્પસ.

નાં ૪૭ (બી) રહેમાખાઇ બોલડોંગ,

એપોલો સીટ, કાટ.

રોયલ સીનેમા

કોરનર ગ્રાન્ડ રોડ, —ટેલીફોન ના. ૨૭૦૫.

મુંબઈના આગેવાન સીનેમાઓ માંહેલો એક.

ભારે દીલ ઊશકરનારી જંગી સીરીઝલો દેખાડનારું
મુખ્ય સ્થળ.

અરધા ભાવમાં આજે પેટ ભરીને મોજ ભોગવવા માંગતા
હોવો તો કોઈમી વખતે ગ્રાન્ડરોડપરનાં એ માનીતાં થીએટર-
માં જરૂર પધારજો.

અમારી સઘળી સીરીઝલો કમાલ કરનારીજ નીવડી છે.

ગ્રાન્ડરોડ, તારદેવ, ખેતવાડી, ચરનીરોડ વીગેરે લક્ષ્મીના
રહેવાસીઓ માટે ઘણી સગવડ ધરાવનારો આ રોયલ સીનેમા છે.

ધી ઝોમ્બે કમરશીયલ કોલેજ.

ધંધાદારી અને નોકરીયાત માણસોને ઉપયોગી.

જો તમે ઈંગ્લેન્ડ તેમજ ગુજરાતી નાંમાનો પકકો અભ્યાસ
કરી, વેલાતની પરીક્ષામાં પાસ થવા માંગતા હોવ તો જાણીતા
ઇનકમટેક્સ એકસપર્ટને નીચલે સરનાંમે લખો યા મલો.

બી. એલ. ડોસર,

પબ્લીક-એકાઉન્ટન્ટ,

ધી ઝોમ્બે કમરશીયલ કોલેજ,

૪૧, કાલ્યાદેવી રોડ,

મુંબઈ.

“ થોડે નજ્રે બહોલો વેપાર ”
એન
હમારો મુદ્રાલેખ છે.

બહાઈસની
હંચી
ગીપીથારસ
—:૦:—
કોતરેલાં
ઓલઓવર
અથવા
સકર્ટનાં
ઓનરીઆં
—:૦:—

લલા
ધનેતરની
શેસને
શોભાવે
તેવી
બનારસી—
કસબી
સાડીઓ
મોટા ભોટમાં
હમેશાં
મલશેછ.

અસલ જેવું ધરખમ
રેશમી કાપડ

ફલાવર
પેલેસ
કેપસ
—:૦:—
સકર્ટની
ચુદરીઓનું
મોડું
સીલિકશન
હમેશ
મશેછ.

ધણે કીફાયત ભાવે
ખરીદવું હોય
૪૪ તો ૪૪
પધારો

૨૦૭, હોરનબી રોડ
કોટ—મુ'બધ.

કરજ્યા એન્ડ કું. લીમીટેડ.

તમારા હોલના આર્ટીસ્ટીક શણગાર માટે મારબલના પુતલાંઓ મોટા સ્ટોકમાં હમણાજ આવ્યા છે.

વાર્તાના તેમજ ઉપયોગી પુસ્તકો. ૩. આ.

મહોબતની મક્તબ—મીં રશીકની ચીત્ર સાથની વાર્તા.	...	૧	૮
ખુબશુરત મક્કાર—મીં રશીકની નવી વાર્તા	...	૨	૦
બન કે જુગર—મીં રશીકની નવી વાર્તા	...	૨	૦
દાદીચેડનો દીકરો—“મટલાંની મહેરા”ની કલમથી લખાયલી			
પારસી સંસારી રસીલી વાર્તા	...	૧	૮
નસીબની લીલી—મીં પીળમની વાર્તા ચીત્રો સાથે	...	૨	૮
કોચીનો શાહુકાર—	” ” ” ”	૨	૮
જીવપર જોરાવરી—	” ” ” ”	૨	૮
ધડી અપદો—મીં પીળમનું દુચકા તાહુકાનું રમુજ પુસ્તક			
ચીત્રો સાથે	...	૨	૮
ગુલશન—ઈતિહાસીક વાર્તા...	...	૧	૦
નસીબના નખરાં યાને ઉલટાં સુલતાં ક્રીસમતો	...	૧	૦
શયતાન કે બલા—એક રસીલી વાર્તા	...	૧	૮
નીના—મીં બ. ન. કાપ્રાજની નવી નોવેલ	...	૨	૮
ઓરત ” ” ” ” ”	...	૧	૪
ભાઈ કે કંસાઈ ” ” ” ”	...	૧	૮
મહોબતી બજાર—મીં ગુલશનની રસીક વાર્તા...	...	૧	૮
વીસ લાખનો વારસો—દાદી તારાપોરવાલાની વાર્તા	...	૧	૮
દિલસોજ કે દીલબર—મીં બ. ન. કાપ્રાજની નોવેલ	...	૨	૦
મોહબતની મોહીની—મીં રશીકની એક દીલપત્રીર વાર્તા...	...	૧	૮
ખાનદાની ખુની—એક ડીટોકટીવ નોવેલ	...	૧	૮
બેહેસ્તન હોમલીબાઈનો વાચેજ—ચીત્રો સાથે...	...	૧	૧૨
“નીતા”—મીં રશીકની દિલકથ કલમથી લખાયલી એક			
ધણી રસીલી વાર્તા	...	૧	૦
“કારોનેશન મ્યુઝીક ગાઈડ”—૧૦૧ ગાયણો અને તેની નોટસ			
હારમાન્યમ દીલર્યા વગેરે વાજીનોના ચોખ્ખીન માટે...	...	૧	૮
મુવાવડ અને બાળકોની માવજત—“Materinty and Infant Welfare” સહેલી ભાષામાં ૫૦ ચીત્રો સાથે	...	૧	૦
મુશકેલ આસાન—મીં જોહાંગીર મરઝખાનની નવી વાર્તા			
ચીત્રો સાથે	...	૨	૦
જોહાંગીર નામું—જરથોસ્તી વડવાઓની ઇતિહાસીક વાર્તા			
૩૫૧ તવાસીખ...	...	૨	૦
હુમશીર કે શમશીર—એક રસીલી વાર્તા	...	૧	૮

જોહાંગીર બી. કરાણીના છોકરાઓ, પારસી મજર કોટ, મુંબઈ.

મુંબઈમાં રમત ગમતનું માનીતું થઈ પડેલું
મહાન મથક.

અને તે શું?—અધા જાણે, ને તમેજ રહી જાવો
એ કેમ અને?—સમજ કે

ન્યુ અલહમબ્રા સીનેમા

આજ લાંબા વખત થયો છેલ્લામાં છેલ્લી ઢબ મુજબની
જંગી સીરીઅલો, ભારે ખેંચાણુકારક ફામાઓ, અને
પેટ ધરીને હસાવનારી કોમીકો દેખાડવા માટે શોખીન
તમાશખીનો વચ્ચે પુરતો જાણીતો છે. જુવો, આખા
દીવસના કામકાજની જંજળની થાક ઉતારવી હોય તો

ફક્ત અરધાજ ભાવમાં

ઉત્તમ મોજ ભોગવવાને ચુકતા ના.

સુંદર ખાગખગીયામાં લટાર મારી લેહેર વચ્ચે સીને-
માના સીન્સ જોવા એખી એક ઉત્તમ આનંદ છે.
આજ સુધીમાં અમે લીખરટી, મીલીઅન ડોલર મીસ્ટરી,
થ્રોકન કોઈન, ગેખી મદદગાર વીજેરે દુન્યામાં વીખ્યાતી
પામેલી સીરીઅલો દેખાડી છે, અને હજુરખી અમારી
ફોર્મ નવા સાહસમાં ચાલુજ છે.

➡ ન્યુ અલહમબ્રા સીનેમા. ⬅

ન્યુ સેન્ડર્સ્ટ રોડ, ટેલીફોન નાં ૨૪૧૭.

એક ખાસ વધારાની મોજ—

સીનેમાના સીનો સાથે મીઠા માજીતા હીંદી સંગીતની મોજ મળશે.

પરશીયન હેર-
ડાઈ બુઠાઓને
જીવાન કરે છે,
અને બાલને ક-
લપ ક્રીધા હોય
એમ જણાવું
નથી. બાનુઓ
માટે પરશીયન
હેર ડાઈ અરેબ
એક આરીગાદ
સમાન છે.

હેર ડાઈઓમાં
આગેવાન.

મુંબઈનાં દરેક
જાણીતા કેમી-
સ્ટો તથા દવા-
વાલાઓ પાસેથી
મલશે.

ભલતા હેર ડાઈ
વાપડવાથી આં-
મડીપર ડાઘા પ-
ડી ગહે છે જ્યારે
પરશીયન હેર ડા-
ઈથી ડાઘા પડતા
નથી.

બાલ માટે પાકો
કાલો કલપ.

ગવરમેંટ કેમીકલ લેબો-
રેટરીની બહુજ બારીક
તપાસમાંથી ફતેહમંદ પ-
સાર થયેલો—તુકસાકારક
તત્વોથી નીરાળો—એક અદ-
ભુત શોધ તરીકે સઘળે
વખણાઈ ગયેલો સફેદ
બાલ માટેનો પાકો
કાળો કલપ.

સીલ
જાણે. હોરમલડોસાબાઈની કું.

મુંબઈ.-પોસ્ટ. ના.-૪.-ટેલીફોન નાં ૫૧૧
ગ્રાં મત રૂ. ૨-૦-૦ સેંકડે કવાલીટી રૂ. ૧-૪-૦

નાટકનો ડ્રોપ.

કેમ આય તદન નવા ખેલમાં
થું જોયું ?

તમારા ફેમીલી તેમજ ફ્રેન્ડોને આજે ખેલ પસંદ તો
પડ્યોજ હોશે, અને ખુશી થયાં હશે, પણ જો તેથીખી
વધારે ખુશી થવું હોય અને આનંદ મેલવવો હોય
તો, ઘેર ઘેર માનીતું થઈ પડેલું
(સ્પીરીટ વગરનું નોવેલ્ટી સેન્ટ.)

ઓટો-પરસ્તાન (૨૭૨૮૬)
જરૂર વાપરજો.

જેનાં થોડાંજ દીપાં રૂમાલમાં નાંખવાથી તમેજ તેમજ તમારી
આસપાસનાઓને મધુર અંખેલીના તાજાં ફુલોની મીઠી
સુવાસથી આનંદ આપશે. એકવાર દ્રાયલ લેશોજી.

કીંમત—૦૧૧ ઓંસ યા. ૧ ના રૂ. ૨). ૧ દ્રામની લાકડાની
ટયુબના રૂ. ૦૧૧. ૦૧૧ દ્રામના રૂ. ૦૧૧, વધુ માટે પોસ્ટ કાર્ડ લખી
ખુલાસો આજેજ મંગાવો.

એકલા બનાવનાર—

ધી “પરસ્તાન” પરશ્યુમરી કું

નં. ૧ પાયધોની, મુંબઈ.

THE
Kalbadevi
Shorthand

AND
Typewriting Institution.

ESTABLISHED 1898.

More than 9000 Students joined up-to-date.

**EFFECTIVE COACHING—EXCELLENT
RESULTS.**

THE ONLY SUCCESSFUL AND THEREFORE THE BEST.

Special arrangements for LADIES.

SUBJECTS TAUGHT :—

**Book-keeping and Accountancy, and all Commercial
subjects, Shorthand and Typewriting.**

STUDENTS PREPARED FOR THE RECOGNISED

LONDON EXAMINATIONS

**TESTIMONIALS FROM MEMBER OF PARLIA-
MENT AND OTHER EUROPEANS.**

**PARTICULARS AND THE HIGHEST BONAFIDE PRESS
AND OTHER OPINIONS FROM**

GOPALDAS LALDAS,

MANAGING PROPRIETOR,

**Opposite:—Bhangwadi, KALKADEVI ROAD,
BOMBAY.**

જાપાનીઝ હુનરમંદીથી આજે કોણ અંજાણ છે ?

જાપાનીઝ કારીગરીની દરેક ચીજ-કયુરીઆસીટીઝ-
નોવેલ્ટીઝ-સાટસુલાવેર-ટી સેટસ-ફાંકડા પરડાઓ-
કોકરીવગ-તથા હાઉસ ડેકોરેશનને લગતી
દરેક ચીજ.

તરેહવાર જાતનું-અહડ ઉતર કોલી-
ટીનું-ચીનાઇ અને જાપાનીઝ
રેશમી કાપડ-તથા ધરગવુ
વપરાસની-સુંદર-સસ્તી-
અને ફાંકડી જીણસો
ખરીદવાનું
જાણીવું
મઠક.

જાપાનીઝ મ્યુઝીયમ.

જીની ચાલીસ કોર્ટની સામે ગ્રાંડ
બીલ્ડીંગ હોર્નબી રોડ, કોટ.

અરે
ખાત્રીપુર્વક માલ,
ઉત્તમ કામ
મધ્યમ દામ

ઉપયોગી
ચીજો પુરી
પાડનારી આવજ

ડુકાન જાણીવી માનીતી અને સસ્તી છે.

માસુક-દોસ્ત આસનાવ યા-આશીસના સીનોર
માટે-બેટ સોગાદની કાંઈખી ચીજ જોઈતી હોય તો
પુરત જાપાનીઝ મ્યુઝીયમમાં દોડતા આવજો.

જાપાનીઝ આર્ટ વર્કનું મોટું સંગ્રહસ્થાન જેવું
હોય-જાપાનીસ હુનરમંદીને લગતું કાંઈક નવું જેવું-
જાણીવું-અને
શીખવું હોય-
યા જાપાનીઝ
ખનાવટની કાંઈ
ખી ચીજ જોઈ
તી હોય-તો તે
જાપાનીઝ
મ્યુઝીયમમાંથી
મળી શકશે.

પસનમલ વટનમલ એન્ડ પ્રધર્સ.

ફોટો બટન મેન્યુફેક્ચરિંગ કંપના.

સર જ. જ. સ્કુલ ઓફ આર્ટસની સામે—સીતારામ
બીલડીંગસ, નવી ફાઈર્ડ માર્કેટ-ફોટ, મુંબઈ.

નાના મીનીએચર ફોટોઝ—લોકેટો, બ્રુચો, બટનો, ચાંદો વગેરે
માટે, તસ્વીરો બનાવનારા સ્પેશીયા લીસ્ટો.

ફોટો બુવેલરીના એક્સપર્ટો.

તમારી લોકેટ
અથવા બ્રુચને
માટે કોઈપણ
ફોટોગ્રાફ ઉપ-
યોગી, કોઈપણ
માઈક્રોનો મીની-
એચર ફોટો
બહુજ કીકાયતો
અમે પાડીને
પ્રીટ કરી
આપીશું.

લોકેટ, બ્રુચ,
અથવા કંઈ
બટનમાં, તમારો
ફોટો બહુજ
સસતો જડાવો.
તમે તે
પેહડી
કરવા માટે
મગર થાવો
અથવા
બનાવીશું.

રંગાત ફોટો મેડાલીયન, વૅલવેટ કેસમાં.

શાદી માટે, સાલગ્રેહ માટે, અથવા ક્રીસ્ટમસ માટે એક ઉમદા
પ્રેઝન્ટ થઈ પડશે.

તમારા ખાવીંદનો, ધણીઆણીનો, બચ્ચાનો અથવા તમારાં કોઈ
વાહલાનો ફોટો અમને મોકલી આપો.

તમને સંતોષ મંલશે તેની ગેરંટી આપીએ છીએ, નહીં તો પૈસા
પાછા વાલવામાં આવશે.

મેહેરબાની કરી અમને એક પોસ્ટ કાર્ડ લખશો, અને નમુનાઓ
સાથે હમારો માલુસ તમારે ત્યાં હાજર થશે.

પલંગો

પીતળના તેમજ લોખંડના
ઉત્તમ કારીગીરી અને નવીજ ઢપના.

સાડીની પીનો

અકેકથી ચઢે તેવી સેંકડો જાતની
ડીઝાઇનો તો એવી કે આંખે ઉડી આવે.

બ્રાસ સ્ટોવ

તુરત રાંધી શકાય—પસો બચે અને
રાંધણી સ્વચ્છ રહે—હજારો બચ્યા.

એલ. રાય સંપત

ન્યુ કિવન્સ રોડ

ગાંધી

મુંબઈ.

દીલ્હી.

હીરા અને હાથ કલાસ જ્વેલરી.

ખરીદવાની સગવડ.

અમારે ત્યાંથી ખરીદ કરેલ હીરા કે ઝવેરાતના દાગીના કે જેને માટે લેખીત ગેરંટી આપવામાં આવે છે તે માલ મૂળ સ્થિતિમાં એક મહીના સુધીમાં સેંકડે પણ ટકે, છ મહીના સુધીમાં સેંકડે દશ ટકે, અને બાર મહીના સુધીમાં સેંકડે સાડાબાર ટકે એમ છે ત્રણેય રાખવામાં આવે છે અથવા કોઈ પણ વખતે સેંકડે દશ ટકે એમ છે બદલી આપવામાં આવે છે.

ઝવેરી

છગનલાલ મનસુખલાલની કું

કાલબાદેવી રોડ,

ટેલીફોન નાં ૫૦૭.

કાપડ મારકીટ સામે.

આઈ સાહેબો કંઈ નવું જાણ્યો કે?

લરકાનાં સખમે પરીસ-ખરલીન-સ્વીતજરલે-ડથી રેશમી
સાડીઓ આવતી બંધ થવાથી

સર અવસર માટે ખાસ

તરેહવાર-રંગો અને ડીઝાઇનોની

ખનારસી-સાડીઓ

તેડા રંગોમાં હમનાંજ આતી છે નવો માલ નવી પેરામીટીઝ
અને બહોલ સીલેક્શન તમારી સેવામાં હાજર છે
એ વતરોગે

રેશમી અને સુતરાઉ લેશપીસો

સાતરા અને બ્લાઉઝો માટે જોડ જવાની લલામણ
કરીએ છીએ
તેમજ

ગરમ-સુતરાઉ અને ફેનસા

પ્રાપડના ગંજાવર સ્તોક હંમેશાં નવો જોવામાં આવશે.

અપુ-મીનીશની કું.

મંગલદાસ કાપડ મારકીટ.

તેલીકાન નંબર

૨૭૬૨

સ્થાપન

૧૮૮૮

